

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

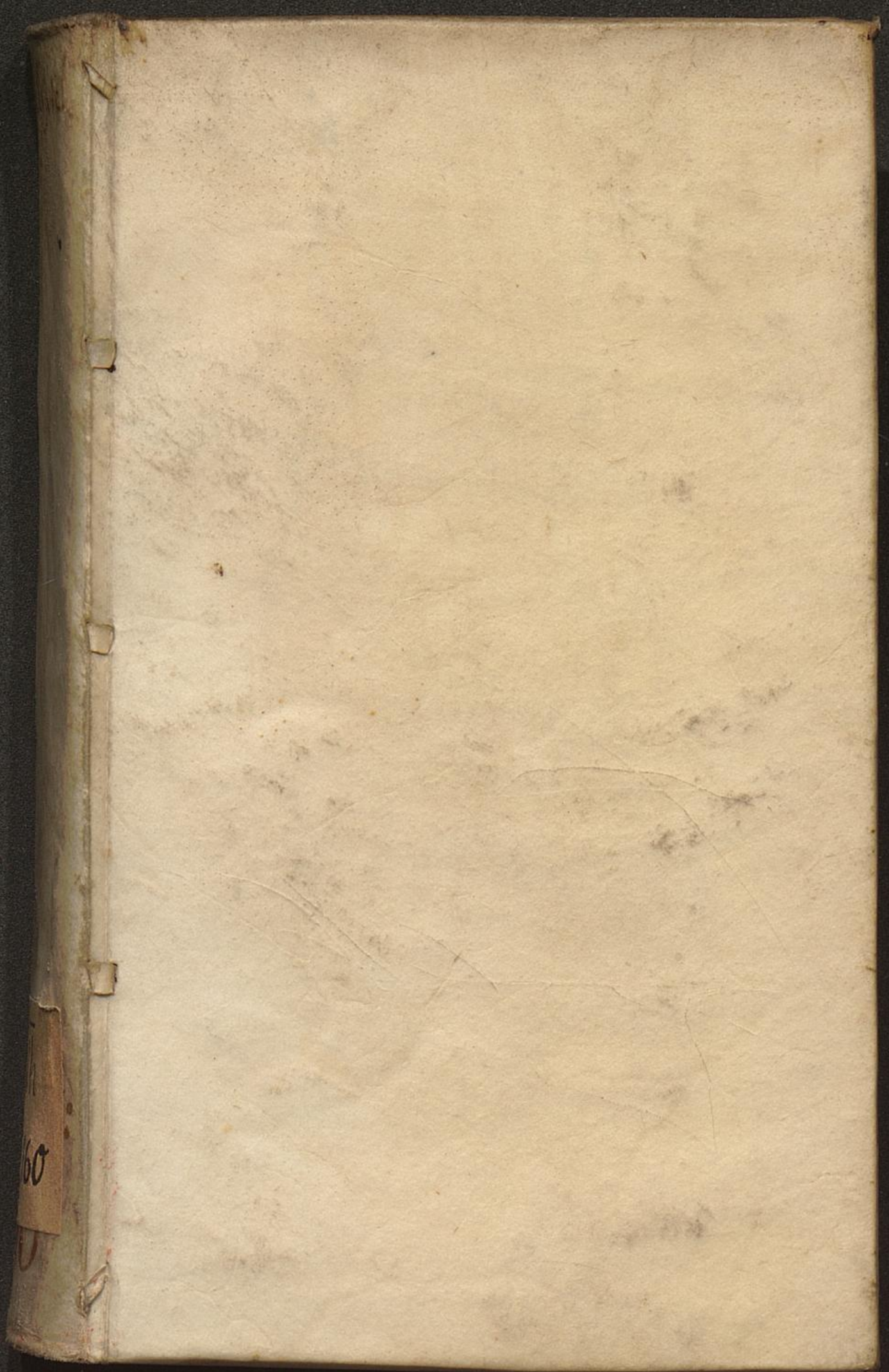
Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Maurittii Gudenii Historia Erfurtensis Ab Vrbe
Condita Ad Reductam**

Gudenus, Johann Moritz von

Erfurti, 1675

urn:nbn:de:hbz:466:1-11903

P III
10

Th. 5760

111

Ex Legato Cel^{mi} Principis Ferdinandi
Episcopi Paderb^{er}: et Monaster:
Anno 1683.

ti

JOANNIS MAURITII
GUDENI

HISTORIA

ERFURTENSIS

AB VRBE CONDITA

AD REDUCTAM

LIBRI IV.

Collegij Socii H. M. Paderb.

DUDERSTADII
TYPIS JOANNIS WESTENHOFF

Anno Christi MDCLXXV.

Erfurti apud Joannem Bircknerum.

JOANNIS MAURITII

GUARDI

HISTORIA

ERHARTI

A. V. B. C. O. P. I. T. A.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

P. I. R. I. V.

THOMAS JOHANNES WILHELMUS

ANNO DOMINI MDCCCXXV

INSTITUTIO P. I. R. I. V.

REVERENDISSIMO. EMINENTISSIMO

SERENISSIMO. PRINCIPI. DOMINO

D. LOTHARIO
FRIDERICO

SANCTÆ. SEDIS. MOGUNTINÆ

ARCHIEPISCOPO

SACRI. ROM. IMP. PER. GERMANIAM

ARCHICANCELLARIO

ET

PRINCIPI. ELECTORI

WORMATIENSI. ET. SPIRENSI

EPISCOPO

WEISSENBURGENSE. ET. ODENHEIMENSE

PRÆPOSITO

PATRIÆ. PATRI

DOMINO. SUO. CLEMENTISSIMO

UT

UT. ET
REVERENDISSIMIS. ILLUSTRISSIMIS
METROPOLITANÆ. MOGUNTINÆ. ECCLESIAE

PRÆPOSITO
DE CANO
CUSTODI
SCHOLASTICO
CANTORI

OMNIBUSQUE
CAPITULARIBUS
HEREDITARIIS. DOMINIS
PATRIÆ. COLUMNIS

DOMINIS. SUIIS. GRATIOSISSIMIS
SUÆ. CELSITUDINIS. DEVOTISSIMUS
SUORUM. CULMINUM. ADDICTISSIMUS
JOANNES. MAURITIUS. GUDENUS
SALUTEM. ET. PROSPERITATEM. PERPETUAM.

ER.

Rfordiam VESTRAM offero ;
SERENISSIME PRINCEPS
ELECTOR, REVERENDISSI-
MI ET ILLUSTRISSIMI DO-
MINI ! *fidelem* EMINENTISSI-
MÆ SEDIS MOGUNTINÆ

Filiam. Ejus res à cunis gestas prosecutus sum,
fortes, prudentes, etiam iniquas, & privatae
utilitatis libidine corruptas; sed nec Matris vigi-
lantiam, neque peccata filui, dum aut distracta
factionibus, aut amoribus erga filiam indulgens
neglexit disciplinam, & ad insolentiam fores la-
xavit; utrumque facit ad futurorum temporum
cautelam, ad quam ut virtutes majorum, sic co-
rundem vitia nobis serviunt. VOBIS autem E-
MINENTISSIME ELECTOR, REVEREN-
DISSIMI DOMINI, inscribendam Historiam
censui, quum nec ab urbe VESTRA, nec à me
proficisci quicquam possit, quod non VESTRIS
CELSITUDINIBUS debeat: illa TUUM E-
LECTOR, adventum magnis votis expectat,
avitam subjectionem, quam REVERENDISSI-
MIS AC ILLUSTRISSIMIS LEGATIS pronu-
per juravit, coram testatura: parat triumphales
arcus, terigit Theatra, nec non irascitur iniqui-
tati

tati temporum, quæ & benignissimum aspectum
differunt, & hæc obsequii debita retardant. A-
deo non superest veteris morositatis vestigium, non
scrupulus, sed amore, sed obsequio devotissima
fidelis Erfordia. Imò non peccare, sed antiquis-
simæ subjectionis promptitudinem exprimere ma-
gis voluit generosa filia, illarum imitata exem-
plum, quæ levi se maculâ tingunt, ut reliqui cor-
poris nitor ad maiorem venustatem cogatur; aut
si nuperi temporis nævus pudorem adhuc onerat,
tot dexteris, quot cives numerat populosissima
civitas, eundem diluet, quidquid peccatum est,
sæcularibus officiis compensatura. Ego fervo-
rum infimus, felicitatis meæ complementum arbi-
tror, si ELECTORALI CELSITUDINI TUÆ,
non solum iis in muneribus quibus clementissimè
sum admotus, satisfaciam, sed insuper in omni
servitiorum genere famulari possim. Et quis non
summam felicitatem credat, illi SERENISSIMO
PRINCIPI servire, qui affabili humanitate com-
plectitur subditos, qui dura regiminis initia sin-
gulari prudentiâ mitigat, & sapienti dispensatio-
ne ipsa quasi fata flectit: hæc prudentia, hæc
virtus, & dignæ tanto Principe actiones uberem
aliquando Historiæ materiam suppeditabunt, at-
que sufficiet LOTHARIUS FRIDERICUS qui ut
imago boni Principis proponatur. Fateor meliora
bonitati TVÆ tempora, quam iniqua hæc præ-
sentia sunt, debita fuisse, verum nobis potius &
Reip. his in periculis de OPTIMO PRINCIPE nu-
men prospicere voluit, quàm virtutes TVAS
com-

compensare. ET VOS REVERENDISSIMI IL-
LUSTRISSIMI DOMINI, Electoratûs Columnæ,
vos prudentiâ VESTRA Remp. fulcitis: faceſſat
equi Trojani ſeu fabula, ſeu hiſtoria, REVE-
RENDISSIMUM METROPOLITANÆ CAPI-
TULUM eſt, quod tot Heroës, tot illuſtriſſima
virtute generoſos, felici ſocietate geſtat: mayo-
rum virtutes, antiquiſſima ſtemmata, nobilitas,
ſanguis ibi confluxere. Veſtra inſignia, veſtra
arma Reip. incolumitatem ſpondent: hi ſuſten-
tant *trabibus*, illi *crucibus* protegunt, rigant *con-*
chis, ſymbolis extollunt, pars defendit *Leonibus*,
omnes acceptis à majoribus inſigniis MOGUNTII-
AM ET ELECTORATUM ſuſtinetis, ornatis.
Ne dubitate PRINCEPSE ELECTOR, PRÆLATI,
DOMINI! diſcutientur quæ ſerenitatem Patriæ
turbant ſpiſſæ nubes, & optatiſſimam pacem au-
rora revehet, atque tunc credita METTERNI-
CHIANIS CONCHIS Reſp. & vos, SERENISSI-
ME ELECTOR, HEREDITARIUM DOMINI,
vigilantiæ fructibus, ac debitis virtutum præmiis
fruemini, id quod ut eveniat brevi, & ad ſeros
duret annos, flagrantiffimis votis exopto.

CAN-

CANDIDE LECTOR!

EN Tibi, Civitatis amplissimæ Historiam, & populare in eâ Regimen exhibeo: neq; illud solum, sed &, quod antecessit, optimatum; ubi vitia simul quibus plebi optimates succubuere, & virtutes hujus quibus istis prævaluit, deinde ejusdem plebis errores queis suum tandem statum corripit, quasi in scena videbis. Illustrius argumentum frequentissimæ mutationes dedere, quibus civilis hæc societas semper agitata: auxerunt illud infinitæ contentiones, dum non intus solum per scelera & virtutes de Curiâ, sed & extrâ magnis prætensionibus de Imperio Urbis certatum est; Insuper victricia quæ hinc inde circumtulit arma, nec non res ætate nostrâ, & modo nuper gestæ Historiam commendabunt. Istis omnibus ad præsens argumentum, & conatum similem provocatus sum, quo, sed excellentius fateor, versatissimus in omni antiquitate PETRUS LAMBECIUS *Hamburgensia*, SERARIUS *Moguntina & Würceburgica*, LEHMANNUS *Spirensia*, BROWERUS *Trevirensia ac Fuldensia*, jamque olim Joannes de BEKA & Wilhelmus HEDA, *Ultrajectina*, AVENTINUS, BRUNNERUS *Bojarica*, horumque Ludovicus BURGUNDUS, ALBINUS *Misnica* STRADA & GROTIUS *Belgica*. Alii alia vel universaliter, vel partes prosecuti sunt. Ista illustrissima ars est, & ingeniosissimum inventum, quo CELSISSIMVS PRINCEPS FERDINANDVS, suæ PADERBORNÆ *monumenta*, ex Romanâ, Francicâ, & Saxonicâ antiquitate eruit, tradet.

tradetque illustrius in illâ, quam magnis votis expe-
ctamus Historiâ. Prænobilem Hamburgensium
Scriptorem LAMBECIUM prædicavi? eidem hæc
Historia multa debet; quippe per fratrem meum
CHRISTOPHORUM, qui nomine EMINEN-
TISSIMI ELECTORIS MOGVNTINI
in Aulâ CÆSARIS AVGVSTISSIMI
residet, ejus mihi favorem conciliavi, cujus bene-
ficio accepi, quæ ex *Anonymi Chronico Thuringiæ MS.
Augustissimæ Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, excerpti.
Servet utinam rei literariæ hunc Virum numen! ut
quæ præclarissima partim incepit, partim adhuc
meditatur volumina, præsertim illa quæ subjunctus
libro quinto Augustissimæ Bibliothecæ Cæsareæ cathalogus
spondet, complere valeat. Cæterum loca nonnul-
la, ex quibus res jam olim gestas desumpsi, allegare
libuit, quod quidem contra Historiographorum
morem esse videri posset, multis ea studio silentibus;
attamen ita mihi, & in hoc non parvi nominis ante-
cessores sequi placuit. Allegavi interdum factis re-
centiores, ut qui antiquioribus destituuntur, ex iis
supplere meam brevitatem possint. Chronica Er-
furtenfia MSta quod attinet, ea habentur hic varia,
quæ ipsa alicubi Lipsius prædicat. Editum hætenus
vidi nullum. Secutus ego potissimum duo: Pe-
trense alterum, circa Annum Christi MCCCCXC. à
Nicolao de Syghen, istius Cœnobii Monacho, pruden-
ter conscriptum, id quod *Reverendissimi ABBATIS A-
DAMI* Gratiâ obtinui. Alterum antiquius, à nobi-
lissimâ Schwengfeldiorum familiâ successivè conti-
nuatum. Illud addo, me pronuper, libello præsentò
jam ultrà dimidium typis dato, in Eichsfeldiâ non-
nullos antiquissimæ monetæ nummos argenteos, à
ruricolâ coëmisse; illa se accepisse à majoribus asse-
rit,

rit, latuisse sub terrâ, lineamenta occupans: Intum
evincit. Eorum unum, à Ludovico primo Land-
gravio, & tertio in Thuringiâ ex hac familiâ Mo-
guntino Vicedomino, ejus etiam imaginē exhibet,
cufum, incisum æri libro primo Hist. n. xi. adjunxi,
& antiquitate suâ, & notabilibus aliis publico di-
gnum; illudque advertendum, quod ut Vicedomi-
nus Rötam Moguntinam sibi apposuerit. Num-
mum autem Ludovici primi, Caesaris Lotharii ge-
neri esse, ex eo liquidum est, quod nullus unquam
provincialis, ut se vocat, Comes, Moguntia vices in
Thuringia egerit, quàm iste Ludovicus: quo de num-
mo, post impressionem libri primi reperto, cum in
textu scribere nihil potuerim, hæcce paucula adferre
volui. Fave Lector, ac vale! nec non eo
quo scripsi animo accipe.

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI
LEOPOLDUS &c.

OMnibus & singulis Bibliopolis, Typographis, Bibliopegis, aliisque quibuscumque rem, seu negotiationem exercentibus, serio & districtè, idque sub pœnâ quinque marcarum auri, amissionisque exemplarium inhibemus, ne quis eorum Historiam Erfurtensem ab honorabili, Docto, sacrique Imperii fideli, dilecto, Joanne Mauritio Gudeno, J. V. D. & PP. infra proximum decennium à prima editionis die computandum, intra sacri Rom. Imperii, Regnorum & dominiorum nostrorum hereditariorum fines, præter prædictum impetrantem, aut eum cui is facultatem desuper dederit, eodem aut alio typo vel formâ, integrè aut pro parte, edere, recudere, vel alio recudendum dare, invehere, venundare, aut clam vel palam distrahere præsumat, quatenus comminatum pœnam, ex semisse Camera nostra Imperiali, & pro reliquo parti læse irremissibiliter pendendam, incurrere & omnibus exemplaribus, quocumque loco repertis (quorum sibi vel propria auctoritate, vel magistratus loci auxilio vindicandorum vigore præsentium jus fasque sit) privari noluerit. Harum testimonio litterarum, manu nostrâ subscriptarum, & sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum. Datum in Civitate nostrâ Vienna. Die XXIX. Martii Anno MDCLXXIV. Regnorum Romani XV I. Hungariæ XIX. Bohemiæ XVIII.

LEOPOLDVS (L.S.)

Vidit Leopoldus Guilielmus
Comes in Kinigsegg.

Ad Mandatum S.C.M. Proprium.
Christoph. Beüer.

ERFORDIA

FIDELIS FILIA

MOGUNTIAE.

EPISTOLA

*Moguntia ad Erfordiam filiam cum hac sese
anno 1665. Matris dederet.*

S At bellis iraq; datum, procul improbe Mavors,
Arma minaq; procul: stat bona verba loqui.
Tu votis eura una meis, Erfordia, salve:
Heu! tam per longos non mihi visa dies.
Huc ades, ô liceat collo dare brachia circum,
Longa Tuis liceat basia ferre genis.
Ferret ut non licuit, scis, tertia vertitur atas:
Quanto hæc pensari tempore damna decet!
An fugis & spernis nil proficientia verba,
Pugnando amplexus, nec nisi victa dabis?
Quid vult illa sibi vultu horrens, Filia, nubes,
Heu mihi! signa metus an feritatis habet?
Sit metus an feritas, huc ô vestigia flecte,
Quamq; agitas animo, ne pede carpe fugam.
Scilicet expectas, faciam quod in hoste liceret,
Conscia quodq; Tibi es promeruisse, times.
Lux mea, parce metu, quæ sit clementia nobis
Volve animo, non quam sit tua culpa gravis.
Utile consilium, meritis ulciscier hostem,
Vindictæ ratio hæc pectore sola sedet.
Non facit ad mores nostros pressura iacentis:
Quid loquor? haud dici, Gnata, iacere potes.

Stabit nostra tibi nullo victoria damno,
 Laxos pande sinus, commoda multa feret.
 Utque ego multa Diis, quod vici, debeo: debes
 A me quod victa es, non, mea Gnata, minus.
 Heu mihi! si verbis & nunc offenderis istis,
 Teque negas porro, sis licet, esse meam.
 At certè non Mater eram Tibi digna negari,
 Id sumptu peteres divite, si sciperes.
 An non noster honos rerum tutela Tuarum,
 Aut ubi quam nostro tutior in gremio es?
 Quæque dedit Matri Pater almæ Pallia Romæ,
 An non apta tuum pellere, Gnata, gelu?
 Aurea sum, meritoque meo vocor aurea Mogus,
 Auro cum placeant omnia, displiceo.
 Quam gerimus, mitræ excelsos quis nescit honores?
 Bissenis leges fert ea præsulibus.
 Sedes sancta, habeo magnum per sæcula nomen,
 Haud aliam dederis nobilitate parem.
 Me Gnatâ, Dea terrarum, Roma alta superbit,
 (Quamquam fors parvi Tu decus illud habes)
 Pondus habet pietas? Cœlo gratissima vixi,
 Et dudum superis mutua cura fui.
 Hæresis ut toties nostro bibe, dixerit, auro,
 Non faciam dixi, perfida, non faciam.
 Et tinctum ut dederit toties mihi virus hymetto,
 Non comedam dixi, callida, non comedam.
 Cæsar habet primas, Moguntia clara secundas:
 Altera sum regni gloria Teutonici.
 O to virum nostro loquitur gravis ore Senatus,
 Et coit, & nostro consulit arbitrio.
 Cæsar reus sacro ornatur diademate vertex
 per nostras (Patres sic statuere) manus.
 Quod fuit fesso Atlanti Thyrinthius Heros,
 id summi imperii in pondere Cæsaribus.

Sim.

Singula quis numeret, cœlo queis colla levamus?

Grana quoque hic numeret littoris, astra poli.

Sed labor in vanum it, tædetque hac parte morari,

Nec Te noster honos aut tua lucra movent.

Ut Matrem credas dabo pignora certa, nec unquam

Me volo vel modicum, sim nisi Mater, ames.

Fortè rogas, & ais: quo sum Tibi nata Marito,

Quis fuit, & dignus num fuit ille thorus?

O mea, non nescis, sed vis nescire videri,

Quo mihi sis primum filia nata patre.

Reppete, Præsul erat quo non præstantior alter

Aut melior, Britonum regia progenies.

Scire juvat nomen? BONA plurima FECIT & inde

Æternum in fastis nunc quoque nomen habet.

Is junxit sibi me, juncto descendis ab illo:

Filia, quam longi temporis acta loquor!

Hinc sacro nostra es: fieres ut jure profano,

Imperio dedit & nomine *magnus Otho*.

Filius huic *Guilielmus* erat, dignissimus hæres,

Nec magno soboles inficianda Patri.

Hunc firmante Pater Româ pariter mihi sponsum,

Quodque Tui tenuit, Matris id esse dedit.

Te stabili is junxit nexu, propriamque dicavit,

Fecit & ut nullâ parte aliena fores.

Historiæ fidam per priscæ curre papyrum,

Dispeream, si non hæc mea dicta probat.

Hæc & plura Tibi toties dixisse recordor,

Quid Tu? mentiris, vox tua semper erat.

Quid facerem? augebant Tibi mitia verba tumorem,

In jus (namque super nil erat) ergo voco.

Nec mora, damnavit justus Tua jurgia Cæsar,

Et victrix tanto Judice causa mea est.

Is Tibi dixit: ama, cole justam, Erfordia, Matrem,

Sed Tibi res vilis parvaque Cæsar erat.

Quid moror, & variis Te vindico, Filia, causis;
 Quod memor es toties falsa fuisse mihi.
 Ah! scio, non alio cum velles nomine dici,
 Nec titulo Gnatae gratior ullus erat.
 Heu! quoties dixi: sis, ô Moguntia, Mater,
 Ipsa Tibi æternum nata fidelis ero.
 Cum feret astra solum, nascentur gramina cœlo;
 Tunc finem, genitrix, noster habebit amor.
 Addiderasq; fidem verbis, quot sæcula nostro
 Mansisti stabilis, scimus, in obsequio.
 Tunc mea jura tui retulere, & nomina numi,
 Quos veri testes arca vetusta tenet.
 Scis quoq; quod nostris, quia filia, noscere signis,
 Pictaq; materna est hinc rota mille locis.
 Inunc, meq; ultra Genitricis nomine falsæ
 Circumfer, modicum si Tibi frontis adest.
 Exclamare juvat: quantum difformis ab illa,
 Qualis es, & quondam filia qualis eras!
 Jam ferat Aitra solum, nascantur gramina cœlo:
 Nam Tuus in ventos omnis abiit amor.
 Aut mage versus amor Tuus est in tædia nostri,
 Et nihil aut modicum est jam Tibi dulce meum.
 Horresco referens, morior dum mentem voluto,
 Quam fuerim duræ nausea magna Tibi.
 Quam Tua sint pretiosa odia, & constantia magno,
 Illacrumans possum dicere, Tuq; potes.
 Exhausti, sentimus, opes nostrasq; Tuasq;,
 Dum mavis nil non, quam jugam nostram pati.
 Sic Phalaris fugiendus erat, sic barbarus Atreus,
 Quæq; est fraternâ cæde morata patrem;
 Aut truculentus, equis homines qui pabula fecit,
 Quosq; pares alios Trinacris ora tulit.
 Quid nisi, quod Matris peterem Te nomine scisses
 Quamq; animus mitis, lenta sit ira mihi.

Quid

Quid nisi tot meritis fueras obstricta parenti,
 Gratia num meritis debita nulla fuit?
 Haud equidem gratis quondam constanter amasti,
 Quàm larga obsequii præmia, Gnata, dedi!
 Die age quod sentis, si nescis, inspicere fastos,
 Acceptum referes esse superba mihi.
 Quam motura fores cornix æsopica risum,
 Filia, si plumas, dixero, redde meas!
 Vilis eras, si prima Tui repetatur origo,
 In Te nec livor quem stimulare, erat.
 Quæ fuerint tanti, quæris, primordia fastus?
 Aspice quas habitat rustica turba casas.
 Jura dedit, clausis stabulo modò bobus arator,
 Curia tunc Patrum canna, lutumq; fuit.
 Haud tunc præcipites cingebant moenia fossæ,
 (Mansissetq; utinam jugiter ille status)
 Nos largimur opes, irritamenta malorum,
 (Quàm benè vox rebus convenit ista Tuis!)
 Sunt opus heu! turres, fossæ & tua moenia nostrum,
 Quis mihi pugnares scilicet arma dedi.
 O quibus, ô quantis malè provida sumptibus egi,
 Quis arcenda fui, ut moenia firma forent!
 Vipera sic lædens per nostra impendia crevit,
 Et patior telis vulnera facta meis.
 Dic, ô quæ fueras quondam cupidissima nostri,
 Ut fieres hostis, quæ Tibi causa fuit?
 An libertatis Te falsa fefellit imago,
 Displicuitq; meum tam Tibi mite jugum?
 Tantum heu! libertas potuit causare malorum,
 Aut mage non veri futilis umbra boni.
 Nam libertatis damnosa licentia vultus
 Mentita est, omni sævior Imperio.
 Sic erat: at gravior, scimus, Te cura momordit,
 Eloquar, an tutum præteruisse magis?

Ne malè grata tuos turbarem Mater amores,
Hinc metus, hinc odio maxima causa tuo.
Quid loquor? ah! video læsi tot signa pudoris,
Filia, quis foetens ubera cancer edit?
Ut livent oculi, ut periit decor ille genarum!
Quis raptæ spoliū Virginitatis habet?
Dum laxo Tibi frena, vagorque incauta futuri,
Tempora servavit forsitan ista proci?
O cui me similem, cui Te, mea nata, vocabo,
Nonne Ceres ego sum, Filia Tu Cereris?
Scis quo Persephonen luctu Dea flevit Eleusis,
Cum prædæ stygio cesserat illa Jovi.
Te quoque, sed lætam rapuit, quem dicere nolo;
Fine carent lachrimæ, quas movet iste dolor.
Aspice tam longo morientia lumina fletu,
Quique genas alveo duplici sulcus arat.
Quæ rapuit Matri patruus sua gaudia servat,
Dî melius! quam nos tam mala fata premant.
Astra Ceres habitat, stygium Proserpina regnum,
Filia, sit paritas hac quoque parte cave.
Errasti, ô mea, nec causas habet error honestas,
Estq; Tibi, cæcus si fuit ullus amor.
Tange caput, rasum est, positum sine lege cucullum
Aspice: in amplexus illius ire potes?
Aspice, monstroso ut turgent abdomina clivo,
Accusantque pedes tam grave ventris onus.
Ilia amatoris, mea lux, præcincta tuere,
Hoc signum casti vota pudoris habent.
Quam Tibi porrexit non iusta in fœdera dextram,
Unctæ est & natum Virginis illa tulit.
Verba dedit jurata Deo, jurata fefellit,
Nec Tibi, quam dederat, firmior illa fides.
Dive Pater, BONA qui FECISTI plurima, & inde
Æternum in fastis nunc quoque nomen habes,
Alite

Alite lugubri Gnatae communis amores
Qui rapuit, dispar quam fuit ille Tui!
Te nivei mores Divum ascripsere senatu;
Et poteras credi coelica progenies.
Ille bonam mentem manibus post terga ligari
Pertulit, & vitiis pompa superba fuit.
Infœlix poterat ritus & sacra novare,
Haud animi poterat jura novare sui.
Imperia extincti sexus Tu cœlibe vitâ,
Consumpsitque in Te tela nefandus amor.
Abstulit huic totum lascivo pectore Numen
Lubrica diva Paphon quæ tenet, orta salo.
Summa Tibi scelerum monachæ libare pudorem;
Hic rapit: O mirâ relligione virum!
Ipse frequens lachrymis nocte, quam longa, fovebas,
Dulce dedit lunas huic vigilare merum.
Firmavit Numen, Gnatam quæ sacra docebas,
Pignora dum veri prodigiosa dedit.
Audiat hoc Æther: peccato Numinis actum est,
Si Tibi credentes noxius error habet.
Alter falsidico facilem sermone fefellit,
Signa nec ulla, fidem queis mereatur, habet.
Filia, da veniam communia damna querenti,
Nec Matrem in tanto vulnere flere veta.
Hoc fineret, junxit qui mortua corpora vivis,
Aut alius filices corde, vel æra gerens.
O nimium nobis, nimiumque atrociter hostis,
Quique Tibi, dubites, hospes an hostis erat:
Is qui sacrorum concussit litibus orbem,
Tunc odium nostri, cum nova sacra dedit:
Omnia nam retrò ferri, ex quo, nata, vereris,
Ne mihi furtivus sordeat ille gener.
Parce metu: quod amas, licitum lex publica fecit,
Non lubet, estque nefas hanc violare mihi.

Sa-

Sacra aliena meis sequitor , sed amato parentem.
Non eris, en dextram porrigo, cara minus.
Euge, diu infelix longiq; erroribus acta,
Ad Matris sinus, & bona prisca redi.
Reppete, dum nolles quicquam praeponere Matri.
Pronus erat quivis in Tua vota Deus.
Quæq; aliis errat, vario incertissima vultu,
Prospera fors, constans & Tibi fida fuit.
Livore imbelli pallens vicinia latè,
Admiransq; Tuas, filia, vidit opes.
Extera concuterent, seu Te civilia bella,
Pressimus imposito noxia bella pede.
Vah! quantis se iterum Thuringica gloria rebus
Attollet, tutrix cum Tibi Mater erit!
Imperium nostrum plus libertate probabis,
Plusq; eris hoc mihi libera servitio.
Ergò age, gestarum veniant obliviae rerum,
Hæc nova non aliter foedera firma manent.
Immemor extinguat, dixi, Tua crimina Lethe,
Quin si quid nocui, Tu quoq; dicis idem?
Fortè videns, mea lux, quæ propugnacula condo,
Sæva mihi, video, frena parantur, ais,
Heu mihi! quæ surgunt turres, Coeloq; minantur,
Quam vereor, paret hæc machina triste jugum!
Solve metus, haud sæva Tibi, sed frena parantur
Mollia: num renues mollia frena pati?
Fulgere & hæc auro Genitrix dabit aurea, qualis
Impedit auro albas Cypria mater aves.
Arma geret solum miles, quibus arceat arma,
Nec, si Tu Matrem diligis, hostis erit.
Fabula narratur decantatissima vulgo,
Excusare meos, ut reor, apta metus;
Materiam præbet nostris sermonibus aptam,
Et brevis est; aures ne, mea nata, nega.

Cum

Cum custoditum minimè saturaret ovile,
Arcerentq; lupos, sedula turba, canes.
Fortè lupo, canos dederat cui longior ætas,
Profuit insigni fratribus admonitu:
(Credere si dignum est, dedit hæc consulta Lycaon
quondam homo, nunc membris & feritate lupo)
quæ tenet ac tenuit cerebrum Bœotia, Fratres,
Enecat, & voto ne potiamur obest.
Nutritur dapibus vulpecula semper opimis,
Hoc illi tribuunt pectora facta dolis.
Dum lupo usq; refert professo Marte Leonem,
Aut famet, aut vigili præda fit ille cani.
Subruimur bello, quos pax mentita juvabit,
Laudatur, virtus an sit in hoste dolus.
Pergama fraude jacent, arsit Graio Ilion astu,
Callida plusq; annis nox dedit una decem.
Fœdus iniri hortor fictum, lex fœderis esto,
Ne sit odorisequus propter ovile canis.
Vicinus, & dubio haud stabit certamine præda,
Si custode pecus destituetur iners.
Finierat, subitoq; dolos genus omne probavit;
Successusq; habuit non bona causa bonos.
Lanigero dum visa gregi est pax optima rerum,
Insomnesq; canum reppulit excubias:
Invasit prædo innumerus sine vindice caulas,
Deq; grege immenso non super ulla fuit.
Cum Phrygibus sero una sapit sub dente cruento,
Atq; ait: O ubi nunc, fida caterva, canes!
Eheu! credulitas nocuit, custosq; remotus.
Plura locuturam nex properata vetat.
Aptior haud ulla est maternæ fortis imago,
Fabula quem monstrat, si meus error erit.
Quàm breve erit nobis & lamentabile regnum,
Filia, si nutu statq; caditq; tuo!

quo

Quo mage da veniam justis, Erfordia, cœptis,
Tamque puta justo crimen abesse metu.
Forſan & hoc angit memorem, ſemperque recurſat
Quod vici, inque tuum quod caput arma tuli.
Non ſic: arma tuli pro te, veniamque datura,
Si qua fuit forſan, non mea culpa fuit.
Teſtor utrumque caput, nolens in prælia veni,
Nolueram, invitæ Tu mihi velle dabas.
Quam merito fueram Regumque & fabula vulgi,
Volve animo, aſſerent jus niſi bella meum.
Debueram digito monſtrari, & dicier, hæc eſt,
Quæ ſe ſe & Gnatam & negligit Imperium.
Tam foret & juſtâ lentus Leopoldus in ira,
Et regni poterat perdere jura ſui?
Quam Cæſar fuerat vanum, & miſerabile nomen,
Si ſua Te ſineret ſpernere ſceptra, vide.
Quo feror, & duris miſeram ſermonibus uro,
Devia non juſſum cur rota ſtringit iter?
Nam video, mea nata, pudet, noxamque fateris,
Plurimaque in vultu ſigna dolentis habes,
Et lachrymæ malas, geminus velut imber, inundant,
Captaque ut Andromache, vel Philomela gemis.
Sentio jam, veteris redeunt incendia flammæ,
Et reparat, video, ſemina priſcus amor.
Quam bene, ni vulpem mendax ſub pectore verſas,
Et Matrem tantum diſſimulanter amas!
Hæc eſt illa dies, mihi quâ, mea vita, revixti,
Hæc es Io! matri, nata, renata die.
Fauſta dies, meritò albenti ſignanda lapillo,
Et cui non dederunt ſæcula bina parem.
Hæc Tibi, Gnata, dies nullo damnabitur ævo,
Sortis erit duræ terminus iſta dies.
Tu modo fida eſto, nunquam eſſe revicta dolebis,
Sermo ratus, juro, tempore noſter erit.

R. E.

RESPONSUM

ERFORDIÆ AD MOGVN- TIAM MATREM.

SI licet & patitur sævus pudor edere vocem,
Nec dictis obstat lachryma, pauca loquar.
Sed loquar, an præstat sermonis pondera vultus,
Et docet hic, vires quas dolor intus habet?
Ipsa vides lachrymas imbris de more cadentes,
Intima quamque altos viscera dant gemitus.
Movit sermo tuus durum, mitissima, pectus:
Quod toties inquis: Filia dulcis, ades.
An tamen expertas referam: Aurea, mellea Mater?
Non adeò nostro fugit ab ore pudor.
Te Matrem, quo vis habitam crudelius hoste,
Dicam frontis inops? Dî prohibete scelus.
Matris eram, Dominæ sum nunc Erfordia Mogus,
Digna gravi Imperio, sanguineisque flagris.
Pancibanda arcto, dulci non ubere Matris,
Digna subire artes, & famulare jugum.
Et si fortè rogas, quo tegmine crimen obumbrem,
Tutaque quo mea sit culpa patrocínio,
O non, si redeat facundo Tullius ore,
Tam celebri nostrum diluat arte nefas.
Si tamen est aliquid miseris, peccasse fateri,
Et bene peccati poenituissè sui.
Poenitet, & fateor fecisse indigna relatu,
Quæ dictare Erebi Rex, Furiaque negent.
Debuerat quoties sceleri subducere lumen,
Quod iugesque retrò vertere Phœbus Equos!

Cæ

Cæsareum infando Numen quâ sprevimus ausu,
Illa est damnatas inter habenda dies.
Ludibrium Judex, legesq; & jura fuistis,
Et jacet immeritâ Consul uterq; nece.
Ausu fui malefana astris confundere terras,
Ausura infernos imò movere lacus.
Nec volo, nec fas est cœli convexa tueri,
Et scio quid vultus ponere cogat humi.
Advolvor genibus, geminasq; exporrigo palmas,
Et plenâ fateor me Tibi voce ream.
Pro Te iussa fui, nunc en Tibi supplico, quasq;
Debueram pro Te, nunc Tibi tendo manus.
Tendo manus iusto rorantes sanguine, dignas
Implacidis, memet Judice, luminibus.
Quid vis, ut faciam iustas quod temperet iras,
Improba quoq; jubes facta piare modo?
Carcer & exilium, gladius, jactura bonorum,
Quam-dabo-cunq;, meo est crimine poena minor.
Vis fore mancipium, nec Gnata nomine dici?
Servas inter ero, sis hera sæva licet.
Haud remuam duros famulae perferre labores,
Sæviat acre gelu, an Sirius arva coquat.
Et si fortè potes (sed non potes, optima) cede.
Improba, dic, vultu, perfida, cede meo,
Qui tulit irarum toties & signa doloris
Te propter, vultum, nata, subire potes?
Sed video, est unguis Tibi noster in ulcere sermo,
Jam planctum socias, collachrymasq; reæ.
Solarisq; metus, dedignarisq; timeri,
Et nostro, video, multâ dolore doles.
Quin petis amplexus & cingis colla lacertis,
Et dare nutricis basia more paras.
Quid facis (ô! desunt iusto sua verba pudori)
Ingratam tanti, foedi fragamq; putas?

Te

Tene etiam cœlo pronos attollere vultus,
Te ne etiam lachrymas tergere velle meas!
Sic erit improbitas lucro mihi, proderit ausam
Imperium factis dedecorare meis?
Esse quid hoc dicam, sic deferit ultio noxas?
Sic potis es sceleris non memor esse mei?
Quid poteras aliud, si Te constanter amassem,
Læsaq; non nullâ fœdera parte forent?
Aspera colla doma vinclis, queis brachia nectis,
Et leve cui spretum est, injice triste jugum.
Mulctere ego, qui vis peccare interritus alter
Exemplo discet cautior esse meo.
Quo constet precio Augustum contemnere, poenæ
Debuerant gentes erudiisse meæ.
Me quoq; qui poteris semper sperare fidelem,
Nunc impune fero si temerasse fidem.
Nonne novam invitas, hoc si scelus ibit inultum?
En propè nunc poenas promeruisse nego.
Magna quidem, ratioq; Tibi notissima, vincit
Attamen hanc placidum pectus amorq; mei.
Et quasi Tu meritis, & ego Tibi crimine pugnem,
Illo facta loco sunt mea, suntq; Tua.
Altera nunc animo quare sententia surgat,
Sermoq; sub dulci nomine noster eat.
Utilis ante scelus fuerat, dum labe carerem,
Nunc serus pudor est; Tu pia Mater ave,
Optima, maxima, mellea, gemmea, & aurea Mogus,
Plus vitæ, propriis caraq; luminibus,
Tu merito (nil quanquam habeo Gnata impia Gnata)
Matris nomen habes, nil cui Matris abest.
Rebus Alumna Tuis gremioq; ac ubere crevi,
Quicquid sum velero, muneris omne Tui est.
Tantaq; flagitio haud pietas est perdita nostro,
Vis Tua sim, quam vis degener heu! soboles.

Ex-

Exprobrare mihi meritum contenta fuisti,
Quodque Tibi fuerim Filia grata parum.
Ingratam fateor, nec te meruisse negabo,
Sidera dum cælum, pontus habebit aquas.
Æternum quo grata forem, quam multa dedisti,
Munera, Dî magni, quam pretiosa tuli!
Immensum fuerat libertas aurea munus,
Sed mihi, quem nolles, muneris usus erat.
Aurea libertas, meliorq; & gratior auro,
Est vitio plusquam ferrea facta meo.
Quæq; aliis simul auxit opes, simul auxit honores,
Quam fuit hæc nostris exitiosa bonis!
Quin & Mendaci libertas nomine dicta est,
Quæ servum vitii pectus habere dedit.
„Luxuriant animi rerum plerumq; secundis,
Oraculo faciunt huic mea gesta fidem.
Utq; solutus equus locis detrectat aratrum,
Cum vocat ad solitum cultor agrestis opus.
Sic ego, cum modicum, genitrix, mihi frena remisses,
Tum leve quid peteres, dura feroxque fui.
Nec me libertas immoto Marte juvabat,
Bello debebas discere quanta forem.
Attamen haud Tibi dura fui, pia Mater, inultæ;
Dura fui, cœlo vindice sed misera.
Quam subito rerum facies miseranda mearum,
Matris ut excussi barbara mite jugum!
Ilicet opposuere meis sua numina rebus,
Quot quantosq; Deos arduus axis habet.
Destituit bona sors simul, & reverentia Matris,
Et pressit culpam proxima pœna comes.
Mandassetq; Tuas veluti cœlestibus iras,
Tam nobis æther ferreus usq; fuit.
Trans pelagum Boreas vires, rapuitq; decorem?
Talisq; ac tantæ vix fuit umbra super.

Quid

Quid vitio cœli viduatam civibus urbem,
Ignibus in cineres aut abiisse querat,
Externovè datum toties mihi vulnus ab hoste?
Materies elegis tristior illa meis,
Limina quod fugit virtutum nostra Senatus,
Facta quod & monstris est via Tartareis.
Ambitus hinc vigil, & lacerâ discordia pallâ,
Mendacesq; doli, & livor, opumq; sitis.
Et superans sumptu patrimonia luxus iniquo,
Quæq; aliæ pestes perdere regna solent.
Hinc scissum toties studia in contraria vulgus,
Arma movens sibimet, mole ruensq; suâ.
Hinc usura vorax, & nomen fiscus inane,
Impatensq; moræ creditor in numerus.
Illa ego divitiis, muroq;, virisq; superba
Quondam, ac Historiâ Judice, pene Dea.
Ut dirâ dolui esurie, spreto ubere Matris,
Quæ membris macies, pallor in ore fuit!
Ut periistis opes, tutrix queis nulla potestas!
Materno ut cecidi non revelata pedo!
Quam cœcus vitis amor est! fugisse parentem
Obfuerat, studium nec fuit ire retrò.
Quin magis atq; magis, ceu viso fugimus hoste,
Esse procul Matrem ceu foret una salus.
Nescieram, ô Mater, fluere hoc in commoda fonte,
Expertæ mala quod tam diuturna probant.
Quo mala fonte fluant, audis, nunc cautior esto,
Saxa cave referas rursus ad icta pedem.
Si sapias, aufer opes, libertatemq; nocivam,
Quæ damnum vero nomine, non honor est.
Divitiis perit ipsa suis, quæ pinguior æquo
Est seges; hæc nostri tristis origo mali.
Hoc mihi libertas, quod delirantibus arma,
Si mea præpediit commoda dulce malum.

Hoc

Hoc mihi libertas, quod sunt latronibus arma,
Si quantum possim, crimina sola probant.
Commoda si curas ambarum, demito fastus
Materiemq; mihi, Teq; timore leva.
Omnia jure rapis, Genitrix, quia justa negavi,
(Omnia dat, quisquis regibus æqua negat)
Quicquid non aufers, id erit mihi muneris instar,
Nil vetitum in victos, utere sorte tua.
Jamq; domum custode tene, vestigia serva,
Sique iterum vetitas videris ire vias.
Velle aurem, dic: siste gradum, quo, filia tendis?
Interior curru meta terenda tuo.
Justa sequi finito, prohibent quod jura negato,
Libera quo dicar, jam satis illuderit.
Libertatis habet quantum expedit, aut benè servit,
Servitio quisquis cogitur esse bonus.
Principiis obsta, paulatim longius itur,
Cum sunt occulti semina jacta mali.
At nil tale times secura, & forsitan inquis:
Hærerere in fatis hoc scelus ergo putem?
Tene iterum nobis contraire, ô filia, tene
Oblitamq; mei, non memoremq; Tui?
Dic ita, nilq; time: quondam nil tale timebas,
Nunc quantum obfuerit nil timuisse, vides.
Onimium faciles, causæ qui creditis æquæ,
Dum murus juri, tutor & ensis abest!
Sic olim licuit securos ducere somnos,
In precio virtus cum sine lege foret.
Illa vetus nostro pietas intercidit ævo,
Inq; vicem fraudes & fubiere doli.
Tempora peioris venæ verumq; fidesq;
Fugit, & est tutum nil nisi quod validum.
Mater amas & amo, sed num sat reris amari?
Cui junctus timor est is benè durat amor.

Aus

Aut timet , aut temnit Reges ignobile vulgus,
 Et colit imbelli imbellia sceptra fide.
 Crede minus populo est , Libycæ quâ pondus arenæ,
 Et fluit ac refluit , ceu vitrea unda sali.
 Utq; velim æterno durare hæc fœdera nexu,
 Genstamen arcenda est insidiosa, proci.
 Formosam Danaen retinebat ahenea turris;
 Hos patri dederat forma, procique metus.
 Nec desunt , nostri queis irrequieta cupido ,
 Contemptusq; Tui est , aut timor aut odium.
 Quàm benè montis habet nostri fastigia Mavors!
 Hic Tua mons, Genitrix , & mea fata reget.
 Moenia non hircus igitur , ceu frena , tuemur ,
 Queis arcet hostem, cogis & esse piam.
 Nil mihi triste Tuum est, nisi turbas, Mater, amoris:
 Integer ah! esto , qui nova sacra dedit.
 Hoc dato: nulla mihi questus jactura movebit,
 Has finito saltem pondus habere preces.
 Ille quidem nuper Matri diffidere jussit ,
 Nunc , firmas quoniam fœdera nostra, vetat.
 Nec rogat ut dotes , nec vult , ô Mater, amari:
 Non odisse velis , nec nocuisse sat est.
 Forſan longa dies tam caros solvet amores ,
 Quiq; placet Juvenis , nausea canus erit.
 Nunc amor in cursu est, quem si quis rumpere tentat,
 Incautâ adversis puppe resistit aquis.
 Tunc sapuit , teneri cecinit cum Doctor amoris :
 (Verba auri, Genitrix, ingeminanda Tuæ)
 „Cum furor in cursu est, currenti cede furori,
 „Difficiles aditus impetus omnis habet.
 „Quin etiam accendas vitia , irritesq; vetando ,
 „Temporibus si non aggrediare suis.
 „Aspice jactatas motâ face crescere flammæ ,
 „Et nullo flammæ concutiente mori.

††

Esse

Esse etiam in fatis mihi jactas, afforē tempus,
 Dicere quo possim: Jam meus ille fuit.
 Nunc ubi, ais, rerum ignorans primordia Manes,
 Manetisq; sequax innumerus numerus,
 Et non scrutandæ Triados scrutator Arius,
 Nomen & indignum cui Vigilantis erat?
 Procubuere, ais, & reliqui quos dicere longum,
 Causa horum similis dicitur esse mihi;
 Dissimilis, similisne fuit, sub Judice lis est,
 Non satis ingenio lis dirimenda meo.
 Tu cave des alimenta igni, nec despice Gnatam,
 Sicrata quæ pepigi fœdera semper erunt.
 Promisi, memor es terram, mare, sidera jurans,
 Et fore fida tibi, velleq; jussa sequi.
 Nec renuens animo, & bello quasi victa sponendi,
 Dum loquerer concors os, animusq; fuit.
 Dî melius, quàm nostra queri perjuria possis,
 Auferat & pactam mobilis aura fidem!
 Hoc æqui adspicient superi, fulmenq; tenebunt,
 Nec mittent ignes in caput astra meum?
 Si cœlum faveat, tellus non ima dehiscet,
 Perfidiaq; ultor, qua patet, orbis erit?
 Absit successus sceleri, precor; ignis & unda
 Solum habeant vires in mea damna suas.
 Sitq; nocens aer, tellusq; ingrata colono,
 Destituant messes horrea, vina cados.
 Ipsa mihi pugnem, si fors defecerit hostis.
 At faxo, æterno sis in amore mihi.
 Nomen eris Gnatae, juro, post Numina primum,
 Teq; erit, ut magnos cura timere Deos.
 Utq; dies, mensesque, annique, & lustra recedant,
 Sæculaq; , haud secum fœdera nostra ferent.
 Tu gremium laxa insuetum mihi, Regia Mogus,
 Et longum, ut possit Nata valere, vale.

AD

AD AUGUSTISSIMUM CÆSAREM LEOPOLDVM.

P Annoniis trepidum, placans in finibus Istrum
Dum peregre est ales Cæsaris atq; Jovis.
Tempora captemus, Matremq; Erfordia totam
Excutiamus, ait, quis vetet excutere?
Effugisse oculos nimirum, unguemq; volucris
Cæsareæ, vano credidit augurio.
Tempora captavit, totamq; Erfordia tergo
Accepit Matrem: Thrax quoq; detumuit.
Nempe ita Dîs visum, fortunatissime Cæsar,
Ne scelere inferior tam bona causa foret.
Cæsareis cedere Aquilis trux civis, & hostis,
Bisgeminumq; adeo fers, LEOPOLDE, decus.
Eminet hinc meritò duplici tua fronte volucris,
Et decorat binum bina corona caput.

In Gentilium Leonem Emi. Archipresuli Moguntini JOAN-
NIS PHILIPPI cum Erfordiae expugnatae veniam
erratorum daret.

H Orrent quo patriæ, Princeps mitissime, ceræ,
Iras ac animos non habet iste Leo?
Vidi ego blandum hosti, nec stantia lumina flammâ,
Oraque lambentem, victæ Gerane, tua.
Vidi ego divitiis multos & honoribus auctos,
Queis honor exilium dignus, & ensis erat.
Iras, fallor, habet, vincendum quando superbos,
Iste Leo; irarum nil, ubi vicit, habet.
Tu mitem reverenter habe, Thuringe, Leonem,
Qui simul esse potest mitis, & esse Leo.

Aliud in eundem.

N On alitur rapto, aut acuit rugitibus iras
Bis sex Phoebi inter qui micat astra Leo.

† † 2

Sed

Sed fremit, attollitque jubas, ac dente minatur
Sive Tuus Libye, seu Leo, Bactra, Tuus.
Ergo vulnificos habeat cum terra leones,
Cœlestis Tuus est, magne Philippe, Leo.

Aliud de eodem Eminentis. Electore.

Magnus Alexander, magnusq; Henrice, vocatur
Magnus Pompei, Carole, magnus Otho.
Multa dedit vobis virtus, at plurima casus:
Haud certè solos nomina tanta decent.
Præsule quo gaudet Moguntia clara PHILIPPO,
Parabit, aut nubes celsius ille secat.
Martis opus vestri gentes frenare superbas:
Dignior huic, se se vincere cura fuit.
Jusserunt victos vestri servire triumphi:
Hic solum ut victis parceret, arma tulit.
Bella hic composuit: vos confecisse fatemur;
Dicite nunc, istud majus, an illud opus?
Pace igitur vestrâ si fas est vera fateri,
Vos posthac magni, maximus alter erit.

De eodem, ac celsissimo Episcopo ac Principe Monasteriensi BENEDICTO CHRISTOPHORO cum ex Bello Turcico rediens Erfordiam recentem expugnatam transiret.

O Cultum semper mihi par, semperq; colendum
Queis majus Teuto nil habet, aut melius!
Absit livor iners, veteris decora alta metalli
Ut redeant seculo, vos duo sufficitis.
Dum quàm sint vobis cordi aræ, ac Numina specto,
Dico: fuit nunquam cœlo ita magnus honos.
Legibus ornatis Patriam, defenditis armis,
Ceulabor hic vobis, unaq; cura foret.
Quem superi cultum, quos vobis Patria mores
Debet! Dî reddent; Patria, cede bonis.

Non

Non malè quod sacræ comes est mundana potestas,
Hæresis exemplis, si saperet, caperet.

Aliud de iisdem.

VAh! quod Pontificum genus hoc fera bella mi-
Queisq; adeò dulcis militiæ labor est! nantū,
Tu Mimigardia, Tuque ingens, Erfordia, testis,
Vos testes Batavum littora, tuq; Nicer.
Sint Cleri magis arma preces, jejunia, planctus:
Usq; tumens buccis hæc crepat hæreticus.
Da veniam fasso, si peccant Pontificum arma,
Author tu sceleris solus es, hæretice.
Cum censu, ac aris Clerum spoliaris inermem,
Te Doctore, modo is cautior arma capit.
Vertice stat cassis, mitræ tutela; micatq;
Dextrâ ensis, lævâ ne rapias baculum.

*Ad Erfordiam de Eminentiss. Archipræsule LOTHARIO FRI-
DERICO, cum is Regimen ArchiEpiscopale Mogun-
tinum capefferet.*

Sume age (nam sumi suadent lætissima rerum)
Innubes, Erfordia, vultus.
Quicquid habent prisca durum ac inamabile mores
Accipiat, dic, ultima Thule.
Transmare, dic, abeant questus, sæviq; dolores,
Suspicioq; metusq; dolosi.
Præsul adest pleno conducens gaudia cornu,
Et quicquid facit esse beatam:
Incusas falso iratum quo sospite cœlum,
Suntq; tuis sua pondera votis.
Jam parvo aut nullo veniet sors prospera sumptu,
Et soles sine nube redibunt.
Gemmea gemmifero fies, Erfordia, Cycno,
Nec gazas domus arcta tenebit.

†† 3

Ne

Hoc placidi spondent mores, hoc gratia vultus,
 Majestas cui constat, amorq;
 Quem velit exemplum ora Jovis picturus Apelles,
 Queis cœlum nubesq; serenat.
 Stans basi Leo tergeminâ, & diademate fulgens,
 Horrebant quo signa PHILIPPI,
 Nesitiens æstum SPECIOSO FONTE levares
 Si rictu vel terruit ungui:
 Nunc tenet ecce Geram trudens conchylia Cycnus;
 Hac volucris non mitior ulla est.
 Fœcundat conchas argentea lachryma cœli,
 Et patrii multum ætheris affert;
 Quo sitiit quondam Pellex Ægyptia, porro
 Hoc sities, Erfordia, luxu.
 Nec jam fonte sitim merges, hanc unio pellet,
 Te pascent conchylia gemmis.
 Ambrosiæ succos Divis, nectarq; remittes,
 Afficiet potus margaritis hausta.
 Concha dabit gemmas, pariterq; augebit Oloris,
 Interior Tibilana quietem.
 Turbabit nemo, duces tutissima somnos,
 Divitiis, & pace superba.
 Sin precium gemmarum & vellera spernis Oloris,
 Dives eris pacataq; nunquam.

De eodem Emmentissimo Electore.

TENDERET ad lethum Patriæ cum vita PHILIPPUS.
 Et propè jam diu conderet umbra jubar.
 Tum poterant lachrymis Patriæ, puto, saxa cavari,
 Et dedit aut visa est hos dare mœsta sonos:
 Tecum, dulce decus, tecum, Pater, expirabo,
 Heu! teget urna eadem me, cineresq; tuos.
 Audierat lachrymasq; manu mox ter sit amicâ,
 Spem reddens miseræ, tristitiamq; levans.

Et

Et vives., inquit, mea sola ac unica cura,
Nec reget urna eadem Te cineresq; meos.
Quin, cui dote omni par est LOTHARIUS heres,
Vivere, nec rebus credar abesse tuis.

Ad eundem.

Implevit mentis magnus quot regna PHILIPPUS?
Dona dedit civi qualia quanta suo!
Attamen egregiis, me Judice, vincit in actis,
Heredem elegit Te sibi quod similem.
Pars laudis, FRIDERICE, tuæ placuisse PHILIPPO:
(Namque illi, cunctis est placuisse bonis)
Vos colit hinc præsens, veniens mirabitur ætas:
Tu famam æternas illius, ille tuam.

*De Reverendissimis Legatis S. Sedis Moguntinae D. CAROLO HEN-
RICO DE METTERNICH. Summae Eccl. Metrp. Custo-
de D. ANSELMO FRIDERICO AB INGELHEIM,
D. CHRISTOPHORO RUDOLPHO A STADION,
ejusdem Canonici Capitularibus &c. de quibus Author Histor.*

Erfordiensis pag. 354.

Dum renovat Matri juratum Erfordia foedus,
Et populi immenso fluctuat unda foro.
Haud ego detineor præstantis imagine pompæ,
Est aliquid plusquam pompa, quod hic teneat.
Magna Trias, meritas quondam latura Tiaras,
Unde sibi certam Patria spondet opem,
Siderei vultus atque hospite Numine pleni,
Cernere nescio quo vos juvat usque modo.
Nil dignum vobis, hoc solum dicere possum:
Aurea dum se se contigit ista Trias,
Tunc TRINUM, aut nunquam, PERFECTUM Erfordia vidit,
Vincitur in quo animi nobilitate genus.

*Ad Eminentissimum Archipræsulem LOTHARIUM FRI-
DERICVM.*

Qualis odorato volucris phœbeia busto
Prodit, quæ vehitur lux nova solis equis,

† † 4

Longæ

Longævnmq; refert numerosâ dote Parentem
„Phoenix, in terris unica semper avis.
Talem cura dedit, Teq; ætas fessa PHILIPPI
Rebus, LOTHARI Maxime, Moganicis.
Ille Pater Patriæ meruit, columenq; vocari:
Vive diu, de Te sentiet orbis idem.
Esse homini mites, proprium fecêre sibi Dî:
Parte hac æternos æquat uterq; Deos.
Emicat ambobus placata modestia vultu,
Fragantesq; genæ, dignaq; forma Deo.
Ipse locas patriæ, somnos velut ille locavit,
Quamq; aliis præstas, est Tibi rara quies.
Bella alter domuit toties, pacemq; reduxit,
Haudq; alium Martis sic petit ira virum.
PACIFICI hinc retulit pacato nomen ab orbe;
Es quoq; Tu, & nomen, † PACIS AMATOR, habes.
In primis, velut alter, habes cœlestia curis,
Plusq; animâ populum Tu, velut alter, amas.
Omnia cum teneas magni, FRIDERICE, PHILIPPI,
Ut numeres annos, curia, plebsq; vovent.
†Fridericus, quasi Friedenreich Germanis.

*Ad Serenissimum Electorem Saxonie JOANNEM
GEORGIVM*

Magna Ducum soboles, nostro Dux celsior ævo,
Quem manet æternæ posteritatis honos.
Mens interrita cui Proavos testatur OTHONES,
Damnisq; aut lucro non temeranda fides.
Per laudes conansq; Tuas, perq; ire Tuorum
Deficiam; numero copia major erit.
Tê sacro fudisse sinu Themis alma videtur,
Et quæsisse Tuis perfugium Laribus.
Haud Gnatae amplexu per Te est absterrita Mogus,
Justos claudentem ad turpia lucra sinus.
Hoc est Astraam sceleratis reddere terris,
Dicare ut major laudibus, hoc satis est.

Nam

Nam donat Juri sperata ubi commoda virtus,
Emerita est, & vix altius ire potest.

*Ad Generosissimum Dominum JOANNEM HENRICUM
DANIELEM L.B. A RIDDER IN GROEN-
STEIN Erfordiae Vicedominum.*

Certa salus magnæ, quâ frenas legibus, urbis,
Quod non est, armis quam peperisse, minus,
Quæ Te digna canam? vincis fastigia laudum,
Nec sine fatidico Numine nomen habes,
Vix virtute minor DANIEL DANIELE, sagaci
Qui quondam impuros subruit ore senes.
Parvus erat, rexitq; altam DANIEL Babylona,
Canaq; in imberbi mens DANIELE fuit.
Arboris hic idem statuæq; oracula pandit
Regibus, infaustæ trinaq; verba manus;
Ingenium & cœleste Tibi velocius annis
Venit, & Imperiis utile consilium.
Illius inter erat virtus secura Leones,
Innocuo abstinuit sanguine tanta fames!
Cedere Thuringo fac dentem irasq; Leonum,
Te, DANIEL, rerum præside, mitis erit.

*De Generosiss. Dno PHILIPPO CASPARO L. B. de BIK-
KEN, Archisatrapa Eichsfeldiæ Glande ferreâ læso in
obsidione Erfordiensis.*

Viderat è specula multum caræ urbis Enyo
Insignem geminâ Palladis arte Virum,
Mille Deæ diræ qui vicerat hæctenus artes,
Et procul Eichsfeldo fecerat esse solo:
Viderat, & cedes Furiarum, Eichsfeldia, regno,
Si nostrâ jaceat fraude PHILIPPUS, ait.
Protinus induiturq; habitus & militis ora,
Ars cui mentiri fulmina sæva Jovis.
Et ferro legitur scelerato meta, PHILIPPUS,
Quo minimè castris Justior alter erat.

† † †

Heu

Heu! quid ab obsessâ crudelius accidit urbe,
Vulnera quàm cari & dira pericla viri!
Publica hic imminuit victorum gaudia luctus,
Cunctorumq; uno in vulnere vulnus erat.
Vidi ego, tunsâ stetit Eichsfeldia pectus honestum,
Pulvere sparsa comas, & laniata genas.
Quin vidi, Stygiæ tunc monstrum odere sorores-
Plus solito, Pluton fugit & ipse Pater.
Nil agis, & frustra, Furiarum maxima, gaudes,
En scelus excusant mitia fata Tuum.
Ille hostis Tuus, Astreæq; Philippus ocellus
En Divæ meritis in Tuu damna valet.
Et ne Tu valeas longum, me vate, valebit,
Si curat patriæ vota, precesq; Deus.

*Ad plur. Rdm. Dominum JOANNEM DANIELEM
GUDENUM Eminentis. ArchiPræsulis Moguntini
Sigilliferum Erfordiensem.*

Effera cum fremeret vesano turba tumultu,
Nec nisi quod cæco Jus datur ense foret.
Quam prope nil miserantis eras tunc victima vulgi,
ni latebras superum cura, GUDENE, daret!
Non minor ipse quidem post sava pericula vivis,
Gaza tamen prædæ, & Bibliotheca fuit.
Fers æquus vel ferre potes damna ista, GUDENE,
Virtus restat, opes: Bibliotheca, caput.

*In fugam Nob. & Clariss. Viri PETRI FRANCISCI CHRIS-
TIANI PAPII Prætoris Erfordienfis.*

TU quoq; terga dabas, Themidos præclare Sacerdos,
Cur Jus non perdis dicere? Prætor eras.
Non vis Socraticâ, vis sorte Themistoclis uti:
Manerat ille, cadit: fugerat iste, redit.
PRÆTOR NON CURAT MODICUM, sed vivere magnū est.
Quiq; caput, glande is plus petit aut oleo.
Si dabit inferias, inquis, capita ultio centum,
nullum, humeris Papii quod coalescat, erit

*De Historia Erfordienſi Nob. & Clariff. Viri. JOANNIS
MAVRITII GVDENI J.V.D.*

DOcte liber, multæ teſtis ditiffime curæ,
Pignuſq; æterni nominis haud dubium,
Triftibus haud unquam liber immoriture tenebris,
Victure at Pylii tempora longa ſenis,
Qui Livii cultum, Tacitique imitaris acumen,
Orbis, nil metuens, i. pete Judicium.
Te rodet nemo, veriniſi Zoilus oſor,
Nec minuet laudes Improbus ille tuas.
Fraus Tibi nulla fidem demit, neq; fucus adulter,
Neu favor aut odium: ſat, reor, inde places.
Namq; FIDES cœlo ut nequeat nos SOLA locare,
Historicos ſalvat, ſolaque juſtificat.

Ado juſdem Clariff. Parentem D. MAVRITIVM GVDENVM de libro, quem ſub titulo Catholici Laici oppoſuit calumniis A. W. Erfordia profugi.

MAgne Senex, fauſto ut conamine vela redûxti
Impia, queis verum texerat Erro ſenex!
(Seu jecur impurū huic roſtro modò vultur obunco
Tundit, & alternis eſt Tityo requies,
Seu ruit & clamat, Phlegyâ ceſſante, per umbras:
Discite, qui ſapitis, ſolvere vota Deo.)
Conſtitit ut ſubitò hic, viſâq; obmutit amens
Luce, oculos nimîâ quâ ferit iſte liber!
At Tu libro. in hia nimium ne, Lector, utriq;
Discrimen mores, aspice, majus habent.
Mauritius, dices, rigidi eſt imitator honeſti,
Nec ſimilem dederunt ſæcula noſtra Virum,
Ardua cui virtus & vix imitabilis ulli;
Illum, cœu puerum, lena volupta capit.
Quantum ferro aurum, vel terris ſidera, mores
Amplius aut diſtant tantum utriuſq; ſenis.
An bona vel mala ſit, fructu ſi noſcitur arbor,
An bona vel mala ſit, novi, utriuſq; fides.

Aliud.

De Monte S. Petri Erfordiae moenibus cincto.

THuringorum almae mons leniter imminet Urbi,
Petre, Tibi prisca religione sacer.
Qui frenas quanquam septem de montibus orbem,
Est tamen ex uno sat, puto, gratus honos.
Eheu! da veniam, qui non nisi viderat aras,
Nunc habet en etiam mons Tuus arma viros.
At preme, quas praeceps dolor & coquit ira querelas,
Arma, viri se se quo tueantur habent.
Tu neque tractasti claves aut retia tantum,
Immiti cinctum cui latus ense fuit.
Cum monuit tunicam gladio mutare Redemptor,
Reppete, quis gladii, subdidit, ecce duo hic.
Tunc neque inermis eras, aurem cum flevit in horto
Malchus, scindere Tu tempora certus eras.
Quin rursus accendunt generosam gaudia mentem,
Quod segetem laudis jam Tuus ensis habet?
Petre, ades, ac iras accingere, & arma retracta,
Et quantum possis hac quoque parte, doce.
Adstrictum nudans scabra rubigine ferrum,
Monte Tuo pravos perde, tuere bonos.
Ferrum nuda, inquam: claves sic tutus habebis,
Et coeli, ac magnae Claviger Urbis eris.

In Campanam ingentem quae Erfordiae visitur.

HAc tibi qui transis licet urbe videre, viator,
quo viso dicas: par nihil orbis habet.
Aut bimaris credes hic ara recocta Corinthi,
Aut qui tanta Rhodo fama Colossus erat.
Moles vasta ingens, majorum religione
Ad coetus populum facta ciere sacros.
Haud Divum in coelo sermones Jupiter audit,
Cum sibi commensos edidit illa sonos.
Collabefit motu tellus, neque continet iras
Dis sentit toties dum sua regna quati.

Bis

Bis tria si superant orbi miracula, septem
Ceu quondam ut numeres, æra Gerana dabunt.

Supplex Gallica ad Erfordiam.

E Sse quid hoc dicam, socia est quod Gallia nobis,
Mixtaq; sunt Aquilis Lilia Cæsareis?
Lilia mellea nunc, heu! plus quam fellea nuper,
Cum Suecorum auxit robora vester odor.
Nunc datis Imperio sociata per arma vigorem;
Res nova, Judicium sæpè morata meum.
Sentio jam, ducta est odiis æterna cicatrix,
Jam cui nos hostes, Francus & hostis erit.
Marmoream sanxisti nobiscum, Gallia, pacem,
Marmore vel si quid durius orbis habet.
O utinam, quamvis toto dein mentiar anno,
Eventu referant hac vice verba fidem!

Sacra Erfordiensium intacta fore.

O Fratres, quibus est cordi Lutherus adeste:
Heu cogar Missam credere, vulgus ait.
Mitte supervacuas curas, Erfordia, quid vis
Fas erit, ut fuerat, credere, non facere.
Missâ fac missam, & monachos monachasq; sinemus,
Purgantemq; rogam, coelituum & cineres,
Mystrarumq; avidas aures, operumq; valorem,
Quosq; dies minium, vel notat atra fames.
Roma sibi claves habeat, mitrasq; cucullosq;,
At cole tu ritus & nova sacra, licet.
Merge sitim, calice & cœnans te prolue pleno;
Servum si retines, sufficit, arbitrium.

Iustitia obsidionis Erfordiensis.

CUm scelus ulcisci Moguntia pergeret armis,
Ultricemq; manum porgeret alma Themis.
Invidus ac excors aliquis formidine vanâ
Quid facis, estne adeo pax tibi vilis? ait.

Ci.

Civibus auxilio gravis arma minatur amicus
Heu, dolor! Imperio funera quanta moves!
Quid, precor, Imperio juvat hæc metuendo cavere
Impunita abeant crimina, sponte ruet.

Erfordiam commodo suo victam esse.

Armorum fructu, foelix Erfordia, gaude,
quæ te materno restituere sinu.
Infirma hinc vires capies & barbaræ mores;
Indigæ divitias, & malè culta decus.
Regna piæ Matris præstant popularibus undis;
Multorum Imperium res bona quando fuit?
Nescis heu nescis, miserum tua commoda vulgus;
Si rerum facies nunc quoq; prisca placet.
Quod si læta tibi nondum est victoria Matris;
Indoleo tantis, invideoq; bonis.

Ad eundem.

Romanæ sedis specialis Filia; Mogus
Nomen habet, pietas quod diuturna dedit.
Papa Tibi hinc avus est, neptisq; Erfordia, Romæ es
(Dî mentem donent, ut quod es esse velis)
Ergo si Papæ facis aut convicia Romæ,
Aspernaris avum, contemeras aviam.

Excusatio Poetæ ad Erfordiam.

GLoria Thuringum, prælustre, Erfordia, nomen,
Fœta viris, armis inclyta, dives opum,
Seu Tu Urbs, seu muris regio vis clausa vocari,
Aspera si visa est fors mea Musa nimis,
Da veniam (Tibi & hanc victor dedit ante Philippus)
Haud Clavum spectant aspera verba tuum:
Saxa, faces cecini, vulgiq; ignobilis ausa,
Quasq; reor, lites haud Eris ipsa probet.
Euge, novos mores firmet constantia, quondam
Celsa meis series sidera carminibus.

Ad

Ad Lectorem

HÆc cecini primâ quondam lanugine malas
Pictus (pauca dedit carmina cura recens)
Nocte quoque æternâ latuisset opus, sineres Tu
Docte Erfurtinæ Conditor Historiæ.
Ad famam properare olim fors damna dedisset,
Et mora nonnihil hæc utilitatis habet.
Annis pressa novem laudantur carmina Flacco,
Hoc mea teste igitur carmina nunc bona sunt.

*In Cerevisiam Urbis, quæ Patria est Poetæ H. B. J. U. D. cujus me-
minit Author Historiæ Erfordiensis pag. 153.*

Nata almæ Cereris, non cui dotalibus umbris
Excusat raptor vim modo Tænareus,
Verum quàm patriis quisquis fuit ille Deorum,
Propitio advexit Numine limitibus
Sic robur, bona diva, tuum neque Naides udæ
Frangant, nec reducem guttur agreste vomat,
Copia sed flavam fundat tibi larga Parentem,
Debeat & sanam plurima turba cutem:
Ut tua cornigero colimus mage Numina Baccho,
Nec non qui medicam jactat Apollo manum.
Diva potens Ganymedeis dignissima curis,
Quamq; immortalis Jupiter ore bibat,
Tu quoties Liber peregrinis læserat oris,
Auxilium, præsens Tu mihi Numen eras.
Per Te splen risus, & dudum oblita recepit
Gaudia, deseruit noxia flamma jecur.
Abscessit, melius bibulo arens littore, arena
Renibus, & pulsa est nausea ventriculo.
Sæpe Tibi fuit hic servatus gloria vates,
Debita ab hoc aris multa tabella tuis.
Indevota igitur si plebs Tua numina spernat,
Es meritò nobis & Dea semper eris.

Aliud.

Aliud.

SI CERERIS quasi Vis In Aqua, cerevisia dicta est,
Obtinet hoc nomen Patria jure Dea.
Este mihi testes, medicæq; applaudite Divæ,
Renescq; & splenes & capita & jecora.
Tu verò, mors atra dole, & miserabile plora,
Injicit ingratas cui bona Diva moras.
Tuq; etiam itomacho, Galene, irascere multo,
Quod fiunt regni jura minora Tui.

Ad amicum Iosiu.

O Dulcis nimium, jamq; usucapte sodalis,
Regales nobis ô quot iere dies!
Monstravi toties sicco Tibi lætus in auro,
Et mihi monstraſti Tu quoq; sæpè Nil.
Mogane Dux, Cæsar, toties per pocula vixtîs
Noſtra, quot aſtra polus, granaq; littus habet.
Cives pro patria cyathis pugnavimus æquis:
Vix ſit pro patriâ tam grave caſtra ſequi.
Nexu haud rumpendo per nos, Germania, vinctæ es,
Etrorum moles nunc, LEOPOLDE, Tua eſt.
Fruſtrâ in Te totus Furiæ armavit Avernus:
Vimq; amiſerunt dira venena ſuam.
Trax tulit arma retro per nos, Erfordia capta eſt,
Fatum, quod voluit potio noſtra, fuit.
Dicendum ſuperis grates nunc, atq; bibendum eſt,
Ut ne tam bona ſors mutet, amice, bibe.
Sic vivent Pylios Cæſar, Dux Moganus annos,
Mens bona Thuringis, pax erit Imperio.
Nam rapuit ſua ſceptra Jovi, ſua ſtamina Parcis,
Regnaq; fatorum ſolus Iacchus habet.

F I N I S

HISTORIAE

ERFVRTENSIS

LIBER I.

ERFORDIA S. Moguntinae
Sedis filia, Thuringiae
Metropolis, communi
rerum humanarum fato
exilibus initiis nata, cre-
vit, floruit, adolevit, ce-
cidit, nec sanctam Matre

minus respexit, quam cum jacuit; Scilicet
malis, quibus culpâ suâ premebatur, obsti-
nator, ei offensa, cujus amorem & consilia
respuerat: Verum licet discola, tamen fi-
lia mansit. Igitur mater in jacentis auxi-
lium nunquam non prona, donec tandem
iterum erexit diu reluctantem. Hæc nar-
rare mihi consilium est cum studio veri-
tatis.

Ad Geram fluvium, quem Gabreti mon-
tes in hanc Thuringiae planitiem effun-
dunt, non Conditoris cujusdam destina-
tione, sed fati, conjunctis è vicis & tuguriis
Urbs hæc concrevit. † Quippe Majores
nondum illecebris corrupti, umbrâ arbo-
ris, vel intexto cespite contenti, non illis
Urbs, non fixa sedes, nisi quod satorum
spicas expectarent, post greges per campos
& nemora, virtutes suas circumtulerunt.

A

Per-

† Majorum
vivendi ra-
tio.

† Attila ad-
ventus.

Perstitit innocens felicitas, usque dum gen-
tium illi fluctus omnem ferme Europam in-
undarunt : † Attila ex Pannoniis exercitu
quadringentorum millium venit, Thuringi
vix antea a vitis circa Isalam sedibus à Clo-
dio (a) Francorum secundo rege pulsi, exu-
tique Duisburgo (b) Onistrutæ & Geræ flu-
enta infederant, exilium in patriam muta-
turi. Illa (c) è saxeis Eichsfeldiæ
montibus supra Dingelstadium scaturit,
inde longissimo tractu septentrionalem
Thuringiam interfuit, variis postmodum
rivis auctior ipsaque Geræ propè Gōbesen
recepta, Finnicos montes ad Saxenbur-
gum (d) perrumpit, ac verso ad Austrum
fluxu patriæ orientales terminos alluit, do-
nec limitantem eandem Salam infra
Naumburgum subit. Attilæ viribus impa-
res Thuringi, donis & subjectione hostem
conciliarunt, postea expeditionis socii.
† Causam Cæso in Catalaunicis Campis Tyranno, &
urbibus ex- in latibula reverso, † ne segreges par cala-
mityendi mitas iterum obrueret, arces extruere, sua
præbet. jungere mapalia cœperunt, ut viribus uni-
tis fortiores certatim omnes excubarent.*

† Causam
urbibus ex-
mityendi
præbet.
* ccccl.

Præ-

(a) Aimoinus lib. 1. cap. 4. quem sequitur Joannes de Buf-
sieres Hist. Franc. lib. 1. c. 4.

(b) Alii Disparjum, Duispargum & aliter vocant, de
quo ejusque situ varia apud Chifletium in Anastasi
Childerici Regis cap. 1. in Clodio.

(c) Buffier d. lib. 1. c. 24. de anne Onestrud ait : quis ille fuerit
certo non scitur. Sed nobis in his partibus est notissimus.

(d) Situs loci fabula causam dedit, quasi arte perrupti montes, &
ante in aquæ stagna venit Thuringia.

(a) Præsertim † pinguis gleba, quam Gera † Erfordia
eo loci humectat, ubi colles in planitiem initia, situs,
utrimque recedunt, agricolas invitavit, illi nomen.
fluminis commoditate, campisque inducti,
ad Geræ vadum propè collem, (b) cui ar-
cem aut venaticam domum Rex Thuring-
orum Meroveus imposuerat, tuguria fi-
gunt, hinc Gersfordia (c) hodia Erfordia sur-
rexit. Hæc cum reliquâ provinciâ Wasini † Wasinus
ni † * imperiū adoravit, (d) quem Thuringi Thuringo-
sibi Regem fecerant. Nec tamen ita res rum Rex.
suas firmavere, quin novis etiam in sedibus * CCCCLX
Franci † tributa indixerint, aut fortè sub † Francis
tributorum legibus hanc continentem assi- Tributarius
gnaverant Victores, cum ex avita provin-
cia pepulere. Quæ cum interromperent vi-
cti * (e) atroci bello ad pristinos census ada- * CCCCLX
cti sunt; igitur ulterius pependerunt, usq; XXXIII.
dum indigenâ Regum stirpe fratricidiis ex-
tinctâ prorsus in Francorum potestatem * DXVIII.
laberentur. Etenim Wasinus † † Filiorum
Thuringorum Rex (f) cum filios tres haberet Her- ejus discor-
manfridum, Waldericum & Wertharium, dia.

A 2

in

(a) Laurentius Peccensteinus in *Theatro Saxon. de Erfurto*
& *Chronic. Thuring. commun.*

(b) Ernestus Brotturff in *Genealog. Princip. Anhalt. cap. 2.*
ubi de duobus Merovingisburgiis ad agnoscendum plerorumq; er-
rorem vide quæ dicam infra ad An. 1074.

(c) Peccensteinus dicto loco.

(d) Rivander in *Chronic. Thuring. pag. m. 30.*

(e) Rivander ad hunc annum. (f) Sigebertus ad eundem
annum. Gregorius Turonensis *hist. 3. c. 4.* quos sequitur
Busieres *hist. Franc. 1. c. 2.* Rivand. in *Chron. Thuring. ad*
annum 518. *Conf. Anon. Chron. Erf. ms.*

† Sufflata à
fœminâ.

† Herman-
fridus Wer-
tharium fra-
trem necat.

II.

in eos hæreditatem divisit. Vixissent sorte
sua contenti Fratres, nisi cupido muliebris
concordiam rupisset. (a) Fuit Herman-
frido uxor Dietheri Gothorum (b) in Italia
Regis filia, † cui Ammelwerta nomen, hæc
paterno tumida spiritu, sexûs avaritiam do-
lis & crudelitate nutriebat, & cum accubi-
turo ad prandium marito, dimidiatam so-
lùm mensam instruxisset, ac dimidiato Re-
gi convenire talem exprobrasset, ulterius
ad exuendos coheredes incitans, habes, in-
quit, fratres, qui non contenti potissimas partes re-
gni paterni, virtutibus tuis ex integro debiti, præripu-
isse, nostris etiam facultibus insidiantur, nec dubita-
velle quod possunt, possunt autem potentiâ duplo mayo-
ri te diripere. Cessat fraternus amor, ubi bona incipi-
unt. Igitur ne ictum expecta, sed quod prudentis
est, averte, ac ubi vires non suppetunt, dolo rem age.
Ecce in primis adhuc hærent consiliis, & sicut accin-
ctis eris impar, ita facile dum arma cudunt, oppri-
mes. Nec tamen simul laceße, Wertharium sicut im-
becillio rem viribus, sic invidiâ tumidiorem everte,
facile postmodum hujus spoliis validior Waldericum
debellabis, & ad paternam potentiam ascendes. Po-
stulat hoc natorum tuorum felicitas, quos frequentes
tibi genui, pluresq; uteris spondet: alias enim vel invidiâ
fratrum exulabunt, vel saltem exigui patrimonii
quod habes, divisione ad privatorum fortunam redi-
gentur.

Suffecit uxoris oratio ad scelus, quod ut
felicius perpetraret Hermanfridus, † non fra-

(a) Rivander ad hunc annum.

(b) Aimoinus de gestis Franc. l. 2. c. 9. Buffieres dicto
loco.

fratrem solum, sed gentium jura violat,
 nulloq; Feciali præmisso, * Wertharium * DXVIII.
 tale nil metuentem circumvenit & truci-
 dat. Vidit † statim, quò res spectarent Wal- † Necem
 dericus, nihil ergò cunctatus arma corripit, fratris vin-
 ac militem legit: Auxerunt exercitum tru- dicare in-
 cidati fratris subditi necem Domini vindi- cedit Wal-
 caturi. Cùmque Hermanfridus velitatio- dericus.
 nibus aliquot impar esset, belli summam, &
 suæ simul fortunæ committere prælio diffi-
 dit, sed cùm vires propriæ non sufficerent,
 de alienis circumspicit. Erat tunc Theo-
 doricus nominis hujus primus Francorum
 Rex & potentiâ, & fama illustris, quippe
 regnum Metense, (a) quod Austrasium po-
 stea, tenuit, sedemque suam Metis habuit. † Herman-
 Hujus † auxilia Hermanfridus rogat, quasi fridus Theo-
 à fratre iniquissimè impetitus, nec gratis opẽ doricum
 flagitat, sed † hostilis provinciæ dimidium Francorum
 (b) spondet. Non erat hic de alieno libera- regem in-
 lior, quàm dilatandorum finium cupidus vocat.
 Franco. Prætereà fuit hic Theodoricus † Cum eo
 nepos ex fratre uterino Hermanfridi: sci- fecus in
 licet istius avus Hildericus (c) Rex Franco-
 rum

A 3

(a) Amoinus & ex eo Buffier hist. Franc. 1. c. 21. ubi tra-
 dit quomodo Clodovæi liberi Regnum dividerint. Hensche-
 nius in Diatriba de tribus Dagobertis lib. 3. c. 5. Trith. sub
 Clodovæo, & Clothario.

(b) Sigebertus ad hunc annum.

(c) Gregorius Turonensis Hist. lib. 2. c. 12. Amoinus
 de gestis Francor. lib. 1. c. 7. & 8. Buffier 1. c. b. latè. hic
 ille est, qui nuper modo Tornaci inventus & effossus est, de qua
 Chisletius in Anastasi Childericiana. Vide infr. ad An. 1664.

rum adhuc Ethnicus (a) à suis ob libidinem (quam licet foedifragi, (b) tamen casti Francones odio habebant,) pulsus, in Thuringiam ad Wasinum, quem dixi, fugit, ac profanatâ hospitii sanctitate uxorem ejus violavit. Postea reversus in Galliam, ubi Ægidium (c) origine Gallum, dignitate Patricium, antea à Romanis suis in Gallia reliquis præfectum, interim creatum à Francis Regem in solio reperit, parte regni, Vidomari artibus recuperatâ, quoad Ægidius vixit, contentus. Secuta eum Wasina, Regina Thuringiæ deserto marito. (d) Ex hoc adulterio continuata Mærovingiorum stirps, & Clodovæus (e) magnus Theodoricus ejusq; fratrum Clotharii, Clodomiri, & Childeberti parens genitus. Horum, Ammelwerta, quam dixi, fuit ex sorore nepotis, (f) hinc æmulationis incitamentum. Venit ergo Theodoricus cum selectâ militum manu, quos insignis Francorum disciplina consuetudini bellorum addixerat. Vincitur f impar viribus Waldericus, & omni

† Mæro-
vingiorum
Dynastia ex
adulterio
continuata.

† Vincitur
Walderi-
cus.

(a) Godefridus Henschenius in præfatione Diatribæ de tribus Dagobertis.

(b) Salvianus Massiliensis.

(c) Gregor. Turon. dict. loco. Aimoinus d. loc. c. 7.

(d) Rivander in Chronico Thuringiæ pag. 33. & Hist. jam citat.

(e) Gregorius Turonensis dicto loco. Aimoinus lib. 1. cap. 12.

(f) Sigbertus hoc anno.

omni provinciâ exiit. Verum † Theodo-<sup>† Herman-
fridus arma
in foedera-
tum vertis,</sup>ricus (a) frustra fidem ab Hermanfrido ex-
pectat, qui per fratrum neces eo potentia
jam ascenderat, ut impunè contemnere
foederatum posset; nec contentus hic foe-
deris leges non adimplere, sed novis viri-
bustumidus injuriam, quam intulit bello
continuat. Trucidatis (b) obsidibus Fran-
conia agros ad moenum usq; depopulatur,
& eo res devenerat, ut Theodoricus † vici-<sup>† Theodori-
cus opem fra-
tris Clotaria
invocat.
* DXXIV,</sup>nam potentiam, quam antea divisam, &
imbellem despexit, consiliis suis malefanis
unitam in visceribus sentiret. * Ergo &
Theodoricus opem Clotarii fratris invocat
per Neustriam, & Burgundiam imperitan-
tis. Promptior hic ad auxilia, quod Orbi
fratris hereditatem speraret. Ambo vali-
dum exercitum in Thuringiam ducunt, &
ad Ronnebergam † contra hostem castra<sup>† Franci ad
Ronneber-
gam cum
Thuringis
pugnant,</sup>locant: educuntur invicem acies, initia
prælii dolo Hermanfridi turbata: is capa-
cissimam fossam ante exercitum duxerat,
infractis ramis, frondibusq; arborum o-
pertam, ut una campi series, nec ullibi
scissa videretur. Franci solitâ furoris primi
vehementiâ, involare hostem, per cespiti-
tem ruere, turbari: plures jam ordines
fraus absorbuerat, donec eâ cognitâ utrim-
que declinata fossa, & armis pugnatum
est, decertatum æquo Marte in secundam
diem,

(a) M. S. Chronica Erfurt. Rivander & alii Historici
Thuringia. Sigebertus ad annum DXXIII. Trith-
emius loc. & Abbas Urspergensis.

(b) Gregorius Turonensis Hist. lib. 3. 6. 7.

diem, (a) tertiâ profligatus Hermanfridus
† *Obsidetur* in arcem † Scheidingam ad Onifrutam flu.
Hermanfr. vium ex acie fugit. Erat hæc munitissima
in Scheidin- ut conatus Francorum facillè frustraret, ac
ga. cum bellum conficere brevi cuperent, Sa-
xones in æquas portiones invocant, hi
Thuringis, ut inter vicinos solet, multum
† *Saxones* infensi, veniunt sub Duce Bernwaldo, † (b)
sub Duce Ascaniæ Domino, novies mille armati. Vix
Bernwaldo adsunt, & primo furore, quem spes prædæ
in æquas succenderat, suburbia capiunt, perpetuis
portiones etiam insultibus obsessos fatigant, quibus
invocant tandem animos extrema necessitas addi-
Franci. dit, cumque moriendum esset, extra mu-
† *Erumpunt* ros maluerunt. † Erumpunt ergò in obli-
obsessi. dentes in ultione morituri. Sæviit hic fu-
ror in Francos potissimum, quorum sex
millia ceciderunt. Dedit clades spem pa-
cis, quam per Legatos à Theodorico petiit
Hermanfridus, nec erat ille ab ea alienus,
cui auxiliaris potentia jam tum invisâ esse
cœpit, suâ per nuperam eruptionem labe-
factatâ; Didicerat enim ex perfidia hostis,
quàm ægrè fœdera inter inæquales, & non
nisi cum onere debiliorum perdurent. Non
potuerunt hi pacis tractatus Saxones late-
re, quâ secutâ Francones & Thuringi do-
mum illos sine præda dimisissent, aut pepu-
lissent invitos. Igitur exasperati interne-
cione Hermanfridi negotium abrumpere
cogitant, & omni conatu Scheidingam oppu-

(a) Chronica Thuringiæ.

(b) Ernestus Brotturff in Genealogia Princip. Anhalt.
cap. 1. & 2. ubi Bernthorwaldum nominat.

oppugnant. † Cessit expugnatio feliciter † *Expugnatur Scheidinga.*
 trucidato omni praesidio. Verum elapsus
 erat Hermanfridus cum Uxore & liberis.
 Hoc modo Saxones in Thuringia res suas
 ita firmaverant, ut invitum etiam Theo- † *Pars Thuringiae Saxo-
 nibus à*
 doricum ad promissa cogere possent. Affi- *Francis cessà*
 gnavit † hic iis omnem tractum inter Oni- *† Saxeburg*
 strutam fluvium, (a) & Femanam sylvam, *extruitur.*
 cui firmando Saxenburgum † arcem in alto
 monte extruxere, ipsa verò Scheidinga
 Praefecto militiae Ascaniensi mansit, unde
 hodie dum ejus posteris antiquissimae pro-
 sapiae Ascaniae Principibus illius dominium
 competit. Ipse postea Hermanfridus † *† Herman-
 fridus inter-*
 tus ab hoc perfidè interfectus est: Nam *fectus.*
 cum in ambitu muri deambulant, (b)
 Franco Gallus inopinantem dejecit, sicque
 dolo periit, qui alios fraude evertit. Non
 mitius supplicium liberos mansit, atque
 hoc casu Thuringia in Francorum potesta-
 tem lapsa, quam Theodoricus cum sine
 prole decederet, in Clotharium fratrem
 una cum reliquis provinciis Franconia,
 Rheno, Hassia, & Metensi regno transtulit.
 Ast supererant Thuringicae stirpis Regiae
 soboles, (c) sublati fraterno scelere Wer-
 tharii filius & filia. Nec credidit Francus
 possessionem tutam, quamdiu heredes
 Regni superessent, malae fidei indices, &
 magne-

(a) Cranzius lib. 1. c. 31. Brotturff cit. loc.

(b) Chron. Thur. hoc anno. Greg. Turon. 3. c. 8. Aimoi-
 nus de gestis Franc. lib. 2. c. 9. (c) Buffier lib. 1. c. 24.

† Clotharii
polygamia

* DL.
† Saxones
Francis tri-
butarii.

* DCXXI.
† Dagober-
tus Austrasie
Rex.
† Pugnatio
contra Sa-
xones.

magnetes nutantis vulgus, neque dubita-
vit majori crimine firmare Imperium,
quàm rapuerat: Adolescentem Regium
fortunæ solius culpâ nocentem, quòd à
Rege natus esset, occidit: non minori sce-
lere filiam Radegundem, (a) uxori † Gun-
diacæ superinduxit, sed quæ sexto post an-
no, cum per adulteri violentiam citius non
liceret, huic thoro valedixit, ac Pictavi
in solitudinem sacram se abdedit, innocen-
tiâ mortum expiatura alienum scelus, imò
eâdem expugnatura cælum, in quo nume-
ro Sanctorum, postquam obiit, adscripta
est. Post hæc, * cum Saxones, quos in vi-
ciniam adduxerat, insolescerent, eos tribu-
tarios fecit, quingentis (b) vaccis † in annos
singulos imperatis, transmisitque per ne-
potes in Dagobertum * (c) Francorum Re-
gem, qui & nominis hujus primus & Ma-
gnus dicitur. Huic Pater Austrasiæ re-
gnum cesserat. (d) Saxones † novum re-
gem aspernantur, tributa negant, (e) insu-
per in Thuringia prædas agunt. Ille à Pa-
tre adjutus ingenti exercitu hostes fundit,
Bernthowaldum Ducem necat, victi prio-
ribus legibus subiecti sunt. Dagobertus
propè Erfordiam confederat: (f) cum
regi.

(a) Gregor. Turon. *hist. lib. 3. c. 7.*

(b) Fredegarius *cap. 74.*

(c) Fredegarius *cap. 47. & 53.*

(d) Godefridus Henschenius in *Diatriba de tribus Dagobertis lib. 1. cap. 4. & seqq.* Fredegarius *cap. 47. & 53.*

(e) Brotturff in *Geneal. Princip. Anhalt. c. 5.*

(f) M.S. Chron. Erfurt.

regiam dignitatem magis campus, quam horrea ista, & casæ decerent. † Nominis † Dagobert-
 fui oppidum ibi reliquit, (a) auctum sæpe *stadii initia*
 in amplitudinem aliquam, sed urbis vicinæ
 studiis iterum depressam. * Postea Wi- * DCXXXVI
 nidi irruerunt in Thuringiam, & Sclavi † † Dagobert
 (b) Francos infestarunt. Cum rege istorum *cum Saxo-*
 Samone Dagobertus iterum bello confi- *ne bellum.*
 xit, * utque fideles (c) finium tutores Sa- * DCXXX
 xones haberet, † à tributis per Clotharium VII.
 seniore[m] impositis liberos dixit. Fecit in- † Saxones à
 terim commoditas sitis, & labens per si- *tributis li-*
 num fluvius, ut præ cæteris Thuringiæ op- *beros dicit.*
 pidis Erfordia cresceret. Nec intermife-
 runt à Theodorico hucusque Christiani re-
 ges † sementum fidei spargere. Non adeo † Christia-
 cecidit illud feliciter in sulcato necdum a- *nismus pri-*
 gro. (d) Mores illorum (e) corrupti, qui *mò sed mi-*
 vitæ innocentia[m] probare aliis sacra debe- *nus feliciter*
 bant, Christi legem suspectam reddidere. *in Thurin-*
 Zelus in Sacerdotibus tantæ rei longè im- *giam intro-*
 par, sed & numero defecerunt. Religioso- *ductus.*
 rum cœtus usque ad S. Bonifacium ignoti:
 nam quæ de vetustate quorundam circum-
 feruntur, non suspecta solum, sed jam ante
 sæcula ab Historicis (f) explosa sunt, &
 aper-

(a) Becherer in *Chron Thuring.*

(b) Fredegarius *cap. 68. 74. & seq. Buffier 2. c. 11. & 13.*

(c) Fredegarius *dictis locis.*

(d) Serar. *Mogunt. rer. lib. 3. vitæ S. Bonifacii lib. 1. c. 28.*

(e) De quibus sæpe quæritur S. Bonifacius in suis epistolis.

(f) Trithemius in *breviario annalium lib. 1. pag. 58. & in ma-*
nasterii Hirsburgensis Chron. pag. 65. vide infr. An. 1074.

* DCC.

apertissimis annalibus eliduntur. * Praeterea vicini Saxones Christianis infensi à distractis Francorum in Gallia Regibus deficientes sacra turbarunt.

III.

* DCCXX.

† Adventus

S. Bonifacii.

* Supervenit his initiis Winfridus, † virtutibus deinde Bonifacius dictus, qui eundem Sanctis adscripserunt. Hic cum pluribus aliis ex transmarina Saxonia (sic ipse vocat (b) Britanniam:) ad Germaniam conversionem venerat, credo recordationem originis ad has oras zelum istorum determinasse: Etenim seu Angli essent seu Saxones, (c) avitas sedes, & ignotos communis trunci furculos istis in viciniis invenerunt. Is † evacuatam Moguntiae sedem (d) ex Romani Pontificis destinatione conscendit, ac primus Archiepiscopalem fecit, cum antea Wormatiensē suspiceret. Venit in Thuringiam, & in hanc Urbem, † ubi tandem Ethnicismum prorsus extinxit. Cæterum † quæ tunc fuerit Urbis conditio, Bonifacius Zachariae Pontifici per litteras nunciat: cum enim Episcopalem Sedem huc locasset, Papæ, à quo confirmationem rogavit, (e) Erphesfurtum jam olim fuisse urbem paganorum Rusticorum scribit. Videntur hæc

† Fie Archiepisc. Mog.

† Ethnicismum eliminat.

† Erfordiae eo tempore conditio.

(a) S. Ludgerus apud Serarium *Rerum Mogunt. lib. 3. vitæ S. Bonifacii lib. 3. notat. 13.*

(b) In epistola ad Zachariam Pontificem apud Serarium *lib. 3. vitæ S. Bonifacii libr. 2. c. 2.*

(c) Beda *Histor. Anglicanæ lib. 1. c. 15. & lib. 2. cap. 3. 5. 9. &*

(d) Zacharias Pontif. in epist. ad Bonifacium apud Serar. dict. loc. c. 8. & 15.

(e) Dicta epistola ad Zachariam.

hæc quidem nonnihil alia ab iis, quæ superius de nomine Urbis retuli. Verum quis non ignoscet Apostolo Germanicæ linguæ tyroni, si nomina locorum propria non accuratè dixit. Idem in eadem epistola *Buraburgum* (a) nominat, incertum nobis, quid voluerit; ac alibi (b) pro *Kitzinga*, *Ochsenfurto* præclaris ad Mœnum Franconiæ Urbibus *Kibbingen*, *Ochsnofurt* illâ ætate legimus. Civitas adversus Ethnicorum violentiam, Præsulem fideliter protexit: Ille dum Ruricolos in Religione Christiana erudiret, à paganis insidias, (c) sæpè vim etiam expertus est, quam, naturæ licentiâ usus, interdum repressit. Ubi major vis immineret, cum suis ad urbem fugit, inde cives in paganos eruperunt, sicque in his Ecclesiæ initiis, illi qui veritatem Christianam prædicaverunt, etiam armis adversus injurias defensi sunt. Permisit Zacharias Pontifex (d) Romanus, Erfordiæ peculia-
† *Adelarium à S. Bonifacio Episcopum nominare, dictusque Adelarius à S. Bonifacio Episcopo Erfordiæ constituitur.*

(a) *Bariuburgi Castri coævum Scriptores meminerunt, & ex iis Bussier Hist. Franc. lib. 4. n. 17.*

(b) *Apud Othlonum in vita S. Bonifacii lib. 1. cap. 30. secundum sectionem Serarii.*

(c) *S. Ludgerus quem citat Serarius Mogunt. Rerum lib. 3. vita S. Bonifacii lib. 3. natat. 13. pag. 462.*

(d) *Serarius Rerum Moguntin. libr. 3. vita S. Bonifacii libr. 1. cap. 2. & 3.*

† Decimas
dare Thu-
ringi recu-
sant.

† Episcopa-
tus Erfurt.
iterum sub-
latus & cur?

singuli duodecim denarios solverunt. (a)
Decimas, † solitos istius temporis proven-
tus,olvere Thuringi recusarunt, imò im-
munitatem ab iis sibi pacti sunt. Mutavi-
brevi consilium Bonifacius, † & sublato
fede novâ, Moguntinæ sacra Thuringia
subjecit. Unde hæc poenitentia, non om-
nibus eadem opinio. Quidam Zacharia
Pontificis adhortationem adferunt: Record-
retur, quæ in sacris Canonibus præcipimur observare, ut
minimè in villas aut modicas civitates Episcopos ordina-
mus, ne vilescat nomen Episcopi. Nondû autem judi-
casse parem Episcopali Dignitati hanc Ur-
bem ovo proximam. Alii melius assequun-
tur, dum negatis Decimis non suffecisse
Episcopo redditus censent, atq; agitasse jam
consilia de evehendo Moguntinensi Epif-
copatu Bonifacium, eoque proniorem in
ejus commoda, ut Archiepiscopatum non
contemnendâ Diœcesi decoraret. Proba-
vit eventus consilium, quippe mox ipse
Bonifacius Archi-Præsul Moguntinus, atq;
hodiedum Moguntia hucusque pedum fi-
git, postea gladio, ut mox dicam, armatum.

* DCCLII. * Bonifacius triennio † ante martyrium, (b)
† S. Bonif. quod hujus sæculi anno quinquagesimo
monasteriū quinto subiit, (c) monasterium & Ecclesiam
B. M. Er- B. M. Virginis, non illam, quæ hodie visitur
furti erigit. stupendæ molis, sed tamen eodem loci e-
rexit. Secu-

(a) Epistola Zachariæ apud Serarium d. loc. c. 8.

(b) Anon. Chron. Thuring. M S. Cæsareum.

(c) De anno martyrii variant nonnihil Scriptores, ut videre est apud
Arn. Buchelium in notis ad Joan. de Beza Hist. Vltraject.
Titide passion. D. Bonifacii.

Secuti hæc tempora fortissimi Heroës, alter † Francorum Carolus, alter Saxonum Witikindus, (a) qui mutua æmulatione clari perpetuis (b) bellis collidebantur, & quoniam hæc Urbs Carolo subdita, vicina tamen Saxonibus, præcipua diffidii mala tulit, imo devictam ab his cum potissima Thuringiæ planitie crediderim, eo quod eorum exercitus ad Werram (c) usque penetraverit, ubi propè Trefordiam (d) cum Francis sed minus feliciter pugnavit. Repressis hostibus, & recepto in fidem Witikindo rursus avitis Dominis, scilicet Francis accessit. * Sub horum imperio Otgarus † Archiepiscopus Moguntinus Cæsaris favore, & à negotiis gestis insignis reliquias S. Severi (e) Episcopi (non Sacerdotis, (f) cuius corpus Ravenna adhuc habet) uxoris (g) & filia ex Italia Erfordiam transtulit, inque

(a) Non dico Regem, qualem nonnulli credunt, cum bellis solum Dux fuerit, quod ex Witikindo Corbejensi probat Conringius ad Lampad. part. 3. c. 5. §. 17.

(b) Adelmus Benedictinus Franc. Reg. Annal. ad annum DCCCLXXII. & seqq. Donatus Acciaciolus, & Eginhardus in vita Caroli M.

(c) Ita hodie vocatur fluvius hic, usq; dum propè Münden Fuldam recipit, postea Visurgis dicitur: Olim à fonte, quem in Hennebergiacis montibus supra Meinungen habet, usq; ad mare, Wirraha vocabatur. Vid. Petrus Lambec. in notis ad Gualdonem de vita S. Anscharii cap. II. §. 15.

(d) Chron. Hassiæ & Thuring.

(e) Anon. Chron. Thuring. MS. Cæsar.

(f) Etenim ante Sacerdotium fuerat uxoratus.

(g) Rubeus in Hist. Ravennatensi.

* DCCCX

LV.

† Otgarius

Archiepisc.

Mog. deci-

mas in cas-

sum exigit.

* DCCCL.

† Ludovicus

Erfurti

comitia ce-

lebrat.

† Erfordia

Francis

subiecta.

* DCCCCIX

* DCCCX

IX.

V.

* DCCCX

XXVI.

inque Sacello Cœnobii S. Pauli condidit, quod postea abolito priori nomine Severianum appellatum est. * Idem Otgarius

† cū Thuringiam & Hassiam, quoad Sacra pedo ~~se~~ subjectam haberet, (a) debitas aræ decimas primus exegit. Opposuit se

Buno Hirsfeldensis Abbas, atque interveniente Ludovico Rege lis dilata est, quam Successores frequentius, sed infelicitè re-

assumpserunt. Idem Ludovicus * (b) † generis concilium Erfordiae coëgit, in quo Magistratibus leges, & Causidicis litigandi

modum præscripsit, neve qui iustitiam tueri debebant, ipsimet polluerent, prudenter

cavit. Francos † quamdiu fortunam suis in obsequiis habuerunt, nostra etiam Civitas suspexit. Ii Thuringis Præfectos de-

dere, qui regerent, Ducum & Comitum nomine. Comites iudiciis præsidebant, Duces ad bella missi. * Ultimus horum Bur-

chardus ab Hungaris cæsus interiit. Ast cū Francica potestas Gallicis levitatibus mollis in Germania vilesceret, ipsa Herbi-

polis cum opulento Ducatu ad Episcopum esset translata, demum hæc etiam Thuringia * cum Imperii Romani maiestate ad Saxones (c) devoluta est.

* Cūque Summa rei ad Ottonem pri-

mum eumque Magnum devolveretur, is ex Editha (d) filia Regis Anglorum filium habuit

(a) MS. Petrense Chronicon.

(b) Annales Fuldenfes.

(c) Cranzius lib. 4. cap. 16.

(d) Rhegino & alii, quos vid. apud Serar. in vit. Wilhelmi.

habuit Guilelmum, † hujus virtutes virilem ætatem, hinc & infula prævenit, quippe vix annos viginti excesserat, & votis Cleri, populique consensu Archi-Episcopus Moguntiaë proclamatus est. Lætus hac electione Pater, captus etiam filii dotibus plusquam humanis, liberali donatione (a) † Hassiam, ac Thuringiam, & in ea hanc Metropolim Sedi Moguntinaë subdidit. * Igitur Cæsareâ donatione, & jure quæsitâ provincia in leges Moguntinas transit, applaudentibus subditis, qui certatim obsequia offerentes magni duxerunt imperium ab Archi-Præsule expectare, utque tesseram felicissimæ subjectionis manifestius exprimerent, insignia publica ex Archi-Episcopalibus ornamentis sunt mutuati: Aliud enim oppidum infulam, aliud pedum assumpsit. Nostram Erfordiam adoptavit Moguntia, igitur Filiaë Matris Signa debebantur, cui paulò post suæ fortunæ Rotam concessit cum Epigraphe: ERFORDIA FIDELIS FILIA MOGUNTINÆ SEDIS. * (b) Ingressus † provinciam ipse Wilhelmus, Vice-Dominos seu Vicarios constituit cum ampla potestate, disposuit etiam hinc inde loco præsidii nobiles milites, qui hostilem imperum repellerent; In civitatibus

B

loca-

* DCCCCL
IV.*Wilhelmus
Cæsaris fili-
us fit Archi-
Episc. Mog.**Pater eē
Hassiam &
Thuring.
donat.** DCCCC
LX.* DCCCC
XI.*Ingreditur
Provinciana
& regimen
ordinat.*

- (a) Paulus Langius in *Chronico Citiænsi*. Fabricius *Orig. Sax. lib. 3.* Anonymus *de Landgraviis Thuring. cap. 10.* Chytræus *Chron. Sext. Dresserus.*
(b) *Histor. de Landgrav. Thuring. & Fabricius d.l. Mscript.* etiam varia.

locatis, jura civium & Magistratûs concessa, dictique Patricii, alii, qui rus defenfabant, Landsassii, ab utrisque hodierna Thuringiæ nobilitas originem ducit; his Wilhelmus multas continentes in stipendia concessit, è quibus fructus sub fidelitatis religione perciperent. Utile inventum, quod neglectas coloniarum missiones supplere possit. Nec profanis solum, sed & sacris solerter hîc provisum. Wilhelmus ejusque successores plurima hinc inde templa extruxerunt. Præsertim Magnus ille Willegisus, * qui post medium sæculi decimi Moguntia sedet. Hic multas Aedes sacras erexit, collegiatam etiam Ecclesiam † in majori Dorla liberaliter fundavit, (a) post quatuor, & quod excurrit sæcula Salam translata. Primus † hic Elector S. Romani Imperii nominatus. Debebat non solum virtutibus ejus hic honos, sed & potentia, quæ à Rheno ad Salam usque se extenderat. Ejusdem Turingici milites in dissidiis inter Ottonem III. & Henricum Bavarum ad Domini jussu Ottoni militarunt. * (b) Monasterium † Hasungen in Hassia, quod S. Heimeradum nobis dedit, hac

* DCCCCXXVII.

Willegisus collegiat. ecclesiam in majori Dorla extruit. Primus Elector.

* MXX. Monaster. Hasungen in Hassia fundatum.

(a) Serarius.

(b) Mscriptum Chronicon Petrense hoc anno. Hunc autem Archiepiscopum non Aribonem, nec simili quæ Serarius refert nomine, sed Erponem appellatum fuisse, nummus ab eo cusus, & ut infra ad annum 1625. dicitur, sub dirutis mœnibus inventus, demonstrat. Nummi, quem penes me habeo, imaginem refero.

P. 18.

VI.

Ludovicus
Barbatus
venit in
Thuringia.

* MXXXV.

Exm Vice-
dominum
suum Barba
constituit.

Exm bonis
ditat.

7. & MS.
Spangen-
is.

* DCCCCL

XXVII.

Willegisus
collegiat. ec-
clesiam in
majori Dor-
la extruit.
Primus E-
lector.

* MXX.

Monaster.
Hafungen
in Hassia
fundatum.

(a) Serarius

(b) Mscript
tem Archie
fert nomina
& ut infra
tus, demon
refero.

hac ætate ab Erpone Archiepiscopo Moguntino fundatum est.

Duraverunt hæ Moguntinæ vires ad Bardonem Archiepiscopum annis plus septuaginta. (a) Imperatrix † Geisela Conradi secundi uxor duos habebat consanguineos, Hugonem & Ludovicum fratres, qui avos ex Franciæ Regum stirpe numerabant.

Hugo Archiepiscopi, Ludovicus Cæsaris aulam sequebatur, ejusque gratiâ felicior.

* Cæsar ad imperium uxoris apud Moguntinum pro eo rogat, vellet Ludovicum bonis quibusdam in Thuringia concessis clientem suscipere, suæque provinciæ administrationem credere, pro Cæsari collatis habenda, quæ Ludovico fierent. Vidit Præsul quàm periculosum esset tantarum amicitiarum ministrum, & quem recens memoria majestatis avorum regnare, non

servire docuit, provinciæ huic novæ præficere, sed potentior erat intercessio, quam ut declinari posse videretur. † Annuigitur Bardo Cæsari, magnisque potentem amicitias Ludovicum (b) in Thuringiam cum potestate mittit, cui Vicedominatum ad vitam, † insuper ingentem tractum à sylva Thuringica, & fontibus Hörselæ, usque dum Werram subit, clientelarem donat, pessimâ verecundiâ negare non ausus, quod majus damnum peperit, quàm

ind-

B 2

VI.

Ludovicus

Barbatus

venit in

Thuringiā.

* MXXXV.

Eum Vice-

dominum

suum Bardo

constituit.

Eum bonis

ditat.

(a) Anonymus de Landgraviis Thuring. c. 10. & seq. & MS. Chronicon Petrense pag. 647. Rivander, Spangenberg, & alii. (b) Citati Scriptores d. locis.

[progenies

*MXXXVI.

Monasteriū

Scotorum

fundatur.

* MXL.

Matrimon.

Ludovici

Barbati.

indignatio petentis attulisset. (a) Fuit alia
Bardo clarus pietate, sed hanc non semper
civilis prudentia comitatur, aut voluit Nu-
men per sanctum Præsulem, felicitatis ini-
tia dare serenissimæ Familiæ, quam ad sub-
limem fortunam jam destinaverant fata,
solutura debitum Heroicis virtutibus, qui-
bus tanquam gentilitiis isthæc ~~familia~~ per-
petuò vigeat. (b) * Interim Comes † de
Glisberg nationi Scoticæ monasterium Or-
dinis S. Benedicti exstruxit. Ludovicus ille
cognomento Barbatus, cum moribus esset
affabilis, benevolentia sibi provinciam de-
vinxit: Prudens insuper & occultus fir-
mandi imperii machinator, nunquam eo
progressus, ut precariam à Moguntia po-
testatem sibi esse negaret, quam tamen la-
tenter sibi propriam stabilivit, * (c) utque
vicinas vires sibi firmaret, † duxit in matri-
monium Saxonis viduam Cæciliam de San-
gershausen, & cum ea magnas opes. Fi-
lium ex ea primogenitum Bardoni ad bap-
tisma obtulit. Archipræsul indito paren-
tis nomine in futuræ paternitatis arrham
de continentibus Thuringiæ multa donavit.
Emit Ludovicus hinc inde latas terras, &
ædificavit Schauwenburgum, propterea

comi.

(a) Serarius in ejus vita.

(b) Anon. Chron. Thuring. Bibl. Cæsar. Vindobo-
nensis. Lambert. Schaffnab. hoc anno. Malè dissentit
Mscriptum aliquod Erfurtense ex fundamento omni historia con-
trario.

(c) MS. Bibliothecæ Cæsar. Vindobon. ubi de liberis hujus
matrimonii utriusq; sexus varia.

Comitis † titulo à Cæsare insignitus. * Mor- *Creatur Co-*
tuus demum Moguntia, † ubi ad S. Albanum *mes.*
sepultus. Successit huic filius ejusdem no- * MLV.
minis cognomento Salius seu Saltator † di- *Moguntia*
ctus, sub cujus Vicedominatu Sigefridus *moritur.*
urbem muro cinxit, (a) * † turribus in cir- *Successit fili-*
cuiu positis, cum antea munimenti anti- *us dictus*
quissimo (b) genere, sepibus, & incisis arbori- *Saltator.*
bus se tutasset.

* Hoc tempore Cæsar Henricus IV. VII.
(c) decimarum † in Thuringia cupidinem in * MLXVII.
Electore Sigefrido succenderat, non tam *Erfordia*
amore sedis, quam ut divortii, quod cum *primò muro*
uxore Bertha meditabatur, patronum ha- *cingitur à*
beret. Cogitaret, ait, quam in immenso *Sigefrido E-*
spicarum mari omnis Thuringia fluctuet, *lectore.*
harum decimas ex ipsius Dei legibus aræ * MLXIX.
Moguntinae deberi, nec videre se, quò li- *Sigefridus*
bertas illa Thuringia spectare debeat, quod *infelicitèr*
sola inter Christianos decimas neget: non *decimæ exi-*
esse quod derivatam à majoribus immuni- *git à Cæsare*
tatem prætendat, sœcordiæ non juri impu- *instigatus.*
tandam. Nullam temporis longævitatē
à Dei mandatis eximere, cumq; hæc san-
ctissimis legibus niterentur, ne dubitaret
& Elector, se Cæsarem juris executorem fu-
turum. Unum duntaxat vicissim rogare: *Cæsaris*
† Habere se molestam thori sociam in om- *hanc in rem*
nibus adversam, displicere in ea mores, ge- *cum Sigefri-*
nium, *do fœdus.*

B 3.

(a) Anon. Chron. Thuring. MS. Bibliothecæ Cæsareæ
Vindobonensis.

(b) Fredegarius capite octuagesimo septimo.

(c) Rivander in Chronica Thuring. hoc anno, & MSpta Erfur-
tensia.

genium, & omnia: affectare dominatum, nec unquam deesse verborum copiam, quam benevolæ correctioni opponat. Non posse Præsuli talium experti tedium exponi. Sat esse quod illam in nausea non in amore habeat. Cum hac divortium vellet, nosse autem Præsulem, quam superstitiosâ pertinaciâ Romæ matrimonia vinculentur, magnam insuper ibi Cæsaris invidiam, ut inde libertatem sperare non possit. Esse Sigefridum Germaniæ Metropolis ArchiEpiscopum, & Primatem, ad quid hæc nomina, si potestatem non tribuant? nec cuncta Romam deferenda, vellet Sigefridus approbare divortium, se vicissim effecturum, ut singulis decem annis universum Thuringiæ sudorem absque laboribus habeat. Placuit ArchiEpiscopo Cæsaris fœdus, sed cum verecundus Præsul turpitudinem divortii sustinere solus nollet, per plures rem agendam statuit, & in ultimam Septembris Synodum Moguntiaë indicit. Jam aderat fatalis matrimonii dies, & Henricus properabat ad concilium. Ecce fama rei pervenerat Romam. (a) Pontificis Alexandri secundi jussu † Petrus damiani Moguntiam legatus adest, qui facinus inhiberet. Multum ille Sigefridum reprehendit, quod insolenti rei suam vellet auctoritatem addere: præterea cæsarem vehementer allocutus: *Pessimam rem esse à nomine Regio nedum Christiano abhorrentem*

Petrus Damiani Pontificis Rom. Legatus improbat.

(a) MSptm chronicon Petrense hoc anno.

rentem, quam moliretur, si non legibus moveri vel-
 let, saltem famæ suæ parceret, per totum Orbem de-
 fœdandæ, & ipsi Christianitati pessimo Regis Exem-
 plo seducendæ: nunquam simplicia esse potentum flagi-
 tia, cum publico scandalo subditos in eadem scelera
 trahant. Verum si criminum ultor à Numine consti-
 tutus, auctor eorum esse non erubesceret, se necessa-
 rio vim Ecclesiasticam adhibiturum. Dedidit se
 Cæsar, ita tamen, ut tolerare potius vide-
 retur, quam ferre, quod mutare non po-
 tuit. Intermissa igitur decimarum exa-
 ctio, non spes. * (a) Post annos quatuor † Denud Sige-
 ejusdem cupidinis scintillas in Electore fridus deci-
 Cæsar resuscitat: pergeret Archiepisco- mas exigit.
 pus debitas aræ suæ decimas, at quondam
 coepit, vindicare, affuturum se Vindi-
 cem, & executorem, attamen expensarum
 loco, partem Regiæ magnificentiae dignam,
 Cæsari Præsul conferret. Promovendæ
 rei Synodus Erfurti cogitur, venit Cæsar
 & Moguntinus cum magno Sophistarum
 numero, qui leges recitare, & pro occur-
 rente utili torquere possent, ab altera una-
 nimes erant Thuringi, proq; ijs † Fulden-
 & Hirsfeldensis Abbates: latas enim ter- cum Thuringis Fulden-
 ras hac in Provincia possident, quibus sis & Hirs-
 commune periculum imminebat. Mo- feldensis Ab-
 gutini postulata (quæ ipse Dei esse dixe- bates.
 rat) cum audivissent, fortiter pro liberta-
 te loquuntur. † Transisse ea lege ad Christianos Eorum o-
 hanc Provinciam, ne decimas solveret, agros & præ- ratio.
 dia censibus hæreditariis gravata, insuper, si decimas

B 4

petas

(a) Rivander hoc anno.

Responsio
Sigefridi.

Cæsar ad
astum re-
currit.

petat, nil nisi laborem subditis mansurum. Cogitaret
Præsul novam esse Provinciam, quam angit, quæ
leni imperio melius quam exactionibus firmetur: tot
habiturum subditos mutationem cupientes, quot offen-
dit, cum autem decimæ feriant omnes, ad primum
quemvis motum omnem provinciam rebellem fore. Hæc
esse quæ ponderare salus publica exigat: nec enim se
jam privatas Ecclesiarum suarum utilitates referre,
Pontificiis etiam, & Cæsareis antecessorum privilegiis mu-
nitas. Regare modo supplicem Thuringiam, vellet E-
lector ab interminato onere linq̃uere immunem. Of-
fenderunt preces Sigefridum: † Antecesso-
rum imperium cum morte finitum; habuerint delica-
tè recenter conversos, atq̃ dulci cibo inescarint, ali-
ud nunc tempus alios mores postulare: adolevisse jam
in Ecclesia Thuringos, non lacte amplius sed solido ci-
bo nutriendos. Ecclesiæ filios vivere ex legibus Eccle-
siæ debere, non sua se exigere, sed aris debita, nec
adeo nova esse, quæ prætenduntur; nam Ottonem (a)
Thuringiæ Margravium (fines usq̃; post hæc tem-
pora Marchiones tutabantur) ante viginti
jam annos unà cum fidelitatis juramento decimas pro-
misisse. Cumq̃; ad hæc iterum Thuringi per
Deum obtestarentur, ac provocare vel-
lent ad Pontificem, callido consilio † pla-
cuit metu Cæsaris, & spe transactionis
proficiuæ Abbates ab incolis scindendos ef-
fe. Cessit consilium feliciter, quippe Cæ-
sar per Deum jurabat, se in eum, qui pro-
vocaret ad Papam, capitali sententiâ
animadversurum, bona, prædia, villas
strage pluribus sæculis non abolendâ dele-
turum

(a) Rivaider ad annum MLXII. aliq̃;

turum, clam tamen Abbatibus, se rem ad æquum moderari velle, promisit. Fluxerunt in hac lite plures dies, & major erat utrimque pertinacia; sicut enim ira parium ita clericorum magis ~~subinde~~ ^{invice} fervet. Tandem † Hirsfeldensis Abbas suam causam æquitati Cæsaris submisit, resque sopita, ut Abbati in suis Ecclesiis duæ, Archi-Episcopo una tertia decimarum cederent, Dominicales autem Archi-Episcopi curtes ubicunque sitæ essent immunes. Restitit aliquot adhuc diebus Fuldenfis Abbas, sed tandem rei difficultate fractus dimidieta-tem decimarum ex fructibus suis promisit, salvâ Dominicalis curtis libertate. His Oratoribus privati ruricolæ non ultrâ resistere ausi se submiserunt. (a)* Verum non diu durarunt † coacta Imperia, sed consilia, & vires ad novi oneris excussione Thuringi contulerunt. Opportunè accidit Saxones Cæsari inensos esse, his Thuringi se jungunt, Moguntinum hac in Urbe morantem circumveniunt, secedere ex provincia, usque dum contrâ Cæsarem datis obsidibus juraret, prohibent. Pontificis ira animum addidit: mox bellum contrâ Cæsarem secutum est, ac licet Moguntinus Papæ, quem metuit, partes sequeretur, belli tamen occasionem amplectentes Thuringi decimarum præstationem interruperunt. Secutâ auctoritate

invice
Promissio-
nem deci-
marum im-
petrat.

* MLXXIV.
Promissa
rescindun-
tur.

(a) MSptm. Erfurtense, & Chronica Thuringiæ hoc
anno.

*Denuò exi-
git Sigefri-
dus.*

*Propterea
fugatur.*

ritate Sigefridi pace, Moguntinus † iterum Erfordiae Synodum convocat, & decimas movet, ac cum iteratò peteret, Thuringos incendit, atque ut est iis animus, si metus absit, ferox, † Synodum armatâ manu solvunt. Secedit, vel fugit Archiepiscopus Heiligenstadium, ubi cum aliquamdiu mansisset, verbosâ sententiâ de injuria conquestus, Thuringiae Primates anathemate percutit, & Caesarem vindicem rogat, sed frustrâ; quippe mox fatale Henrico Schisma ortum, & ex eo turbæ, quæ totum Imperium quassantes ipsum Sigefridum cum Caesare colliserunt.

VIII.

*Monasteri-
um S. Petri
fundatur.*

*Castellum
Merwigs-
burg.*

Ejusdem † Sigefridi auctoritate Wilhelmus Hirsaviensis Abbas (a) monasterium S. Petri erigit. Coetum Religiosorum sub legibus Sancti Benedicti ordinat, aliquamdiu Gieselberto Reinhartsbornensium Abbati commendat, postea vocatum ex Cluniacensi monasterio Ruggastum (b) Abbatem præficit. Coenobium eo ex amœnissimo colle Urbi imminet (c) in quo Merwigus † Thuringorum Rex exstruxisse palatium creditur. Cui Sacellum sancti Dionysii Rex Dagobertus junxerit. Ast cum hujus rudera, ipsumque Sacellum, intrâ Urbis territorium quidem, sed stadiis

(a) Trithemius in Chronico monasterii Hirsaviensis pag. 65. vide quæ supra ad Annum 637. scripsi.

(b) MS. Pretense.

(c) Chronica Thuringiæ & Erfordiae vide supra Ann. 450.

diis xxiv. suprà Erfordiam cum veteri Mer-
 wigisburgi nomine supersint, aut fatendus
 est error, qui facile ex hinc oriri potuit,
 aut quod Merwigus duas (a) arces tam
 propinquas erexit, credendum est,
 manente falso, quod de sacello sancti Di-
 onysii hic loci asseritur. Mox atrox cala-
 mitas cœnobium & urbem oppressit. * *MLXXIX.*
 Rudolphus Suevus contrà Henricum Cæ-
 sare electus, Saxones & Thuringos, &
 cum Hildebrandi Pontificis favore, po-
 tissimos Germaniæ Episcopos à parte sua
 habuit, hi ingentem Exercitum in his par-
 tibus colligunt, Henricum ad Danubium
 hybernantem oppressuri, sed ille ex hiber-
 nis movet, ac in Thuringia hosti occur-
 rit. Opponuntur acies ad oppidum †
 Flarcheim (b) magnis utrinque cladibus
 pugnatum est. Sigefridum (c) captum
 ab Henrico ajunt. Cæsar ex acie copias re-
 trahit, ac Erfordiam † expugnat. Misse-
 ri cives in templa refugiant, sed nihil ho-
 sti sanctum, omnia rapinis & incendiis
 profanata, (d) plures Ecclesiæ, ipsaque
 sancti Severi, & sancti Petri cœnobia †
 funditus deusta sunt. Victor exercitus in
 Urbe, & viciniâ hyberna absolvit. * Sic
 tandem Sigefridus mole negotiorum con-
 sump- IV.

*Henrici Cæ-
 saris bellum
 in Thuringia*

*Erfordiam
 expugnat ac
 spoliat.*

*Monasteria
 S. Severi &
 S. Petri ex-
 urantur.*

**MLXXX*

(a) Brotturff in *Genealogia Principum Anhaltin.* cap. 2. in
 fine.

(b) *Chronica Thuringiæ hoc anno.*

(c) *MS. Petrense hoc anno.*

(d) *Rivander & MS. Erfurt. hoc anno.*

Wezilo sumptus defecit, ac in Hasungen (a) Has-
Archi Episc- siae cœnobio, quod disciplinæ restituerat,
copus exmo- sepultus est. Huic Abbas è Monasterio D.
nasterio S. Petri, (b) *Wezilo* dictus successit, qui
Petri postu- continuo partes Henrici IV. contrà Papam
latus. secutus (c) ac licet ab hoc anathemate per-
 * MLXXX cuteretur, favore tamen Cæsaris tutus in
 VII. Sede mansit. * (d) Vigerus comes Thu-
 * MLXXX ringus marchiam suam Dorlam cum per-
 VIII. tinentiis sedi Moguntinæ donavit. * Ex-
Sicut & Ru- tincto *Weziloni* rursus ejusdem monaste-
thardus. rii Abbas (e) *Ruthardus* † in *Archi Episco-*
patu successit, à natalibus Erfurtensis, qui
 * MCIV. fratrem *Pilgrinum* (f) *Thuringiæ Advoc-*
Hic mona- tum constituit, ac *Burchardum Petrensis*
sterium re- cœnobii Abbatem consecravit. * *Bur-*
staurat. chardus † hic monasterium è cineribus, ip-
Cellam S. sumque templum quadratæ formæ lapidi-
Martini ad bus, (g) ut hodiè visitur, restituit. Sub
Werram eodem cella † *S. Martini* ad *Werram* flu-
fluvium fun- vium suprà pagum *Falckena* Cœnobio *S.*
dat. *Petri* accessit. (h) Quippe *Ruthardus*,
 quem dixi, Cæsaris irâ *Moguntiâ* exul fre-
 quentius *Erfurti* & in isto pago moratus,
 ad flumen ambulando *Numini* preces sol-
 vere

(a) Serarius in ejus vita.

(b) MS. Petrense.

(c) Serar. in ejus vita.

(d) Marianus Scotus ad annum MLXXXVII.

(e) MS. Petr. Bruschi ad annum MLXXXVIII.

(f) MS. Petr.

(g) MS. Petr.

(h) Extat instrumentum foundationis originale in chartis Petrensis
 Monasterii.

vere consuevit, cumque à dextra ripæ sub altissimis præcipitiis fons crySTALLINUS ebulliat, amœna solitudine loci captus, ubi præcipitia recedunt in sinum, altare sancto Martino sacrum erexit, ac addictis postea jugeribus, cum angustia, & sterilitas peculiarem monachorum cœtum non aleret, cœnobio S. Petri donavit.

Verum ut ad Ludovicum II. revertar, eidem Moguntia Vicedominatum crediderat, igitur patriis artibus insistens, coemptis hinc inde castris (a) Imperium sibi firmat. * Attamen pro Domino † multa etiam contra Cæsarem Henricum V. fortiter egit, à quo per Hojerum comitem in Mansfeldt, exercitûs Ductorem oppressus, vix se fugâ sustulit. Primus ille (b) salientes † in monte D. Petri aquas de assurgente versus occidentem colle per plumbeos canales duxit. Alii (c) Wernero cœnobii Abbati Hirsaviâ postulato adscribunt: & quoniam in lapide excisus leo aquas vomitat, fons leoninus appellatus est.

* Sedit (d) hoc tempore Adalbertus variæ fortunæ princeps, hic odiosam decimarum exactionem † iterum suscitabat, non sibi, sed altari se petere dicens: atque ut hoc ipsum subditis persuaderet, de jugeribus suis decimas Ecclesiæ B. M. Virginis,

quæ

IX.

* MCXIII.
Ludovicus
Saltator pro
Moguntino
belligerat.
quad. res.

Salientes a-
quæ ad mon-
tem D. Petri
ducuntur.

X.

* MCXXIII.
Adalbertus
decimas exi-
git.

(a) Chron. Thuring.

(b) MS. Chron. Erfurt. anon.

(c) MS. Petrense.

(d) Chronica Thur. hoc anno.

*Solus Ele-
ctor in Thu-
ringia deci-
mas solvit,
& cur?
Thuringi
postulatum
Præfulis
abnuunt.*

*Renunciat
Electo pro
se, posterisq;
iuri deci-
mandi.*

*Montem S.
Severi trans-
lati illinc
vestalibus in
Castellum
munit.*

*Clerici ad S.
Severum in-
troducun-
tur.*

quæ tunc sola in Urbe parochialis erat, persolvit. Hinc est, quod hodie dum ArchiEpiscopales illi agri, solusque Elector † in Thuringia decimas solvat. Aliud exemplum Præfulis fraudem interpretati ruricolæ non sequebantur, cumque vi adigerentur, † arma corripunt, & concitata iterum universâ provinciâ mori potius, quàm decimas solvere decretum est. Sub Ductu comitis Henrici seditionis forum 20000. Erfordiam cum armis accedebant, in ea ArchiEpiscopum, ut pro se, posterisque juraret, ne decimarum unquam mentio fiat, coacturi. Favebant cives communi causæ; cum igitur parum præsidii Adalberto superesset, † in omnia consensit, nec successores atrocitate eventuum territi decimas unquam exegerunt. Didicit Adalbertus, quam modicum fiduciæ in plebe ad cujusvis causæ favorem mutabili sperandum sit. Igitur vi continendos esse ratus, qui imperio non possent, (a) montem † S. Severi in castellum muniit, atque cum in eo moniales S. Benedicti habitarent, inutilis autem esset ille Sexus in arce, monasterium in monte extrâ Urbem extruxit, inque illud, quod à patrono S. Cyriaco postea nomen accepit, moniales transtulit, ac Clericos † reposuit, quibus leges ac disciplinam præscripsit, dotavit etiam ampliore censu,

(a) Anon. Chronicon. Thuring. MS. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, & MS. Chron. Petr.

censu, ac de prædiis iis, quæ his annis libertate donaverat, canonum partem cessit. Quippe (a) fuerant hæcenus Urbis fundi Archiepiscopo ministeriales, † ipsi cultores glebæ adscripti. Adalbertus illis & his libertatem concessit, annuo tantum censu reservato. Hic magnam partem Electorum liberalitate in Ecclesias, milites, horumque pactis in plebem etiam pervenit. Illustrior gestæ rei memoria ab ijs prædiis exhibetur, quæ nummis argenteis datam libertatem annuè redimunt.

*Origo der
Grenzins
sen.*

Moriens Ludovicus II. † piuguem hæreditatem ad filium Ludovicum tertium transmisit, qui similiter vices Moguntiae in Thuringia gessit, & cum patriis, avitisque opibus generositatem, & militiæ peritiam addidisset. Imperatoris Lotharii † filiam Hedwigem uxorem obtinuit, (b) & simul ex consilio Principum Imperii, ipsiusque Adalberti Archiepiscopi Moguntini consensu * Landgravius † in Thuringia & Hassiâ à socero creatus est. Non deerant id ipsum Moguntino prudenter dissuadentes: ministros Reip. † pedes esse, qui faciles ad obsequium reliqui corporis prompti, difficiles cum intumescunt. Esse eas Ludovico opes, quæ cum crescentes impediri debuissent, jam serâ pœnitentiâ metuantur, sique novo honore illustrarentur, facile populum obcœcantes à

XI.
*Ludovico
II. succedit
filius ejusdē
nominis in
hæreditate
& Vicedominatu.
Matrimonium cum
filia Cæsaris init.
* MCXXX.
Creatur
Landgravius in Thuringia.
Moguntiae
interesse in
hoc negotio.*

(a) Extant documenta in Archivis.

(b) Histor. de Landgraviis Thuringiæ c. 18.

12.7

P. 31.

ce
be
fit.
fu
cu
&
m
pe
ijs
te

re
tr
T
q
ti
fi
fi
u
co
H
ic
te
ci
ti
L
p
n
re

censu, ac de prædiis iis, quæ his annis libertate donaverat, canonum partem cessit. Quippe (a) fuerant hæcenus Urbis fundi Archiepiscopo ministeriales, † ipsi cultores glebæ adscripti. Adalbertus illis & his libertatem concessit, annuo tantum censu reservato. Hic magnam partem Electorum liberalitate in Ecclesias, milites, horumque pactis in plebem etiam pervenit. Illustrior gestæ rei memoria ab ijs prædiis exhibetur, quæ nummis argenteis datam libertatem annuè redimunt.

*Origo der
Grenzins
sen.*

Moriens Ludovicus II. † piuguem hæreditatem ad filium Ludovicum tertium transmisit, qui similiter vices Moguntiae in Thuringia gessit, & cum patriis, avitisque opibus generositatem, & militiæ peritiam addidisset. Imperatoris Lotharii † filiam Hedwigem uxorem obtinuit, (b) & simul ex consilio Principum Imperii, ipsiusque Adalberti Archiepiscopi Moguntini consensu * Landgravius † in Thuringia & Hassiâ à socero creatus est. Non deerant id ipsum Moguntino prudenter dissuadentes: ministros Reip. † pedes esse, qui faciles ad obsequium reliqui corporis prompti, difficiles cum intumescunt. Esse eas Ludovico opes, quæ cum crescentes impediri debuissent, jam serâ pœnitentiâ metuantur, sique novo honore illustrarentur, facile populum obcœcantes à

XI.
*Ludovico
II. succedit
filius ejusdē
nominis in
hæreditate
& Vicedominatu.
Matrimonium cum
filia Cæsaris init.
* MCXXX.
Creatur
Landgravius in Thuringia.
Moguntiae
interesse in
hoc negotio.*

(a) Extant documenta in Archivis.

(b) Histor. de Landgraviis Thuringiæ c. 18.

Moguntia obsequio seducturas. Ostendere periculum innatam Ludovicis regna di cupidinem, qui propiores Thuringis Moguntino splendori se interponent, nec aliud haecenus ab ijs actum, quam ut abolit ArchiEpiscopi vicibus se Dominos Provinciae constituent. Periculi sat esse, quod Ludovicus Caesarem socerum habeat, nil intermissurum, quo nepotibus imperium firmare possit. Aliud aliis visum: Preces Caesaris rejicere crimen esse, nec tales amplius, sed mandatum videri, quod pro genere petitur: frustra contumacia nil profutura potentioribus resisti. Recordaretur Praeful, quae ab Henrico quarto sibi contigerint, quod obedientiam summi Pontificis adversus eum religiosius observasset, quam non amicitia veteri tam intimam, non bene meritis tutus, in ipso carcere famem, squalorem, & ea dira perpeffus sit, quae posteritas cum horrore ab aere publico (a) intelliget. Non rumpendam cum Lothario Saxone amicitiam communi in Francos odio firmatam, & quam sola tuta esse Thuringia possit, nec publicam utilitatem hic periclitari, quippe Moguntini jura novo hoc titulo non impeti: Ludovicum nihil potentiae vel iurum amplius in provincias consecuturum, quibus sicut haecenus, Electoris sui nomine praerit.

(a) Valvae templi Moguntiae ad gradus B. M. V. Aeneas carcerem & cruciatum huius ArchiEpiscopi referunt, vid. Senar. in ejus vita.

præerit. Suas tantum villas, pagos, & arces, quas vel Moguntini beneficio, vel ex hæreditate majorum tenet, titulo magis honorifico judicaturum. Elevari majestatem Principis in splendore ministrorum. Adalbertus admodum prudens, & in gerendis rebus versatissimus, facile periculum vidit, sed memoriâ objecti mali territus, & quod intimæ cum Lothario amicitia negare nil auderet, sequiori sententiæ, Cæsarisque desiderio paruit, sic utriusque Provinciæ Landgraviorum ex indulgentia Moguntinensi origo cœpit.

* MCXXXI.
Templum S.
Augustini.

* Idem (a) Adalbertus † Ecclesiam S. Augustini erexit. * Eiusdemque auspiciis † Gisbertus postea Vicedominus templum S. Laurentio sacrum exstruxit.

* MCXL.
& S. Laure-
ntii erigitur.
* MCXLI.

XII.

* (b) Huic Adalberto nominis ejusdem ex fratre nepos, & isti Marcolphus successit, sub quo tumultuatos † Erfurtenses, ac in Moguntinos officiales, & milites insurrexisse legitur. (c) Certatum intra mœnia pluribus utrinque vulneratis & occisis; quæ causa motus, silent ex more suo istius ævi scriptores. * Discordias civiles Urbis

Tumultus in
Erfordia.

incendium castigavit, quod montana potissimum pervasit. (d) Severianum castrum, ipseque mons sancti Petri flammis succubuit, monasterium una cum templo

* MCXLII.
Castrum Se-
verianum &
Cœnobium
S. Petri incē-
niti dio pereunt.

C

(a) MS. Biblioth. Cæsar. Vindob.

(b) Serarius in Adalberto.

(c) MS. Petrense Chronicon hoc anno

(d) Dictum Chronicon hoc anno.

MCXLVIII.

*Hoc repa-
ratur.*

XIII.

*MCL.

*Landgravi-
is Vicedo-
minatus non
amplius cre-
ditus.*

* MCLIV.

*Translatio
SS. Adela-
rii & Eo-
bani.**Vicedomi-
natus fami-
liae nobili
hereditariè
concessus.*

nisi quod muri vim ignium superarint, pe-
riit. Huic cladi suorum annalium amissi-
onem Cœnobium adscribit, ut non ni-
obscurè veterum memoria habeatur. * Il-
lud intra † quinquennium reparatur
Henricus ArchiPræsul Moguntinensis, præ-
sentibus suffraganeis Herbipolensi, &
Eichstettenſi Episcopis xvi. Calendas Julii
consecravit.

* In Ludovicis non diu convenit cum
superba potestate subiectio, nec Landgra-
vii posteris Vicedominatus amplius credi-
tus, † ne sub ejus licentia in bona Archi-
Episcopi ulterius grassarentur, sed missus
alius, Gisbertus quem dixi, qui Erfordiae
vice Electoris præsideret, ac reliquos in
Thuringia pagos gubernaret. * (a) Sub
hanc mutationem SS. Adelarii, & Eobani
† corpora in monasterio B.M. Virginis in-
venta, cumque maximis solennitatibus
translata sunt. Tota Provincia in singu-
laris Episcopi venerationem concurrat,
(b) tam liberalia undique oblata donaria,
ut iis brevi Mariana Ecclesia cum turribus
exstrueretur. Paulò † post familiae cui-
dam nobili, quæ deinde nomen à munere
traxit, atque hodieum in Thuringia vi-
get, in feudum ab ArchiEpiscopatu Vice-
domi-

(a) Breviarium Erfurtenſis Ecclesiæ collegiatæ B.M.V.
in lect. 5. vitæ SS. Adelarii & Eobani, & MS.
Chron. Petr.

(b) MS. Bibliothecæ Cæs. Vindobon. quod tamen in
tempore dissentit.

dominatûs officium concessum est. Hinc *Dissensiones*
 invidia; namque adimi sibi credidit Lu- *inter Mo-*
 dovicus iv. dum non conferretur dignitas, *guntinum*
 quam ex ordine majores habuerant. *Landgra-*
 dium inter Papam & Cæsarem † Frideri- *vium.*
 cum occasionem vindictæ præbuit. De *Dissidium*
 testandares istarum ætatum, quæ cum *inter Papā*
 circa Numinis cultum non dissentirent, *& Cæsarem*
 de cura tamen sacrorum bella tam atrocia *ejusq; causæ*
 gesserunt, ut pro ipsis aris non possent
 crudelius. De nominandis in Germania
 Episcopis controversia erat, (a) quod sibi
 quisque tribuit, Pontifex & Cæsar: pari u-
 terque studio, ac quoniam Deus Imperio
 Cæsarem, Papam Ecclesiæ præfecit, ipsi
 Episcopi Hierarchiæ congruum ducebant,
 ab hoc potius, quàm ab illo se nominari.
 Secutus Alexandri tertii Pontificis partes *Mogunti-*
 † Conradus primus Elector, ideo Cæsari *nus Papæ,*
 invisus, quem magis ex æmulatione sedis *Landgravi-*
 Moguntinæ, quam justitiæ causæ Ludovi- *us Cæsari*
 cus sequebatur. (b) Primò campestris Ar- *adhæsit.*
 chi Episcopi loca per Thuringiam invadit;
 arces etiam Mühlberg, & per Eichsfeldi-
 am Rustenberg, & Harburg expugnat ex
 segni ad commoda Archiepiscopatûs pa- **MCLXIV.*
 rentum administratione minus instructas. *Obsidetur*
 * Devictis campis Erfordia obsidetur, † cu- *Erfordia.*
 jus muros Conradus, (c) periculum præ-
 videns, vix antea restauraverat; illa

C 2

magnis

(a) Nicolaus Burgundus in Ludovico iv. lib. i.

(b) Ms. Chronicon Erfurtense, & Thuringica com-
 muniter.

(c) Rivander in Chron. Thuring. ad annum MCLXV.

magnis viribus & animis se defendit. Missi internuncii Moguntiam, qui necessitatem exponerent, & rogarent auxilia, verum & ibi major calamitas, quippe Cæsar Electorem Moguntiae inclusum oppugnabat. (a) Mox urbe captâ Præsul Romam ad Pontificem Alexandrum fugit, iræ Cæsaris corrivalem, à quo Cardinalem Octavianum in pontificatu æmulum acceperat. Interim Landgravius omni ope destitutam Erfordiam audacius oppugnat, quam cum ad extremam necessitatem adegisset, nondum animis, (b) sed viribus fracta † se dedit. Exemplum Cæsaris imitatus hic victor, ille Moguntiam mœnibus nudaverat, similem † injuriam filia retulit; arces autem Rustenberg & Harburg solo æquata. Non diu afflixit fidelitatis pœna Erfordiam, quippe Conradus Romæ Sabiniensem episcopatum, & Purpuram consecutus moguntiae mortuus videbatur. Suffectus ergo Christianus Comes de Buchenatione Thuringus, antea Cæsaris Cancellarius, an valide? non dixerim. Sic quidem ferebat sæculi genius; Princeps alias cunctis virtutibus & militiâ conspicuus, ac cum Cæsari esset amicissimus, ejus jussu omnia priori bello amissa recepit, nihil † huic antiquius, quàm ut jacentia mœnia repararet. * Amore patriæ motus citius

Expugnatur.

*Nudatur
Mœnibus
vix ante à
Moguntino
reparatis.*

*Restauratur à Moguntino.
* MCLX
VIII.*

(a) Bruschi in hoc ArchiEp.

(b) M Scriptum Chronicon Erfurtense & Thuringica communiter.

citius Erfordiam, quam moguntiam securitati suæ, & mœnibus (a) restituit. Intro-
duxit (b) † etiam milites, quibus compa-
ratis à civibus & clero fundis, domos e-
rexit, & laudabili exemplo posteros mo-
nuit, ne unquam sine justo præsidio civi-
tatem relinquerent, quod postea negle-
ctum extremis calamitatibus omnia invol-
vit.

* (c) Comitia à Cæsare † anno hujus sæ-
culi septuagesimo Erfordiae celebrata: tur-
batus Italiae status & Palestinæ periculum
in consilium trahebatur. In ipsa æde B.
M. Virginis Ludovicum equitem creabat
(d) Henricus Leo, Saxonum Dux, bellicosus.
Cæsaris Æmulus, comitii sententiâ proseri-
bebatur. Biennio post Urbs hæc in paro-
chias † distributa, (e) cum antea sola B.
M.V. esset omnium parochialis. Alia ve-
rò facella à nobilibus terræ, qui à Wilhel-
mo, aliisque successoribus introducti
in Urbe & agris habitabant, constructa
sunt. Paulò * (f) post fulgure † pons mer-
catorum incensus, & à curia ad monaste-
rium Scotorum omnia flammis consump-
ta. Simili strage cœnobium D. Petri cum
fano

XIV.

* MCLXX.

Comitia
Erfordiae
habita.Urbs distri-
buita in pa-
rochias.* MCLXXV
Incendia.

(a) Bruschiuss d. loco, & de Episcop. tit. ac Diac. Card.

(b) MS. Chronicon Erfurtense & Chytræus in Chron. Sax.

(c) Vide assertionem juris Mog. pag. 18.

(d) MS. Chronicon Erfurtense.

(e) Chronolog. Bucholt. MS. Bibliotheca Cæsareæ Vindobonensis, secū
MS. Petrense ad annum MCLXXXII. differt.

(f) MS. Chronicon Erfurtense.

fano Severiano in cineres abiit : (a) nam ortum in domo Canonici incendium omnia montana cum Bruleto corripuit. Cre- duntur milites Friderici succendisse, offen- si clericis, qui pro concione Cæsarem Banno Pontificis innodatum continuo tra- duxerant.

XV.

* MCLXX

VII.

*Bellum inter
Mogunti-
nū & Land-
graviū.*

* MCLXXX

* Non suffecit interna calamitas † quip- pe Ludovico IV. mortuo filius ejusdem no- minis V. successit, & ne degener à majo- ribus videretur, jura sui patroni invalit, sed irritō successu, nam Christianus Archi- Præsul non pedum ferre solum assuetus, sed victorem gladium per Europam cir- cumtulera, igitur hostem ita repressit, ut interveniente Cæsare (b) pacem iniret. * Non erat illa diuturnior ipso metu : vix e- nim in Italia Christianus morbo extinctus, & sibi omnem Thuringiam Landgravius pollicebatur. Revertit illinc ad sedem suam Conradus, (c) à clero & populo hu- militer receptus : nec Cæsar restitit pon- tifici conciliatus. Sed & hoc in adversa- rio virtutem invenit Ludovicus, prætereà memoriam acceptarum à parente injuria- rum, quas vindicare sublimes natales, nam è Palatino Principe natus, urserunt. Jacta belli alea : cui ut propior esset Con- radus, Erfordiam ingreditur. Cives non priore fortunâ territi se suaque pro Domini inco-

(a) M S. Petrense.

(b) Chronicon MStum Erfurtense, & quædam Thu- ringica.

(c) Vide Serarium in *Conrado & Christiano.*

incolumitate offerunt: cum ergo tutandis
novis mœnibus sat virium reliquisset, co-
pias educit, Landgravium, qui comea-
tum impediēbat, profligaturus. Sed ille
in arces se receperat, ac cum bellum veli-
tationibus protraheretur, Cæsar arma de-
poni, causam suo relinqui iudicio man-
dat. Mox adest Erfordiae solenni disquisi-
tione controversiam finiturus. Iudicium
in monasterio S. Petri instituitur. (a) * Ci-
tati ad Cæsarem † comparent Elector &
Landgravius: ille gravi oratione Frideri-
cum alloquitur, multis Landgravium ac-
cusat, pluribus Thuringiam vindicat: Ve-
nisse in Germaniam exules Gallia Ludovicos, & has
in Provincias à Moguntia receptos, quibus excludere
benefactricem conentur. Non latere Cæsarem quo-
modo Ottonis Saxonis liberalitate ad Filium Wilhel-
mum & Sedem Moguntinam cum Hassia Thuringia
perveniret, ac cum per Vicedominos regeretur, quod
Conradi Franconi intercessione precariam Provincia
administrationem à Bardone Ludovicus I. obtinuerit.
Voluisse hunc Præsulem fidelitatem ministri donis ani-
mare, multisque dirasse feudis, quæ demum hæredes
in arces verterint, ex quibus nunc Moguntiam impug-
nent, ac dilatis aculeis omni Thuringia expellant.
Nec desperare de successu, postquam Lotharius Socer
Landgravios fecisset. Nullum tam aperte id egisse,
quam præsentem Ludovicum, restari id frequentia
bella, quibus initio Cæsaris obsequium prætenderit,
sed cum adversus Christianum Cæsaris clientem velum
hæc aptare non potuerit apparuisse in suis coloribus ha-

Cæsar arma
deponi &
experiri ju-
re mandat.
*MCLXXX.

IV.

Cæsar cau-
sam audit.
Oratio Mo-
guntini.

C 4

bendz

(a) Chronicon Thuringiæ & Erfordiae hoc anno.

Responsum
Landgravi

Cæsar sententiam differt.

Cæsaris casus & periculum.

(a) MS. Erfurtense & Rivander hoc anno.

bendi libidinem, quæ devastatas provincias, & huiusmodi Imperatori laborem causarit. Rogare se jubere Cæsar dignaretur, ut ab alienis Landgravius abstinere, nec illum Thuringiâ expelleret, à quo in eam receptus. Cumque fundatum jus ex universali donatione Moguntiae competere in provincias, Landgravius si quid prætereundum vellet, legibus, non armis disceptaret. Ad hæc † Landgravius: Non culpâ exules, sed vi majori patris opibus expulsos fuisse Ludovicos: quippe Semen ex stirpe Merovingorum Regiâ ducere, illâ Thuringiæ Dominâ. Rediisse ad hanc terram quasi postliminio, ac cum ab Archiepiscopo occupatam invenissent, turbare noluisse Præsulem, sed nudo ministerio contentos omnia ad S. Sedis emolumentum gubernasse, hisce servitiis tanta integritate præfuisse, ut Cæsar, & Moguntinus, hic bonis, ille honoribus certatim virtutes remuneraverint, donec tandem Landgraviatus titulum Cæsar contulerit. Hunc esse, quem invidere respiciat Elector, cumq; Vicedomitatum, quo majores ex ordine functi, patri negasset, jam insuper antecessorum beneficia eripere. Interrupit orationem Elector, & cum relata de Merovingis fabulam dixisset, apparatus & bella, non servitium sed dominatum affectare ait, obierint vices Moguntiae Ludovici, ministerium fuisse absque injuria revocabile. Hæsit † Cæsar ad narrata partium, & quia pro electore justitia, pro Landgravio favor erat, litem oratione dubiâ distulit potius, quam diremit. (a) Has inter consultationes magnum discrimen Cæsar cum suis incurrit, † etenim pavimentum

(a) 1
(b) 1

mentum conclavis subdusruit; inferius profunda erat cloaca, quinque Comites in coeno suffocati, Cæsar clathro ferreo adhæsit, usque dum scalis & funibus ad motis eriperetur. *Iisdem in comitiis Hermannus Ludovici Frater Palatinus Saxonie creatur. Dilata^(a)lis proximâ veris commoditate iterum in bellum transit, nec unquam Conrado cum Landgraviis res pacatæ. † Extruunt hi pro firmandis ditionibus arcem Grünenberg, cui opponit ArchiEpiscopus Heiligenberg propè Felsburg. Ne mors quidem Landgravii dissidium abruptit, sed frater ejus & hæres Hermannus cœpto à fratre bello Moguntinum urisit. Cum tandem justo exercitu sibi occurrerent, copiae Moguntinæ † partim cæsæ sunt, partim fugatæ. *^(b) Fractus viribus Elector multis renunciare maluit, quam omnia discrimini subicere. Retentâ Erfordiâ † cum adjacentibus, quibusdam prætereâ comitatibus & præfecturis, potissima Thuringiæ & Hassiæ vel in Feudum, vel in allodium Landgravio cedens, pacem iniit. Et tunc primo Landgravii à subjectione Moguntina liberi sunt pronuntiati, nactique exemptionem, quam tanto molimine hætenus intendebant. Conradus curis fessus sacris se diligentius applicuit. * Dichmaro † Petren-

*MCLXX
XV.

*Continuata
bella inter
Moguntinæ
& Land-
gravium ar-
cesq; adver-
sus invicem
exstructæ.*

*Mogunti-
nus victus.*
*MCLXXX
XII.

Pax initur.

*MCLXXX
XIV.

*Petrensis
Abbas in-
fulæ privi-
legium con-
suetum sequitur.*

(a) MS. Erfurtense hoc anno.

(b) Dictum MS. & Chron. Thuringiæ hoc anno.

sum Abbati, (a) quod religiosam in cenobio disciplinam accuratius servasset, insula privilegium à Pontifice impetrat. Pro tanti beneficii memoria Elector cum successoribus in confraternitatem istius religioni cœtus assumptus est. * Postea (b) monasterium, † quod hodie novi operis vocant, pro monialibus Canonum S. Augustini exstruit, ac moritur.

XVI. Satiati videbantur Landgravii, & pluribus annis cum iis pax sperabatur, erantque Moguntinæ res miserabiles, ut omnia tolerare, quam bellum mallent, at novum sæculum novâ debebat tempestate initiari. * Mortuo Conrado (c) canonicè Sigefridus Secundus eligitur, † sed opponit huic Antarch Episcopum Philippus Rex à Pontifice bannitus, Lupoldum Wormatiæ Præsulem. Hic & Episcopatu, & Regis favore potentior sedem occupat, alter titulum in Italia & alibi circumtulit. Maluit † nostra Erfordia præsentis obsequium amplecti, quapropter Lupoldo juravit. Habuit autem Philippus Imperii æmulum Ottonem, qui instigante Papa à quibusdam Cæsar electus, cui Hermannus Thuringiæ Landgravius adhæsit. (d) hinc † ei Erfordia Hostis. Ducunt exercitum in Thuringiam Philippus & Lupoldus, Landgravii.

Hostilia inter Landgravium & Erfordiam.

(a) MS. Petrense.

(b) MS. Erfurtense.

(c) Capit.: Bonæ memoriæ 23. x. de Elector.

(d) chronica Rixandri ad annum Christi MCLXXXIX. Abbas Ursbergensis.

gravii ditiones exurant, † nec cœnobiis
 parcebatur, Ottoni propter Papam ad-
 hærentibus. *Lupoldus* Cæsari Erfordiam
 aperit, ut tam ex ea laceßere hostem,
 quam eludere posset. Crudelius in Thu-
 ringiam sævit Philippus (a) quam Cæsa-
 rem decuit. Landgravius rem omnem †
 ad Ottocarum Bohemiæ Regem, suum ex
 forore nepotem, defert. Bannitum Phi-
 lippum Thuringiam occupasse, nec ut
 victorem in ea dominari, sed ut Barbarum,
 sacra, profana exscindere, evertere aras,
 eoque jam progressum, ut præter arces
 naturæ loci munitas nil intactum sit, om-
 nia desolata, dispersosque subditos, ut
 in iisdem præsidium amplius non restet.
 Veniret Rex ad defensionem consanguini-
 nei, aut si communis sanguis, si avita pro-
 vincia non moveat, saltem aras & tot sa-
 cra, quæ Bannitus violavit, ulcisceretur.
 Annuit Rex petitis, & 14000. armatos misit.
 Jungit his reliquias copiarum suarum
 Landgravius, & rectè Philippi exercitum
 involat. † Hic vix impetum sustinuit.
 Philippus Erfordiam fugit, in qua ab inse-
 quente Landgravio † obsidetur. Vigi-
 lantior erat obsidio, ne qua Philippus
 cum Lupoldo effugeret, aut cum forti de-
 fensione protraheretur, & languerent diu-
 turnitate vigiles, Philippus † mutatis
 vestibibus noctu evadit. Collecto * iterum
 exercitu (b) Civitati, & Lupoldo succur-
 rit

*Cæsar &
 Lupoldus
 Thuringiæ
 devastant.*

*Landgravius
 Bohemiæ
 invocat.*

*Ejus auxi-
 liis Philippi
 Exercitum
 fundit.*

*In Erfordia
 obsidet.*

*Philippus
 clam fugit.*

** MCCIV.*

(a) chron. Thuring. hoc anno.

(b) Lambert. Schaffnab. Addit. ad hunc annum.

Urbem ob- rit † obsidione soluta, ac territo in fugam
sidione libe- Bohemo Landgravium ad pacis † leges a
rat. digit. * Stabilire illam videbatur Philippi
Pax. mors, quippe post eum summa rerum ad
**MCCVIII.* Ottonem Saxonem devoluta, cujus viri
Sigefridus bus Sigefridus † (a) acto in exilium Lupol-
Sede potitur. do, sedem suam conscendit.

XVII. * Vix biennium fluxit, & iterum cala-
Otto Caesar mitas. (b) Otto † qui Pontificis favore
Moguntini imperium nactus, in eum insurgit, & ec-
& Land- clesiae banno feritur, cujus publicationem
gravium in- Papa Sigefrido Germaniae Primati deman-
festat, & dat, nec impunè hoc iræ ministerium exe-
cur. cutus est, quippe Caesar Sigefrido hostilia
 nunciat. Ingenti exercitu depopulatur
 Thuringiam, Electorem in Erfordia præ-
 venit, & excludit. Ille nullibi tutus ad
 Hermannum Landgravium, qui contra
 Caesarem pro Papa stetit, fugit. Sed mors
 Ottonis finem malis posuit, ac successoris
 Friderici secundi iussu omnia, quæ iniqui-
 tate belli hactenus ArchiEpiscopatu de-
 cesserant, restituta sunt. Commune il-
 lud in Ottonem odium Sigefridum &
 Landgravium aliquamdiu amicitiam co-
 lere, vel simulare potius coëgerat: nec
 enim penitus oblivisci poterant præterito-
Bellum inter rum. In tantum friguscula invaluerant,
Sigefridum ut mortuo Hermannō, ne cum Ludovico
& Ludovicū † quidem ejus filio, pio illo S. Elisabethæ
pium Land- Marito res serenæ essent, & cum ei Sige-
gravium. fridus

(a) Serarius in Sigefrido secundo.

(b) Serarius in vita Sigefridi.

fridus indignationem Ecclesiæ minaretur, ipse gladio suo pugnans * vicina Erfordiae * MCCXIX. depopulabatur, (a) sed à civibus repulsus in Eichsfeldiam copias vertit, ubi arces Harburg & Scharffenstein, unde continuis depraedationibus infestabatur, expugnavit, & demolitus est. Fuit tunc

Ludovicus adhuc juvenis, nec illi, sed consiliariis hoc malum imputabatur. † *Pax Fuldæ inita.*

Crescentibus belli studiis Fuldenfis & Hirsfeldensis Abbates se interposuerant, quibus auctoribus Fuldæ pax inita, quam sibi cordi esse ut probaret Landgravius, ad invitationem Erfurtenfium urbem hætenus suspectam, ideò nunquam sibi visam

* ingressus est, ac à Senatu, populoque * MCCX eâ Magnificentiâ exceptus, quâ vicinum XII.

Principem decuit. Et quoniam eodem *Fratres*

adhuc anno (b) Fratres † Minores ordinis *minores ordinis S. Francisci*

S. Francisci, qui tamen jam aliquot annis *in S. Francisci Erfordie*

habitarant in suburbio, in ipsam civitatem *recepti sunt, haud dubiè pii ludovici, die monasterium ac-*

recepti sunt, haud dubiè pii ludovici, *ne factum est; locum Vicedomini de Ap-*

polda juxta Geræ dexteram gratuito con- * MCCX cesserunt, hinc nomen fundatorum nacti. XIII.

* (c) Anno sequenti coenobium † Fratrum *Sicut et Augustiniani.*

eremitarum, S. Augustini extrui cœpit. *Stabilis igitur cum ludovico pax, non item*

(a) Rivander in Chron. Thuring. hoc anno.

(b) MS. Chron. Bibliot. Cæs. Vindobonensis, & MS. Chron. Erfurt.

(c) MS. chron. Bibliot. cæs. Vindobon.

Disidia cū item cum fratre † ejus Conrado, qui cum
Conrado Friderici Cæsaris filiam Agnetem uxorem
Lādgravio. haberet, nihil sibi impunè non licere ratus
 refractarios Provinciæ Abbates, (a) Rein-
 hartbornensem præcipuè suam in protec-
 ctionem recepit, continuò Archiepiscopo
 patus in Thuringia reliquias, & in Hassia
 præsertim laceffivit. Donec & is conjugii
 mortuâ cum vitæ genere animum muta-
 ret, atque ordini Teutonico (b) sese addi-
 ceret, cujus postea supremum magistrum
 in Borussia nactus est. Idem Parochi-
 ale templum † S. ~~Jacobi~~, atque vicinam
 ei Teutonicam domum erexit. Archi-
 episcopus † postea Erfurti moritur, (c) de cujus
 cineribus collegiatae ecclesiæ hodiè con-
 tendunt, nullis monumenti reliquiis
 tem dirimentibus.

Templum S.
Nicolai ~~ex-~~ ex-
struitur.

Sigefridus
moritur Er-
furti & ibi
sepelitur.

XVIII.

Historia de Narratur hujus temporis quædam histo-
Ludovico ria, † (d) cujus fidem, nisi constans à ma-
comite in joribus accepta narratio, ipsa etiam mo-
Gleichen numenta confirmarent, vix ullus admi-
qui duas u- teret. Saracenorum in Oriente insolentia
xores habu- vires Occidentis provocaverat: colligun-
isse dicitur. tur à Friderico Cæsare copiae militares.

(a) Rivander ad annum MCCXXXII. & Chronica alia
 Thuring. ubi tamen incredibiles nugæ admiscunt.

(b) Rivander ad annum MCCXLI.

(c) Serarius in hoc Sigefrido, & MS. Chron. Petr.

(d) chronica Thuringiæ hoc anno. Griesheim Archi-
 satrapa Eichsfeldiæ peculiarem hujus historiæ narratio-
 nem in spem liberationis edidit, dum à Suecâ in Cyriaciburgo cap-
 tivus teneretur.

Ludovicus comes de Gleichen belli studiis & pietate flagrans Christianorum exercitum auget, atque ut est armorum fortuna fallax, hostium terras vix ingressus una cum suis interceptus est, mox diræ servitutis mancipium: servatus enim in novos indies labores, eosque gratuitos, nisi quod flagellis rependerentur. Non fuit suprâ animum calamitas, sed eo mansit erecto & forti. Juvenilis ætas, pulchritudo colorum, & membrorum proportio, dotes animi commendabant. Aderat eo loci filia Regis Saraceni, hæc in vincula captivi cecidit, sed amoris. Absuit omnis suspicio, liberior ideò comitiloquebatur, cum misericordiæ captivi sors humanitatem imputaret. Auxit eadem animum Virgini, ut prima vinctum alloqueretur, multa de vita ejus, de patria, stemmate, aliisque sciscitata, nec minuit amorem, quod conjugatum audiret, legibus gentis polygamiam non abhorrentibus. Vetus autem stemma & opes, præterea miseria amati, adeo succenderunt amorem, ut occultari amplius non posset. Oculorum tela, resoluta in familiaritatem labia facilè captivo indicarunt ultra misericordiam aliquid Regis filiam angere. Sed Comes memoriâ Uxoris, & numinis metu retractus cuncta dissimulavit. Tandem desideriis, & amore cor Virginis adeo intumuit, ut affectus omnes effunderet. *Es, ait, Parentis man-*
cipium,

cipium, & cum omnia istius mea sunt, meus servus
 Mutabimus fortunam, ecce me tibi mancipo, tu Reg-
 nae imperitabis: nec hodie dominatus tuus incipit, se-
 ferretur compedes vix te constrinxerant, cum jam
 arctioribus longè vinculis me captivasti. Ut paucis
 dicam, amo te, eritque mihi satis vel tecum in compe-
 dibus vivere, vel mori; sitamen ad tua reverti, me-
 que sociam felicitatis assumere velis, ego liberatrix
 ero, nemo mihi claves ergastuli, vel compedum ne-
 gabit, fallam deinde per noctem vigiles, & te scilicet
 hac servitute liberabo, comitabor autem mihi chario-
 rem patre, & omnibus, quæ relictura sum. Ecce
 mundum hunc, & quæ præterea in Gynæceo habeo,
 pretio, quam pondere validiora mecum sumam ne-
 cessitati viæ impendenda. Attonitus ad hæc co-
 mes legem Christianorum objecit, quæ
 plures simul uxores habere scelus dicat; re-
 liquisse autem fidam conjugem, moestam
 quidem sed valentem, ut in vivis illam ad-
 huc speret: vix triennium esse, quo eam
 velaverit, duabus prolibus interim fœ-
 cundam; de cætero tantâ se benevolentiam
 indignum, quam regia soboles offerret. Ni-
 hil illa remisit: necdum, ait, me conjugem, sed
 famulam obtuli. Sin uxor tua, quod tecum spero,
 superstes adhuc vivit, sicque latus patriæ leges negant,
 saltem ad pedes patere. Crevit inter sermones
 utrinque amor, & facile annuit captivus, cui
 præmium libertatis oblatum, quod
 fortius amorem traxit. Unum quod mo-
 rabatur, timor erat, ne ex fugâ retrahe-
 rentur, & hæc temeritas crudelissimâ
 morte plecteretur, sed cum illa fugæ
 dolum

dolum explicasset, tandem has in leges
conventum est: liberaret regia Virgo cap-
tivum, liber in fugæ sociam Virginem as-
sumeret, hæc itineris necessitatibus gem-
mis suis, & auro subveniret, atque cum
Europam attigerint, sacratissimo baptis-
matis fonte Mahumetismum ablueret, si
Comitis Uxor mœrore, vel alio malo in-
terim absumpta sit, vel contingat eam
posthac fatis concedere, Regia soboles
in thorum adoptaretur, si verò Comitiss-
sa vivat, benignè ab ea cum Comite exci-
piatur, sitque in castissimis utriusque amo-
ribus, nec unquam tanti beneficii memo-
ria, quo conjuges sibi invicem restituit,
minuatur. Fefellit Regina vigiles, & du-
cto ex ergastulis captivo cessit fuga per
terras, perque mare feliciter. Ventum
Venetias, hîc literas ab uxore comes in-
venit, quas passim in orbem terrarum co-
mitissa scripserat, ut maritum quære-
rent. Vixit igitur uxor, nec triste hoc
nuncium Saracenæ fuit, sed in patriam us-
que & huc Erfurtum, ubi comites de Gleichen multum habitarunt, secuta; leges
pacti fœderis utrinque sanctissimè observa-
tæ. Benignitatem Comitissæ, & amo-
rem nulla unquam suspicio, vel æmulatio,
raro sexûs exemplo, minuit. Aliter ab
aliis nonnihil hæc narrantur, quasi comes
accepto Venetiis nuncio de vita conjugis,
Romam cum Saracena profectus, ibidem
duarum uxorum habendarum licentiam à

D

Pon.

Pontifice impetrârit, in cuius rei fidei
spondam satis amplam in arce Gleichen
monstrant, in qua duas inter uxores co
mes dormiverit. Solam tamen Comitissam
fuisse foecundam fatentur. Sed cu
nota legum in hoc genere severitas, &
Romanæ curiæ stylus, fabulam hanc esse
ex vulgi detractionibus ortam, qui tanti
amoris castitatem non cepit, facile intel
liget. Si te vincit suspicio, concubina
fuerit, certè Pontifex in lege Dei non dis
pensavit. Sepulchrum tamen commune
his tribus cessit, visiturque hodie dum se
pulchræ eorum monumentum in mona
sterii S. Petri Ecclesiâ, ubi post altare
quod in medio templi erectum est, ad al
titudinem quatuor pedum exsurgit, atq;
imagines eorum lapidi incisas hoc ordine
exhibet, ut comes in medio, comitissa
dexteris, Regina capite coronato à sin
istris jaceat. Fuit comitissa ex veteri co
mitum de Kefernburg prosapiâ.

XIX.

*Dominicani
Erfurtum
veniunt.*

* MCCXX
XI.

*Mors S. E-
lisabethæ.*

XX.

Dum hæc ita contingerent, † Domini
cani, (a) quos Prædicatores vocant, Er
furtum venerunt. Habuit comes de Hon
stein amplam hîc loci domum, hanc no
viter advenientibus monachis donat, cu
illi monasterium cum magnifica æde sub
stituunt. * Elisabetha sancta illa Thuringiæ
† & Hassiæ Landgravia, Patrona pau
perum, XIX. Novembris moritur.

Interim propter Bella Saracenica, alias

(a) MS. Bibl. cæs. Vindobon. & MS. Erfurt.

que turbas Moguntinum ærarium erat exhaustum, cui ut succurrerent Erfurtenſes, *Sigefridus*
 à Sigefrido † Tertio imperatum. (a) Cunctati illi, nec præſentis Domini auctoritatem satis respexerunt. Subfuit æmulatio quædam, vel invidia, videturque malum illud, quod poſtea Rudolphus cæſar cum rebellium capitibus ſuccidit, jam initium ſumpſiſſe. Inſuper Friderico Cæſari, quem à Papa excommunicatum Sigefridus perſequi debebat, Erfordia, ſicque partibus Gibellinorum adhæſit: ideo confirmatis privilegiis ſpecialiter in protectionem ſuam Cæſar urbem receperat, (b) ſed hæc eidem cum Cæſare banno innodata. Elector ut obedientiam extorqueret, è ſingulis templis campanam ſe accepturum minatus eſt, quas ut redimerent, petitam ſubſidii ſummam Archiepiſcopo ſolverunt, atque in communionem Eccleſiæ recepti ſunt. * Cleri † mo- * *MCCXXIII.*
 res, & cura ſacrorum deſecerant, quibus corrigendis provinciale Concilium, *Provinciale*
 convocatis ſuæ Diœceſis Episcopis, Archiepiſcopus hic Erfordiæ indixit. Conven- *Concilium*
 tus in monte D. Petri habitus (c) Clerus de *Erfurti co-*
 nimis exactionibus, quibus Sigefridus git.
 proventus minueret, conqueritur, iſta-
 men nullam conquirendæ pecuniæ occa-
 ſionem neglexit, Reip. neceſſitatibus que-
 relis

D 2

(a) MS. Erfurtenſe.

(b) MS. Chron. Petrenſe.

(c) MS. Chronic. Petrenſia.

*Advocatiā
à Comitibus
de Gleichen
recuperat.*

relis prævalentibus. (a) Habuerant † ha-
tenuis comites in Gleichen à Sede Mogun-
tina præter Comitatum Advocatiam eti-
am Erfurtensem in feudum. Sed quoni-
am Landgravius cum Henrico Comite li-
tem habebat, (b) apud Cæsarem illum ac-
cusat, congestisque multis criminibus
proscriptionem ejus impetrat, ne autem
Advocatiæ jus in manus externas incideret
(jam tum enim Landgravius sibi attribue-
rat) Sigefridus reluit, (c) datis loco
pignoris Landgravio reditibus in Gutterā,
usque dum & hos pecuniis redimeret, ut-
que Comites antea, sic ille sub Advocato
deinceps credidit. Turbis iisdem ad sua
commoda usi Erfurtenses: vel advoca-
tiæ conjunctum, vel à multis annis datum

*Isdem jus
aperturæ
Erfordia
intercipit.*

* MCCXX
XV.

comitibus jus, quod aperturæ † vocant,
vi cujus porta Leonina (fuit illa,
ubi mons Petrensis declinat in Austrum),
Advocatis esse patula debebat, id his in-
litibus Civitas si non ut prædam, saltem
ut mercem accepit. Pretium aliquot
nummorum maltera fuisse dicunt. *
Magno are alieno ArchiEpiscopatus præ-
mebatur, cui exsolvendo ArchiPræsul,
& cathedrale collegium, ut in singulis Ec-
clesiis beneficium distraheretur, (d) præ-
tium

(a) MS. chronicon Petrense. Extant etiam desuper
documenta in Archivis. Vid. etiam assertio juris
Mog. pag. 22. edita Anno 1663.

(b) chron. Thuring. hoc anno.

(c) MS. chron. Petrense.

(d) MS. chron. Petrense.

tium fisco cederet, per electoratum edixit. Sigefridus † Erfordiam in autumno *Archi Præ-*
 adiit, & non sine murmure Cleri, præ- *sul Clerum*
 bendarum fructus collegit. Pietas Elisa- *collectat.*
 bethæ Thuringiæ Landgraviæ per Christi-
 anitatem vulgata, ut tamen Ecclesiæ cer-
 tiora indicia Numen daret, frequentia ad-
 tūbam ejus miracula operatur, certum
 adversitate pressis refugium aperit: de
 quibus, & simplici vitæ innocentia Ponti-
 fex edoctus, * ex antiquissimo Ecclesiæ * *MCCXX*
 more, solemniter, ut vocant, canonizatio- *XV.*
 nis actū, sanctitatis testimonium publi-
 cat, diem obitus † sacrum dicit, inque *XIX. dies*
 numerum eorum, quos ut amicos Dei ve- *Novembria*
 neratur, & patronos invocat Ecclesia, *S. Elisabe-*
 refert. * Hoc Gregorii IX. Decretum de- *thæ sacer.*
 cem dierum festivitate per Moguntinum, * *MCCXX*
 Trevirensē, Coloniensē ArchiPræ- *XVI.*
 sules, & Episcopos triginta-sex, hic Er-
 fordiam tanquam in Provinciæ Metropoli
 publicatum est. Deinde Præsules abivēre
 Marpurgum, ac ibi solemnitates reliquæ
 peractæ sunt. * Quod Henrico à Land- * *MCCXX*
 gravio, idem Meinhardo † Comiti de *XVI.*
 Mölberg à Moguntino contigit: (a) ete- *Meinhardus*
 nim cum ille Civitati molestus de nocte *Comes*
 civem abduxisset, datisque mandatis non *de Möhl-*
 restitueret, agente apud conciliatum *berg pro-*
 Ecclesiæ Cæsarem Electore proscriptus, *scriptus.*

D 3

comi-

(a) MS. Chron. Erfurtense. extant etiam desuper do-
 cumenta.

* MCCXX
XIX.

*Ingens in-
cendium
Erfordiae.*

orienta

XXI.

*Moguntinus
Henricum
Landgravi-
um Caesare
eligit.*

* MCCXL
IV.

(a) MS. Chron. Petrense.

(b) MS. Chron. Erfurtensia.

(c) Baronius, & alii universales Historici.

Comitatus Sedi apertus est. * Eleganti
(a) ista, & stupendæ molis concha, quæ
ad monasterii Petrensis ambitum in pecu-
liari lavacro visitur, curâ Abbatis eodem
in loco excavata, deinde ædificium su-
perstructum est. Successit istis friguscu-
lis ingens † clades, quâ gravior huic Ur-
bi per ignis violentiam non acciderat. (b)
initium ortum in pistrinâ prope monaste-
rium Canonissarum S. Augustini. Vali-
dior flamma à vehementi vento in occi-
dentem cogeatur, ubi continuâ strage
obvia quævis depasta est, ipsa templa eo-
rumque muri huic impetui se subjecerunt.
Nec desuit ignis, donec carens alimento
campus occurreret. Jacuerunt in cineri-
bus præter dictum monasterium fanum S.
Wigberti, S. Bartholomæi, Coenobia
Franciscanorum, Albarum Dominarum,
omnia prætereà usque ad portam Krem-
perianam, per quam à loco nati incendii
quasi per continuam plateam, vel potius
per campum prospiciebatur.

Tanta fuit Moguntia cum † Landgraviis
sinceritas, ut non dubitaret Sigefridus
contrà Fridericum Cæsarem, (c) post-
quam tertio excommunicatus esset, Hen-
ricum Landgravium eligere, * id quod
consentiente Trevirensi, Coloniensi, &
Herbipolensi factum est, sed cum ille Sue-

VOS

* MCCXL

VIII.

*Landgravio-
rum Thu-
ringiæ fa-
milie extin-
cta.*

*Duo æmulæ
qui Thuri-
ngiam, &
Hassiam præ-
tenderunt.*

* MCCXL

IX.

*Christianus
II. Mogunt.
Choroquani
Regimini
aptior.*

vos Ulmā tenentes obsideret, (a) atque sagit-
tā lethaliter vulneraretur, * in eo (nisi quod
fessus annis Conradus in Borussia superes-
set) mascula † Landgraviorum stirps ex-
tincta est. Aperta igitur frequentia feu-
da, quæ Ludovicis, & posteritati mas-
culæ Moguntia concesserat. Aderant ex
fœminina Landgraviorum stirpe duo æ-
muli, qui utramque provinciam sibi debe-
ri contendebant; † scilicet Henricus de
Brabantia duorum annorum adhuc infans,
S. Elisabethæ, & Ludovici ex Filiâ Sophiâ
nepos. Alter Henricus de Misnia dictus illu-
stris ultimi Landgravii Henrici nepos ex
sorore. erat igitur iste lineâ, hic gradu poti-
or, cumque res Imperii desolatæ essent,
& sine justitiâ resp. Moguntia * mox Sigefri-
do, (b) cum vix antea vacantium benefi-
ciorum census ærario per quinquennium
impetrasset, viduata, segnius sua urisit,
vel neglexit potius, & spectare maluit
Henricorum bella, quam se immiscere.
Quippe Christianus Secundus successit,
(c) † doctus quidem & pius, sed qui nimis
rigidâ pietate bellum horruit, illudque
Evangelistæ: mitte gladium in vaginam
(ut de se ipso scribit) antecessorum exem-
pla opponentibus occinuit: Episcopo
gladium spiritûs non sæculi convenire.
Verum pessimè hoc sedi, & ipsi Christiano
cessit.

D 4

cessit.

(a) Chronica Thuring. hoc anno.

(b) MS. chron. Petrensis.

(c) Serarius in ejus vita.

cessit. Illi pulcherrima occasio multa Thuringiæ sibi aperta vindicandi elapsa, Hic choro, quam regimini aptior iudicatus; ac ne Archiepiscopatus ulterius rueret, Capitulum ad Pontificem pericula detulit. Esse Christianum, quod mores, doctrinam, & pietatem attinet, Archiepiscopatu dignissimum, sed illam horum temporum violentiæ non sufficere; nec enim se Præsule tantum: sed & Principe egere, qui ferro secet, quod cedere pedo renuit. In occidente periclitari Wilhelmum Regem, alibi Moguntinæ Sedis bona, in præmium victoriæ peregrinis exponi, ad hæc omnia Christianum quiescere. Pontifex temporum gnarus Christianum ad chorum remitti, alium regimini suffici mandat. Christianus in vigiliâ nativitatæ Domini erfordiam venerat, obedientiam juratâ fide sibi stipulaturus. Statim miraculum † sacri fontis evenit, (a) Fures sacram pixidem è templo pridie assumptæ Virginis abstulerant; vilem materiam, (argentum fuit,) in prædam servarant, reconditum intus thesaurum, sacras hostias, in puteum abjecerant. Quinto post mense Sacrilegorum alter acri morbo ad poenitentiam à Numine vocatur, Isenaci decumbens Sacerdoti negotium explicat. Hic fide plenus erfurtum contendit, lacunam,

*Miraculum
S. Fontis Erfordie.*

(a) edita Historia hæc Typis Anno 1510. *Habeturque in coætaneis monumentis Ecclesiæ Beatae Mariæ Virginis.*

nam ubi S. hostiæ jacuissent, examinaturus.
 erat decimus tertius dies Januarii, * & a- * MCCL.
 quæ omnes frigore congelatæ erant, hic
 autem fons Creatoris sui reverentiâ liqui-
 dus incorruptas hostias per limpida un-
 dam ostendebat. Nunciatur Christiano
 miraculum, ille convocato populo, &
 omni Clero stipatus sanctissimas hostias e-
 levat. Testis hujus rei tota Urbs, in cu-
 jus memoriam templum ad fontem ere-
 ctum, atque solennis festivitas in omnes
 annos indicta est. par signum de † myste- *Miraculum*
 rio (a) Eucharistiæ sub Conrado superioris *S. sanguinis.*
 sæculi anno nonagesimo primo in villa
 Bechstet Numen dedit, sed hæc Historia
 sacra persequitur. Idem Christianus (b)
 factâ ad S. petrum visitatione Henricum
 Abbatem suscepto alio, munere exiit

* Deposito Christiano † eligitur, qui *XXII.*
 per ætatem difficultatibus par esse posset * MCCLI.
 (c) Juvenis Eberhardus, patre Conrado *Christianus*
 Sylvestri Comite natus, Regi Wilhelmo *deponitur,*
 studiosissimus, is ut prædecessoris negli- *& sufficitur*
 gentiam vigilantia suâ notaret, vicesi- *Eberhard.*
 mam

(a) Serarius in hoc Conrado.

(b) MS. chron. retrense hoc anno.

(c) Serarius in vita hujus ArchiEpiscopi, ubi quidem Erhard-
 dum vocat, sed antiquissimus nummus argenteus ab eo cusus
 (quem habeo) in disjecta mœnium parte ut infra ad Annum
 MDCXXXV. dicemus, inter alios inventus, Eberhardi
 nomen refert. Ejus imaginem addo.

* MCCL.

Miraculum
 S. sanguinis.

XXII.

* MCCL.

Christianus
 deponitur,
 & sufficitur
 Eberhard.

quidem Erhard
 eius ab eo cusus
 fra ad Annum
 is, Eberhard.

36

ce
ri
ch
ad
Ca
E
na
pa
pe
fe
qu
In
ge
pr
ha
tif
ch
ma
tis
tia
mi
fac
ta
(a
co
as
me
po
de
Hi

*Miraculum
S. Fontis Er-
fordie.*

p. 57.

*(a) edita Hi
in coetane
ginis.*

nar
era
qua
au
du
da
mi
on
lev
jus
ctu
an
rio
fac
Be
fac
fac
Ab

pe
(c)
Sy
flu
ge

(a)
(b)
(c)

nam ubi S. hostiæ jacuissent, examinaturus.
 erat decimus tertius dies Januarii, * & a- * MCCL.
 quæ omnes frigore congelatæ erant, hic
 autem fons Creatoris sui reverentiâ liqui-
 dus incorruptas hostias per limpida un-
 dam ostendebat. Nunciatur Christiano
 miraculum, ille convocato populo, &
 omni Clero stipatus sanctissimas hostias e-
 levat. Testis hujus rei tota Urbs, in cu-
 jus memoriam templum ad fontem ere-
 ctum, atque solennis festivitas in omnes
 annos indicta est. par signum de † myste- *Miraculum*
 rio (a) Eucharistiæ sub Conrado superioris *S. sanguinis.*
 sæculi anno nonagesimo primo in villa
 Bechstet Numen dedit, sed hæc Historia
 sacra persequitur. Idem Christianus (b)
 factâ ad S. petrum visitatione Henricum
 Abbatem suscepto alio, munere exiit

* Deposito Christiano † eligitur, qui *XXII.*
 per ætatem difficultatibus par esse posset * MCCLI.
 (c) Juvenis Eberhardus, patre Conrado *Christianus*
 Sylvestri Comite natus, Regi Wilhelmo *deponitur,*
 studiosissimus, is ut prædecessoris negli- *& sufficitur*
 gentiam vigilantia suâ notaret, vicesi- *Eberhard.*
 mam

(a) Serarius in hoc Conrado.

(b) MS. chron. retrense hoc anno.

(c) Serarius in vita hujus ArchiEpiscopi, ubi quidem Erhard-
 dum vocat, sed antiquissimus nummus argenteus ab eo cusus
 (quem habeo) in disjecta mœnium parte ut infra ad Annum
 MDCXXXV. dicemus, inter alios inventus, Eberhardi
 nomen refert. Ejus imaginem addo.

Hic Brunsvicensi bellum infert.

mam (a) redituum partem à Clero extorquet, ac collecto exercitu Bellum † Alberto Brunsvicensi denunciatur. Hic filiam suam infanti de Brabantia desponsaverat, ac ideò pro eo bellum gessit. Vocati ad sequelam Erfurtenſes prompti aderant. Ut autem Moguntinus in terram hostis incommoda belli derivaret, adigeretque ad tutanda sua, qui aliena invaserat, duxit per Eichsfeldiam exercitum, & concitato simul in Albertum Diderico comite de Everstein, agrum Göttingensem invasit. Reliquerat Dux tutandæ isti terræ præsidium cum Præfecto Wilichio à Kerſtingerodâ, (b) qui iusto exercitui impar ad astum recurrit. (c) Collectâ equitum alâ, rusticos levibus armis onerat, victorem exercitum à longè & non nisi per devia montium & sylvarum sequitur, victoriam ab occasione sperans. Nocte quadam ad villam monasterii Walckenride, dictam Balsteten perveniunt Moguntinus, & comes, exercitus in campo relinquitur, & quoniam pares vires non habebat vicinia, tutus ille sine ordine, aut vigiliis palatur. Statim res ad Præfectum delata est, hic velocibus, & alâ equitum assumptis quanto potest silentio ad prædium appropinquat: † paucis qui expectati restiterant, interfectis, effringuntur fores: ipseque

A Copiis Brunsvicensibus capitur

(a) Dictum chronicon.

(b) MS. Petrenſe.

(c) Cranzius 8. Saxoniae c. 21. & 22.

ipseque Eberhardus, & Comes capitur, simul spes Moguntinæ, quæ in immensum creverant, concidunt. † Erfurtenſes (a) pro Domini libertate solliciti publicas preces Numini decernunt. Tota Civitas mœsto ordine montem D. Petri ascendit, sacrificium missæ de S. Petro ad vincula cantatur. Nec sine effectu devotio, quippe post unius anni Captivitatem Richardus † Cornubiæ in Angliâ Princeps, electus à nonnullis Romanorum Rex, captivum ingenti pecuniâ redemit, ut per hunc Electorem Romani Imperii sceptrum consequeretur. Multum postea Erfurti moratus, quod eximiis privilegiis ornavit, nonnulla eidem vendidit. (b) Quippe † cum antea domus Vicedomini curia esset, ac per officiales Moguntinos, scilicet Vicedominum, prætores Urbanum, & Suburbanum, advocatum, quæstorem, fori, & rei monetariæ Magistrum omnia starent (nisi quod pro lubitu cives prudentiâ commendatos interdum in consilium adhiberent) ipse civile regimen, & Senatum duodecim virorum, quibus duos Magistros præfecerat, instituit, novo huic Senatui Civitatis custodiam, politiam, & executionis ministerium demandavit, ipsum adeò Sigillum Urbis credidit, addito fidelitatis vinculo, ut juris jurandi religio-

*Erfurtenſiū
pro eo sup-
plicationes.*

*Richardus
eū redimit.*

*Erfordie
Senatum ex
civibus or-
dinat.*

(a) MS. Petrenſe.

(b) Extant deſuper documenta, & MS. Chronicon Petrenſe.

* MCCLX.
Obit Erfordiae.

Emuli
qui de Thuringia con-
tenderant
pacē incunt.

XXIII.
Imperium
sine Caesare
et quae hinc
damna?

Erfordia
encomium,
Civitas pa-
tis meretur.

ne de non perperam utendo caverent. Su-
is autem officialibus superioritatem, re-
galia, jurisdictionem, & illa reliquit, quae
propria Principis civici Magistratus capa-
citatem transcendunt. Clero fuit mole-
stior, (a) cui vigesimam partem reddituum
intercepit. * Tandem † Erfordiae obiit
(b) Eberhardus, ibique apud Franciscanos
(de quorum familiā fuisse creditur) sepul-
tus jacet. Cessit igitur Moguntiae de hac
praedanihil, sed Henrici ea lege pacem
inierunt, † ut Thuringia Margravio de Mis-
siniā, Hassia Duci de Brabantia, salvis
tamen Moguntiae juribus & territoriis, quae
ante hoc bellum in utraque possedit, ce-
deret.

Imperium † interim sine Caesare fuit,
cumque non esset, qui timeretur, caedes,
violentiae, deprædationes, deposito
sceleris nomine, fortitudinis gloriam as-
sumpserant. Nobiles ex arcibus hinc in-
de prædas in omnem viciniam egerunt,
& quoniam frequenti mercatui jam tum in-
cubuit Erfordia, graviter hoc malo pressa,
interceptis passim mercibus, & ipsis adeo
civibus, non sine divite litro dimittendis †
commota ob hæc Civitas idoneos ad arma
deligit, varias arces, quibus pro recep-
taculis latrones utebantur, oppugnat,
cessit hoc tam feliciter, ut, cum hanc
Germaniae partem à latronibus purgasset,

encomium

(a) MS. chron. Petrense.
(b) Trithemius.

encomium, CIVITAS PACIS, acceperit. * MCCLX

IV.

Societates

lanionum

pistorum a-

bolentur.

Inter hæc bella Senatus † à Wernero soci-
etates lanionum, (a) & pistorum abro-
gari supplex petit: seu quod creverat illa-
rum potentia, & cum hac curiæ excessus
notandi libertas, ut à senatu timerentur.

Vel in cives æqualis amor privatæ nobili-
tati invidebat; quidquid sit, bono publico
molimen ornabatur: esse Monopolium
Civitatis malum, quod paucorum lucris
emat communia damna, huc respicere tri-
bus, aut merces & operas vendentium
classes, modo nuper in reip. perniciem
congregatas. Dispergendas potius divi-
tias in plures, quam avaritiæ paucorum
mancipandas, ne vel hi nummorum fidu-
ciâ insolescant, vel egenos ad novarum
rerum cupidinem indigentia cogat. Illa
an civilis societas, ubi necessitas omnium
avaris paucorum crumenis commendata?
quin potius ad necessitatem com-
munem sublevandam, socios, cives invi-
tandos? æquum prætereà esse ut gaudeant
commodis qui reip. onera ferunt, proin-
de omnibus qui vectigal ærario Mogunti-
no solvunt, ac ab Electorali iudicio jura
expectant, carnis, panisque commerci-
um ArchiEpiscopus concederet, nihil de
proventibus, & juribus Electori decessu-
rum, sed quæ societas illæ hætenus ser-
vitia & redditus præstiterint, Civitatem

in

(a) Extant documenta.

*Arx Stot-
ternheim
expugnata
Solo æqua-
tur.*

* MCCLX
VIII.

*Res secundæ
invidiam
urbi provo-
cant.*

* MCCLX
XV.

*Dissidiacum
vicinis co-
mitibus.*

*Ingens pe-
stis Erfor-
diæ.*

in se cum sufficienti indemnitate cautionem
suscepturam. Wernerus, cum hæc res u-
niversi populi favorem concernere videre-
tur, annuit, certasque leges huic licen-
tiæ præscribit, pro quâ Senatus, præmi-
sâ cautione gratias refert. Ex propinqua
arce † Stotternheimensi, quæ multiplici
vallo & muris invincibilis habita, ad ipsas
Urbis portas prædæ agebantur, (a) fre-
quentiores, quoniam ex speculâ quasi
ad ipsam Urbem universa planities, nullo
tumulo visum intercipientem, potuit obser-
vari. Hæc ergo primam iram experta
* Expugnata ab Erfurtenfibus solo æqua-
tur. Visuntur hodie dum rudera, & val-
lorum non æquati satis tumuli, prædones
intercepti capite plexi sunt. Nata † cum
felicibus rebus invidia, quippe vicini Co-
mites huic fortunæ inviderunt, timue-
runt etiam victricia arma, quæ civitas
per Thuringiam circumtulit, * Mox dis-
cordiæ † secuti, (b) Erfordienfes recentibus
victoriis animosi comitatus invadunt
obvia dispoliant: Comites è contrâ vias
obsident, atque commercia, commea-
tum etiam impediunt. Crevit annonæ
caritas in ampla Urbe, nec, nisi
continuis eruptionibus importari quid po-
terat. Insuper aptis ad arma civibus egre-
ssis, cum vix ante triennium † bis mille
centum sexaginta homines pestis absump-
fisset.

(a) MS. Chronicon. Erfurt.

(b) MS. Chron. Erfurt. hoc anno.

fisset. Detulit Urbs (a) necessitatem † Erfordia à
ad Dominum suum Electorem Werne- Comitibus
rum, multa de comitum injuriis conque- pressa à
sta auxilium petiit. Ille submissis † trecento Wernero
tis (b) equitibus succurrit, qui continuo auxilia pe-
hinc inde vias oberrantes securitatem tit.
Urbi restituant. * Præterea Civitas Wernerus
† Albertum (c) Comitem in Gleichen sibi desert.
foedere ligat. Promittit ille Civitati, cu- *MCCLXX
jus cives, majores suos fuisse prædicat, VII.
consilia pariter, & opem contra quosvis, Urbis fœdus
Cæsare, Sede Moguntinâ, & patruo suo cum comite
comite Alberto de Gleichenstein excep- de Gleichen.
to. Tandem ipse Elector † dissidentes Elector
(d) provinciæ procures Erfordiam invitat, Mog. Thu-
& causæ cognitione habitâ litem definit. ringiæ pro-
Varie in id his annis conventum est, † cures urbē
ut adversus turbulentorum invasiones ar- conciliat.
majungerentur. Publicæ, seu territoria- Inter Thu-
lis pacis nomine fœdera inita, vis uni illa- ringiæ pro-
ta pro communi injuriâ acciperetur, (e) cures fœde-
ne calumniæ locus esset, judicia ex pacto ra pacis pu-
constituerentur, quæ de fractâ pace co- blicæ icum-
gnoscerent. Nocentes illico læsæ parti sa- tur.
tisfacerent, aut fœderatis armis possessio-
nibus exuerentur. Capita fœderum aliàs
Ar-

(a) Additionator ad Lambertum Schaffnaburgensem
hoc & seq. Anno.

(b) MS. Chron. Erfurt. hoc anno.

(c) Extat confectum de super instrumentum.

(d) Rivander & alii.

(e) Extant varia instrumenta in Archivo super his pactis deß Lande
Friedens concepta.

ArchiEpiscopi, interdum Landgravii fu-
 ère, sic tamen ut amicâ civilitate adver-
 sus se invicem arma sociis nunquam spon-
 derent. Ista ex pacto judicia libertati Ur-
 bis pericula, & turbas postea pepererunt.
 (a) veteri jam tum arte, potentioribus
 omnem subjectionis speciem, in argumen-

XXIV. tum dominatûs acceptantibus.

* MCCLXX

XI.

*Senatus ob
 conditû sta-
 tutum indig-
 nationem
 Electoris in-
 currit.*

* Dum Erfordiae præsens ArchiEpisco-
 pus moraretur, † Clerus super iniquitate
 statuti, (b) quod recenter Senatus publica-
 rat, querebatur. In eo bonorum immo-
 bilium in Clerum donationes, & quamli-
 bet translationem domini sub caducitatis
 poenâ prohiberi, manifestam cleri injuri-
 am hoc respicere, idque temeritatis hic
 notandum esse, quod iniquissimam legem
 ob reverentiam, & honorem S. Matris la-
 tam Senatus in præfatione dicat. Hic mul-
 tis innocentiam statuti defendit: Nihil in
 Cleri injuriam actum, amplâ potestate pretium cuius-
 vis rei donandæ relictâ: possessiones rerum immobili-
 um merito Clericis invideri: esse ijs manum mortuam
 ad omnes Reip. necessitates torpentem, nihil temeritatis
 se committere, quod in reverentiam & honorem ma-
 tris pro utilitate filiae statuta condât. Elector Se-
 natui potestatem secundum leges jam latas
 Urbem administrandi concessam, novas
 ferendi

(a) Cum Landgravii in argumentum superioritatis postea allegarint
 in Tractatibus pacis Monasterii. Vid. deductio Saxonica jura
 Superioritatis in Erfordia concernens Monasterii exhibita.

(b) Extat hodie in antiquo statutorum libro quod asseratur in
 Curia.

ferendi Moguntia reservatam dicens, statutum illud antiquavit, multa mille marcarum argenti puri adjecta, quod Electoris jura Senatus invaserat. * Secuta pax claustrum † Canonissarum S. Augustini (a) ex cineribus, in quibus à nupero incendio jacuerat, crexit, deditque exre nomen novi operis, sicut & illa continens nova civitas appellata est. * Civitas à milite nobili Hermannò de Husingeroda (b) comitatum † Viselbach unâ cum curia prope S. Bartholomæum, ejusdemque templi jure patronatus, quingentis quinquaginta marcis argenti puri emit. Curiam ipsam & annexum jus sub certis legibus retrovendidit. Henricus Comes de Gleichen, Alberti Gleichensteinensis filius, directus istius Comitatus Dominus, his omnibus assensit.

* Est hic Erfordia genius, quod res adversas temperantius, quam secundas ferat. Igitur cum viciniam terruisset, redita ferocior adversus Matrem † insurgit, obsequia detrectans. Licentiam à motibus civilibus apprehenderat, inter æmulum contentiones ferè per triennium vacante sede. Moguntia benevolis adhortationibus urbem monet, vocatque

E

ad

(a) MS. Chron. Erfurtense. MS. Chron. Biblioth. Cas. hoc anno initiatum putat.

(b) Extant documenta, copias vide in Scripto Erfurtensum adversus Saxoniorum informationem Monasterii in tractatibus pacis exhibito lit. Q. & P.

* MCCLXX
XXV.

Monasteriū
novi operis
reparatur.

* MCCLXX
XVI.

Erford'a
emit comi-
tatum Visel-
bachensem.

XXV.

* MCCLXX
XVII.

Insurgit ad-
versus viduā
matrem.

ad obsequium S. Matris : recordaretur in
 quam amplitudinem sub S. Sedis imperio
 creverit certò minuendam , si refractaria
 fiat. Omnem viciniam felicitati ejus in-
 videre , cumque invidiæ comes sit odium
 & nocendi cupido , quomodo nisi Mogun-
 tiæ viribus tuta esse velit ? cessasse jam do-
 minio Landgravii Thuringiam , solâ pen-
 urbe Moguntinam libertatem retinente
 num ancillari velit , cum filia manere pos-
 sit ? Nihil hisce mota Urbs , quam nimia
 felicitatis caligo invaserat , quæque non a-
 mat , nisi quem timet. Vicinos Urbis vi-
 res expertos nihil amplius ausuros credi-
 dit. Moguntia ipsâ loginquitate belli sus-
 ficere debere , si precarium Imperium
 habeat : Cætera filiam suæ voluntati relin-
 quendam. Auxerunt animos rebellium
 Moguntina Schismata (a) quæ temporis
 hujus infelicitas varia protrusit. Ipse Hen-
 ricus † Urbem accedit : hæc , ne Domi-
 ni præsentia morositatem corrigeret , pro-
 positam defectionem obsequiis & jureju-
 rando tegit , Henricum demissè recipit ,
 qui vicissim privilegiis Civium per literas
 cavet , (b) quas fratris Henrici (fuerat an-
 tea religionis Minorum S. Francisci) hodie
 appellant. Idem Judicium conservandæ
 paci in Thuringia erexit , ei Vicarium seu
 Capitaneum præfecit , cui duodecim ex
 pro-

Henricus
 noviter ele-
 ctus Erfor-
 tiam ingre-
 ditur.

(a) Vide Serarium.

(b) Extat tale documentum , cujus tamen auctoritas in dubio
 est.

ur in
peri
ctari
us in
dium
ogun
m do
pend
ente
e pos
nimit
on a
is vi
credi
li sus
erium
relin
llium
poris
Hen
omi
pro
reju
ipit
teras
at an
nodie
andae
n seu
m ex
pro

dubio

p. 67.

pr
qu
gi
al
M
in
ca
fe
de
Ep
bu
He
fin
jus
ut
ric
ite
be
fec
tu
&
au
ve
Th
lu
m
te
fa
(a)

provinciae proceribus Assessores junxit, qui potestas simul & consilium essent. Sigillum quo iussa munita, sat grande, post aliquot saecula redimendum (a) Archivum Moguntinum asservat, inde acceptum in imagine exhibeo: Caesarem in sede locat isthinc formidabilem gladio, hinc sceptro ornatum. Rota Moguntina dextram, sinistram Thuringiae Leo tenet. Epigraphae solitis istius aevi contractionibus haec refert: *Sigillum pacis Thuringiae Fratris Henrici Archiepiscopi Moguntini, seu Vicarii ipsius Capitanei pacis, & duodecim conservatorum eius.* Ast ferociores jam Erfurtenses quam ut privilegiis delihiri, vel contineri imperio vellent, nam vix Henricus discesserat, iterum exhaustam sedem despicere, libertatem & licentiam confundere, illam sectari, in hanc incidere: † Hinc in Urbe tumultus: Plebs in Magistratum insurgit, & tantum quisque imperitat, quantum audet. Nec intra moenia se continet perversitas, sed nequiores erumpunt, & per Thuringiam praedas agunt. Spectare malum nonnihil debuit Moguntia, cui mederi ex tempore non poterat, licet autem civilibus dispensationibus exhausta, Caesaris tamen Rudolphi favore potens erat,

E 2

quippe

*Tumultus
Erfordiae.*

(a) Vbi & qua occasione fuerit inventum vid. infr. ad Annum 1463.
de reliquo hic ille Henricus est qui militibus quam clero addictior, a quo non illepidum illud Epitaphium accepit: *Nudipes Antistes non curat Clerus ubi stes, si non in Caelis, stes ubicunque velis.*

Quibus com-
pescendis
Moguntinus
Cæsare in-
vocat.
*MCCLXX
XIX.
Rudolphus
I. Erfurtum
venit.
De turbarū
auctoribus
supplicia su-
mit.

quippe hunc felicissimā omnium electione
per Wernerum (a) ad Imperium promo-
vit, ut suam felicitatem serenissima Do-
mus Austriaca, & Romanum Imperium
serenissimam Domum Moguntiae debeant.
Igitur cum potentior esset Erfordia, quam
ut levibus armis ad officium redigi posset,
temerarios ausus ad Rudolphum desert,
† Gerhardus, (is noviter Elector denun-
ciatus) immorigeros castigari, suaeque
restitui obedientiae rogat. Cæsar S. Sedis
precibus desert, ac Erfurtum armatus
accedit. (b) Sola majestas Urbem terruit.
† Rudolphus apertis portis cum omni de-
missione recipitur. Non mitigavit iram
fera poenitentia, sed Cæsar pro tribunali
sedens in turbarum † auctores inquisivit,
legitimè convicti capitali poenae extra por-
tam Krempherianam subjecti, octo pri-
mae dignitatis Senatores publicè in foro
propè curiam decapitati, trunci ibidem
sepulti, capita è curia ferreis clavis affi-
xa, sepulchra muro septa: in medio py-
ramis exsurgit, in quā vindictæ hujus sta-
tua cum Clypeo, & vexillo rotam in ar-
mis referens omnem posteritatem terret.
Murus (c) ille in nupero tumultu solo æ-
quatus, cum prius atroci Quatuorviri
cæde Rudolphi exemplum rebelles essent
imitati. Pyramis cum statuâ recentior
vide-

(a) Serarius in *Wernero*.

(b) *MS. Petrensis Chronica*.

(c) *Vid. infra ad annum MDCLXIII.*

videtur, & secutis annis adscribenda. Rudolphus tabulam erexerat, in qua nocentum crimina legebantur. Clavi autem hodieum visuntur, gladius etiam, quo rebellium resectæ cervices in curia ostenditur. His peractis Cæsar Urbem Gerhardo conciliat, hic Legatos mittit cum amplissima potestate: Obedientiæ † leges in scriptis concipiuntur, quas hodieum sub nomine Concordatorum Gerhardi habemus. Civitas multam octingentarum marcarum argenti pependit. Elector conciliatam sibi Urbem accedit, cum magnâ festivitate & occurſu publico in vigiliâ S. Thomæ recipitur, ad pacem, & obedientiam superioribus præstandam cives hortatur, acceptisque de hoc promissis denudò cum suis Rhenum ~~h~~petit. * Captus * MCCCXC amœnitate loci Rudolphus, (a) accedentibus etiam vicinæ necessitatibus anno sequenti † redit. Prona ad pompam Civitas ingenti apparatu Cæsarem excipit. Ipse in monasterio S. Petri, aulici à civibus hospitati. Varii tum Principes Rudolphum conveniunt, quos inter Albertus Landgravius, qui largam narrationis seriem infra dabit. Sedecim equites Cæsar creat, (b) prætereà filiam suam Reginam Bohemiæ, & Sororem Saxonie Ducem, quæ visitandi Cæsaris gratiâ venerant, magno apparatu excipit, ac consanguineam

*Concordata
Gerhardi.*

** MCCCXC
Rudolphus
secundò Erfordiam
ascendit.*

E 3

neam

(a) MS. Erfurt. Chron.

(b) MS. Chronica Petrensis.

*Sueconsan-
guinea in
monasterio
S. Petri nup-
tias instruit.*

*Erfurtenſes
Cæſareanis
juncti præ-
dones eli-
minant.*

*Plateæ ex
Conſilio Ru-
dolphi cate-
nis firman-
tur.*

XXVI.
*MCCXCI.

*Gerhardus
jus monetæ
di urbi op-
pignorat.*

(a) MS. Chronica Erfurtenſia.

(b) Extant de ſuper documenta.

neam † Duci Clivenſi deſponſat. Epu-
lum nuptiale in Petrenſi coenaculo majore,
quod magnum illud eſt ad ambitum, cele-
bratur. Rudolphus Salisburgenſium Ar-
chiEpiscopus, qui Cæſari aderat, nup-
tam benedixit. Idem, ſolennitatibus per-
actis, monaſterium ſacris conciliauit, ſi
fortè per tedas jugales, & utriuſque ſexus
multitudinem profanatum fuiſſet. Inte-
rim ab iſtâ lue prædonum, † quæ tempore
diuturni interregni Germaniam infece-
rat, nondum plenè purgata erat Thuringia, ſed
ex arcibus fumioribus circumjacentes a-
gri paſſim infeſtabantur. Juncti ergo Cæ-
ſareanis Erfurtenſes (a) hinc inde ſexagin-
ta prædonum receptacula deſtruunt, iſtis
prædonibus quotquot ceperant, decapi-
tatis. In unicâ arce Ilmenaw viginti no-
vem deprehenſi, ductique Erfordiam, ubi
gladii poenâ affecti. Priuſquam diſcede-
ret Rudolphus, iterum ad concordiam
cives hortatus eſt, & ne per ſeditionem
aut tumultum quid periculi accideret, præ-
cipuas † plateas catenis claudi ſuaſit; utili
ad dividendas turbas conſilio.

* Sic ergo conciliatâ Moguntia Erfur-
diâ, priſtinâ fide pro communi fortunâ
laboratum: cumque Moguntia ærarium
variis difficultatibus exhaustum eſſet, Ger-
hardus † jus monetæ (b) Urbi ad annos
undecim pro mille marcis argenti loca-
vit.

vit. Præturas Urbicam & Suburbanam Judæis oppignoravit. Extincto Cæsare mox Adolphus penè solo Gerhardi Electoris voto, vel autoritate Cæsar eligitur. * Atrox hic bellum † Thuringiæ in-

tulit: Albertus Landgravius (a) naturalem filium habuit Apez dictum, hunc inordinato amore prosecutus, libentius quàm Fridericum, legitimum filium provinciarum hæredem vidisset; nec animo detecit Apezius, dummodo jura favissent, quæ ut suppleret, mira tentavit Albertus, † & cum difficultates opinione majores occurrerent, ipsam Thuringiam Adolpho Cæsari vendere, quam relinquere Friderico maluit, hinc octennalis calamitas, & bellum. Extrà litis aleam Erfordia spectavit malum: nec vim inde sensit, aut incommoda, nisi quæ vicina bella etiam amicis adferunt. Cæsar Isenaciresidens in gratiam Gerhardi Erfordiæ privilegia confirmavit. Cautius hæc cum Cæsare egit, postquam expectationi contrarius profana & sacra lacescit, ut ipsi etiam Moguntino exosus redderetur.

* MCCXCII
Adolphus
Cæsar in
Thuringia
belligerat
cur?

Albertum
Landgravi-
atum ven-
dit.

Senatus (b) sibi † collectandi jus arrogat, à focis singulis pecuniam exigens, deprecabantur multi, sed necessitatem publicam ille prætendens imperata violenter executus est. Gerhardus † Elector ausum inhibet, cumque in civilibus Imperii mo-

XXVII.

Senatum col-
lectarecives
præsumit.

Gerhardus
Elect. in-
hibet.

E 4

tibus

(a) Chronica Thuringia.

(b) MS. Chron. Petrensis.

* MCCXC
IX.

*Auctoritate
Cæsaris
Fuldæ res
composita.*

Incendia.

* MCCC.
*Erfurt. arcē
XXVIII.
Hopfgarten
expugnant.*

(a) *MS. Chron. Erfurt.*

tibus arma deficerent, & vires ad coë-
cendos reluctantes, suo Clero, ne ad sa-
era exactores admitteret, præcipit. Pe-
trensis & Scotorum Abbates atque Cano-
nici ad S. Severum Archiepiscopi jura ob-
servant, ast Mariani Senatui adhærent, si-
mulque ad Curiam Romanam provocant.
Indignè tulit hoc Elector, & ultra quin-
quennium ipsius gratiâ Civitas caruit, * ul-
que dum Albertus Cæsar foederatos suos
Fuldam invitaret, † ibique compareret
Gerlacus: interveniente Cæsare civita-
tem in gratiam recepit, ut tamen Clerus
Marianus trecentas argenti marcas, cives
mille quingentas mulctæ nomine persol-
verent. Sicque hoc sæculum ad finem,
non tamen sine cladibus ignis decurrit, (a)
quippe anno nonagesimo in festo Penteco-
stes fulgure templum omnium Sanctorum
incensum, & exustum est: in autumnus
centum ædes ad portam S. Joannis deusta.
Biennio ab hinc mercatorum pons cum
templo S. Ægidii in cineres actus. Anno
nonagesimo sexto in foro raparum ignis
exortus universam plateam membranario-
rum prostravit. Post biennium à monte
ad Clypeatores usque flamma sævit. Fre-
quens hoc urbi malum est, ligneis parieti-
bus, & tectis uberem materiam præben-
tibus. * Sub Adolphi Imperio licentia prædan-
di recrudit. Arcem Hopfgarten † præ-
dones

dones infederant, Urbi molesti: (a) Hæc armatis civibus illam obsidet, ac post aliquot septimanarum oppugnationem conscendit, arx ipsa solo æquata, prædones triginta novem capti, pœnam ordinariam subierunt. Eos inter plerique nobiles, hinc Urbs multorum in se odia provocaverat, qui civibus hinc inde insidiantes, vel sanguine vel amicitia conjunctos ulciscabantur.

* Cumque à comite † de Kirchberg potissimum infestarentur, (b) denuò arma corripunt. Ille junioris Landgravii favore nixus, multis etiam nobilibus in partes suas tractis bellum difficilius effecit. Erfordia ope matris (c) viduæ destituta Mülhusinos † & Northufanos in societatem armorum & foedus invitavit: (d) eò nunc res devenisse, ut comites, & nobiles in perniciem Civitatum jurasse videantur; loqui id continuas prædas, quibus urbes infestarent, nec spoliū amplius videri quod civi adimeretur. Agerent, & pro necessitate communi arma conferrent, vi domandos, qui legibus non possent. Prompta ad hæc Mülhusia dimidietatem civium obtulit. Descendunt etiam in foedus Northufani, atque conclusum, non desistendum ab armis, priusquam hostium arces † Winterberg, Kirchberg, & Greiffen-

* MCCCIV.

Bellum in
Comitem de
Kirchberg
decernunt.

De foederatis
sibi prospiciunt.

Tres comi-
tis arces ob-
berg fidensur.

(a) MS. Chron. Erfurt.

(b) Rivand. in Chron. Thuringiæ hoc anno.

(c) Vid. Serar. in Petro ArchiEp.

(d) MS. Chron. Erfurt.

berg expugnatae essent. Vix advenerant confederatorum auxilia, deducitur ex Urbe exercitus, & simul omnes obsidentur: magnâ fortitudine Mülhusini pugnarunt, sed illi de Northusiâ tunc quidem ad nihil erant animosi, (a) propterea cum in caeterorum joci essent, post paucos dies domum revertebantur. Nihilo segnius continuata obsidio, comeatus ex Urbe magnâ in copiâ advectus, ac licet frequenter hinc inde armati remearent, attamen ea tam exactâ disciplinâ viarum securitas inviolata mansit, ut nemo vel obulo fuerit spoliatus. Primum expugnatur Kirchberg, quod cum junior Landgravius Fredericus audiret, † offensus multis minis Erfurteneses petiit, cum autem præter illas, ob inimicitias cum Patre Alberto, modicum posset, ab iis contemptui habebatur. Ille assumptis militibus castra obsidentium penetrat, & obsessis in Winterberg succurrit: magnis tripudiis à præsidio receptus, utque ostenderet, quos oppugnarent Erfurteneses, cataphractam suam ex turri arcis exposuit, animos civium remissuros invanum sperans, si scirent Landgravium peti: † Triumphatum interim de Greiffenberg, atque ipse tandem Landgravius in eam necessitatem adactus, ut liberum sibi discessum pacificeretur, arcem, & reliquos oppugnantibus dederet. Devictæ arces Winterberg

*Junior Lād-
gravius de-
fensionem
comitis sus-
cipit.*

*Nihilomi-
nus arces
captae.*

(a) MS. Chron. Erfurt. hoc anno.

berg & Kirchberg solo æquata, Greiffenberg sufficiente præsidio firmatum, idque nonnisi anno hujus sæculi decimo quarto (a) humilianti se per legatos Comiti restitutum est.

Interim Petrus † Elector Moguntinam Sedem conscendit, atque digno Electore comitatu Erfordiam adit, (b) ubi splendide ab omni Civitate exceptus subjectionis sponsonem acceptat.

Perpetua fuit inter Fridericum † & Urbem æmulatio, & quoniam illi cum Alberto Patre lis erat, hujus partes Erfordia tenuit. *(c) Juniori Landgravio Rinkleben, Ha-sleben, † & Sommerdam, tunc Swarceburgensium comitum, extorsit. Ipse Cæsar Albertus Imperio vindicans, quæ antecessor Adolphus emerat, Friderici adversarius, & hostis: (d) sed cum hic coede præveniretur, Patrem filius potissimâ provinciæ parte exuit. Ille igitur Erfordiam † fugit, (e) ubi cum Civitate de alimentis sibi, & duodecim ministris ad vitam præbendis paciscitur, † cumque pecunia deficeret, pagos circa Urbem, cujus beneficio hætenus defenderat, partim vendit, partim insolutum cedit: illi sunt, qui Gotham versus in

Petrus novus Elector

XXIX.

Erford. ingreditur & Homagium excipit.

XXX.

Discordia inter patrem & filium

*** MCCC**

VIII.

Erfordia patri adversus filium adsistit.

Pater Albertus à filio Landgraviatu exuitus Erfordie degit.

de alimentis cum senatu paciscitur.

(a) MS. Chron. Petrense.

(b) MS. Chron. Petrensis.

(c) MS. Chron. Erfurt.

(d) Chronica Thuringiæ hoc anno.

(e) MS. Chron. Erfurt. & Chron. Thuringiæ.

montanis jacent. Auxit hoc Friderici
 ram, nec rata voluit parentis facta. V.
Major cā- gesimo nono septembris (a) major campa-
pana Erfur- na fundebatur, † quæ post duo sæcula
tenfis fusa. flammis periit, hodiè in paris elegantia
 Mariam gloriosam transfusa, famâ per
 *MCCCIX. Europam celebris. * Fridericus † perle-
Junior Lād. gatum alienata à parente repetit, sed re-
ab urbe, ac- nuit Erfordia; ille arcibus circumcirca mi-
cepta à pa- lite repletis vias intercludit & comeatum.
tre repetit. † Cives magnis animis erumpunt, arcem
Hinc bellū. Andisleben in palustri planitie sitam obli-
 dent, quâ expugnata, trucidatoque præ-
 sidio, arcem Udestatensem aggrediuntur,
 nec illa civium armis resistit, sed expugna-
 ta diruitur. Landgravius † armis se impa-
Landgravii rem videns ad astum recurrit. (b) Frustrâ
stratagema. sanguinem humanum fundi, ubi jura su-
 persunt, nominandos utrinque viros in-
 tegros, qui legibus controversiam diri-
 mant, locum judicii Mittelhusium offert.
 Adest dicto die Fridericus cum suis; urbi-
 ci maximo numero veniunt, quibuscum
 Clerus quasi ad devotionem procedebat,
 ut duplici munimento ense & stola adver-
 sus insidias, si quæ laterent, tutarentur.
Eluditur. † Quo viso Landgravius fugit, incertum
 metu, vel quod insidiarum spes elapsa ef-
 fet. Numerum illum & pompam injuri-
 am interpretatus, ac fraudem: quorsum
 enim

(a) MS. Chron. Erfurt. vide infra ad annum 1497.

(b) Dict. Chron. Erfurt.

enim tanta virorum copia duceretur ad
 iudicium, nisi ut hoc everso adversarium
 vi opprimerent? nullam se fraudem me-
 ditatos professi Erfurtenses, utque inno-
 centiam suam probarent, aliam diætam
 indicunt, cum promisso, pauciores in eâ
 comparituros. Vates erant propriæ cla-
 dis. Procedunt ex Urbe cum mediocri
 manu, Fridericus ex insidiis † hinc inde *Erfurtenses*
 milites absconderat, qui dato signo erum- *ex insidiis*
 punt, & ad mœnia usque urbicos repel- *ceduntur.*
 lunt. Pauci evaserant, reliqui non ense
 sed fustibus interfecti. Jura gentium vio-
 lata Civitas † queritur, Mulhusinis, & *Erfurtenses*
 civibus de Northusen iniquitatem rei nun- *vindictam*
 ciat, invitatque ad vindictam, stipendia *intendunt.*
 etiam promittit ex divite ærario. Fuit
 tunc Landgravio multum infensus Her-
 mannus comes Vinariensis & de Orlemün-
 dâ, illum exercitui suo Ducem Erfordia
 præficit, conducit milites in Franconiâ,
 Eichsfeldiâ, Hassiâ, & Buchoniâ. In-
 gens exercitus in Friderici provincias ef-
 funditur, † & quoniam atrocis injuriæ *Vices re-*
 vindices mittebantur, ingentes clades in- *pendunt.*
 ferebant: non ab imbelli ætate, & sexu,
 non à sacris abstinebatur. Difficulus crimen
 deponitur, cui lucrum subest; cives sa-
 crilegiis assueti, facinus in Urbem por-
 tant, (a) & qui patrios lares violare non
 ausi, Sacerdotes, † ac utriusque Ecclesiæ *Cives clerici*
 Canonicos infestant. Nec prætextus de- *spoliant.*
 fuit:

(a) MS. Chron. Erfurt.

fuit : tot millibus hætenus , & sanguine
 civium Urbis incolumitatem stetisse ,
 mul pro clericis pugnari , æquum proinde
 ut onera cum reliquis ex æquo subeant
 Illi privilegia sua prætendunt , nec esse
 quod exigant ab iis , qui toti propitiando
 Numini pro populo incumbunt. Parum
 armatos sedavit , spoliis , quam oratione
 magis assuetos. Ædes Canonorum
 confractæ spoliantur , & quod in hostilibus
 terris nefas , hic intrà mœnia perpetra-
 tur. Graviter † hoc facinus Electorem
 Petrum offendit , qui hætenus Urbem in
 gratia Cæsaris conservarat , ut eo dissimu-
 lante sic armis inolescere per Thuringiam
 potuerit. Subtraxit consilia pariter & o-
 pem Elector , damni reparationem & in-
 juriarum pœnas pro Clero poscens. Cum
 igitur † facinoribus arma foedassent , ali-
 quoties cœsi sunt Erfurtenses , ut campi-
 etiam cedere , & ad mœnia fugere coge-
 rentur. Landgravius amplectens fortu-
 nam fugientes insequitur , ipsamque Ur-
 bem † obsidet. (a) Statim primo adven-
 tu Canales , qui aquam ad montem D. Pe-
 tri & salientem leoninum fontem dedu-
 cunt , devastat. Castra in monte S. Cy-
 riaci figit ; ac ne ab eruptionibus periculum
 immineret , Hochemii munimentum
 ex arboribus contextum erigit. Sed lati-
 or Urbs erat , quam ut exercitu Friderici
 cingeretur. Cum ergo tantum ab uno la-

(a) MS. Chron. Erfurt.

tere hostis esset, frequentior ibi defensio
insultantes facile repulit. Landgravius
cum nullo successu pugnaret, devastatis
prius omnibus in Brûleto (nec enim tunc
vallum ad montis penè radicem, ut ho-
diè, decurrit, sed eo muro, qui suburbia
distinguit, urbs defendebatur) obsi-
dionem post quindecim dies
solvit.

HISTORIA

ERFVRTENSIS

LIBER II.

I.
Motus civi-
les & eorū
causæ.

Patriciorū
Erfurtenſiū
inſolentia.

Plebis con-
tra eos que-
relæ.

Vix Hostis Urbem reliquerat, & interni motus oriuntur. † Hactenus penes Patricios curia fuerat: diximus enim Wilhelmum, cum primò Thuringiam à Cæsare accepisset, nobiles introduxisse, aliis in Urbibus, aliis in pagis ad defensionem terræ locatis, illis insuper jura magistratus præsertim à Gerhardo concessa, quæ hic Erfordiæ in hæc usque tempora conservant. Sed † cum insolentius imperarent, privatis carceribus sævirent, & civis quidam ab ocreato nobili calcaribus concitaretur, alius transfoderetur cultro, plebs per hæc bella assueta armis in patricos conjurata: (a) Non † se pro concivibus, sed pro servis haberi conquesta: proventus Urbis non Reip. salutis, sed nobilium luxuriæ destinari. Domi & in Curia omnia ex libidine agi, nec plebem de Reip. negotiis quicquam rescire, nisi cum vel dare pecunias, vel se hosti objicere debeat. Æquum esse civilis societatis onera communibus honoribus rependi. Deligendos igitur

(a) Fused MS. Erfordie Chronica.

igitur de plebe, qui patricios in curia ob-
servent, & cum iis Remp. moderentur.

* Appropinquavit interim ille dies, quo * MCCCX.

Senatus de novo eligitur. Convenerant
jam ij, quibus electionis jus compete-
bat.

Plebs † non agendam rem suam rata, Cu-
riam obsedit, nec publicari Senatum no-
vum, nec evacuare curiam voluit, nisi

*Plebs curiam
obsidet.*

quidam ex plebe in consilium adoptaren-
tur. Viliores minas addebant, frustra

Patricii deliberandi tempus petunt. Mis-
sis hinc inde Legatis, demum in hoc con-
ventum est:

Eligeret plebs tribunos †

*Eliguntur
tribuni ple-
bis.*

quatuor, qui ad januam aulae senatoriae se-
derent, acta senatus observarent, inter-
cedendi potestate, non definiendi uteren-
tur, remisit de impetu plebs, & nomina-

tis de numero suo Quatuorviris Senatus
proclamatus est. Statim † plebs tribunis

*Postulata
plebis per
tribunos.*

suis literas ad senatum, in quibus desideria
sua exposuerat, tradit: Civitati pacem pro-

curaret, vel æqualia indiceret belli one-
ra. Manubiae venderentur in foro, pre-

tium fisco cederet, super necessitatibus
Urbis senatus, non pauci deliberarent, qua-

tuorviros à civibus ad senatum missos
promptè audiret. Literas hasce senatus,

† postea etiam Petrus Elector confirmavit,

*Quatuor li-
terarum ini-
tium.*

(a) tam sanctas posteris, ut singulis Quatuor-
viris sub initium electionis traderentur in

pixide, hique quasi sanctum civitatis inte-
gro

F

gro

(a) Extant in Originali, easdem Erfurtenses typis, ast suppressâ Ele-
ctoris confirmatione, divulgaverunt.

gro anno custodirent. Hinc solenne quatuor literarum nomen. Hoc est illud initium Quatuorvirorum, quorum potestas ad exemplum tribunitiæ Romanæ paulatim crevit, ut quoad præcedentiam consulatui quidem cederet, verum quoad imperium omnibus prævaluerit.

*Patricii aboleretur tribu-
nos conatur
Mittunt legatos Mo-
guntiam.
Idem plebs facit.*

Ægerrimè tulerunt hoc Patricii, ne quicquam intermiserunt, quo plebejus hic Magistratus aboleretur. Missi octo senatores † Moguntiam, qui Patriciorum causam apud Electorem agerent. Non potuit hæc legatio plebem latere, quæ suorum aliquos illicò submisit, † ut celerimis itineribus priores adæquarent, ne prius occuparetur animus Aulæ, sicque per sua sua opinio eradicanda, & implantanda alia duplicato labore veniret. Circà idem tempus Moguntia adfuit partium Legati. Non latuit Electorem, quid hæctenus Erfurti actum, ideò facile, quæ adventantium essent studia, collegit, placuit simul admittere, quo melius utriusque factionis iustitiam intelligeret. Patriciorum Orator primus verbosâ oratione Electorem alloquebatur, † non quasi suam sed Moguntia causam ageret: Venire se ad ea officia præstanda; quæ ante plura sæcula Moguntina Sedes majoribus imposuerit. Cumque ministri Reip. munus in advertendis periculis potissimum versatur, & si maiora sint ea, quam ut propriis viribus declinare possit, Domino suo necessitatem referat, se fidelitatis avitæ anemores præsentissima mala, & interitum, quem repellit

Oratio Legati Patriciorum ad Electorem.

rebellis vulgi seditio Erfordiae minetur, ad Electorem deferre, nec se Archiepiscopo molestos esse voluisse, nisi impares essent ferociae plebis. Non dubitare quidem iniquitatem rei jam tum Electori delatam, sed cum famae & referentium fides negotii veritatem saepe corrumpant, insuper praesens malum praesentia remedia expectet, à Senatu & Patriciis se huc missos, ut facti seriem Domino exponant. Nec rem altius repetendam, cum notum sit majores suos à Wilhelmo Archiepiscopo, quasi Coloniam Erfurtum deductos, ut urbi consilio pariter, & armis praessent, quod omnibus viribus haecenus praestiterint, nec unquam nisi sub Conrado I. ac sub Sigefrido vi majori ab omnibus desertos, cessisse: Notiora esse pericula, & fortunarum jacturas, quam ut narrari debeant; necdum abstersum sudorem nuperorum bellorum, ex quibus haec miseria dimanet. Vicinos Urbi libertatem, Moguntiae urbem invidere, nihil haecenus non egisse, quo filiam ab obedientia S. Matris abstraherent, ac servitutem suam manparent. Inde in singulos annos bella, in quibus cum plebem suam, & de vulgo cives armare debuerint, armis assuetos, numerum, & vires, quibus patribus praevalcant, didicisse. Hinc insolentiam, ut contra praescriptum S. Sedis etiam in Senatum legi velint, atque nuper cum senatus more majorem eligeretur, obsederint curiam, gravibus minis Quatuor viros ex plebe molestissimos censores senatui obtulerint. Hos esse qui numerosam plebem favore potentiam omnem occupaturi, & Moguntiae superioritatem inversuri sint. Non se motibus hisce, sed in Patriciorum attritis rebus Moguntiam peti, neque praedicere haec mala, sed praesentia esse. An enim fidelitatem expectet Elector à mobili plebe, & cui licere videntur,

quæ potest? an custodem legum futurâ, & Reip. quæ contra
 leges Remp. invadat? suspectam rem haberi, per tu-
 multum flagitare, quæ per judicem debeant. *Le-*
 // *v* fuisse nuper prodûmum hujus tragœdiæ, dum Clerum
 spoliavit, quam nunc ulterius continuet atroci exitu
 finiendam, nisi maturioribus remediis abrumpatur.
 Unum igitur esse, quod non tam petant, quam ob-
 commoda Sedis præstari debeat: Abrogandos esse
 tribunos plebis violenter creatos, quod si negetur, Mo-
 guntiae salutem negari. Promptos ad obsequia Patri-
 cios, quibus in hac justa causa abundè animi, dum sa-
 opis consequantur. Ageret Elector, atq; majorum
 vestigiis insisteret: fuisse hætenus matri & filiae sanctis-
 smam pietatem, & perpetua invicem auxilia, fas non
 esse tantæ gloriæ exempla in maximi nominis Archi-
 episcopo deficere nec difficile fore remedium; ipsam
 plebem suas in factiones divisam adhuc sine capite erra-
 re, se cum numero armatorum destituantur, pecuniis
 affuturos, utq; Elector, sub quo sarta, teclaq; liber-
 tas hætenus perstitisset, animi promptitudinem vide-
 ret, munus se, quingentarum marcarum argenti affer-
 re, verum non munus, sed debitum, neq; hoc, sed
 debiti arrham tantum, & confessionem. Confidere
 igitur se, cum absq; iis, quæ dicta sint, etiam li-
 bertas nobilium, plebej in Senatu non patiatur, &
 Electoris æquitas ac fides adversus illorum libertatem
 nihil toleret, uno eodemq; beneficio Coloniam & Ar-
 chiEpiscopatum suum Electorem adjuturum. Impa-
 tienter hæc plebis Orator auscultavit, & do-
Oratio Le- *gati plebis.* nec & ipsi loquendi tempus indulgeretur:
 Venimus, ait, tanto animo instructi, quanto de-
 pressi superbissimo dominatu Patriciorum, qui ex am-
 plissimis quondam rebus nihil præter earum memoriam
 nobis

nobis reliquerunt. Caterum Elector & Domine, eam de Clementia tua fiduciam suscepimus, te preces nostras, & vota auditurum; cognitis autem malis, nos jam illis exemptos arbitrabitur. Illud sine justa commotione refutare non possumus, quod sua commoda sub specie publicæ utilitatis commendent, cum tamen publicæ calamitatis auctores satis ostendant publica mala. Ecce filiam Erfordiam matri sistimus, quæ multa hætenus passa, quod matris vigilantiam Patriciorum libido intervertit, nec enim hi matris imperium exercent, sed prostituunt, dum ad sua, non ad publica bona abutuntur; Argentum illi, nos filiam offerimus, patriciorum injuriis pauperem, à qua pia mater nihil præter obsequium expectet. Verum & illi non sua, sed sudorem nostrum offerunt, violentiis & peculatu nobis expressum. Rebellionis accusamur & violenti ambitus, vis etiam majoris in illos, quos in præsidium à majoribus accepimus? ast nos tyrannidem, non obsequium detestamur. Illi dum patriis legibus sua crudelitatis ingenia, atque libidinem cohibuerunt, obediētes fuimus ad justa imperia: testantur id sanguinolenta bella, quibus fortunas nostras, & aliquot millia civium impendimus. Sed postquam raptores potius, quam tutores urbis egerunt, quis invidet, si pessimæ administrationis non suspectis tantum, sed convictis, ex iis censores adjungamus, in quorum fortunas debachantur. At non impetu, sed auctoritate judicis remedium fuisse querendum ajunt? si quid in modo erratum, non in Patricios, sed in Clementiam tuam peccavimus, Elector, hoc sanguine nostro, pro incolunitate tua expiaturi; erroris hujus defensionem in sola confessione ponimus. Faciendum aliquid fuit ex tempore, ubi in morâ periculum. Indulgebitur in-

super justæ indignationi, quam ex immanî Patriciorum sævitâ concepimus, à quibus non ut cives, sed servi tractamur, imò crudelius in nos sævitur, pari in jumenta atrocitate: nam quæ calcaria pro excitandis hostes æquis à majoribus acceperunt, illi domi nobilibus civibus admovent. Quis Deum immortalem his iniuriis moderamen expectet! tuos se milites jactant, tumq; magistratum, sed augment querelarum nostrarum momentum: is enim tuus miles, quem in hostem destinaverant majores, dudum neglectâ militiæ disciplinâ, nostrum in sanguinem violentas manus convertit. An tuus ille magistratus est, qui non sequitur potestatis à te datæ leges? crede, Elector, adultior jam Colonia suis commodis studet, ac cum fortitudine primam fidem dudum deposuit. Fraudes sunt, quod suo imperio S. Sedis superioritatem annectunt, illi, qui nullam occasionem excutiendæ matris prætermittunt. Experta hoc vidua nuper, & Schismatibus afflicta. Moguntia; tunc enim omnia pro libidine à senatu acta, indicta bella, pactæ paces, inita fœdera, & reliqua majestatis jura inconsultâ Sede exercita. Illud autem calumniâ est, quod spolia Clericorum plebi imputent: interfuerunt aliqui de plebe, sequiores, & illi non obscuro licentiæ signo ad facinus instigati; sat erat virum Senatui, quibus hos motus præveniret, nisi invidiam, quâ Moguntiam odit, in Clerum maluisset effundere. Contrâ Moguntiam Patricii multum possunt, dum nunquam in communi adversus eam odio fœderibus, & sociis destituentur. Refrenanda ergo hæc licentiâ; ast pro pientissima matre Patriciis Domi infirmis nulla nisi in plebe arma supersunt. Hæc ad hodiernum diem matri filiam stiterunt, Patriciis non nisi inanem verborum pompam addentibus. Cum

ergo

ergo præteritorum, & tuorum temporum, non tua, Elector, nec Sedis mala, aliter, quam in scaturigine suffocari possint, Patriciorum insolentia refrenanda veniet. Habebis autem ô Sancta Mater, tot felicitatis tuæ defensores, quot sunt Erfordiae, socordes Patricios excipias, armatae dexteræ. Elector Petrus † rerum, & anteaكتورum gnarus, non levandam statim Urbem censuit, quæ culpâ suâ ceciderat. Reverterentur, ait ad suos deputati, se Consiliarios, qui & in rei veritatem inquirerent, & aptarent media submissurum. Interim † ut invidia plebis evitaretur, & amplior decidendi libertas superesset, servare donum Patricii jubebantur.

ArchiEpiscopus † momenta dissensionis Consilio suo tradit: apprehenditur statim arduam rem esse, quam in commoda Sedis, & Urbis vertere possit, ac debeat Moguntia: Eò hæcenus Patricios civitatis viribus abufos, ut non nisi precarium Moguntiae obsequium præstiterint, quasi non ministeriali, sed proprio jure civitati præessent. Oligarchicis ergo molitionibus potentiam plebis objiciendam; solis quidem Patriciis à majoribus Urbis custodiam esse creditam, sed utilitate hoc exigente, quæ cum diversum hominè suadeat, aliis legibus opus esse. Patriciis, & plebi dissimulari posse; cumque vires & arma plebi adsint, hujus favorem ambiendum. Neutrius partis fidem Moguntiae satis probari, vinculari tamen ambas,

nequeant.

*Responsum
Electoris.*

Dona à Patriciis oblata recusat.

III.

Super reâ momento deliberat.

Legatos Erfordiam mittit, eorumque expeditio.

Confirmatur tribunitia potestas.

**MCCCXI.*

Monachi servitæ Erfurti recipiuntur.

Moniales ad S. Mart. transferuntur.

**MCCCXI. Bellucæ Frid*

IV. Lād. redintegratur.

(a) MS. Chronica Bibliothecæ Cæsar. Vind.

bas, dum altera in alterius timore continetur. † cum hisce mandatis Legati mittuntur Erfordiam, simul ut iuramentum à senatu domesticas ob miserias hæctenus intermissum, exigant; quo cum omni submissione præstito, Consilarii discordias aggrediuntur, cumque in patriciis ingentem insolentiam, in plebe ferociam reperissent, utrique indulgent. Quies autem publica severissimis mandatis indicta. Simul ad tutandam Urbem contra Landgravium, & stabiliendam securitatem hortationes additæ. † Mansit igitur tribunitia potestas, & indies plebis libertatem, accedentibus Quatuorviralibus liberis, * earumque Electorali confirmatione adauxit. Etenim post undecim annos scilicet hujus sæculi vigesimo secundo Senatus hos Quatuorviros suum in numerum debuit recipere, tantumque favore plebis effecerunt, ut demum in electionibus magistratuum, nulla patriciatûs ratio amplius habita. Jidem Legati religiosos, quos Servitas † dicimus, introduxerunt, (a) jisque monasterium ad portam Kremperianam assignarunt, monialibus, quæ prius illud tenuerant, in Brületum † transferunt. latis, ubi hodiè sub auspiciis D. Martini psallitant.

IV. * Restituta quieti suæ Urbs denuò bellum meditatur, † seque ad defensionem contra

Fri-

Fridericum armat, ille (a) validum exercitum contra Erfordiam educit, undique vias, ipsas adeo civitatis portas obsidet, ut ne ad colendos quidem agros exitus liber foret. Tulit hæc Civitas constanter. † Longiorem moram abrumpere volens hostis, ipsam civitatem omni exercitu impugnat, castra intra Hocheim & Urbem figit. Sed præter incendia, quibus patula adhuc suburbia devastavit, & vinearum damna, dum vites radicitus evulsit, parum effecit. Crevit interim annonæ caritas in urbe, agris incultis jacentibus. Remedium ergo quærendum videbatur, quo se à molestissimo Friderico tuerentur. † Iterum Mulhusia, & Northusani ad foedus invitantur: Arma jungunt Fuldensis & Hirsfeldensis Abbates, quorum prædia per Thuringiam Landgravius infestaverat. Urbs etiam necessitates suas Moguntiam ad Electorem defert, † is Cæsarem Henricum implorat. Cæsar Burgravium † Norimbergensem cum armatâ manu Erfurtensibus submittit. Insuper Landgravius Hassiæ, † inquietum Frederici genitum, & crescentem ejus potentiam, præsertim si Erfordiam adjiceret, timens, fratrem suum cum equitibus ablegat. Juncta hæc arma † Urbi vias aperiunt. * Interim Landgravius alio bello à Wolde-
maro Brandenburgico in Lusatiâ distrahitur, *MCCCXII

Civitas obsidetur incassum.

Urbs foederatos de auxiliis sollicitat.

Moguntini etiam implorat.

Cæsar ad imploratio.

Moguntini auxilia mittit.

Etiam Hassiæ Landgrav.

succurrit.

Obsidio solvitur.

(a) Rivander & alii in Chron. Thuring. hoc anno & MS. Erfurtensia.

MCCCXIII.

*Landgravius denuò bellū molitur.**Erfordiam fœderatis nūdat.**Deliberatū de pace.**Senatus & plebis diversæ opiniones*

tur, atque commissâ infelici pugna captur. Erfurtenſes intercepto Rinkleben, cui expugnando menſem inſumpſerant, & Sommerdâ, copias auxiliares dimiſerunt. Duravit cum Landgravii captivitate quies, ſed hoc per aſtum à proceribus Thuringiæ liberato, denuò bella. * Vindicare clades Landgravius voluit captivo illatas. (a) Primam iram in Abbates effudit, quos ademptis eorum villis & pagis in Thuringiâ, ad pacem emendam coëgit. Mox inopinantem Mülhuſiam, & Northuſiam penè oppreſſit, atque pacis leges, ut Damna pecuniis reſarcirent, fœderi ꝓ Erfurtino renunciarent, obtruſit. Jiſdem conditionibus Comes Vinarienſis ſubjectus. Jam omne bellum deſtitutæ ſociis Erfordiæ imminēbat. Deliberatum ergo de pace, ꝓ Urbis Senatus continuandum eſſe bellum ſuadet, ꝓ vivere eundem Electorem, cujus interceſſione ab Imperio nuper auxilia acceperint, ſuper-eſſe priſtinam fortitudinem, animos & vires Erfordiæ, elatum victoriolis Frederici animum, ut ab eo pax niſi turpis ſperari nequeat, quâ victricem Urbem ſuam, & hanc ætatem fœdare non debeant. Nèc curandum quod deviſti Socii fœdus abjurârint, verba dixiſſe, mente juraſſe nihil iniquiſſimo hoſti, ſpem ſummam in Erfordiâ repositam habere, quæ ut primum Frederici victorias ſiſtet, omnes in

(a) *Diſta Chronica.*

in communem hostem arma juncturos. Plebi belli incommoda pertasæ pax arri-
debat: Cæsarem in Italiâ dysenteria con-
sumptum, & sine capite esse Imperium,
animos Electorum divisos, (a) omnia dis-
crimen spectare, ut parum à Moguntia præ-
sidii supersit. Ædificia publica penitus
collapsa, ærario vix bello sufficiente, a-
gros esse incultos, & jacere commercia,
adeò ut (b) viæ, gramine virentes, à re-
liquo campo vix discernantur. Pacem
ergo, si pecuniâ possit, emendam esse.
Illud insuper plebem angebat, bello se po-
tissimum atteri, proinde à Patriciis trahi,
ut quod per Legatos Moguntia non potu-
erint, plebis facultatibus consumptis, vi
efficerent. Nunciatum ergo senatui per
tribunos plebis, pacem ineundam esse,
dum pecuniâ posset. Missi ad Landgravi-
um, † qui negotium promoverent. * Legati ad
Pacem se adferre, ajunt, & bellum, utrum ex his pacem ineun-
Fredericus eligeret, nec credituram urbem cum pa- dam missi
cem præoptare, quamdiu paternæ voluntati contrari- ad Landg.
us venditos Erfordia pagos vindicaret. Non se nisi *MCCCXIV
prius aris & focis, glebâ terræ cessuros, quam pien-
tissimo titulo consecuti, dum officium filii supplentes
Jeni Alberto alimenta præbuerint. Ast si pecuniâ
mitigari animus possit, pro facultatibus se oblaturus.
Fredericus † vires Erfordia sæpè expertus Pax initur.
oblatam conditionem acceptat, numera-
tâque pecuniâ venditionem pagorum à
Patre

(a) De qua divisione Burgundus in Ludovico IV. lib. I.

(b) MS. Chron. Erfurt.

Patrefactam rati habet, honores, & donationes majorum confirmat, mutuis benevolentis confirmata pacta. * Fredericus (a) † Urbi Mittelhusiam, & Rieth-northusiam sub titulo comitatus minoris ad Geram trecentis marcis argenti, reservato redimendi jure, vendit. Auctum postea pretium videtur, cum octingentis marcis redemptio facta sit. Necdum cum bello finita calamitas: quippe creverat haecenus annona, ac licet ruricolae arva denuò colerent, attamen inter lolia, † quae pluribus annis agros infederant, murium, locustarum, & nocivorum ejusmodi animantium ingens multitudo generata, quae universam segetem insequenti vere depasta est. * Ea † caritas annonae subsecuta, ut in solâ hac Urbe septies mille, nongenti, octuaginta quinque homines fame interierint, nec sine periculo contagionis tot interemptos moenia capiebant, ideo Schmidstadium devecta cadavera, ibique sepulta sunt. Ad caritatis hujus memoriam in festo S. Marci panes usque hodiè pinfuntur, ejus magnitudinis in quâ tunc nummo argento venierunt, non panes dixeris, sed bolos, quippe singuli vix palatum implent. Famem hanc ut solet, pestis subsecuta, † quae tertiam partem hominum absumpsit, per totam Europam serpsit contagio. * Tot fracti malis

(a) Extant hac de re documenta in Archivo.

lis Thuringi, universalem † pacem (a) *Thur. uni-*
inter se Elector, Principes, Abbates, Co- *versalē pacē*
mites Urbes iniverunt. *ineunt.*

* Capitulum † B. M. Virginis à Frederico V.
& Günthero fratribus, Comitibus in Beich- * *MCCCX*
lingen Rudelstadium majus (b) centum *XII.*
sexaginta marcis argenti puri cum advoca- *Ecclesia B.*
tiâ & omni jure emit; feudum erat Land- *M. V. emit*
gravii, cujus assensum venditor, datis *Rudelstadii*
Fidejussoribus promisit, * præstitit post *majus.*
biennium, datâ libertate solennibus lite- * *MCCCXX*
ris ipse Landgravius alienationem confir- *IV.*
mavit. Erfurtenses collapsa temporum
injuriis ædificia reparant. Ipse etiam Mat-
thias † Elector (c) pontem mercatorum la- *Ponsmerca-*
pideum anno hujus sæculi vigesimo quinto *torum ex la-*
erexit, cum superiore anno splendido ap- *pidibus ex-*
paratu huc venisset, atque exacto prius *struitur.*
homagio in Basilicâ Marianâ decente ritu *Matthias*
primitias (d) Numini † sacrificasset. * *ArchiEp.*
Diffensiones paulò post inter Electorem, & *primitias*
Erfordiam ortæ; causa illarum Northusia, *Erfurti ce-*
† quippe ibi contrâ Senatores ingens tu- *lebrat.*
multus. Clerici etiam furorem experti, * *MCCCX*
quorum ædes spoliatae, equi in ipso tem- *XV.*
plo stabulati sunt. Motus iniquitate rei *Northusia*
Elector, intentato prius sed contempto *in Clerum*
spirituali gladio armatâ manu seditiosos *insurgens à*
aggressus, Vasallo suo Comiti de Hohn- *Moguntino*
stein, ut omnem comeatum interclude- *compescitur*
ret,

(a) *Chronica Thuringiæ hoc anno.*

(b) *Antiquissima monumenta Archivî Marianî.*

(c) *MS. Chron. Erfurt.*

(d) *MS. Chron. Petrense.*

*Erfurtensium
in hac lite
studia.*

ret, mandat. Subitò ligni penuriâ Urbs
frigit, ut proprias etiam ædes ad culinæ,
fornacisque necessitates dirueret. Hanc
ad expeditionem † Erfurtenſes citabantur,
illi ad subsidia contrâ foederatam Urbem
difficiles emanent. Graviter tulit Archi-
Episcopus, quod contrâ subjectionis jura-
mentum sequelam negarent. Igitur Mat-
thias lecto aliis suis in territoriis milite
utramq; urbem (a) compescuit.

VI.

*Baldwinus
Trevirensis
administra-
tor Mogun-
tiæ.*

*Erfurtenſes
Moguntia:
turbas in u-
tilitates suas
vertunt.*

Secutum denuò si non Schisma, saltem
non minus malum Moguntia, in hanc ul-
que Thuringiam sua incommoda effun-
dens. Extincto Matthia Clerus Treviren-
sem ArchiEpiscopum Baldwinum † vo-
cat, (b) hic divitis Ecclesiæ Præsul, cum
exhausta bellis Moguntina mutare nolens,
Papam etiam metuit, qui Henricum de
Virnberg Capitulo obtrudere nitebatur.
Ægrè tandem persuasus Baldwinus, ut ex
consensu Pontificis administrationem va-
cantis Sedis adusque sententiam suscipe-
ret. Erfurtenſes † ad veterem genium
reversi, hanc turbidarum Moguntia rerum
occasionem captant. (c) Cumque nec
Balduino extero, nec Henrico canonicè
haud electo obtemperare vellent, absque
Domino se esse crediderunt: Henrico
tamen magis tanquam imbecilliori adhæsit
Erfordia, ut pondere suo factiones in
æqui-

(a) Serarius in ejus vita.

(b) Serarius in Balduino administratore.

(c) M. S. Chron. Erfurt.

* MCCCXX.

æquilibrio servaret. Arma * Urbi, sed frustra, Balduinus admovent. Secuta postmodum sententia Pontificis pro Henrico, sed quæ adversus Clerum, & populum invitum aliquot annis executione caruit, quod deinceps gesta, & pacta evincunt. Comes etiam Hohnsteinensis † Moguntia Vasallus Balduino se opposuit, * quem compescere volens administrator, Erfurtensibus sequelam, & arma indicit, ut in commodius tempus resistentiam differrent: ab initio sequebantur segnis armis (a) mox domum reversi ulteriorem oppem detrectabant. Balduinus † renitentiam offensum hostilia molitur. Cives irâ impotentes, in Clero, damna à Balduino illata, ulciscuntur. (b) Decanum † collegiatæ Ecclesiæ B. M. Virginis Hermannum de Bibrâ captivant. Administrator ferocius esse videns Erfurtenses, quam ut ratione duci possent, exercitum in Thuringiam mittit, (c) qui dispersus hinc inde Civitati Comeatum intercluderet. Interim ad astum recurrens † nonnullos ex Senatoribus suas in partes clam trahit. Promittunt hi patulas portas, sed cum alii fraudem adverterent, in vanum stratagemâ cessit. Necdum civium sanguinem voluit Balduinus. Igitur Frederico † seve-

Balduinus
comiti de
Hohnstein
bellum infert.
* MCCCXX
XV.

Sicut & Erfur-
tensibus.

Qui Decanum
Marianum
captivant.

Stratagemâ
recapere ur-
bē Baldui-
nus nititur.
Langraviū
arbitrario
nominat.

(a) MS. Chron. Petrense.

(b) MS. Chron. Petrense.

(c) Chronica Thuringiæ hoc anno.

ro dijudicandam litem submisit, (a) quæ præviâ cognitione, quantum Baldwinus petere, vicissim Erfurtenses præstare debeant, arbitraretur. Fredericus Mülhusium Erfordiam citat. Hæc cladis, in quam sub pari colore quondam inciderat memor, Defensores suos armatos mittit, Landgravium cum suis adoriuntur & fugant. Ignominia sibi duxit hæc Fredericus, igitur cum Trevirensi arma junxit. Civitas tantis viribus impar de auxiliatrice potentia circumspicit. Mülhusia, & Northusia sollicitata ad foedus, sed hæc necdum ex bello civili sui potens, illa metu Landgravii abnuit. Certius erat auxilium à Vinariensi Comite, perpetuo Landgraviorum æmulo: descenderunt etiam in foedus Comites de Keffernburg, & in Beichlingen. Dispersæ adhuc Principum copiae vias obsederant, erumpunt ergo cives cum quadringentis conductitiis, associati foederatis Budstadium, & Thomasbrück florentem tunc Urbem devastant. Granichfeldt etiam cum arce capiunt. Principes convocatis omnibus copiis Erfordiensibus se objiciunt. Vix signum utrimque pugnae datum, & Comitum auxilia cœdebantur. Cives cum militibus suis, ordinibus servatis, ut honestè fugerent, continuo ab hoste pressi recedunt.

(a) MS. Erfurtense.

Prosecuti victoriam Principes Urbem ob-
 fident, † pagi viciniore incensi, arbo- *Urbis obside-*
 res fructiferæ contrà frigus succisæ. Ci- *tur.*
 ves hisce damnis irritati frequentes erum-
 punt; in Brûleto magnis animis certatum
 est, verum desideratis utrimque multis
 fugati Cives, & incensa suburbia, sicque
 ad pacis leges † accipiendas Erfordia co- *Ad leges pa-*
 acta. Ipsius Landgraviæ intercessione *cis adigitur*
 lis composita, ut Civitas agnitâ Balduini *& quæ illæ*
 administratione impensas belli Electori,
 Decanum libertati suæ restitueret: Mo-
 guntinus Civitati renovaret privilegia,
 hæc vicissim mille argenti marcas solveret.
 Comites qui à parte Urbis steterant, datâ
 Balduino mulctâ facinus expiarunt. * **MCCCXX*
 Tandem Balduinus administrationem de- *XVII.*
 posuit, & Clerus se Pontifici submittens
 Henricum ad Sedem admisit. Is postea
 Fratrem suum Comitem de Virnburg, &
 Consiliarios Erfurtum ablegavit, (a) qui *Clerus &*
 cum Præposito S. Severi, † Clerum & Se- *urbs concili-*
 natum conciliarunt. *antur.*

Melius deinde Fredericum inter, & Er- *VII.*
 fordienfes convenit, quippe * pacto cum * *MCCCXX*
 eo fœdere (b) de pace publica Provinciæ *XVIII.*
 communi ope tuendâ, eidem sæpius ar-
 mis adfuerunt, cujus rogatu (c) Nebram

G

acri

(a) MS. Chron. Petrensis.

(b) Instrumentum super hoc fœdere conceptum vid. in refutatione in-
 formationis Saxonice exhibitâ Monasteriû Westphalorum in tra-
 ctatibus pacis lit. F.

(c) MS. Erfurt.

Nebramex- † acri obsidione expugnant, & exurunt
pugnantEr- Eodem (a) anno ArchiEpiscopus † Urbi
surtenses. monetandi jus quingentis libris in sin-
Ius monetā- gulos annos elocavit, ita tamen ut mone-
di cōducunt tarius provisorio Moguntino annuè juraret,
 ipsumque signum in Curiâ Moguntinâ re-
Assistunt linqueret. Eidem Frederico † contra
Landgravio Güntherum comitem de Schwarzenburg,
contra Vi- & Hermannum Vinariensem auxiliatur:
nariersem (b) pauca verba contemtim in Landgravi-
comitem. um prolata bellum atrox, & Vinariensi
Causa belli. fatale causerunt: † quippe cum Herman-
 nus in Erfordienſi Curiâ à Senatu epulo ex-
 ciperetur, atque cum foeminis & Virgini-
 bus vel nobilitate, vel formâ commenda-
 tis choreas duceret, contigit Frederi-
 cum Urbem, & in eâ propè Curiam tran-
 sire, quo viſo Hermannus de fenestâ,
 Frederice unde? Frederice quo? excla-
 mat. Manifestius erat vilipendii signum,
 quod nomen Landgravii vulgari idiomate
 ut inter pares solet, per (c) monosyllabon
 exprimeret. Indignè tulit hoc Landgra-
 vius, & majorem injuriam interpretatus,
 quod publicè contemtui habitus esset, cum-
 que in alienâ Urbe confestim vindicare
 non auderet, per Deum juravit, se non
 acquieturum, priusquam Hermannum,
 ut ab eo compellaretur Dominus, ad egre-
 ſet.

(a) Deſuper documenta extant in Archivis.

(b) MSc. Chronica Erfurtensia, Rivander & alii Historici Thuringici hoc anno.

(c) Frig woher? Frig wohin?

set. Mox utrimque bellum paratur, Vi-
 nariensis cum Günthero foedus paciscitur.
 Landgravius suas in partes hanc Urbem
 trahit, cujus viribus potentior, ingentem
 stragem comitibus infert, incensis passim
 ac devastatis eorum urbibus & pagis, de-
 molitis etiam Vippach, aliisque arcibus,
 præter Dornberg & similes, quas integras
 sibi Erfurtenſes, & Landgravius serva-
 runt. Post hæc † Arnſtadium obſidetur, *Obſidetur*
 cumque ſcalæ jam muro applicarentur, de *Arnſtadiū.*
 necdum captâ prædâ diſſidium inter Land-
 gravium & Urbem oritur. Erfurtenſes
 auxiliorum ſuorum præmium poſcebant,
 aut ſi nollet Landgravius, ſolo æquandum
 eſſe. Econtrà Fredericus Arnſtadium ſibi
 tanquam Domino directo Arnſtadini co-
 mitatûs, imò belli Principi, non confœ-
 deratis deberi contendit. Erfurtenſes
 crescenti Landgraviorum potentia in-
 vi- di, relinquere Comiti Civitatem, quam
 pro Frederico expugnare maluerunt. Igi-
 tur cum teſtudinibus ſuis, & ſcalis, & om-
 ni apparatu remeant. Obſidione ſolutâ
 Fredericus Vinariam verſus exercitum du-
 cit. Erumpunt in Erfurtenſes Arnſtadi-
 ni, & ad portas uſque Erfordia premunt.
 Cives Landgravio confetiſtim hoſtium in-
 ſolentiam nunciant, ille receptui canit,
 ſuaque Arma Erfordienſibus, qui erupe-
 rant, jungit, pugnatum ab Urbe uſque
 in pagum egeſtet, † ubi Schwarzenbur-
 genſes planitieſi commoditatem amplexi
 aci-

*Pugna inter
 utramq;
 partem.*

aciem formant. De summâ rei comites,
 hinc acerrimè pugnarunt ; dispersa acie
 uterque † comes in hostium manus inci-
 dit, captivi è pugna Erfordiam illicò mis-
 si. Landgravius fugientes cum copiis ad-
 usque Arnstadium insequitur : Aderat ibi
 inopinatò Comes de Virnburg † Henrici
 Moguntini Frater, qui comitibus duo mil-
 lia (a) virorum in suppetias adduxerat.
 Credo non imperio fratris, sed partium
 studio permotum. Hic recentibus
 copiis, defatigatum pugnâ Landgravium
 adoritur. Redintegratæ acies, eoque res
 devenerat, ut Fredericus undique cinctus
 fugam non hostium, sed suam extremâ di-
 micatione quæreret. Fama delata Erfor-
 diam copias Landgravii cæsas esse. † Ab-
 bas D. Petri de sepulturâ eorum, (b) qui
 ceciderant sollicitus, currus aliquot cum
 religiosi ad arenam infelicitis pugnae mittit,
 ut postremo humanitatis beneficio, inter-
 emptos terræ mandarent, aut si nobilio-
 rum cadavera jacerent, ea curribus im-
 posita ad solennis pompæ funus adveherent.
 Pertinaci defensione prælium ad Vesperam
 usque Fredericus traxerat, quâ currus fu-
 nerales appropinquabant. Religiosi in
 tam Humano pietatis officio sanctos se
 credentes audacter pergunt. Comes de
 Virnburg miserè deceptus, per nebulas
 & mixtum aëri pulverem adventantes
 dubiè

(a) MS. Erfurt. alii ducentos referunt.

(b) MS. Chron. Petrense.

dubiè discernens, nova esse pro Landgravio auxilia, dum timuit, credidit, datoque illi evadendi spatio ipse fugit. Fredericus atroci vulnere faucibus Erfordiam re-vertitur, ubi Chirurgi operâ vulnus coa-luit. Atque hac victoriâ sui juramenti votum Landgravius obtinuit, titulo Do-mini postea à Vinariensi honoratus, eun-dem prætereà comitatu † exuit, paulò post eâ lege restituto, ut comite mortuo Frederico cederet, sicque potens ille Co-mitatus Erfordiae viribus ad Landgravios devolutus est. Non tamen sine prædâ Er-furtenses pugnarunt, quibus pagus Zim-mern † antea Schwarzenburgensium, isto bello cessit. Saxo præter Vinariensem Orlamundæ comitatum accepit.

* Vix arma deferbuerant, & aliud ma-lum Urbem excitavit. † Hermannus Co-mes de Stolberg in arce sua Erichsberg prædones fovit. (a) Hi vicinis, Northusiae præsertim, & Quedlenburgo graves om-nia diripiebant. Querelæ ad firmatricem pacis Erfordiam deferuntur, hæc una cum Landgravii & Mülhusinorum, ac Northusiae cohortibus arcem, & in eâ præ-dones obsidet. Nulla iis nisi in victoria spes, quâ non obtentâ, non supererat turpis-simæ mortis effugium, nisi ut manu hosti-um in pugna caderent. Igitur tam fero-ci audaciâ se defenderunt, ut, an homi-nes oppugnarent, ancipites essent obsiden-tes.

G 3

Comitatus
Vinariensis
& Orlamū-
dæ Land-
graviatui
accedit.

Erfurtenses
Zimmern
accipiunt.

VIII.

* MCCCX
LV.
Erichsberg
expugnant.

(a) MS. Chronica Erfurt. & Rivander hoc anno.

tes. Tandem undique solito istius temporis oppugnandi more scalæ admoventur, prædones cœdibus imminuti; dum hîc ascendentes deturbant, alibi impares sunt. Superato muro adhuc pugnarunt, ne vivi caperentur. Viginti eorum capti ex arboribus circâ arcem suspenduntur, (a) Comes autem cum equite Werterdensi capite plexus, arx ipsa solo æquata.

IX. Bellum hoc majoris momenti controversia excepit. *† Salzam urbem (b) jam ab aliquot sæculis Moguntina Sedes nobilibus ejusdem nominis in feudum concesserat, relicto solum ibi Præfecto, qui vicinos pagos, & illam ditionem administraret. Moriebatur hoc anno Dominus de Salzâ tribus filiis beatus. Hæreditatis divisio fratrum concordiam rupit, nec convenire poterant, solidum singuli patrimonium cupientes. Auctâ discordiæ fratrum alter Landgravium accedit, ac eilitem vendit. Nec mora: Adest hæreditatis emptor, ipsamque Salzam aperiri sibi per nuncios flagitat. Cives cum Præfecto Moguntino aditum negant: Esse Urbem Moguntiaë feudum, nec absque ejus consensu alienari posse. Nihil ergo per vendi.

(a) Peccensteinus in *Theatro Saxonico* pars. 3. cap. de Noribus. Becherer in *Chron. Thuringiæ & Rivander*.

(b) MS. *Chron. Erfurt. & Rivander* hoc anno. MS. *Chronica Pictrensis*.

venditionem actum, quā ut cōmissā feloniam
 Urbs caduca Moguntiae denuo accederet.
 Contumeliae imprudenter additae: Serius
 venisse Landgravium, adestet crastina ma-
 turius, foresque denuo pulsaret. Frede-
 ricus copias militares admovet, cum au-
 tem nihil illae proficerent, atrox consilium
 capit: domus urbis lignae, praeterea stra-
 mine plurimum tegebantur; igitur ignem
 injicit, † ut cives à moenibus ad aedium *Salza urbs*
 suarum defensionem compelleret, sicque *exuriunt*
 facilior expugnatio redderetur. Suprà
 votum consilium cessit, quippe Urbs vi-
 ginti locis incensa, confestim tota flam-
 mis corripitur: restinguere incendium re-
 medio violentius cives ne tentarunt qui-
 dem, se tantum flammæ suffurari conan-
 tes: ipse calor moenia occupavit, de
 quibus multi extra Urbem praecipites lapsu
 extincti, pauci, qui feliciter ceciderant,
 in ipsis hostibus misericordiam invene-
 runt. Exusta tota civitas, & in eā octin-
 genti septuaginta octo homines. Introi-
 vit ergo Fredericus per cineres ad Urbis
 rudera. Sed arx huic calamitati exemp-
 tamansit. Ast cum à Moguntina Sede,
 quam Henricus (a) post Ludovici Caesaris
 mortem contra Papae sententiam violen-
 ter tenuit, parum auxilii sperare posset,
 brevi ad pacis condiciones adaeta est. Lu-
 sum de alieno corio: fratribus de Salza a-
 dempta Urbs, & conventum, † ut post *Lii compo-*
hac nitur.

G 4

(a) Serarius in hoc Henrico.

VI.

hac Moguntinus & Landgravius ex æquis partibus possiderent. Annuit facile Henricus, qui facultates omnes pro sui conservatione contrà Gerlacum destinabat, neque ducebat expedire contrà Landgravium quid moliri, ne potentem Amicum æmulo procuraret. Sibi potius largitionibus de sociis prospexit, utque ipsam Erfordiam à fidelitate Gerlaci detineret, (a) insignem † ei præfecturam Kappelndorff, imperii feudum, donavit. Terræ motus universam Thuringiam † concussit. (b) Passim corruerunt ædificia, & rupti montes, maximi subsultus Erfordiam quassarunt. Nullum in atróci malo remedium, ab ædium ruinis in Urbibus periculum crevit; indeò campi refugium petebantur. Credo † ruptam his motibus terram noxiis exhalationibus aërem corrupisse, qui pestilenti lue post biennium tot hominum millia peremit, in sola Erfordia duodecies mille homines pestis consumpsit. Nec in Thuringia se continuit hoc malum, sed longius per Europam progressum est.

X.

*Judæorum
persecutio.*

Ampla Urbs commerciis hætenus creverat, sed numerosior † Judæorum copia potissimum lucrum retulerat: ut enim fraudulentum id hominum genus inter virtutes dolum numerat, quo Christianum decipit, sic intrà limites recti se continentem mercaturam facile prævenit. Cum ergo

(a) MS. Chronica Erfurr.

(b) Chronica Thuringia & Erford. hoc anno.

ergo potissimæ opes his fordibus affluerent, in omnium invidiam inciderunt. Senatus etiam furorem plebis laxaverat. Incertâ famâ spargebatur puteos à Judæis injecto veneno corruptos, (a) sufficiebat rumor ad crudele facinus, omnesque mortales huic toxico imputabantur. Ad convicia primò ventum: mox concurritur, ipsæque Judæorum ædes obsessæ. Illi fores, & aditus impedimentis obruunt. Delinquentium multitudo spem impunitatis, hinc & silentiam auxit, † admovetur *Concrematur sex millia.* flamma, atque domus unâ cum Judæis, & opibus igne cremantur. Sex millia omnis ætatis & sexus occubuerunt. Alii Judæos ipsos, cum præsentissima mortis pericula vidissent, ædes & cum iis sibi rogum succendisse dicunt, sperantes flammam Urbem invasuram, ut non soli interirent. Probabile est (b) veneficium falso sparsum ab ijs, quos pecuniis mutuo datis sibi Judæi devinxerant, ut sublatis creditoribus se quasi per compendium à nexu liberarent. Graviter † hoc facinus Elector *Gerlacus propterea Erfurtenses mulctat.* tulit, (c) quippe in Judæis sua regalia læsa querebatur. Urbs veneficio interemptorum, quæ egerat, excusavit. Attamen placari non poterat Gerlacus, priusquam reditus omnes, qui ArchiEpiscopali fisco à Judæis pendebantur, ærarium Urbis in

(a) MS. Chronica Erfordie.

(b) MS. Chronica Petr.

(c) Multa hæc de re documenta, & acta in Archivis extant.

se reciperet. Multam præterea centum
marcarum argenti in singulos annos dicta
Flagellantiū vit. Appulit his diebus erronum † flagel-
turba. lantium turba, (a) qui hinc inde curren-
tes obscuris cantilenis populum dementa-
bant, utque pietate illuderent, se flagel-
lis coedebant, interim furtis, & libidini-
bus intenti. Non intromissi in Urbem
Hilfershofi numero trium millium pala-
* MCECL. runt. * Ex simili colluvie fuit hinc Con-
Blasphemus stantinus quidam, † is se filium Dei prædi-
quidam se cabat, die tertia resurrecturum. Nullibi
filium Dei fidem sed misericordiam invenit, quod
jactat. maniâ hominem stultescere crederetur;
at ille sanæ & integræ mentis esse conten-
dit. Indulgetur spacium, ut de integritate ju-
dicii constare, simul à temeraria professio-
ne desistere posset. Ille se neutiquam de-
lirare, sed esse filium Dei confirmabât.
Deductus ergo Blasphemus ad Electorale
Supplicium tribunal † ejusque sententiâ rogo injectus,
Blasphemi. ad gradus fori majoris combustus est.

XI. Gravi Schismate † Moguntina Sedes
Schisma turbatur. Henricus mandato Pontificis
Moguntinū. exaltatus, ingrato facinore Ludovico Cæ-
sari contrâ Papam adhæret. Hinc Ponti-
fex in eum anathema vibrat, & de sede
Henricus per sententiam dejicit. (b) Suffectus
Moguntia, Gerlacus Comes Nassoviensis, sed præva-
Gerlacus lente Cæsaris potentiâ Henrico, † acce-
Erfurti re- dere Moguntiam veritus erfurti moratur:
fidet. hæc

(a) MS. Chron. Petrense.

(b) Serarius in hujus Henrici, & Gerhardi vitâ.

hæc enim Civitas mandata Pontificis amplectens contra Cæsarem, & Henricum, Gerlaco adhæsit, eidemque vivente Ludovico (a) Homagium præstitit. Hic vicissim † multis largitionibus, & privilegiis *Schismate* fidem Civitatis sibi firmavit, & sic cum *ad utilitatē* ingenti Sedis detrimento prima licentiæ *suam utitur* fundamenta Civitas jecit. *Erfordia.*

* Idem annus initium (b) dedit eleganti XII. structuræ † Chori B. M. Virginis, cujus *MCCCL. Magnificentia Germania parem non ha- *Chorus Ma-* bet, sique Severianus Chorus, uti fun- *rianus eri-* damenta jacta, simili forma staret, ac sic *gitur.* latissimi gradus ex foro inter utramque magnificentiam exsurgerent, vix haberet Italia, quod huic miraculo compararet. Sumptus (c) quater & vigesies mille argenti marcarum fuerunt. Nec jam tum India Europam argento ditaverat, ut sicut *Ascensus* annona, sic unius diei merces non multis *montis S. P.* obolis staret. Simul † lapideis gradibus *gradibus la-* (d) ad montem D. Petri ascensus *pideis ster-* sterneretur, jacuerunt illi ad nostram ætatem, us- *nitur.* que dum munito monte sublati murorum *Vicedomi-* marginalibus adhiberentur. *natus offici-* *um Mogun-*

* A longo tempore (e) Vicedominatus XIII. † exercitium in Erfordia nobilis familia, *ria redimie-* quæ *MCCCLII

(a) MS. Chronica Petr.

(b) MS. Erfurtenfia Chron. & Petr.

(c) Rationalia istius Collegii & MS. Chron. Petr.

(d) MS. Chron. Petr.

(e) Sequentia multis documentis in Archivis extantibus probantur.

* MCCCL
IV.

*Ius mone-
tandi urbi
vendit.*

* MCCCL
V.

* MCCCL
VI.

*Carolus IV.
privilegia
urbis con-
firmat.*

*Gerlacus
Mühlberg
& Tondorff
Erfordiae
vendit.*

* MCCCL
VII.

quæ inde nomen accepit, in feudum habuerat. Non potuit hæc res sine incommodis esse, ubi tantum munus natalibus non virtuti destinabatur. Diu ergo redemptione consilia agebantur, donec tandem Vicedomini, jus suum ultrò Monguntiae venderent. * Vicissim à Gerlaco † monetæ utilitates civitas emit, adjecto pacto de retrovendendo. * Omnem annuum in Erfordiae viribus posuerat hic Elector, proinde communi subjectionis vinculo non contentus specialibus pactis eas sibi firmavit, octoginta galeas in omne periculum ad quinque annos stipulatus est. Carolus IV. Cæsar † Urbis privilegia titulos præcipuè (a) quibus hætenus territorium suum auxerat, confirmat, * utque magis amorem urbis provocaret, duos pagos Azmansdorff, & Stobra antea Kirchbergensium Comitum, donat. * Eisdem Civitati † (b) Comitatus Mühlberg, & Tondorff Elector mille ducentis marcis argenti adjectâ retrovenditionis lege vendit. Attamen Mühlbergensis Comitatus pro parte dimidia solum hac sub alienatione comprehensus est, quippe medietas altera jam olim ad Comites de Henneberg, & de Schwarzburg pervenerat, sed & ab Hennenbergensibus eodem hoc anno quingentis argenti marcis, ab his post quin-

(a) Copiam privilegii ediderunt Erfurtenses Monasterii Westphalie in refutatione informationis Saxonice lit. R.

(b) Vide infra ad annum MDXC, & XCII.

quinquennium pari pretio quartas cum licentia Gerhardi emit, semper lege contractui adjectâ, Electori Moguntino, & Archiepiscopatu jus, fasque esset, etiam has duas quartas redimendi. Similiter aperturæ, & præsidii jura ab his conventionibus exempta Sanctæ Sedi remanerent.

Iterum prædones Thuringiam ex arce XIV.
 † Elsterburg (a) infestabant. Cæsar ad Arcem El-
 majorum virtutem Cives hortatur. Hi sterburgex-
 sub Advocato Comite Henrico in Hohn-pugnantEr-
 stein violentas manus admovent, & ar-furteneses.
 cem expugnant. Capti prædones gladio
 feriuntur. Similes prædones arcem Tan-
 roda infederant, † quam Erfurteneses fru-Tanroda
 strâ diu oppugnabant. Consilia, vires, frustra ob-
 omnia obsessi resciebant, (b) sicque facile sidet & cur?
 quosvis conatus prævenerant. Solutâ
 obsidione domi in causas sinistri succes-
 sus inquisitum. Erant de Senatu & civi-
 bus, qui creditis pecuniis in arce jus Hy-
 pothecæ habebant, hi cum pignore sua
 nomina evertenda timentes, expugna-
 tioni inviderunt, domi retardarunt arma
 & comeatum, foris consilia prodidêre,
 quibus compertis accusationi publicæ sub-
 jecti, omniumque dignitatum incapaces
 declarati, gravibus pœnis coërciti sunt.
 * Aliud prædones receptaculum in Eichs- * MCCCLX
 feldiæ IV.

(a) Chronica Thuringiæ.

(b) MS. Chronica Erfurtenfis.

*Arx Han-
stein obside-
tyr.*

*Ad ejus de-
fensionem se
Brunswicē-
sis armat.*

Ejusdē dolus

*Obsidionem
solvit.*

** mccc
xv.
Similiter Al-
bertus Brūf.
prædones
fovet.*

feldix arce Hanstein (a) habebant. † Ar-
ipsa in edito monte naturâ loci munitissi-
ma. Sed Erfurtenſes cum dicto Henrico
Civitatibus etiam Mulhusiâ & Northuſia
arma in prædones expediunt. Armave-
rat se in vicinia Otto † Brunſwicensis, Dux
de Leinâ nuncupatus : incertum confœ-
deratis an hostem vel amicum haberent.
Missis Legatis propositum Ottonis rogant
non dubitare se Ducis arma patriæ quietem
spectare, ac contrâ eos suscepta, qui
commercium, & securitatem publicam vio-
lantes, exraptu viverent. In horum casti-
gationem se quoque coivisse, cumque
prædones de arce Hanstein omnem vic-
iniam spoliarent, ad istius arcis expugna-
tionem setendere, nec adversi quicquam
à Duce, sed auxilia potius expectare. Ot-
to † laudare propositum, utque strenue
pergerent, monere cœpit. Confœderati
exercitu arcem cingunt, jamque assul-
tus aliquot in murum tentati, cum Otto
† recentibus copiis, & non indicto bello
obsidentium castra adoritur. Segnius in
iis vigilabatur, cum ante nunciata hosti-
lia jure gentium se tutos crederent. Sed
Dux obtinuit victoriam, illi cæsi partim,
& capti, arx cum prædonibus impunis
mansit. Otto ob iniquissimum hoc faci-
nus non paucorum odium incurrit. * Se-
cutus exemplum Ottonis agnatus ejus †

(a) Riv. in Chron. Thyr. hoc anno.

Albertus, (a) qui non tantum sub protectione sua prædones fovit, sed ipse etiam nobiles, & Urbes Thuringiæ & Eichsfeldiæ infestavit. Monuit † Albertum Moguntinus, & Landgravius, ut ab iniquissimis ausibus desisteret. Ille nec se indehortantium gratiam incepisse, proinde nec in eorum favorem desitutum respondit. † Irritati hoc dicto Elector & Landgravius undique copias legunt, Moguntinum Erfurtenſes, & Eichsfeldiaci, Landgravium frequens Thuringiæ nobilitas sequitur, Mühlusia & Northusia continuo lacessitæ adſunt, viribusque junctis exercitu viginti millium Brunswicensium agrum invadunt. † Expugnant Hindenburg, Windshausen & Lichtenstein, obsident Eimbeck, eoque Albertum adiungunt, ut abdicatâ prædonum protectione pacem rogaret, quam eâ lege, ne posthac ulli vicinorum molestus esset, impetravit.

Monetur ut desistat.

Monita spernens armis impetitur.

Ad ejurandam prædonum protectionem cogitur.

**MCCCLXVI.*

Bellum inter

XV.

Episc. Herb.

& comitem

Schwarz.

Erfordia e-

mit à comite

Wassen. cte

tulit parte sylvæ.

* Dum hæc foris agerent Erfurtenſes, in alterâ viciniâ Comes Swarzburgicus † cum Herbipolensi Episcopo bellum gerit, (b) sat atrox si vires animum non destituiſſent, cumque pecunia comiti deesset, Erfordiae † arcem Wassenburg, (c) & partem Gabretæ sylvæ vendidit. Indignè tulit parte sylvæ.

(a) Rivander hoc anno.

(b) Becherer in Chronik Thuringiæ hoc anno, & MS. Chronica Erfurtenſia.

(c) Becherer dicto loco.

Invidet tulit hoc Landgravius, † attamen apertam
mercē Urbis tam vi justam Urbis causam violare non au-
Landgrav. sus, nec ita compescuit invidiam, quin
Cæsaream Erfurteneses adverterent. Igitur Legatos
confirma- ad Cæsarem mittunt, † qui auctoritatem
tionem ejus huic contractui peterent, rogarent-
frustraque- que signaculum Cæsaris instrumento ap-
runt Erfur- pendi. Periculosa res videbatur legatos
tenses. cum instrumento emptionis Landgravii
territorium transire, ut igitur insidias fal-
lerent, quasi commerciorum causâ aliud
iter ingrediuntur. Vix pridie abierant,
& quasi re jam salvâ dolus jactabundè pro-
clamatur. Landgravius nuncios celerissi-
mis itineribus submittit, qui ipsos lega-
tos in Bavariæ finibus assequuntur. Duci
Stephano Landgravii avunculo jam tum
ex hujus querelis controversia innotuerat.
Igitur spoliati Erfurteneses domum remit-
tuntur. Ipsum instrumentum contra-
ctûs Landgravio transmissum, † quo ob-
tento emptam arcem, & Sylvam sibi ap-
propriat. Resistebat magnis viribus Ci-
vitas, sed ille potentior vias obsidet, Ur-
bique conditiones pacis obtrudit. * Ut
damnum hoc alibi resarciret Erfordia, di-
ves opum, ab Henrico, & Ernesto †
Comitibus de Gleichen, Moguntiaë vasa-
lis, pagos (a) Walsleben, Elxleben,
Münsterhofen mille argenti marcis emit.
Ex parte Senatus ac Urbis negotiabantur
Rudigerus de Hayn Electoralis Provisor,
&

(a) Literæ emptionis & investituræ extant.

& Theologiæ Magister, Herbortus, Severiani Collegii Præpositus. Arma in Landgravium, non injuriæ memoriam Urbs deposuit, † præsertim cum Landgravius nec molitiones hostiles intermitteret, ipsam etiam Civitatem ad judicia sua citaret. Ideo hæc, ulterius ne majori potentia cedere jura cogeretur, † Urbibus Northusiæ & Mülhusiæ causam, & antiquum foedus exponit; (a) Comitibus etiam Thuringiæ periculum exaggerat: non amplius legibus agi, Landgravios non veteri titulo contentos nunc etiam Thuringiæ dominium affectare, eò arma respicere, quibus Urbes laceffant, Comites extirpent. Recentius esse Vinariense factum, quam ut narrari debeat. Idem nuper contra Schwarzenbürgenses tentatum, lineâ Güntheri Cæsaris in filio deficiente. Actum de libertate imbecilliorum, nisi communi foedere ad æqualem Landgravii potentiam coeant. Urgente † negotium Moguntino firmissimum foedus incidunt: Damna, pericula sociorum communia essent, unius injuriam alter sibi illatam haberet. Eventus felicitatem pacti probavit. Ipsi autem ArchiEpiscopo Joanni † rei momentum accuratius Erfurtenses depingunt, cumque narrata superius pericula exposuissent, à Landgravio incompetenter ad judicia se citari addunt, (b) quod fieri nisi in subditos non possit. A

H

mul-

(a) Erfurtensia & Thuringiæ Chronica.

(b) Extant ipsissima litteræ urbis.

*Convinuata
simultates
inter urbem
& Landg.
Urbes &
comites Thu-
ringiæ in
Landgrav.
incitat Er-
fordia.*

*Cum iis au-
toritate
Moguntinâ
foedus incit.*

*Eidem rei
momenta
proponunt.*

*Responsum
Electoris.*

* MCCCLX
XII.

XVI.
*Fundatur
Carthusia
Erfurtensis.*

(a) Serarius in Joanne primo.

multis jam sæculis ArchiEpiscopatus se de-
votos, Urbem felicissima adoptione fili-
am esse. Præterea Cæsareis, & regalibus
privilegiis adversus externa judicia mun-
ri, nec forum nisi electorale agnoscere.
Non aliud quam superioritatem in Erford-
am citationibus ijs prætendi, illisque ju-
diciis, quæ juris tribuendi gratiâ sint ad-
inventæ, Landgravium ad invadenda
aliena abuti: maturè consultaret Elector,
quomodo conatibus his obviandum, so-
lam penè Erfordiam de amplissimo quon-
dam Sedis imperio his in oris superesse,
magnum invidiæ objectum, quod in ea
Dominatûs Thuringici complementum
consistere videatur. Joannes † Elector
ne dubitent, respondet, de solitudine
matris, sat sibi restare virium & animi, quo
filiam tueatur: duraturam cum obedi-
entia protectionem, utque magis de promissis
Urbē certā redderet, omnia ejus privilegia
confirmavit, remisit etiam mulctam à
coede Judæorum in singulos annos pen-
di solitam, quæ cum antea ad 100. marcas
argenti quinquennio excurreret, ipse in 10.
annos tantum centum quinquaginta stipu-
latus est.

* Carthusia † Erfurtensis in hunc annum
initia refert. (a) Mons est in Eichsfeldia
Hassiaë objacens: exercitam in eo Ethni-
corum idololatriam in Christianam pie-
tem S. Bonifacius convertit. Frequentissi-
mi

mi credentium cœtus ibi confluunt, numinis auxilium implorantes, hinc ei nomen datum, quod auxiliaris mons (a) appelletur. Oblationes pro conservatione templi, alimentatione Deo viventium & pauperum copiosè fiunt. Harum pars tertia Sacerdoti, qui tunc sacra curabat, cessit; is ex liberali pietate dives, in testamento Carthusiam ædificari suis nummis præcepit, reliquum in dotem assignavit. Executorem suæ voluntatis collegiatæ Dorlensis Ecclesiæ Præpositum Joannem Ortinum dixit. Hic impetrata Joannis Archi Episcopi veniâ, Erfordiæ Carthusianum Coenobium erexit. Ajunt, (b) cum Architectus de opportuno loco circumspexisset, elegantis formæ Juvenem ei adstitisse, qui locum ubi ædificaret, laudârit, & subitò disparuerit, Angelû peridse môstrans, humanos artus indutum. Equidẽ hætenus ex situ loci multa tulit Carthusia, dum munimenta Urbis magnam partem ei ademerunt, vallo ipsi peristyllo incubante. Biennium præclaro fuit operi in-

H 2

sump-

(a) De quo vide Serarium rerum Moguntinarum libro 3. Vite S. Bonifacii lib. I. nos. 20. & novissimè apud R. P. Joannem Müller S. J. in peculiari tractatu de hoc monte edito Duderstadii Anno 1671. De alio adhuc monte adjutorii circa ætatem S. Bonifacii sacro vid. Celsissimum Principem Ferdinandum, in suæ Paderbornæ monumentis, in nobis ad monumentum saltus Teutoburgensis, n. 6.

(b) Serarius in Joanne I.

sumptum , dein consecratio secuta est.
 *MCCCLX * Comites de Gleichen † cum monasterio
 XIII. Petrensi in litem incidunt. (a) Prætende-
Li inter co- runt illi advocatiam , & hospitandi jus,
mites de vicus Erfordiam venientes cum omni
Gleichen & comitatu in monasterio divertebant , cu-
Monasteriū linæ & cellæ graves. Abbas Theodori-
S. Petri. cus indecens esse queritur , humanitatem
 majorum in servitium trahi. Illos ad-
 ventantes huc Comites benignè excepisse,
 qui hospitalitatem vicissim non justitiæ ,
 sed charitati imputarint ; imò donis tan-
 tum beneficium sint professi , nec illos eo
 frequenti cum famulatio , ut nunc soleant,
 adventasse , verum paucis servis stipatos
 humili fratrum mensæ assedisse. De jure
 Advocatiæ sibi nihil constare. Tandem
 composita lis , ut Abbas bis mille octin-
 gentos aureos Comitibus solveret , hivi-
 *MCCCLX cissim advocatiæ , & hospitandi juribus
 XIV. renunciarent.

XVII. * Detestabile Schisma secutum , † quod
Schisma Mo omnem Archiepiscopatum , nostram
guntini in- præcipuè Erfordiam miserabiliter afflixit.
ter Adolph. (b) Joanne Electore veneno extincto Capi-
& Ludovi- tulum Adolphum , Spirenses Episcopum
sum. ex regali prosapia Comitum de Nassaw e-
 legit , Gerlaci ex fratre nepotem. Nova
Veneficium dignitas invidiam pariebat. † Fuerunt
Adolpho qui dicti veneficii Adolphum auctorem
affingitur.

(a) MS. Chronica Petrensia.

(b) Serarius in Adolpho I. MS. Erfurtensia Chronica & Chronica
 Thuringie.

spargerent, factaque fides Pontifici, & Cæsari Joannis Patruo. Igitur Pontifex Ludovicum Bambergensem Episcopum Marchionis Misniæ Friderici, & Landgravi Thuringiæ Balthasaris fratrem ei opponit, atque Moguntinæ Sedi obtrudere conatur. Capitulum defensionem innocentis Præsulis suscipit, & cum eo oppida, & munitiora loca penè cuncta: Veneficium Adolpho ab invidis imputari. Papæ decretum per sub- & obreptionem emendicatum. Præcipuè fidelitas † Erfordiae enituit. Ludovicum fratres ejus, & Carolus IV. Cæsar armis, Pontifex bullis adjuvit, † ipsum Adolphum, & qui cum eo sentirent, anathemati subjiciens. * Primum Erfordia sollicitatur: dederet se Archiepiscopo, quem Pontifex & Cæsar nominassent, obedientiam præmiis decorandam, si sponte præstetur; aut si nollet exercitum triginta mille armatorum adesse, quo invita ad subjectionem cum multâ cogeretur. Illa † se filiam Moguntinæ Sedis esse respondet, nec Archiepiscopum agnoscere, nisi qui eam de Capituli consensu ascenderit; minas quod attinet, expectare se Landgraviorum ausus, superesse illum generosum Sanguinem, illosq; animos Urbi, quibus toties de hostibus suis, ipsis etiam Landgraviis triumpharit. Interim foederatos de auxiliis, Archiepiscopum de protectione sollicitat. Venit † hic cum numeroso exercitu, quem so-

H 3

*Erfordia
pro Adol-
pho statit.
Cæsar &
Pōtifex pro
Ludovico.
*MCCCLX
XV.*

*Erfordiae à
Lud. sollicita-
ta responsa.*

*Adolphus
cum auxili-
aribus subve-
nit Erford.*

*Concurrit
uterque exer-
citus.*

*Cæsar pug-
nam avertit*

*Pacem fru-
stra tentat.*

*Pontifex in
Adolphū &
affectas ana-
them. dicit*

ciæ Civitates Mülhusia & Northusia, Co-
mites de Gleichen, de Hohnstein, de
Waldeck, de Leina, Zigenhan, & plu-
res auxerunt. Concurrebat ꝑ uterque
exercitus propè Onistrutam fluvium ad
Castrum Göbesen, formabantur acies, &
acerbatis utrimque animis omnia crude-
lem lanienam spectabant. Carolum ꝑ qui
Landgraviis cum auxiliaribus aderat, con-
scientia pupugit, & ingentis dedecoris
metus, si ductore Cæsare tantus Roma-
norum Civium Sanguis funderetur. U-
trimque igitur prælium vetat, pacem ten-
taturus, ꝑ Sed cum de indivisibili Sede
transigi non posset, rursus utrimque hosti-
lia: Româ etiam Gregorius ꝑ undecimus,
ne nihil agere videretur, anathema vibrat,
eoque id efficit, ut Canonici ecclesiæ B.
M. Virginis, Cœnobii S. Petri, & Scoto-
rum Abbates, Franciscani, & alii sacra
sisterent. easdem in partes novum Car-
thusianorum Monasterium accessit, (a)
proinde ab ipso Cæsare ad Ludovici preces
in protectionem receptum, Ludovicus do-
nationem partis de sylva pascali addidit,
sed effectu caruit liberalitas, rei aliena
prodiga, nec quicquam hodie præter li-
teras Cœnobium possidet. Senatus tem-
pla, eorumque valvas diligenter custo-
dit.

(a) Diploma Caroli IV. hac super re datum in hodiernum diem
Sanctæ Monasterium asservat, est Bullâ aureâ insignē, omnino ei
simili, quâ Cæsaris ejusdem sanctio publica, aurea Bulla dicta, con-
rascat.

dit, ne decretum excommunicationis affigeretur, aut pro Concione è Cathedra publicaretur. Præterea † Clero pluribus indignitatem rei demonstrat: non inficiari se, communione Christianorum exclusis rectè sacra negari, sed parem in hoc cum aliis Pontificis esse conditionem, quod mendaciis supplicantium à Veritatis via seducatur, cumque errantis nullus sit consensus, etiam rescripta Papalia, excommunicationes, & quævis decreta nullius esse valoris, quæ falsa narrata impetrarint, idque in præsentī casu Ludovicum fecisse: illum qui per Simoniam, & ambitum varias Ecclesias jam tum pererraverit, nullibi quietem inveniē, (a) nunquam satur. Adolpho veneficiū assigni, pio, mansueto, integerrimo Antistiti. Majorem Pontifici injuriam fieri non posse, quam si præsentis causæ decreta pro validis habeantur: simul enim ingenti temeritate credendum esse, quod Gregorius Papa hominem luxui deditum, inquietum, & Sedi extraneum, Electo legitimè Canonico, pio, forti, continenti quoad ArchiEpiscopale munus præponat, id autem sicut in pontificis sanctitatem non cadit, ita de ea asserere crimen esse. Moti his Severiani sacra aperiant, reliqui, cum nihilis persuaderentur, ab injuriis irritatæ plebis non satistuti, Urbe excedunt. Hactenus velita-

Anathema-
tis inanis.

H 4

tio-

(a) Cranzius libro 10. metrop. cap. 23.

*Adolphus
ex campis
in Erfordia
se recipit.
In ea obsi-
detur.*

*Erumpunt
obsessi, ipsi-
que Cæsare
penè capi-
unt.*

*XVI. septi-
manis obsi-
dio frustra
continuatur*

tionibus & incendiis inter partes dimica-
tum, Cum autem Cæsar, & Landgravius
Erfordia appropinquarent, & vidit Adol-
phus obsidionem intendi, proinde cum
copiis ad defensionem in eam se recepit.
Sequuntur hostes, & triginta millibus
armatorum Urbem cingunt. (a) Cæsar in
monte & Monasterio S. Cyriaci cum Land-
graviis tentorium figit, (b) inferius copia
per cuniculos turritis mœnibus insidian-
tur, sed ea tam alacri fortitudine defen-
dunt Erfurtenses, ut nocturnis & eruptio-
nibus diurnos labores frustrarent, ipsum
etiam Cæsaris tentorium infestant, hic ce-
leri fugâ captivitatem vix evasit, amissis
equis, & omni apparatu, quem secum in
Monasterio habebat. Rex etiam Wene-
ceslaus Bohemos auxiliares patri adduxe-
rat. Cum autem ea, & quæ deditiorem
promovere possent, frustra tentarentur,
ipsaque obsidio in decimam sextam septi-
manam protraheretur, Cæsar auxiliares
copias in Bohemiam reduxit. Langravii
ut affligerent, quos vincere non poterant,
in vineas savierunt, vitibus radicitus e-
vulsis. Plumbeos etiam canales leonini
fontis, uti avus fecerat, exemerunt. Sic-
que liberata Civitas. Crebrò tamen ho-
stilibus ager vexatus, nec impunè Cives
extra Urbem deprehensi, usque dum Lu-
dovi-

(a) Cranzius dicto libro 10. cap. 9.
(b) MS. Chron. Erfurtense.

dovicus † in oppido (a) Kaluensi, Magdeburgensis ditionis, saltui, & levitatibus deditus, *coorto ex incendio tumultu per gradus decideret, eoque lapsu postridie moreretur. Mors hæc vitæ admonuit Pontificem, & alios, ut rubore suffunderentur, qui ArchiEpiscopalem mitram indigno capiti violenter imposuerant. Igitur Adolphus † postea quietè Electoratum & insulam tenuit, nostraque Urbs à Wenceslao, & Pontifice suo statui restituta est. * Amplius erat Urbis ærarium quam ut his motibus enervaretur, vix bellum desierat, † & magnâ pecuniæ summâ (b) à Theodorico de Vargulâ * Pincernâ Thuringiæ ipsam Vargulam comparavit.

* Secutus felicissimus ille annus, qui magnificentissimæ Universitati nostræ studiorum natales dedit. † Adolphus ArchiEpiscopus Elector Moguntinus Comes Nassovius, magni & prudentis ingenii princeps, felicibus auspiciis Academiam hic sacravit. (c) Jam antea verò Pontifex interpellatus, ut Academiæ licentiam conferret. Fuit † tunc atrox Schisma, cuius exitus in incerto pendeat. Urbanus Romæ, Clemens VII. Avinione se dicit. Hæsit Adolphus Elector, quem interpellaret, † Civitas quæ solâ poenitentia errorem expiare posset, ante undecim

Ludovicus moritur.

*MCCCLXX
XXII.

Adolphus extincto æmulo quietè imperat.

*MCCCLXX
XXIII.

Erfordia emit Vargulâ

*MCCCLXX
XXV.

XVIII.

*MCCCLXX
XXIX.

Initium Universitatis Erfurtensis

*Schisma Romanum initis impedi-
menta ponit*

*Cujus Pontificis auctoritate cre-
jam est?*

(a) Serarius in Adolpho I. Cranzius & alii.

(b) MS. Chronica Petr. & documenta desuper in Archivo.

(c) Literæ foundationis & alia documenta in Archivis extant.

jam annos Clementem invocaverat. In solenni diplomate petitis assenserat, & cum de Adolphi fide dubitaret, eo recusante, ArchiCancellariatum Clero Mariano detulerat. Sed declinante Clementis autoritate, spreta ista concessio, & Moguntinus cum Civitate sua preces ad Urbanum VI. Pontificem jungit, Papalem consensum & immunitates impetrat. Sunt qui dicant (a) Herbipolensem † Academiam huc translata, quod ibi studiosis cum Civibus non convenerit. Sed nulla translationis vestigia in primis Academiae documentis apparent. Illud crediderim, erectæ hujus Universitatis famam studiosos Herbipolenses, divexatos à Civibus, attraxisse, sicque illam non extinctam, sed desolatam solum, donec à Julio Principe superiori sæculo restauraretur. Post † annos novem Archiepiscopus Joannes, itidem Nassonius, Adolphi Frater, cum prius multa Pompâ introvisset Urbem, & accepisset homagium, actu solenni Academiam hanc inauguravit. Hinc ille error qui Joannem fundatorem agnoscit. Unde autem Dagobertea (b) quibusdam sit, nemo divinabit.

Archi-

(a) Serarius in Joanne II. ubi auspicia Academiae 1. Joanni. 2. anno 1398. 3. isti translationi, sed triplici errore adscribit.

(b) Middendorpius de Academ. libr. 3. pg. 524. Vanas hac de re variorum opiniones vide in Promotione Rechseldii med. Doct. editâ Erfurti Anno 1634.

ArchiEpiscopus + Cancellarius est per-^{Reginem &}
 petuus. Rector Academicorum votis e-^{munera V.}
 ligitur mirabili mixturâ : etenim cum^{niversity.}
 quatuor sint facultates , singulæ tres ele-
 ctiores nominant , nisi quod Philosophia
 duos solum dicat , numerusque è studiosis
 compleatur , ut & illis votum in tanta ele-
 ctione maneat. Hi duodecim præviis ad
 speciem mutationibus aliis , tres electo-
 res sorte constituunt , definiti dein ab aliis
 secedunt , & qui horum junior est , reli-
 quis duobus tres nominat , ex quibus illi
 Rectorem eligere possint , & debeant, re-
 servato decisivo voto , si dissenserint. Sic-
 que cum incerti sint electores , crimini
 ambitûs via intercluditur , laxior tamen
 est junioris potestas , cum penè solus Re-
 ctorem efficiat , si cum illo , quem mavult
 duos vel minus aptos , vel coelectoribus
 ingratos proponat. Ingens statim cepit
 incrementum Universitas , habetque ma-
 tricola frequentem numerum Theologiæ
 & artium Magistrorum , qui ex aliis Aca-
 demiis huc confluxerunt. Varia postmodû
 collegia in alimoniam studiosorum erecta,
 de quibus in singulorum initiis dicam.
 Floruit Universitas , quam diu Civitas ste-
 tit , sed hac fato , vel effræni licentiâ ca-
 dente , quasi violento motu simul ad in-
 citas rapta est. Surrectura , cum ignarâ
 suorum commodorum Urbs pristinæ
 obedientiæ , & per hanc vigori suo resti-
 tuetur.

Successor

XIX. Successor Adolphi Conradus Secundus
 *MCCCXC. cum Landgravio in litem iterum incidit,
 sed in ea continuit se Erfordia, cum in
 apertum bellum discordiæ non prorumpere-
 rent, † Eichsfeldiacis, (a) quorum cau-
 sâ natæ, vehementius rem agentibus:
 namque sub procerum, & Electoris offi-
 cialium ductu è montibus & Sylvestribus
 suis in Thuringiæ plaga decurrentes, præ-
 das non sine cædibus egerunt. Wences-
 laus † Cæsar Bohemiæ Rex Burnabum de
 Silbynar supremum exercitui Ducem præ-
 fecerat: lis huic cum Erfordia fuit. Vi-
 ribus à Rege sibi commissis frustra minita-
 batur, Imperii libertate minas eludente:
 ideo Wenceslaum adiit, vellet citare Ur-
 bem, & judiciali sententiâ quod justum
 imperare. Intervenit Moguntinus: Er-
 fordiam sibi immediatè subjectam, non
 prius ad Cæsaris tribunal cogi, quam ne-
 gatâ Moguntiaë justitiâ posse. Relinquen-
 das in Rep. competenti foro causas, ni-
 si confusiones ames, & profanari justiti-
 am. Suspectam rem esse, quàm litem ad
 incompetentem deferre, tam recipere;
 utrumque affectus communiter emptos
 indicare. Ad hæc Cæsar causam Electo-
 ris iudicio remisit, (b) à quo citatæ partes,
 ac lis definita est. Alius hostis Erfordiam
 pressit, majoris temeritatis, quam vi-
 rium:

(a) Rivander in Chron. Thuringiæ hoc anno, MS. Chron. Er-
 furtense.

(b) Extat originalis citatio cum remissione in Archivo.

rium : (a) erat ille Rudolphus † nobilis *Rudolphus*
 Dominus in Heldringen. Huic familiae *de Helder-
 gen Erford.* Civitas quot annis urnam vini pependerit,
 incertum an gratuito ; vel juris vinculo *insestat.*
 adigente, hoc nobilis, illud civitas præ-
 tendit, cumque beneficium ulterius nega-
 ret, ipse hostilia Urbi machinatus est. Li-
 berales ad auxilia Saxones 600 armatos
 submitunt, quibus ipsa moenia, quasi
 provocaturus Urbem, accessit : hæc te-
 meritate hominis confusa Wilhelmum
 Landgravium, qui hostem instigaverat,
 timens, cives continuit. Ille pagis qui-
 busdam incensis in recessu prædas agit ; in-
 secuti de nocte Erfurtenſes in Rudolphi
 pagis damna rependunt. Interrupit hoc
 bellum mors Rudolphi : * etenim Frater * *MCCCX*
 ejus Fridericus continuare nſus, interve- *CV.*
 nientibus vicinis anno sequente pacem
 elegit. * Necdum verò cum Wilhelmo * *MCCCXC*
 quies, sed is flammis & cædibus in Erfur- *VI.*
 tensium agro sæviit, donec tandem aba-
 ctis hinc inde pecoribus iram, vel potius
 cupidinem satiaſſet. Capti Landgravii
 milites ut prædones habiti, Centurio † *Centurio*
 Henricus à Lengenfeld capite plexus est. *Landgraviè*
 In ipsa Urbe inter coriarios incerto auctore *capit deca-*
 exorta † flamma, (b) quartam ejus par- *pitatur.*
 tem absumpsit, quod ipsum machinatio- *Incendium*
 nibus Wilhelmi cum multis conviciis à ci- *Lādgravio*
 vibus *imputatum.*

(a) Riv. hoc anno, & MS. Chron. hoc anno.

(b) MS. Chron. Erfurt.

*MCCCXC vibus imputatum. * Iterum prædones
 VII. viciniam infestarunt, (a) arcibus Hinder-
 Greiffenstein berg & Greiffenstein † pro receptaculis u-
 expugnant si, cumque ex hac Eichsfeldiam potissi-
 Erfurtenfes mum depopularentur, Erfurtenfes ad
 mandatum Electoris copias parant, ac u-
 nà cum damnorum sociis Mülhufiâ, Nort-
 hufiâ, Duce etiam Ottone Brunswicensi
 prædones expugnant, captos quadraginta
 duos suspendunt, Arx Greiffenstein de-
 jecta, ager in præfecturam redactus, & E-
 lectorali Fisco addictus est.

XX.

Mox ingens metus ex atroci periculo
 Civitatem concussit. Crescente indies
 Wenceslai Cæsaris ignaviâ, (b) & cum
 hac Imperii calamitate, Electores de eo
 exauctorando, atque substituendo alio
 consilia ceperunt; urfit negotium Archi-
 Præsul noster Joannes, (c) & indicta novi
 Cæsaris Electio. Francofurti Brunswi-
 censis, & Lünæburgensis Dux Fridericus,
 † magni filius eligitur. Ille dum in patri-
 am reverteretur, necdum Imperiali pom-
 pa stipatus, à Waldeckiano Comite,
 quem Moguntinus arcis suæ Rustenberg
 præfecerat, nefariè in Hassia propè Friz-
 lariam occiditur. Non deerant † male-
 Facinus Mo voli, qui paratam Electoris jussu necem
 guntino fal- spargerent. Hinc omnium animi in Ar-
 seimputati. chi Episcopum incensi: Henricus Fride-
 rici

(a) MS. Chronica Erfurt. & Chron. Thur. hoc anno.

(b) Trithemius in Sponheimensi Chron. ad annum MCCCC.

(c) Serarius in vita Joannis II.

rici Frater cædibus & flammis sæviit, convocatis sociis Heiligenstadium † (a) sed ir- *Heligenstad-*
 rito conatu obsedit. Urbs hæc ad Geisle- *diū frustra*
 dæ & Leinæ confluenta, originem ad Da- *obsessum.*
 gobertum secundum (b) refert, Regimine
 & Athenæo conspicua. In edito colle
 fanum Canonorum D. Martino sacrum
 adjacet. Præposituram S. Henricus Cæ-
 sar & Virgo conjux fundavit. Oblonga
 Civitas secundum vallem, quam surgen-
 tes hinc Idæ, illinc Dianæ montes inum-
 brant, fatidici quondam luci argumen-
 tum: apta nutrit ad res gerendas ingenia,
 si peregrinationibus excolantur. Saxo-
 nes etiam hostilia meditari videbantur,
 quod Rudolphus Dux Saxonie, Cæsaris
 Comes, simul prostratus fuerat. Igitur
 Erfordia † ad monita Electoris, & pro- *Erfordia ad*
 missa auxilia vigilantibus custodiâ portas suas *defensionem*
 & se parat.

(a) In emporetico vinario ibidem carminicè hæc obsidio la-
 pidi incisa refertur his versibus, quos cave ne Ovidianis auribus
 excipias:

Mille post incar. C. quater in die Margrethæ

Hic quatuor addæ, regnante de Nassau Ioanne.

De Brunswick Henrich, Dux Otto, Princeps illustris

Herman Hassorum, Balhasar Princeps Thuringorum

Marchio de missen Wilhelmus cum sua turma,

Anhalt, Mansfelt, Reinstein, Quersurt, Gleichen

Quoq; Honstein,

Alii quamplures hanc Urbem circumvallantes,

Sed Civitas sancta ab his permansit invicta.

(b) Vid. Henschenius in Diatrib. de tribus Dagobertis.

& moenia tutatur. Elector quadraginta
 hastarios in praesidium misit, quibus Ci-
 vitas Comeatum, Elector stipendia sol-
 vit. * Minuit periculum secuta Rupertus
 Palatini in Caesarem Electio, qui cum in
 Moguntinus facinus inquireret, † propria Reorum
 habitâ judi- confessione, ipsius etiam Archi Praesulis
 ciali discus- jurejurando, innocentem eum, & inique
 sione inno- diffamatum reperit. * Lata ergo contra
 cēs repertus Waldeckium & complices tanquam faci-
 MCCCCIII noris auctores, & executores, sententia,
 ipseque Joannes innocens declaratus est.
 Rupertus Cae Fuit aliàs Rupertus † ille Moguntinae Sedi
 sar Mogun- parum amicus, contra quam potestate
 tine Sedi pa- Caesareâ, praesertim in dandis privilegiis
 rii amicus. saepe abusus est. Huic Urbi exemptionem
 fori, (a) ut non nisi in judicio aulico,
 & Rotliwensi stare teneretur, in Sedis æ-
 mulationem tribuere conabatur, at illa
 Judici legitimo adhærere, quam iniquam
 exemptionem acceptare maluit. (b)

XXI.

Collegiū por-
 tæ Cœli fun-
 datum.

Hoc sæculo Urbem in felicitate sua ado-
 levuisse dixeris. Splendida passim ædificia,
 turre & templa huic ætati se adscribunt,
 literarum studiis erecta collegia: primum
 Portæ Cœli † ab Amplonio Fago Medici-
 nae Doctore, (c) patriâ Rhenohercensi li-
 beralissimè fundatum. Emerfit is opu-
 lentâ arte, ex inopia ad divitias, urbem-
 que

(a) Allegarunt illud Erfurtenses in tractatibus Monasteriense-
 bus.

(b) Quod secuta praxis ostendit.

(c) Extant fundationis litteræ.

que patriam, Sostensem, & alias, à quibus ad studia proficiscens viaticum, & Eleemosynam acceperat, stipendiis hic ditavit. Primus ejusdem, & Universitatis secundus Rector, postea solutus per mortem ab uxore Coloniam revertens ad SS. Apostolos inter Canonicos assumptus est, ubi in ambitu, extante hodieum epitaphio, sepultus. Bibliothecam suam huic collegio legavit, manuscriptis adeò frequentibus divitem, ut inter illustres Germaniæ numerari valeat. * Eadem ætate * MCCCC
 Basilius Valentinus in Divi Petri Monasterio vixit, arte medicâ & naturalium indagine mirabilis. Insuper ijs accensetur, quos in augmentum spei nominant aurum confecisse, sic alienâ dementiâ post sæcula fallit, ideò minus culpabilis, quod non nisi decipi amantes facultatibus exuantur. Elector (a) Joanni ab Allenblumen, equiti, Vicedominatûs officium, acceptâ pecuniâ, ad dies vitæ concessit. Ascendit ergo ad summum fortunæ apicem hoc sæculo Civitas, sed cui nihil esse propius experta est, quam præcipitium. Semper habent aliquid acerbi res secundæ. Sic Urbis etiam felicitas multis incendiis tem- * MCCCCX
 perabatur. * Orta † subito flamma (b) IV.
 nobilissimam Urbis partem forum glastarium, vulgò Anger dictum, * biennio post Incendia
 forum raparum, clypeatorum & pupillorum varia Erf.
 I rum VI. * MCCCCX

(a) Documenta Archiv.

(b) MS. Chron. Erfurt.

rum plateam absumpsit, etiam Pergamenam, & Marpichensem adusque SS. Mauritii, Servatii & Andreae in cineres redegit. Attamen & hujus initium saeculi Erfurtensum imperio quid adjecit: Sömmersdam Urbem cum Schallenburg. Ab Abbate Principe Fuldensi, Comites Swarzenburgici jam olim acceperant, hanc se natus * ex Domini directi consensu emit, sicque fines 96. ab Urbe stadiis, ad onstrudam usque promovit. * Venit post hæc damna, mense Augusto, Conradus Archiepiscopus, suamque in fidem civitatis recepit, ne Moguntinae urbis exemplo (a) quæ furiosè tumultuabatur, seducta, Dominum excluderet. Homagium (b) in templo S. Severi exactum, & à singulis de senatu præstitum est. Populus in turma juravit. * Decrevit his temporibus Decernitur Sigismundus, † & Imperium expeditionem in Bohemiam adversus Hussitas, qui Hussitas. sub Zisca Duce (c) templa pariter & monasteria diripiebant. Adornatae copiae, tantique belli Erfordia creditum est. Aliquot annis continuata bella, sed invaluerat secta, cumque Moguntina hac flagitia, tumultus, & quidlibet agendi libido. Metuit † Senatus numerosae plebi ne hac mania corripereetur, & erat mones.

(a) Serarius in Conrado III.

(b) Documenta Archivi.

(c) Chronicon Carionis & alia.

(d) Documenta & acta de super adsunt.

proxima hæc pestis in Bohemia, jamque in vicinia prædas hostes egerant, ideo Archi Episcopum precatur, civitati suæ (a) contrà hæreticos opem ferret. Urbis opes longâ pace feliciter creverant, † Erfordia & cum iis potentia, eoque deventum erat, rebus secundis insolefcit. ut & vires suas Erfordia resciret, & timeret Moguntia, nec illa cum veteri demissione obsequia, sed superbius præstaret. Auxit huic animum, illi timorem fœdus, † quod cum Erico Brunswicensium Duce Suspecta fœdera init. Civitas superioribus annis pepigerat. (b) Dux quodocunque petenti quinquaginta Cataphractos, Urbs vicissim in singulos annos trecentos aureos promisit, sique Ducem ipsum peteret, centum aurei insuper solverentur. Elector Conradus † Fœdus Moguntini cum Landgraviis adcompefcendam Erfordiam defectiorem metuens fœdus cum Friderico (c) Electore Saxonie, ejusque fratribus paciscitur, illis contrà quosvis hostes auxilia promittit, sibi vicissim opem contrà Erfordiam, si Moguntinæ sedis iussa detrectaret, stipulatur. Ingens obex urbis licentiæ positus videbatur, sed & illa munimentis sibi consuluit, (d) valla, muros & fossas, de quibus dicam, maximis sumptibus duxit. * Interim cum arcibus, quas * MCCCCXIX. passim principes & urbes, nostra præsertim Erfordia ~~viciis~~ diruerat, ipsi prædones extir-

(a) Extat supplica in Archivo Moguntino.

(b) Extat instrumentum fœderis in Archivo Erfurt.

(c) Extat instrumentum fœderis.

(d) MS. Chron. Erfurt.

extirpati credebantur: sed novo dolo factus
Erfordia nus continuatum est: † Cum enim recep-
molestaurā tacula humi jacerent, nec etiam tuta facta
prædonibus adversus vindictam esse condigni exitus
docuissent, prædones hinc inde errando
in continua fuga impunitatem facinoris
quæsi verunt. Inter alios Nicolaus Talman
(a) cum delicti sociis frequentes prædas
in vicinia Civitatis egit, cum quibus in-
certum, incertum quò, celeriter aufugit,
iisque distractis, ubi minimum crederetur,
ad idem facinus rediit. Auxit læsorum le-
ram elusa vindictæ cupido. Tandem con-
stantes insidiæ passim struuntur, in quas
prædones assuetudine delicti jam minus
cauti incidunt, sicque à civibus capti poenā
capitis subeunt. * Egra urbs † hæreticorum
furori propior acriter ab iis oppugnaba-
tur. Maluit Erfordia ad aliena mœnia
hosti occurrere, quam expectare in suis,
Comeatum, arma, & pecunias obsessæ
urbi submisit. Unitis hiis viribus impa-
res Hussitæ re infectâ obsidionem solve-
runt. Tanti beneficium hoc Sigismundus
Cæsar habuit, ut Erfordiae per literas gra-
tes ageret. (b)

XXII.

Erfurtenfibus hac molestiâ liberatis fœ-
dus Moguntino-Saxonicum, continuò ob-
errabat, ut præsidium Civitati quærerent,
muniendam validius urbem Senatus con-
clude-

(a) Dicta Chronica hoc anno.

(b) Extant in Archivo.

cludebat. (a) † Propè aulam Moguntinam à radicibus Petrini montis per Brületum Carthusiam versùs pomœrium duplici muro & fossis armatum est, cum jam ante, scilicet anno hujus sæculi decimo octavo (b) spatiosæ rotunditatis turrim cum iconè S. Martini ad defensionem portæ interioris Brületensis extruxissent. Gratuita liberalitate multas pecunias (c) Clerus † in hæc publicæ securitatis munimenta contulit. Carthusiani, ut & illi defenderentur, † fossam illam, quæ à ponte, quem Geræ lacuna transluit, ad monasterium usq; porrigitur, propriis sumptibus muro utrimque vestierunt. Hinc illam ad usum piscationis perpetuum Senatus unà cum turribus concessit. Ab altera parte versus portam S. Andreæ munitio continuata, celerique labore ad portam tutelæ S. Mauritii inscriptam, & ipsam Krempferianam perfectæ est. Fœderibus † insuper sibi prospexit, iniitque cum Ludovico (d) Hassiæ Landgravio ad tres annos, utque certior esset de ope Civitas, in singulos annos centum Rhenanos aureos numeravit, similiter † Ducem Henricum Brunswicensem (e) hoc tempore sibi ligavit, cuius auxilia promissis centum triginta talentis

*Erfurtenses
suam Urbem
muniunt.*

*Clerus ad
munimenta
rui impensas
liberaliter
confert.
Carthusiani
similiter.*

*Fœdus iniit
Erfordia
cum Hassiæ
Landgrav.
Item cum
Brunsvici-
censi.*

I 3

tis

(a) Anon. Chron. Erfurt. MS.

(b) Ipsa inscriptio lapidi incisa eum annum refert.

(c) Dictum Chron. MS.

(d) Extat documentum fœderis in Archivo.

(e) Similiter documentum extat.

*MCCCCX
XXIV.
*Dietherus
Academia
Erfurtenfis
Rector.*
*MCCCCX
XV.
*Templum S.
Wipperti
erigitur.*
*MCCCCX
XIX.
*Clerus ratio
ne Rudelst.
turbatur.
Saxo jura
Clericonfir-
mat.*
*Sacra fera-
lia pro do-*
XXIII.
*mo Sax. an-
nuè Erfurti
ad B. M. V.
celebrantur.*
*MCCCC
XL.
*Theod. Ele-
tor urbem*

tis sibi stipulata est. * Dietherus † Co-
mes de Isenburg, cujus fatum infra narra-
bimus, literarum studiis operam hic na-
vans, hoc anno Academiae Rector prae-
sit, ac specimen dedit se dignum esse,
qui olim imperaret. Aedes S. Wipperto
† sacra in latissimum fornicem sine pilis ex-
surgens erigitur. (a) * Saxonum † ministri
Marianam Ecclesiam in libertate, & Do-
minio pagi Rudelstat turbaverant. (b)
Querelæ ad Fridericum Electorem, &
Lândgravium deferuntur. Ille cum anti-
quissimus titulus, & majorum consensus
probaretur, non modo jura Capituli, &
possessionem confirmat, sed & reliquos
Mariani Cleri per Saxoniam, & Thuringiam
census se protecturum spondet, Clerus
vicissim Saxonicae Domûs incolu-
mitatem Numini commendaret, ac an-
nuè bis pro defunctis ejusdem sacra feralia
† perageret. Ista in hodiernum diem cum
præscriptis solennitatibus celebrantur.

* Theodoricus † extincto Conrado sus-
fectus Erfordiam die S. Dionysii (c) splen-
didissime ingreditur. Occursus ei à ci-
vibus, & omni multitudine, atque cum
subjectionis professione homagium præsti-
tum est. Senatus in templo Severiano,
cives in Coemiterio jurarunt. Non in au-
la

ingreditur & homagium suscipit.

(a) Structura in quadrato lapide exterius annum refert.

(b) Documenta Archivi Mariani.

(c) MS. Petrense hoc anno.

la sua, sed in monasterio S. Petri diver-
tit. Ultimus ille per duo sæcula habitus,
cui hæc felicitas contigerit, quippe fatali
diffidio civili, & subsecuta mox defectio-
ne urbis, omnis aditus ad pristinam po-
testatem interclusus videbatur, præsertim
postquam Albertus, quo maiorem sperari
posse nemo credidit, introitum frustra
tentasset. Verum cujus Herois virtutibus
inclinatum sit hoc fatum, & quomodo
post ducentos viginti quatuor annos, Jo-
annes Philippus Elector, restitutâ Sedi ci-
vitate Homagium acceperit, felicitis ejus
temporis Historia narrabit. * Idem The-
odoricus (a) in monasterio D. Petri † dis-
ciplinam restituit, atque reformationis
Bursfeldensis regulas introduxit. Diu re-
stitit Hartungus Abbas, & integro quin-
quennio laudabile propositum frustravit,
sed urgentibus negotium Moguntini Offici-
alibus, præsertim compellente Vicedo-
mino Hennone ab Allenblumen, tandem
in Reinhartsbrunnense monasterium seces-
sit, ipsumque Cœnobium disciplinam subi-
it. Suscepit gubernacula Christianus,
Bursfeldiæ professus, ast vivente Hartun-
go à nomine Abbatis & pedo abstinuit, ne
sub prætextu reformationis, ut solet, ho-
nores ambiisse videretur. Hic † Christia-
nus in monasterio profundissimæ capacita-
tis Puteum desperato ausu effodit. * Li-
terarum Universitati Collegium Jurista-

* MCCCC

XLVI.

Archi Ep.

secundū V-

nionē Burs-

feldensem

Petrenses

reformat.

Puteus in

monte S. Pe-

tri effoditur

* MCCCCX

rum LVIII

I 4

(a) Dictum Chron. Petrense

Collegiū Iu- rum † Marianum Henricus de Gerlſtet
riſtarū Ma- cretalium Doctor erexit. (a) Fuit ille pa-
rianum eri- triā Aſcanienſis, atque hīc dignitates Ec-
gitur. cleſiaſticas, & ipſam præpoſituram Eccle-
ſiæ B. M. Virginis obtinuit. Prodigus in
pias cauſas, præter alia multa Collegium
hoc reſtituit, ditavit, pius etiam in pa-
triam, quam ſtipendiorum aliquot patro-
nam pro indigenis voluit.

XXIV. *Quietem urbis viciniæ tumultus interrumpit: (b) Saxoniæ † Principes & fratres, Fredericus Elector, & Dux Wilhelmus a-*
Ingens diſſi- pit: (b) Saxoniæ † Principes & fratres, Fredericus Elector, & Dux Wilhelmus a-
dium inter cerimis æmulationibus agitabantur. Quod
fratres Du- inter hoſtes crudele, fratrum iræ parum
ces Saxoniæ videbatur. Ipſa † Civitas ob incendium
Belii incom- tam vicinum ſibi timens (c) ab Electore
modis im- Theodorico auxilia rogat, utque urbem
miſcetur Er ſuam tutaretur, admonet. Sigismundus
fordia, & Comes in Gleichen Ducem Wilhelmum
auxilia à ſecutus, hinc Civitati gravis, ſed cives
Moguntino alacribus armis eum reprimunt, ipſiusque
rogat. & agnati Adolphi agros tamdiu infeſtant,
uſquedum pacis leges rogaret. Litem in-
ter fratres incauti Officiales excitant,
ignari, quod magnatum odia demum illo-
rum ſanguine placentur, qui ea incende-
runt. Wilhelmus Bohemos emerat, hi
ut miles externus ſolet, plus in prædas
quam hoſtem intenti, in pagos Erfurten-
ſium excurrunt, & hoſpitationibus violentis

(a) Teſtatur hoc fundationis inſtrumentum.

(b) Chronica Thuringiæ omnia.

(c) Superſunt literæ.

tis miserè devastant. * Moguntinus † E- * MCCCCCL
lector periculum & momentum rei Cæsari Moguntinus
ostendit, hic per Legatos fratres æmulos pacem inter
Erfurtum citat, ac ad pacem minis, & fratres pro-
blanditiis hortatur. Idem ArchiEpisco- movet.
pus facit: hostem judicandum, qui pacis
leges detrectaret: Fratres auctoritate Cæ-
saris, minis, ac vicinorum precibus supe-
rati, Naumburgi diem indicunt, in ita ibi
pax, & duo Wilhelmi officiales, Apeli Vicedomī-
us Vicedominus, † & Bussenius, qui fra- ni litū in-
tres colliserant, rei malorum iudicati exi- ctores pro-
lio mulctantur. Sed illi † sui Ducis arma, scripti.
& fortalitia in manibus habebant, ut dif-
ficilis esset sententiæ executio. Arces Principibus
magno conamine expugnantur, Wassen- armis resi-
burgum supererat naturâ loci, & muris ex- stant.
pugnatu difficile. † Negotiū videbatur Er- In arce
furtensū virtuti debitū, & erant hi promp- Wassenb.
tiores, quod eorum ager frequens dam- ab Erfurtē-
num per excursions ex arce acciperet. * sibus op-
Armatur exercitus, ac sub tubarum, & pugnantur.
tympanorum sonitu Wassenburgum clau- MCCCCCL
ditur: (a) impar omnis conatus in tantos
apices, & præcipitia: igitur per cunicu-
los ad sexcentos pedes munimento subdus
insidiantur: effosso subterraneo aditu in
areâ erumpunt, ac obstupefactos insolenti-
tâ rei, quod antipodes in exitium venire
crederent, obruunt. Omnes divitias,
auctas spoliis, huic arci rebelles credide-
rant; ingens ille thesaurus expugnantibus
cessit,

(a) MS. Chronica Petrensis.

* MCCCC
LII.

*Clerus Ma-
rianus Ru-
delstadium
Senatui sub
certis legibus
vendit.*

*Marianum
templum re-
stauratur.*

* MCCCC
LVI.

*Severiani
templi ex-
structio in-
certa.*

XXV.

* MCCCCL
VIII.

*(a) Supra ad annum MCCCXXII. & MCCCCXXXIX.
(b) Documenta Archivi Mariani.*

cessit, ipsa arx Duci restituta, * Ecclesie
Marianæ † Clerus pagum Rudelstat olim,
ut dixi, (a) emptum, Senatui acceptis
ducentis quatuordecim aureis oppignorat,
(b) seu ut stylus iste fuit, pactâ redimendi
facultate vendit: census extrâ conven-
tionem essent, jurisdictionem solum cum
fructibus haberet Civitas, exigeret ope-
ras; attamen non ultrâ solitum ruricolâs
gravaret. Pretium in reparationem tem-
pli conversum, nam Marianæ Basilicæ na-
vis vetustate corrota videbatur, & rui-
nam passim minari, imo laqueare jam de-
ciderat. † Casus fortunæ imputatus, quod
nondum collectis ad sacra hominibus ru-
isset. * Demoliti igitur parietes novis la-
pidibus, & iis quadratis eriguntur, altis-
simos fornices raræ pilæ, ac tenues su-
stentant. Paries meridionalis versus am-
bitum de veteri opere superest, novo mul-
tum impar. Attamen valvæ majores, &
introitus super gradus antiquam magni-
ficentiam, cujus reliquiæ sunt, abunde te-
stantur. Quando vicinum huic Severia-
num † fanum surrexerit, nec annales,
nec in tota æde monumentum testatur,
Mariano autem antiquius esse satis con-
stat, ac fortè cum hujus choro extru-
ctum.

* Judæos per tumultum plebis con-
sumptos, & census ab iis Electorali fisco
pendi

pendi solitos Civitatem se soluturam constituisse alibi dictum. Hæc à Theodorico, vellet urbem suam hoc onere sublevare, supplex petiit. (a) Remisit ꝥ Elector centum marcas argenti annuas, quæ loco Judæorum vectigalis solvebantur, canon autem, quem de ædibus pependant, etiam post hac præstaretur, Judæi nunquam reciperentur. Defuncto hoc anno Hennone ab Allenblumen, qui Vicedominatum ad vitam emerat, is Günthero Bocken sub iisdem legibus concessus est.

Remisit Elector Senatui census, quos ratione Judæorum solvit.

Ipsa Erfordia paulò post graviore solitudine angebatur: Post mortem Theodorici de Moguntina Sede duo Æmuli Adolphus, ꝥ & Dietherus, (b) ille Nassovius, hic Isenburgicus comites, profanâ solitudine pugnabant, dumque alii hunc, alii illum sequerentur, patuit latus utriusque. Ipsæ urbes Moguntia & Erfordia (c) primum ꝥ Diethero adhæserunt, sed * illa ex improvise oppressa, durû fatû experta est, privilegiis publicè in foro combustis: hæc copias militares Diethero misit, quibus in prælio ad Pfedersheim Adolphi exercitum fudit. At cum sententiâ Pontificis dejectum esse Dietherum audiret, mutatis velis Adolphum secuta est. Fuerat autem ille sub Theodorico Erfurtensi

XXVI.

Schisma Moguntinû inter Adolphum & Dietherum. Erfordia cui adhæserit?

* MCCCCLXII.

Pro-

(a) *Acta & instrumenta publica.*

(b) *Serarius in utriusq; vita.*

(c) *MS. Chronicon Petr.*

*Ingens dam-
num ex hoc
Schismate
perpeffa
Moguntia.*

Provisor, ut eorum animos novisse, fa-
voremque mercari facile potuerit. Cæsar
Adolphū juvit, Frideric⁹ Palatin⁹ tuendum
& servandum suscepit Dietherum. Badensis
& Württembergensis Duces concitati à
Cæsare Palatinum depopulabantur, hiuc
magna bella. Perniciolum interim Sedi
fuit hoc Schisma, † quod ei vigesies cen-
tenis millibus aureorum constitit, datis
passim in pretium fidei pignoribus, atque
inde damni incrementum: nam cum ad
proprietas tutelam nullis vicissim satisfac-
tionibus debitores armati sint, neque rei,
ut creditores incumbant, facile rapiunt
ii, quibus jura privatis data, potentiori-
bus sufficere prætextus videntur. Inter a-
lia Adolphus arcem Böckelnheim, cum
oppidis Sobernheim, Monzingen, ac
reliquo districtu Ludovico Bipontino,
servatâ redimendi facultate, pro quadra-
ginta mille aureis in idem periculum tra-
didit, difficulter recuperandam, nisi Emi-
nentissimi Electoris, Lotharii Friderici
heroica virtus, post duo sæcula violentiæ
prævalebit. Stradam montanam Diethe-
rus Friderico Electori Palatino, pro cen-
tum millibus aureis oppignoraverat, quæ
& ipsa modo post sesqui sæculum, quasi
postliminio rediit. Intenti motibus his
Saxones Erfurtensis suspecti, quibus il-
lud prætereà curæ fuit, ne Corrivallum
alter extremo desperationis ausu civitatem
Saxonibus venderet, maturè igitur huic
li-

licentiæ repagulum quæsi verunt. Periculum † ad Pontificem Pium II. deferitur, (a) is Diethero infensus, ergo ab eo favor causæ petendus erat: à multis jam sæculis Urbem hanc Moguntinæ Sedis filiam, & S. Martino subditam fuisse, nunc verò Sedem Corvialium cupidine profanari, omnia periculis horrere: illud præcipuè timendum, ne Dietherus Adolpho impar, desperato consilio Urbem vicinis aut oppignoret aut vendat, id quod sine irreparabili Sedis & Urbis detrimento fieri non possit. Rogare se Pontificem, cum ligandi vim à Numine habeat, Urbem Sedi indissolubiliter neceret. * Annuit Papa † Civitatis precibus, & postquam multa in Civium laudem rescripsisset, tandem in gratiam Sedis, Civitatis, & incolarum, æterno vinculo matri filiam ligat. * Adolphus † ut tractam in partes suas Erfordiam vinceret, libertates integras, & illibatas fore promittit, pacto de non petendo sequelam, sub ullius etiam privilegii prætextu adjecto. Sed nec Cathedralis Capituli nomen, nec auctoritatem habuit ista liberatio, ideoque successores pactum fuisse personale extinctum cum persona dixere.

Sæva † lues ingentem humano generi stragem intulit, Erfordiam solum viginti hominum millia pestis absumpsit. Tristis desolatio, sed quam brevis luctus sequetur.

(a) Documenta Archivi publica.

Civitas Pontifici pro indivisibili nexu cum Moguntia supplicat.

* MCCCCLXII.

Obtinet.

* MCCCCLXIII.

Adolphus privilegia Erfordie confirmat.

XXVII.

Pestis.

Ambitus in monte S. Petri extructus & sigillum pacis inventum. quebatur, nam alios hæreditates, alios rup-
 tiæ à mœrore revocabant. Elegans † amb-
 tus in Petrensi monasterio extruitur, (a)
 ac dum lateris orientalis fundamenta eru-
 erentur, sigillum magnum adinventum
 est, (b) cum inscriptione quam supra re-
 tuli: Henrici secundi sigillum hoc fuisse, ul-
 tatus ipsi à Franciscanorum familia fratris
 titulus & res gestæ ipsius ævo comprobant,
 quo inveteratis à diuturno imperii inter-
 vallo malis frequentes violentiæ, & rapi-
 na ignominiam non habebant. Coierant
 igitur in fœdus boni, (c) non mutuam so-
 lum defensionem invicem polliciti, sed ex
 voluntate fœderatorum publicis judiciis
 in violatores pacis animadversum. Huic
 Thuringiæ paci præfedit Henricus, Vica-
 rium, Capitaneum, qui assederunt, con-
 servatores appellavit, utque arbitraria
 fuerunt hæc judicia, sic mutationibus ob-
 noxia, formam sæpè & potestatem mu-
 tavêre. † Adolphus pulso de Sede Diethe-
 ro, privilegiis amorem Erfordiæ (d) pro-
 vocabat, * ipsum adeò iudicium ad pre-
 ces Senatus, & Cleri Mariani alium in lo-
 cum transferebat, cumque antea supra
 gradus propè templum, postea sub for-
 nicibus in foro jus dictum est, * præterea
 XVIII.

(a) MS. Chron. Petrense.

(b) Vid. supra ad annum 1287. lib. I. n. 25.

(c) Instrumenta de super partim Monasterii producta sunt, partim loci
 die in Archivis sunt.

(d) Documenta Archivi.

Senatui nummos cudendi potestatem concessit, ita tamen, ut monetæ lucrum inter Electorem & urbem divideretur, ipsi rationibus officiales Moguntini interessent. Lucrum illud † Schlegeschag appellatum: scilicet Elector nummos cudebat, ejusdem cum veteribus valoris, non bonitatis, hinc ingratos venditoribus, ut autem iis commercia subderentur, certæ merces, hominum usibus potissimum necessariæ nummis istis emi debebant, ideoque Monetarius propè latiores gradus B. M. Virginis, ad sinistrum latus sub fornice, vel cavæ potius nummos hosce permutationi publicè proponebat, non nisi veteres nummos vicissim acceptans. Regale hoc civibus grave, postea in telonium abiisse videtur, nec enim ejus vestigia præter caveam supersunt.

Schlegeschag

* Manifestatâ pulveris nitrati violentiâ, inventisque machinis Æneis, invalescenti magis arti munimenta urbis imparia videbantur; igitur heroico ausu vallo cingere urbem † aggressi sunt, utque hæc ad alteram amplitudinem excresceret, omnia suburbia comprehenderunt. (a) Vallum ipsum latissimâ terrarum mole exurgit, undosâ fossâ radices ambiente, superius ubivis propugnatoribus ac machinis bellicis spatiosam planitiem exhibet: per spatia turribus amplissimis defenditur, quas connectere muro, cui vallum simul incum-

XXVIII.

* MCCCC.

XXI.

Perpetuo

vallo urbs

munitur.

(a) MS. *Chronica Erfurtensia.*

* MCCCCL
XXII.

*ingens in-
cendium
dolo causa-
tum.*

incumberet, tunc coeptum, atque à monte S. Petri ad portam S. Andreae, S. Joannis, & Krempferianam perfectum est, sed ulterius relinquere posterorum cura voluerunt. Ipsa Carthusia magnum per hoc detrimentum passa, vallo eam penè mediam secante, ipsique incubante peristyllo. * Munimenta à Coriariis anno septuagesimo secundo erecta sunt, turribus eum referentibus. Postea rariora munimenta exsurgunt, urbe miserabili infortunio in coeptis impedita. Offenderat illa Apellius è familiâ Vicedominorum de Danroda, & complices. Occultis hi machinationibus Saxoniae principatum affectaverant: comperta fraude, Civitas consilium & vires Ducibus accommodarat, quibus rebelles, qui ad aliquam potentiam accenderant, persequerentur, ut supra (a) narravimus. Apellius (b) exul vindictae cupidus occasionem diris omnibus urbem affligendi quaerit. Nunquam sceleri minister deest, sed hic se talis obtulit, quem vitae genus virtuti destinaverat. Monachus † ex Cœnobio portae propè Naumburgum, excussa disciplina, & cum hac pudore, licentiam hinc inde errando quaerebat. Ut scelerati nomen detestari possis, Theodoricus Burkardi vocabatur. Hunc ad se vocat Apellius, & allecto in vindictae confi-

(a) Ad annum 1448. & seq.

(b) MS. Chron. Erfurt.

consilium, præmia proponit, si flammis Erfordiam cremaret. Ille facinus spondet, ac urbem cum sociis accedit; aliquot diebus ædes examinat, ubi gratius igni pabulum daret. Opificum, & mercatorum domus angustæ, refertæque iis, quæ flammam nutriunt, idoneæ facinori visæ. Decimo nono Junii manu scelestissima domui prope mercatorum pontem ignem injicit. Æstus erat, solisque calore lignæ scandulæ, trabes, asseres, & columnæ sicciore ignem avidissimè excipiebant. Sol ipse è medio Cœlo arsit, sicque horâ primâ post meridiem flamma erupit. † Non- dum à primo terrore ad defensionem collecti cives, & dictus pons unâ cum mercatorum domibus, tabernis, mercibus pretiosissimis, Sericis, aromatibus ab igne invadebatur. Dum extremo conatu infusis aquis extinguere flammam conarentur, alii duo ignes incendiarii dolo suppositi, alter in molendino ad signum corvi, alter in platea pergamena propè forum raparum exortus. Major urbis terror erat, quod frequentem flammam scelere animari certa suspicio adestet; cuncta jam desperata, cessumque ignium furori, qui omni ope celerior in plateam majorem, pergamenam, arcam, pontem longum, forum raparum, & illud majus infra Basilicam, & insulas, ac continentes vicinas debacchatus est. † Haftenus in homines sævitum, nunc etiam scelus Numen

K

aggre-

Pluribus in locis flamma erumpit.

Potissima urbis & collegiata Ecclesie deperuntur.

aggreditur; ipse aër tot ignibus incaluerat, turrets Collegiatae Ecclesiae B. M. Virginis in apicibus accenduntur, flammaque trabes invadit, ardent tigna, quibus adustis campanae in frustra decidunt, ipsam templi navem ignis corripit, cadunt altaria, ruit dormitorium, & par clades fanum S. Severi dejicit. Chori tamen utriusque Ecclesiae perstiterunt. Hinc in utrumque latus impetu pervagari incendium: domos Canonorum invadere, in edita assurgere, omnia Petrini montis, adusque Sacellum S. Leonhardi haurire, simul ab altera parte inferiora depopulari, novam Civitatem aggredi, nudare Geram, Comitum de Schwarzenburg, & Reinhartsbornensis Coenobii Curias in cineres dejicere. Mox universus hic ignis quasi alata acies transmontana infestat. Sileo lamenta paventium: alii sibi, aliis alii frustra consulebant, plures celeri malo circumventi, quaeque tuta longinquitate credebantur, eodem casu jacuerunt. Mox Schola Juris arsit, & continua strage Georgi-Vallensis, ac Electoralis Curia ceciderunt. Urbis moenia supererant, quae tandem violentiam elusura sperabantur. Sed non munimenta, non lapides, aut quid aliud morari poterat. Ipsae turrets moeniûm succensae, ventoque citus ignis Brületum suburbanum involabat, nec remittebat nisi cum alimento flamma, finisque incendii in extremi aedificii cineribus factus

factus est. Prima omnium cura, † quis Incendiarius? fuit. Statimque fama sceleris executorem publicavit. Fuga indicium addidit, ergo missis per omnes vias nunciis, pili, color, membra, vestes, quibus nosceretur, descripta. Tandem † in Saxonia deprehensus, & in vinculis deditus est. Ingens hominum multitudo, dum adduceretur, confluit, movitque aspectus iram civium: obruissent lapidibus scelestum, nisi à Satellitibus, ut atrociori lethe servaretur, fuisset defensus. Ast Sacerdotium etiam in nebulone sanctum videbatur, hinc Moguntiam ad Episcopum omnia scribuntur: ille Sacerdotem occidi posse, nisi prius degradatum, negat, suo tamen Suffraganeo, Episcopo Halberstadiensi, negotium se mandaturum, ut solenni ritu incendiarium profanet, atque Judicibus tradat. Ille vocatus sumptibus Civitatis adest, & unà cum eo Merseburgensis & Naumburgensis Episcopi. Erigitur theatrum in foro, ibique Reus Episcopis, sacris indutus vestibus, inque manu calicem cum patena, & azimo quasi sacrificaturus, gestans, sistitur. Illi apparatum, quem dixi, adimunt, deinde extremos digitorum articulos, quibus sacrosanctam hostiam attigerat, insuper Sacerdotalem coronam laminâ vitreâ abradunt, ac ne post hac consecret, inhibent, detrahunt ordinis togam, & sic Clericali cingulo spoliatum Electorali Judicio cum soli-

In Monachum incendiarium inquiritur.

Deprehensus in Saxonia ducitur Erfordiam.

Supplicium incendiarii tis intercessionibus tradunt. Illud † igne cremandum esse, qui fortunas aliorum flamma subvertit, judicabat, sed non simplicem poenam atrocissimo scelere sufficere. Igitur à lictoribus raptus, in foro majore infrà Basilicam palo alligatur, nudataque latera forcipibus candentibus lacerantur. Atrox spectaculum, sed quod apud neminem misericordiam invenit, nec penes reum poenitentiam. Lictor miserè dilaceratum, & adustum, an non de ingenti facinore, de ruinis domorum &edarum præcipuè Collegiatarum Ecclesiarum doleret? interrogat, ille circumspiciens † Monasterium S. Petri nutu monstrat, integritatem ejus esse, quam dolerat, cætera nihil; dummodo illud in cineribus videret, in suos se deinde libenter abiturum. Postquam vigesies & semel forcipibus laceratus, in carpento extra Urbem tractus, ac semianimis rogo injectus in pulverem ustus est. Sex Correi † & delicti complices igne cremati, duos fuga rogo subduxit. Passim rupturæ lapidum in ædificiis & muris istam ignis rabiem hodie post duo sæcula testantur. *

In Correo Totum Imperium & ipse Cæsar ad commiserationem motus, privilegium nundinarum afflictæ Urbi concessit, ut facilius ex clade emergeret.

In Carolum XXIX. Nihil animi perdidit Erfordia. In Carolum Burgundum, † qui audaci pugnacitate Imperium terruerat, bellum decernitur.

Erfordia Moguntinæ Sequitur.

nitur. Moguntinus (a) Urbi suæ arma indicit, aut si decem millibus aureorum redimere sequelam hac vice mallet, aliundè se copias integraturum. † Erfurtenſes non se peris, sed manibus pro securitate Imperii, pro Matris honore pugnatos respondēt. Absit majorum gloriam empto otio fœdarent. Missos sub Capitaneo trecentos quinquaginta selectissimos è Civibus multo apparatu, sed hoc uno mandato instruunt, ne quid fortitudini majorum indecens admitterent. Senatus domi de subministrandis sumptibus, ipsi foris de gloria Civitatis solliciti essent. Pergunt gravi pompâ Moguntiam, tamque liberaliter, ut regiis proventibus crederes, vivunt. † Ventum in castra Noveſium, ubi primò omnium tentoria vario comeatur replent, potus in omni genere vini, esculenta delicatiora erant, quam ut castris convenirent. Nunquam sine convivis cœna. Sed non minor fortitudo, quam luxus, illam Adolphi Electoris præsentia animante. Ubi laceſſendus hostis, nulla pericula formidabant. Felices successus gloriam auxerunt. Reversis à strage hostium exercitus Cæsareus applausit: *Fidelis Moguntinæ Sedis Filia trophæum, & honorem denuò reportasti!* fama rerum egregiè gestarum Civitati gratissima accidit, laudibus obnoxia, focos oppignorasset, ne quid pro honore Urbis pugnantibus deesset.

K 3

Quater

(a) MS. Chronicon Erfurt.

*Redimere
sequelam
restituens.*

*Liberalitas
& fortitudo
Erfurtenſium.*

* MCCCC
XXV.

*Ludi Cata-
pultarii.*

Quater centenis millibus florenorum expeditio constituisse dicitur, quæ decem millibus redimi potuisset. Contraxit morbum iisdem in castris Adolphus, (a) vetusque Eltuillam extinctus est. * Ut redintegraretur Electoratus, Dietherus iterum eligitur. Necdum prodigæ dispensationis finis erat. Ludi † Catapultarii publicè indicuntur. (b) Dies S. Jacobi huic festivitati sacatur. Veniunt hospites Wilhelmus Saxoniae Dux Vinariensis, Henricus Comes de Schwarzenburg unà cum filiis, & Ernestus Comes de Gleichen. Civitates etiam variæ per legatos aderant. Non Catapultis solum, & telis de braviis, sed aliquot septimanis omni festivitatum genere lusum est. Præcipuè nova tunc, nec antea visa olla fortunæ à Senatu proposita varios affectus pro varietate fortis provocavit.

(a) Serarius in Adolpho II.

(b) MS. Chronicon Erfurtense.

HISTO

HISTORIÆ

ERFVRTENSIS

LIBER III.

Multa haftenus pro libertate
 Reip. ampliandâ, † nec pauca *Felicitas Erfordiae*
 cum Moguntinae Sedis injuriâ *fordiae a-*
 peracta sunt, ast jam illi, qui *dulta in ca-*
 occupatae Civitatis vires ad se traxerant, *sum incli-*
 veram libertatem ignorantes, consiliis *nat impera-*
 malesanis florentissimam Urbem dejiciunt. *tium culpa*
 Hæc sunt tempora, quibus casum suum,
 & concatenata mala imputare Erfordia *Dietherus*
 possit. Extincto Adolpho Dietherum † *Adolpho*
 in ArchiEpiscopatu suffectum retuli, sed *infectus Cæ-*
 quem Fridericus Cæsar, ipsius summi *sari ingra-*
 Pontificis, Electorum, & Principum in- *tus.*
 tercessionibus spretis, (a) investire de
 Regalibus Electoriis renuit. Hoc turbidum *In turbidis*
 † erat, in quo cum piscari vellet Erfordia, *Moguntiae*
 viperam extraxit. Cæsaris partes ample- *rebus pesca-*
 cti necessarium videbatur, si Moguntiam *ri vult Er-*
 excutere vellet, non tamen initio aperte *fordia.*
 resacta. * Sed cum Fridericus Erfurten- * *MCCCC*
 sibus suppetias militares indiceret, illi † *XXVIII.*
 Dietherum compellant. (b) Inaudita hæc *Cæsari se-*
 jussa *quelā negat*

K 4

(a) Serarius in vita Dietheri.

(b) Extant litteræ in Archivo Moguntino.

*Cæsar Fri-
dericus Co-
mites &
Principes in
Moguntini
incitat.
*MCCCCL
XXIX.*

jussa Cæsaris esse, præclaram scèpe, at
sub Moguntia vexillis, nunquam seor-
sim operam se suam Imperio navasse, se-
parari à Sede Erfordiam nec posse, nec
velle. Curaret Dietherus, ut ab innova-
tionibus Cæsar abstineat. Archi Epi-
copus æqua Urbis postulata agnoscit, subdi-
tam esse Civitatem, & juramento Sedi
adstrictam, proinde ab ea non distraken-
dam, horum allegatione se Cæsari satisfa-
cturum. Non latuerat Fridericum Eror-
diam Moguntini Eelectoratûs Urbem ef-
se, verum æmulationem Dietheri conatus
ille spectabat, maluitque postea Cæsar
hæc arma Civitati remittere, quam desu-
per salutare Dietherum. Nihil † iste non
molitus, quo hunc affligeret. Henricum
(a) juniorem Comitem de Schwarzen-
burg, & Saxonie Principes instigat. *
Ille superiorem Eichsfeldiam, Heiligen-
stadium, & arcem Rustenberg, hi inferi-
orem, & in ea Duderstadium occupant.
Civitas est Eichsfeldiæ præcipua, licet an-
tiquitas & Regiminis Sedes metropolisti-
tulum Hagiopoli dederit. Nomen à Du-
done, qui comes & conditor perhibetur,
habet. Vicinæ plagæ commercia, &
gleba pinguior, rerum sufficientiam adji-
cit: non ibi curiosa suppellex, non luxus,
sed germana integritas, spretæ volupta-
tates, inopiam & mille mala proscripe-
runt.

(a) MS. Chron. Erfurtense. Rivander & alii in Chron. Thuring.
hoc & sequenti anno.

runt. Cives ex hordeo, tritico & lupulo cerevisiam coquunt, istius Regionis optimam, ea omnem viciniam majorem cum proventu intruunt, quod aquæ, vel æris beneficio, ex modicâ polentâ magnam Zythi copiam braxent. Incolæ ad res suas admodum attenti, manibus & linguâ à superiori Eichsfeldia discrepant, ac magis ad mercaturam & Brunswicensem Genium accedunt, nisi quod, ut solet, peregrinatio in aliis mores flectat.

Ad ista inter spem & metum hærebat Erfordia, tutior, quod & ipsa Dietheri æmula esset. Continuo † eam Cæsar ab illius obedientia retrahebat, nec Electoris titulo dignabatur, sed Dietherum de Isenburg appellabat. Civitas captandam occasionem rata, † parituram se Cæsaris mandato respondet, (a) verum sine legibus & judiciis civilem societatem non duraturam. Igitur Senatui jura Sedis indulgentia. † Personam Dietheri, non Moguntiam ira Friderici persequeretur, sic ergo annuit Cæsar, ut ille quidem, non Sedes pati videretur: favor Archiepiscopatus prætenditur, administratio Regalium & Electoralis Jurisdictionis in & extrâ Urbem Senatui defertur, ut jurium horum vivo Diethero Sequester esset. Eo autem vel Cæsari conciliato, vel mortuo, futuro Archiepiscopo de Electoralibus Eminentiis investito, cum fructibus perceptis re-

II.

*Erfordiam
ab obedientia
Sedis a-
vocat.*

*Civitatis re-
sponsum.*

*Jura Mogun-
tina defe-
runtur Se-
natui, quo-
ad vivet Di-
etherus.*

(a) *Superbis omnibus documenta in Archivis supersunt.*

restitueret. Frenum equo feroci creditum,
Senatus ab- † Inescata Civitas Imperii deliciis omnia
titur Seque- ex libidine agere, Moguntinos Officiales
stro. persequi, jura Sedis, monumenta, acta
 * MCCCCL sibi vindicare. * Dietherus ad hanc Ca-
 XXX. vitatis insolentiam ex justo mæore dole-
 lebat, & acius affligebatur, quod malo
 remedium deesset. Inimicus Cæsar, Sa-
 xones invidi, horum favore Matrem filia
Electo- du- impunè repudiabat. Elector † cum ali-
plici scrip- ter non posset, duplici scripto Moguntinae
to causam Superioritatem publicè vendicat, (a) ac
suam tuetur postquam discrimen cum Cæsare, suamq;
 innocentiam, simul, quod iis se Civitas
 immiscuerit, querelas attulisset, Erfur-
 tum in dominio, & proprietate Sedis, &
 jusque patroni S. Martini à multis jam sa-
 culis fuisse demonstrat, superioritatem in
 Erfordiam, jurisdictionem cum omni ef-
 fectu ArchiEpiscopo Electori competere;
 nil se quidem de libertatibus, & privilegi-
 is, quibus cives à Sede gaudent, diminu-
 tum, sed potius confirmata velle. Er-
Respondent furtenses † à superioritate Moguntina
Erfurtenses Urbis libertatem extinguere credentes, vi-
 cissim calamum stringunt, & affixis ad
 Cæsarem, Electores, Principes literis Ci-
 vitatem suam nobile Sedis Moguntinae
 membrum fatentur, ast omnimodam su-
 perioritatem Electori negant. Eximia
 quædam Jura Senatum independentem à Mo-

(a) Extat tam hoc scriptum, quam Erfurtensium ei appositum, utrum-
 q; Typis evulgatum.

Moguntia habere, partim accepta à Cæsaribus, aliis ab Urbis natali huc derivatis. Longam deinde seriem eorum subnectunt: retineret prærogativas suas Elector, sed & Civitatì suas relinqueret, separatas pactis, consuetudine, imò locis. Elector † ne quid in concordia favorem omisisse videretur, fratrem suum, (a) qui de antiquissima subjectione Senatum morderet, ablegat. Conventus in Monasterio S. Petri instituitur, † hortatur Legatus, ne desertis majorum institutis à felicitate illorum deviare. Fortunam in obsequiis habuisse Erfordiam, quamdiu Moguntiam suspexerit. Vanum esse libertatis suæ ab eo timere, à quo eadem fluxerit, nihil minus filie, quam servitutem Moguntiam intendere, eandem superesse Matrem, quæ dum filiam obsequentem amat, liberam velit; licentiam esse, quam adversetur. Ast cum hæc, non ut publicum, ita privatum cujusvis bonum promoverent, frustrà suadebantur, & Electoris frater infecta re discessit. Civitas ut seditionis notam dilueret, lædi se novis Dietheri postulatis queritur, † ac multis eum coram Cathedrali Collegio defert: molimina Dietheri non Urbis tantum injuriam, sed & ignominiam Capituli respicere, sine cujus assensu cum magni quid ArchiEpiscopus frustrà agat, in his cum præcipuo Electoratûs membro litibus, solo pertinaci genio ductore processisse: rogare se, vellet Capitulum, nobiles ac Ur-

*Elector per
legatum ur-
bis obedi-
entiam sollici-
tat.*

*Legati Ora-
tio.*

*Erfurtenſes
reddere E-
lectorem in-
viſum Ca-
thedrali ca-
pitulo co-
nantur.*

(a) MS. Chronicon Petr.

Urbes Electoratus Francofurti convocatis his se iustitiam causæ probaturam. Capitulum insolentis postulati iniquitatem exprobrat, de Cætero Erfordiam ut propotissimo Electoratus membro agnoverim majores, sic se deinceps habiturum, æ membrum imperia Capituli expectare, non proprium affectare Dominatum debere.

III.

*Dietherus
Albertum
Saxonie E-
lectoris filiū
coadjutorē
assumit.*

*Ingratum id
Erfurten-
sibus & cur?*

Prudenti consilio Dietherus † contra tot pericula Sedem Moguntinam Alberto fulcivit: erat is Ernesti Saxonie electoris filius, ecclesie Metropolitanæ Canonicus, magnarum virtutum & spei Adolescens, annos natus septendecim. Hunc administratorem à Sixto Papa IV. consentiente Capitulo impetravit, eundem huic Urbi provisorem, sicut & Eichsfeldiæ nominaverat, erfurtenibus multum reluctantibus, cum prius Vinariæ in eum confisissent. Est illa dignitas eadem cum Vicedominiu, sed cum hic sit humilior, quam ut hereditario Domino tribuere nomen valeat, Cathedrales Domini summæ rei erfurtensis providere, quam agere vices dici maluerunt. Subsiderunt nonnihil Saxonum animi, & restituta quieti Eichsfeldia. Sed † ingens hic erfurdia metus, auxit eum perperam actorum memoria, & profanati ad insolentiam Sequestri. Administrationem hanc successionem spectare facile inferebat, nodosissimum autem oberrabat Capistrum, si
Prin-

Princeps Saxoniae rebus Moguntinis praesesset. Tempestivè de remediis deliberatum, ne pericula consiliis majora fierent. Placuit † ex pacis & belli artibus praesidia petere. Amplioribus munimentis Urbem tutandam, ut non solum frequentissimum posset exercitum frustrare, sed, qui alter est munimentorum fructus, solâ praevisâ difficili expugnatione, & gravibus tēdiis plenâ conatum hostis abstergeret, cum eo consuleret depopulationibus agrorum, incendiis & mille malis, quibus miles etiam invicta Urbe in innocentēs saevit. Insuper abolitionem anteaactorum, & compositionem litium cum Alberto quarendam: primò autem munimenta coepta, tum quod postea fortiores, leges pacis amplissimas sperarent, tum quod non sine controversiis illa ipsa duci possent, sicque una conciliatione veteres, & novae sopirentur. Praecipuum † Urbi periculum è monte S. Cyriaci imminere videbatur: etenim vallum à monte S. Petri ferè ad radices istius excurrit. Primitus † validiora munimenta contra illum erigenda placuit, sed quaecunque illa, humiliora judicata sunt, quam ut propinquo monti resisterent. Testari Urbis annales, vix hostem nisi ab illo monte eam oppugnasse, qui hodie periculosior, postquam inventis in humani generis peniciem tormentis, subjecta propugnacula domare possit. Ergo praeveniendum hostem, †

Ex pacis & belli artibus praesidia quaerunt.

Mons S. Cyriaci munimentis urbis periculosus.

De eo consilia.

Scilicet de muniendo & S. Cyriaci monte.

*Difficulta-
tates.*

*Prima fuit
ipsum Mo-
nasterium.*

*Pro ejus
transloca-
tione Ponti-
fici suppli-
cant Erfur-
tenses.*

& invincibili arce montem occupandum prævaluit hæc sententia. Melius creditur consuluissent, si à monte S. Petri continuò ad Carthusiam, secundum vetera urbis vestigia munitio ducta: sic enim minuta Bruleto Urbs adhuc amplissima, justo spatio recessisset à monte, nec infensissimo democratia (quam præferebat Erfordia) castello indiguisset. Verum avara capacitati nihil demere audebant. Plures difficultates † & majores, quam præviderant, huic negotio se objecere. Prima in monialibus occurrit, (a) quarum cœnobium, villæ, agri isto in monte † fuerunt. Translocandæ illæ necessariò, quod arx in loco Monasterii extruenda esset. Nulla verò spes desuper ab ArchiEpiscopo impetrandi licentiam supererat. Igitur Sixtus IV. Pontifex ablegato ad eum Henningio Goedenio (b) Jcto, & Marianæ Ecclesiæ Canonico, aditur: † esse Civitatem hanc amplitudine opum, & potentia illustrem, ob hoc invidiæ multorum expositam, ut incolumitati suæ munimenta ponere jubeant præsentia mala, ingentes in eam sumptus se, majoresque jam fecisse, dum vastissimam Urbem persequi milliare Germanicum vallo, fossis, &

(a) Documenta hac de re in Archivis, Moguntino, Erfurtensi, imò haud dubiè in Pontificio & Cæsareo & Saxonico supersunt.

(b) De hoc Goedenio plura infra in motibus civilibus, Epitaphium ejus ex aurichalco fustum extat in Ecclesia Mariana.

curribus cinxerint: incassum omnia, nisi
 simons S. Cyriaci, qui mœnibus immi-
 net, positus in eo munimentis hostibus a-
 dimatur. Sed esse in eo moniales S. Bene-
 dicti, quæ propè Basilicam B. M. Virgi-
 nis in colle Severiano quondam habitârunt,
 ab Adalberto ArchiEpiscopo, (a) cum il-
 lum muniret, huc translatas. Istarum
 Cœnobium in arcem muniendam; id esse
 cuius licentiam à Sanctitate sua peterent.
 Citrà illius injuriam privilegium fore: in
 ipsa Urbe tutiori loco, magisque conveni-
 enti Monasterium aliud se Virginibus ex-
 structuros. Pontifex † nec Moguntino,
 nec aliis, quorum interesse poterat, au-
 ditis annuit Erfurtensum precibus; con-
 festim hi, & inopinato munitores immit-
 tunt. Interim etiam Cæsari supplicant.
 † Non longis ibi allegatis opus, sed innu-
 isse sat erat, in Moguntini æmulationem
 fieri. Igitur & is in Cyriaciburgum ple-
 nissimè consentit, insuper se contra viola-
 tores protecturum spondet. Impetratâ
 † Pontificis & Cæsaris permissione celeri-
 ter pergunt. Monialibus † Cœnobium
 aliud ad radices Petrini montis, ubi Ori-
 entem spectat, erigitur, commodus erat
 situs, quod templum S. Andreæ non pro-
 cul esset, id quod fornicibus suprà plateam
 jungunt, inque iis Virginibus Chorum
 exornant. Castellum † in figura qua-
 drata munitur, undique densissimis muris

*Pontifex
annuit.*

*Cæsar etiâ
consentit.*

*Munitio ce-
leriter con-
ficitur.*

*Moniales
transferun-
tur.*

*Descriptio
novi Castellâ
S. Cyriaci.*

am.

(a) *Supr. lib. I. n. 10.*

ambientibus, quibus versus planitiem val-
lum incumbit, alibi proclivitate montis,
& solo muro tutum. Ubi excurrit in an-
gulos, solidissimæ turres locantur, at-
men duæ illæ quæ latus versus Urbem de-
fendissent, coeptæ quidem sed perfectæ
non sunt, eo quod ibi à Civitatis vallo pro-
pugnari valeat, nec contra Urbem, sed
hostem muniendum censuerint.

IV. Munitionem hanc ægerrimè tulerunt
Mogunti- Moguntinus & Saxones, hi in æmulatione
nus & Sa- nem suæ domus arcem erigi, ille Jurisdi-
xones hoc ctionem utramque lædi queritur: abactas
munimento moniales, extructum castellum, illud si-
offensi. ne ArchiEpiscopo, hoc sine Principis con-
*MCCCCL sensu fieri non debuisse. * Mox adfertur
XXXII. fama † Dietherum dysenteriâ extinctum.
Dietherus (a) Temperavit nuncii lætitiā, † quod
moritur & Albertus successor esset. Actum videba-
succedit Al- tur de Erfordia licentia, Patre in Saxonia
bertus. filio Moguntia imperitante. Sed nihil
Erfurtenfium tam necessarium, quod decursus tempo-
ab hoc me- ris non dirimat. Interim humilitate po-
tus. tentiores mitigant Erfurtenfes, & ambi-
unt Ducem Wilhelmum Vinariensem, fra-
ternis frigusculis Ernesto sæpè contrarium,
simul Alberto omne obsequium per Lega-
tos offerunt: † multa hætenus contra ve-
terem necessitudinem inter filiam & ma-
trem intercessisse, nolle se defensionem
eorum suscipere, sed fateri, dissidio inter
Cæsarem & Dietherum, secutoque Seque-
stro

(a) Serarius in Diethero & Administratore Alberto.

stro in ArchiEpiscopatus injuriam interdum se abufos. Veniam mereri agnitionem erroris. Vellet Elector diem & locum indicare, ubi selectis Moguntia & Civitatis juribus a vitam fidelitatem sponderent. Albertus † Amerbacum suam Urbem in Sylvâ Ottonianâ sitam nominat; adsunt Erfurtensium Deputati. Elector Bertholdum Hennebergiæ Comitem, Cathedralis Ecclesiæ Decanum mittit. * Felicititer † omnis dissensio aboletur articulis concordia in publicum instrumentum redactis (a) Civitas Moguntinum pro vero Domino hæreditario, Sedem pro donatrice suorum privilegiorum agnoscit, seq; secundum pacta & consuetudines obtemperaturam, liberum Electorali judicio cursum, Ecclesiasticam, & ArchiEpiscopaliū Officialium immunitatem intactam fore promittit. Gera fluvius Electorali Jurisdictioni immediatè relinquitur. Lanariis, pistoribus, & cæteris, ne ulibi, nisi in tabernis Electoralibus venditent, mandatur. Vicissim Elector privilegium de non retentando civem in causis civilibus per ArchiEpiscopatum, & alia gratiosissimè concedit. Temeritatem verò muniti † Cyriaciburgi, & quod Diethero insultasset, multâ quadragies mille florenorum Civitas luit, eâque demolitionem redimit. Dum hæc ita Moguntia & Amerbaci tractarentur, simul Vinaria cum

*Amerbacæ
tractatus
indicuntur.*

* MCCCCL
XXXIII.
*Concordata
Alberti.*

*Erfurtenses
multantur*

(a) *Exstat in Archivio.*

Occultè si- cum Saxonibus actum est. † *Occultè ibi*
mul cū Sa- adversus Imperium, quod Amerbaci fa-
xonibus a- tentur, se muniant Erfurtenſes, fuſiſque
gunt Erfur- ingentibus pecuniæ ſummis, & † promiſ-
tenſes. ſis mille quingentis aureis in ſingulos an-
Protectionē nos protectionem Saxonicam emunt. Pa-
Saxonicam cta hæc eodem die, quo Amerbacenſia
ſubeunt. ſubſcribuntur: idque aſtutè: nam ſiſtis
 prius roborata, temerarius ille protectio-
 nem alienam ſubeundi auſus omnem con-
 cordiam cum Moguntia præpediſſet, di-
 lata verò protectio, poſteà reddita fuiſſet
 difficilior, Saxonibus alienos ſubditos, no-
 viſſimè Domino conciliatos, in protectio-
 nem recipere non audentibus. Hac arte
 Moguntiam inter & Saxones invidiare ſul-
 citata, dum hi prætendebant, quod illa
Mogūtinus negabat. Exceperant tamen Principes †
à legibus Pontificem Romanum, Cæſarem, & Mo-
protectionis guntinos Electores, quod contrà illos Ci-
exceptis. vitatem protegere nollent, hæc viciffim
 auxilia Saxonibus promiſerat, eoſdem
Ægrè tra- Mülhuſiam & Northuſiam à legibus fœde-
elatus cum ris eximens. Ægerrimè tulit hoc fœdus †
Saxonibus elector, ac paſſim de iniquitate rei con-
fert Mogū- queſtus: Civitas ut mitigaret culpam, le-
tia. gem hanc protectoriam non Urbem (a)
 ſed pagos ſolum Civitatis reſpicere præ-
 tendit, qui extrà eam hinc inde ſiti cuiuſ-
 vis injuriæ paterent, hos adverſus violen-
 tiam protectione potentioris, & ergà ip-
 ſos protectores ſanctitate fœderis muniri
 de.

a) Extant hujus excuſationis literæ.

debuisset. Nihil hisce apud Albertum agebatur, † sed cujus præmatura mors (a)

Albertum moritur.

V.

Post hanc pristinos animos assumpsit erfordia, necessitudine Saxonum, & Moguntia cum Alberto extincta, & stabilita protectorio fœdere invidiâ. Nil Bertholdo successoris de rerum agendarum peritiâ deerat, noveratque jam technas erfurten-
sum ab Amerbacensibus actis, quibus ab Alberto fuerat præfectus. * Cum ad † col-
lectas Imperii tertiam electoratûs quotam
conferre nollent, ipse Cæsareâ sententiâ
coëgit. * Senatus civibus gravis omnis
generis onera adinvenit. Præcipuè panis
& potui vectigal indixit, nec in molendi-
nis, nisi emptâ prius licentiâ, frumenta
admittebantur. Prohibuit Archiepiscopi
Sigillifer, ne Cleri molendina tesseras Se-
natus attenderent, sed cuicunque venien-
ti operam impertirentur. Petrensis (b)
Abbas potissimum detrimenti passus,
vectionem brasii longo tempore intermi-
sit.

* MCCCCL

XXXVII.

Successori

Bertholdo

cum Erfur-

tenf. lites.

* MCCCC

XC.

VI.

Lites Er-

fordia cum

Saxonicis

de re num-

maria.

* MCCCCX

CII.

L 2

Præ-
cipu-

(a) Serarius in Alberto Administratore.

(b) MS. Chronicon Petr.

cupualis (a) dere nummaria proponitur. Illi suam monetam ab Urbicis repudiari queruntur, cum tamen commercii & situ ita conjuncti sint, ut idem nummus, idem utrimque valor esse debeat. Hi necessitatem communis rei nummariae fatentur, verum non suâ sed monetalium culpa grave commercii remedium eligi. illos postquam novæ cujusdam monetæ nummi ex ærario in provinciam, & regiones expositi sint, eorum valorem cuspis novis minuire, non quod his plus addant argenti, sed aliis tantum commatibus signent, postquam in vulgus iverint, eidem exauctoriationi subjiciendos, sicque evenire necessarium, ut cum minutâ ista moneta primò omnium in Urbe confluat, hæc in istius abrogatione ingenti damno afficiatur. Id esse, cur cives nummos in primo valore acceptare formident. Conventum igitur ad rei nummariae consultationes Civitas vocaretur; nec sine illius præscitu mutaretur valor; vicissim nummi Saxonici in Erfordia boni & sancti essent. Pergunt Saxones Urbem delinire, utque majesta-

*MCCCCX tem suam, & fortitudinem ostenderent, Cui. * ludos † equestres (b) ac torneamenta sumptibus & Pompâ Regali exhibent. *Ludi equestres habentur.* Arena, ubi forum glastarium latissimè patet, † sternitur, atque contrâ spectatorum impetum tignis undique circumdatur, per

(a) Conventus hujus recessus in Originali extat.

(b) Anon. MS. Chron. Esur.

per singula tamen latera in aditum aperta. Senatus versus rivulum subdiales ambitus quatuor, ut alter altero esset altior, in longitudinem centum pedum crexit. Superior Senatoribus, alter nobilibus Urbis, & Principum, horumque officialibus, duo humiliores civibus, & Ducum famulis destinabantur: Ipsum Theatrum FridERICI Electoris, ejusque fratris Joannis nomina & arma exhibebat. Decem septimanis hujus circi magnificentiam labor assiduus perfecit. Sextus dies Julii festivus dicitur: pridie Saxones cum ducentis armatis adveniunt, octodecim Comitibus, pluribusque nobilibus stipati. Ingens ornatus equos, arma, viros decorabat. Altero die priusquam ludos inirent, Numini sub Missæ sacrificio in æde B. M. Virginis devotionem persolvunt, sumpto deinde prandio ad arenam, erectis lanceis, ordine decoro equitant. Senatus, † ne securitas Urbis, congregato ad publicum gaudium populo, proditiōis aut tumultus periculo exponeretur, plateas catenis, positis ad quamque vigilibus, occlusit, auxit etiam Cyriaciburgi præsidium, vallo-
rumque custodias, turmas insuper armatorum civium hinc inde in Monasteriis, & ubi vacua ædificiis spacia multitudinem caperent, disposuit. Ad ipsum spectaculi locum Erfurtensis Capitaneus cum octuaginta equitibus, & quingentis bipenniferis in principum honorem, & urbis tu-

*Senatus in
hoc concur-
sit pro secu-
ritate publi-
ca cura*

*Ipsius pugnae
descriptio.*

telam stetit. † Principes, & Comites octodecim Cataphracti pugnam hastis prelongis incipiunt, ita ut singuli cum singulis duellarent. Non tamen inter se Principes, ne virtutis æmulatio in fratribus invidiam gigneret. Ubi vel impetu fracta esset hasta, vel proximitate inutilis, ac cinaces nudantur, seque invicem, sub cataphractis tuti, excussissimis ictibus petunt: alter alterius ictum elidit, suum geminat, omnesque artes tentatæ, quas tutela sui, vel hostis offensio docebat, extremo impetu se urgentes ab intervenientibus sociis separabantur. Insignia pugnantium ex ordine ad arma Principum suspensa. postquam ita bini post binos severissimi furoris imaginem exhibuissent, in duas phalanges ab invicem secedunt, mox præcipitatis in in cursum equis altera alteram involat, ac sicut antea duellando, ita tunc turmatim certatum est. Solis radii nullis nubibus excepti ferreis thoracibus ardentius incumbabant, ut sub cataphractis persistere grave esset. Præter æstum, tot horarum impetu laborem augente. Secessum igitur ex arena, ac solennis pompæ ordine, præmissis tubicinibus, & Regalibus tympanis, ad hospitia revertuntur. Deponuntur loricae, atque nonnihil Principes quiescunt, sumptâ postmodum cœnâ curiam accedunt. † omnia ibi fidibus & cantu resonant, ac ne quid voluptatis deesset, filias suas & uxores, for-

*Finis ludis
epulum &
saltus in cu-
ria inchoa-
tur.*

formâ commendatas, Senatores miserant, cum iis Principes choreas ducunt, omni comitatu sequente. Senatus domum ex adversa regione ad lupos, curiæ ponte junxerat, ibi hi saltus peracti. Interim in ipsa Curia Principum sumptibus epulum paratur: nihil vel quod augeret delicias, vel demulceret Erfurtenfium animos, omissum. Gravidus auro abacus, dapes omnis generis fructibus, & saccaro peregrinæ regiones instruxerant. Ipsi Principes de majestate sua, ad familiaritatis humilitatem descenderant. Continuata hæc festivitas aliquot diebus, donec prævio urbis applausu de re benè acta, Duces cum apparatu ad sua discederent. *
 A nupero incendio templa denuò surrexerant, quibus de novis campanis providendum, & quoniam eâ, quæ è turri B. M. Virginis violentiâ ignis in cineres fluxit, majorem Germania non viderat, collecto iterum ære nova prioris æmula, †
 & quæ famam ejus continuaret, per Ec-
 cardum Kempensem funditur. (a) Pro-
 diit ingens æs campanum, ducentis sep-
 tuaginta quinque centenariis grave: mox per ArchiEpiscopi suffraganeum in Thuringia, Doctorem de Laspei sacratum, is ne operi admirando speciosum nomen deesset, Maria gloriosa benedixit.

*MCCCCX
CVII.

Major cā-
pana Maria
gloriosa fū-
ditur.

VII

Familiaritate Saxonum ausus civium in Moguntiam animati. Ut verò hæc inso-

L 4

len-

(a) Anon. Chron. Erfurt. MS

*Concordata
Bertholdi.*

*Iterum dis-
sensiones.*

** MD.
Editū Ma-
ximiliani.*

*Difficilis ad
edendum
subditorum
numerus
Civitas.*

(a) *Dicta Chronica & alia documenta publica.*
(b) *Ordinatio Regimini Anno MD. tit. von Sölsnern.*

lentiam sifteret, diem indicit, quo recen-
ter in controversiam tracta dirimerentur.
Hinc † Concordata Bertholdi, quibus ju-
ramentum Senatûs, & civium renovatur.
Cyriaciburgi munitio rati habetur, plura-
que indulgentur, ut colligi facile possit.
Civitati fœderibus, & vallis munitæ mul-
ta conniveri debuisse, imperiales tamen
collectas, quæ tunc indicebantur, & qui-
dem tertiam ArchiEpiscopatus quotam
libenter contulit. Ast mox iterum
dissensiones: (a) Senatus in gratiam æra-
rii mensuram vini minuerat: Non tulit
Bertholdus civibus suis novum hoc onus
imponi, severissimis igitur mandatis
abolitionem imperat. Senatus tandem
ægrè licet, mensuram pristinam restituit.
* Maximilianus Cæsar, ut quadriceni sub-
diti stipendiariû adversus Turcam alerent,
per imperium edixerat, (b) Elector Sena-
tui, numerum civium & subjectorum e-
deret, mandat. Ille † propalare vires
periculosam rem esse reponit, quam &
Urbs & Electoratus celare debeat. Si ci-
vium & subditorum numerus, ac per hunc
Reip. vires prodantur, cuilibet palam fru-
turum, quâ potentiâ evertere Civitatem
possit. Majori formidine ignota oppu-
nari. Elector metum intermitteri jubet,
non propalari, quæ Domino creduntur,
silentii fidem sanctam fore, missurum se

copias Cæsari sub Electoratûs vexillis, nec illum, quot Erfordia, Rhingavia, vel aliud Electoratûs membrum sustentet, indagaturum. Acquievit his Civitas, & postulatis Bertholdi se submisit. * Pro-
fusior erat Civitatis æconomia, quam ut annui redditus expensis sufficerent. Mutuæ hinc inde acceptæ pecuniæ, & cum iis usurarum onera, Novis † collectis
cives onerabantur, carnibus, vino, panis vectigalia indicta. Irritavit hoc Archiepiscopum, & subditos: hi novum onus, ille superioritatem suam invadi querebatur. Attamen Elector exoratus postea consensit. At non suffecit malo remedium, ideo in turbas & motus, quos dicam, erupit. * Georgius Comes Hennebergius per annum in hac Universitate literis incubuerat, (a) eum Academia Rectorem sibi præficit: refero hunc, non quod solo isthoc illustri Rectore conspicua fuerit Universitas; nam multos Principes, Comites, & Barones Rectorum Catalogus recenset, sed quod Spangenbergius ingenti falso Carnificem eum fuisse, Lutherum allegans, asserat, & seminarit calumniam in eos qui dicta ab aliis sine examine excipiunt. Lutherus sericarium fuisse textorem ait, pari calumniâ, quam & Universitatis nostræ matricula, & Coloniensis

*MDI.

Novas Se-
natus colle-
ctas impo-
nit.

*MDVII.

(a) *Catalogus Rectorum Universitatis Erfurt. editus à Dedekindo An. 1614. Spangenbergius Chron. Henneb. lib. 5. c. 44. Hoc de Rectore videantur scripta ab Universitate sub Apologia & defensionis nomine vulgata.*

niensis atque Argentoratensis, Cathedralis Ecclesiæ, quarum Comes iste Canonicus fuit, refellunt: ipse Spangenbergius alibi hunc Georgium Comitem agnoscit.

VIII.

Accessit aliud facinus, quod unà cum superioribus ingentes postmodum turbæ concitavit. Supremus plebis tribunus seu primus Quatuorvir Henricus Kelner imperialem præfecturam Kapplendorff

*Kelnerus
clam Saxo-
nibus Kap-
plendorffii
oppignorat.*

(a) † octo millibus florenorum Saxonibus oppignoraverat, nec Senatu, nec civibus consultis. Illi arcem cum pagis occupant: nemo erat, qui increpare temeritatem auderet, imò nec quærere licuit, quod ignorabat civitas, an vendita, vel

* MDIX.

*Onus æris
alieni urbi
premit.*

oppignorata præfectura esset? * Non contentæ † nec vectigalia prodigæ dispensationi sufficiebant; fides insuper ruentis ad inopiam Urbis apud externos defecit. Ipsi ci- ves precibus violentis ad credendum inducti; sed hæc omnia parum ad levamen- ad correctionem mali nihil conducebant, dum fons hujus, pessima reddituum administratio non emendabatur; eo miserius creverat, ut occultari amplius non posset. Instabant creditores plerique potentiores, hic Capitalis, alius usurarum, ille præterea causatorum sumptuum exsolutionem urgebat. Vacuo interim ærario

a) Anon. Chronica Erfurtensia MS. & varia documenta publica in Archivis extantia hæc & sequentia abundè referunt.

frustrati, cives extrâ Urbem passim infestant, capiunt, atque pignoris instar pro nomine retentant, postmodum suæ causæ iudices sub expensarum coloribus ad alterum tantum nomen extorquent. Senatus in angustiis trepidat, † utque miseriæ magnitudinem sciret, redituum & expensarum calculum reducit, reperitque istas ab his aliquot millibus superari. Videbatur necessitas omni consilio major, ac dum † eluctari non posset, communi desperantium more in votis altercabatur. † Pars ad communitatem civium rem deferendam censuit. Senatum oneri imparem, tam immensa nomina solvere non posse: crescere indies pericula & damna, quæ sin ulterius occultarentur, idem Senatui obventurum, quod domestica insentia celantibus, dum per momenta crescens malum impari ope extinguere conantur, usq; dum illud cum ædificii ruina semet ipsum ostendit. Reditus ordinarios expensis ^{minoribus} ~~maiores~~ calculum docuisse, de novis igitur obventionibus dispiciendum, quæ cum aliunde, quam de civium bonis accipi nequeant, æquum esse necessitatem iis manifestari, sed & collectas libentius suscepturos, si, quo consilio indictæ sint, resciant. Alii † sanctissimo silentio involvenda omnia censuerunt: Armis & numero potentem plebem, nec Senatui satis amicam, quem peculatus, & atrociorum criminum insimulet; solum Ducem abesse multitudini ad seditionem pronæ. Quod si æris alieni quantitatē opinione majorem intelligat, quanta indignatione, quibus conviciis Senatum sit petitura? nec Ducem de futurum, postquam multitudo publicè calum-

*Senatus atrocitate
malipercul-
sus hæsitat.*

*Inter se dis-
sident.*

*Alii æs alienum civi-
bus manife-
standum
censent.*

Alii negant

nia-

niabitur. Nihilmoderati à concitata plebe sperandum. Quæ causa mali? cur debita contradi-
 invanum tumultuantibus demonstrandum, qui miseri-
 am omnem imperantium culpæ imputabunt. At
 quid Tribuni plebis cum tanta potestate Senatum auxi-
 rent, si necessitates publicæ pro remediis ad commu-
 tatem deferendæ? esse hanc civilis Societatis legem,
 alii imperent, alii obediant, nec his gubernandi po-
 testatem subjiciendam. Ipsum tempus monere pericu-
 lum, eundem annum instare, (a) cum ante duo se-
 cula fatali motu plebs contra senatum cristas erexit,
 ut hominibus, sic Rebus sua temporum climata peri-
 culis horrere. Igitur adversæ fortunæ, furoris exor-
 cendi occasionem haud præbendam: è curia petendam
 remedium, cui salutem suam Civitas commiserat.

*Regens Se-
 natus dum
 convenire
 non potest,
 reliqua col-
 legia invo-
 cat.*

*Æs alienū
 ad populum
 deferitur.*

Neutra pars† alteri persuasit, divisus ergo
 regens Senatus, ex more Civitatis qua-
 tuor reliquos, nuperrimis annis curiæ fun-
 ctos, in consilium vocat, apertisque ara-
 rii necessitatibus, an ad populum hæc pro-
 remediis deferendæ consultandum propo-
 nit. Effecit † atrocitas mali, & consilii
 inopia, ut delatio ad civium communita-
 tem pluribus votis decerneretur. Indi-
 citur comitium, & ad congregatos per-
 quatuor Urbis regiones cives delegati mitta-
 tuntur: magno onere Civitatem premis-
 cujus levamen Senatus omni consilio ha-
 ctenus quæsierit, æs alienum esse quod
 urgeat, non suâ, nec fortè majorum cul-
 pâ, sed adversarum rerum violentiâ con-
 tractum: evacuari usuris ærarium, ut

(a) Vid. sup. Anno 1309.

expensis amplius non sufficiat, hinc annuè debita augeri, solâ morâ invalescere malum, atque tot ex alveis inundare Remp. quot creditores existunt. Igitur ut communitas vigilantiam Senatûs, & curam intelligat, ei aperiri necessitatem, & in partem sollicitudinis vocari. Vellent cives in medium cum Senatu consulere, quo tantum onus, priusquam Civitas succumbat, levigetur: Seligeret per singulos districtus Quatuorviros, concordia, & commodorum Civitatis amantes, his Senatum æris alieni quantitatem ostensurum, cumque iis sedecim, quomodo Resp. è tantis angustiis extrahenda sit, deliberatum † murmure excepit hæc populus, ante vulnus acceptum deliberari debuisse, declinare malum prudentis esse, de remediis etiam fatuos ab eventu moneri. † Attamen singuli districtus, ut Senatus petiit, Quatuorviros elegerunt, prudentes & qui loqui, quod sentiunt, auderentiis, ut de nominibus cum Senatu consultarent, mandatum. At hi suscipere in se negotium detrectant: periculosam rem esse, cum potentioribus agere, quibus nunquam veritas impunè dicatur, quantis odiis irritandus sit Senatus, si culpas, & æris alieni causas accuratius indagarent? veruntamen pro patria, pro Reip. utilitate se pericula subituros, si communitas de omni damno caveat, & stipulata manu protectionem Sancta Fide promittat.

Ac-

*Plebs mur-
murat.*

*Eligit Ora-
tores qui Se-
natum ade-
ant.*

*Mandatis
instruit.*

*Senatus er-
rorem sero
advertit.*

*Emendare
studet.*

*Æris alie-
ni quantitas*

*Electorum
ad populum
relatio.*

Acclamatum † est à multitudine, Senatum audacter objurgarent, his tot millibus dexteris incolumes futuros, nequid autem, nisi ex populi consilio Senatui proponerent, aut cum eo paciscerentur, se minusculissima quævis ad communitatem referrent, injunctum. Publicè hæc agebantur, & statim ad curiam delata, tunc † primum Senatus errorem consilii, quod culpas suas ad plebem detulisset, videbatur, eratque deliberationum summa, quomodo adversus populum se muniret. † Placuit cunctando illius fervorem declinare; vehementes esse plebis affectus, sed breves, nec ulla re magis, quam mora remittere: Nihil diu urgeri, quod multi urgent. Simulatis occupationibus aliis, electos ad se vocare Senatus differt, at populus elapsis aliquot septimanis, moræ impatiens, suis, ut Senatum accedant, promissamque æris alieni designationem urgeant, mandat. Ascendunt illi Curiam, nuperrimi Comitii Senatum monent, ac mandata exponunt. Hic turbatus metu registra exhibet, † computatur æs alienum, & sexcentorum millium aureorum reperitur: attoniti ad hæc electi, populo se relatores ajunt. Die postero cives convocantur, ad quos electi: † Interpellasse se communitatis nomine senatū, & æris alieni quantitatem urfisse, adferre se talia, quæ meliora vellent, ac dolere quod tristi nuncio populum terrere debeant: Registra, matriculas sexcenta millia aureorum, quæ Senatui, populusq; Erfurtensis debeat referre. Liquidè

hæc debita esse, atque creditorum annuam fidem triginta milibus emendam. Terror † primùm in silentio multitudinem continuit, postmodum murmura, & dissonæ voces, demum secuti clamores, omnia dira Senatui imprecabantur: non prædia sua, non bona tanto nomini sufficere; venditos à Senatu, non se modo, sed liberos, & nepotes, ad quos præsens ætas onus facultatibus suis majus transmissura sit. Electi plebem ab impetu † retrahunt: arduam rem esse, quæ non irâ sed ratione agi debeat: moneri Senatum de erroribus suis humiliter, ast non laceßiri posse, hoc rebellionem omnibus ætatibus adiosam redolere: delaturos se populi desideria, si moderata committantur, ferocis tumultus clamores sine legatis ad curiam venturos. Mitigatus his plebis impetus, electis, ut Senatui dolorem communitatis, referât injunctum: non pericula, non jacturam fortunarum ab obsequiis cives retracturos, obedientes ad justa quævis imperia: sed miseram ærarii conditionem se dolenter percepisse, præstitas hæcenus frequentes collectas, vectigalia, de cibis, potuque redditus in fiscum delatos, & hos tamen ærarii necessitatibus non suffecisse, ut insuper tam incredibilis summæ debita contraxerit? fidem suam hæc superare, petere igitur, † Senatus ab annis triginta fisci rationes ederet, ut videret communitas, quorsum collectæ civium, & tot pecuniæ à creditoribus acceptæ pervenerint. Accedunt electi Senatum, & mandata exponunt, ille † priusquam impro-

Multitudo concitatur.

Electi sedantur.

Populus ulterioribus mandatis electos instruit.

Reddi rationes petit.

Promittit Senatus rationes.

*Claves ur-
bis & custo-
diæ senatui
extorquen-
tur.*

provisi postulati momenta perpenderet annuit, sic tamen, ut ultimam spem cunctatione servaret. Sedata nonnulla indignatio plebis videbatur, sed offensam his postulatis Curiam omnes credebant igitur de eripiendâ vindictæ potentiâ consultatum est. † Senatum portas, valla turres Urbis, imò Cyriaciburgum præsidio tenere, claves ipsas & militarem tesseram sub arbitrio Consulis esse, quam faciliè in tromisso milite externo cives opprimi viderent? nunquam socios huic stratagemati defuturos, qui per discordias civiles urbem ingredientur, ac dum partem unam juvabunt, utramque oppriment: nec de Senatûs ausu dubitandum, ex legibus Julii peculatûs, de residuis, & repetundarum postulati, periclitari famam ejus, & bona, magnorum moliminum incitamenta eripiendum illi publicæ securitatis arbitrium, & cum hoc populum opprimendi facultatem: irent electi, atque à Senatu claves, & urbis vigilias peterent, sponderent tamen citra curiæ periculum hoc fore populum pro Reip. incolumitate facultates & animam positurum. Exequuntur mandata electi, tradi custodiam Urbis communitati petunt. Senatus malè actarum rerum conscientiam timidus, munimenta occupandi licentiam segni errore indulget, statim multitudo plebis armatur, valla & arcem implet, simul imperi-

um eo usque occupat, ut Senatum etiam invitum in officio continere posset. Variatum † in discursibus, unde moles incredibilis æris alieni Civitatem obruisset? crimini peculatûs communiter, sed & aliis imputatum: Saxonicam protectionem plus centenis quinquaginta millibus aureis stetit. Urbem Ducibus vectigalem factam, dum singulis annis mille quingenti penduntur. In Novesianam expeditionem superba prodigalitate quater centena millia aureorum insumpta. Schisma Dietherum inter & Adolphum, lites cum Sede Moguntina, Sequestrum præcipuè, subsecutosque tractatus, munimenta urbis & arcis, ac ob hæc Romanas legationes, immensam auri argenti-que summam hausisse.

Obtentis armis † rationes iterum urgentur: interim ii, quos malèactorum memoria premebat, † Saxonibus necessitates suas aperiunt, qui consilium & opem pollicentur: his promissis inerimis Senatus serâ audaciâ intumuit, cumque moram interpellaret populus, & rationes iteratò peteret, † earum editionem electis negat: nova esse plebis desideria, nec minus injusta: Senatum successoribus suis in Curia, non populo ad ratiocinia teneri, hæc majorum instituta, hæc leges, sanctas civibus, & quæ non nisi à rebellibus impugnentur. Obitupefcunt ad repulsam electi, iterumque rationes urgent: vanam renitentiam fore, arma & custodi-

M

am

Vnde Civitastatâ æris alieni summam contraxerit?

IX.

Urgetur rationum editio.

Malè sibi consciî Saxones invocant.

edere rationes renuntiant.

am urbis in manu populi esse, inermis curia num ausit negare, quod armata promiserit? vellet, nollet Senatus, perinde

Hinc populus concitatur. rationes reddi debere. † Auxit communitatis furorem inversa fides. Mox ad illam à Saxonibus † literæ veniunt: audi-

Saxonum litteræ ad communitatem. visse Duces, populum, & Senatum Erfurtensem licet civili dissidere, rogare se cives, ne superioribus obsequium, quia detrectarent, concordiam saluam Remp. fore, cū-

suram, si civilis ordinatio per seditiones concutitur.

Obtentis literis faciliè collegerunt cives, aliquos de Senatu Principes invocasse,

Communitatis Responsum.

ast illi per extorsionem armorum hoc periculum jam prævenerant. Responsum †

Ducibus; non sibi cum Senatu, sed paucis, qui rarium expilarint, remesse, nec aliud exigi, quam

ut iustitias edant, quorum bona administrant:

æqua hæc postulata omni jure probari, de cætero

Duces pro cura, & amore, quo vicinam urbem pro-

sequuntur, gratias haberent.

X.

Populus Erfurtensis ad Moguntinam recurrit. Post hæc † electi cum tribunis opificum de majori potestate sibi prospiciendum esse, plebi proponunt, nec ad alium recurri posse vel debere, quam ad Dominum suum, ArchiEpiscopum Electorem, & Sedem Moguntinam, hanc esse

Erfordiae matrem, à qua in adversis consilium & opem semper acceperit, augere annales fiduciam, quod pro concutiente Senatu contra plebem nunquam steterit, cives autem adversus injurias & dominatum Curiae perpetuò defenderit. Mittendos ergo propediem Moguntiam, qui rei

rei seriem Dominio exponant, nuncient etiam pericula: Senatum cum Saxonibus colludere, vellet Elector cives suos contra paucorum rapinas tueri. Priusquam

mitteretur nuncius, consilia senatus rescit. *Senatus ab hoc consilio retrahere populum studet.* † cumq; Domini sui iussu ad rationes ad-

gendum se timeret, omnibus modis communitati legationem dissuasit: nec fortius argumentum, quam à potente in animis vulgi libertate occurrebat: ne communitas Mo-

guntinum invocaret, quod sine libertatis suæ præsentissima jactura facere non possit. Carò illam stetisse majoribus, privilegia sanguine & pecuniis empta, num ista prostituere vellet, quæ non nisi semel amittuntur? & quorsum remota consilia, viciniâ se ad opem offerente? Adesse Saxones ad auxilia non minus promptos, quam ex protectorio fœdere ad urbis tutelam obstrictos, hos arbitros invocaret, dissidia ex æquo composituros. Surda adhæc † com-

munitas in proposito perstitit: fœdus protectorium iniquitates Senatus non concernere, Saxones suorum commodorum, quam urbis observantiores, testari illud præfecturam Kaplendorff, quam nuper rimè (nescire communitatem quo jure, vel injuriâ) ad se pertraxerint. Ut autem † certiores u-

trinque adversarii essent, singuli Senatores interrogati ab electis, an cum Senatu vel civibus sentirent. Idem per circulos Urbis factum est. Multi è curia partibus communitatis accesserunt, aliis vel imperio, vel sanguine senatoribus junctis ab ea deficientibus. Sicque discreti hostes, nec medium in civili motu relictum, sed

Sed incassum.

Discreti sunt factiosi.

M 2

qui

*Quatuorvi-
ri se partiū
plebis simu-
lant.*

*Iterum Sa-
xones invo-
cantur.*

*Saxonū ad
cōmunita-
tem literæ.*

*Communita-
ti suspectæ*

qui vitam & bona pro communitate non offerebat, hostis judicabatur. † Quatuor viros atrocior metus pressit, peculiariter constitutos, ut commoda plebis observarent, illi autem duplici delicto cum Senatu facultates Urbis prodegerant, & civitatis damna supprefferant. Igitur ut plebem lenirent, se pro communitate, cujus beneficio Curiam tenerent, publice declarant: sed verba, non fidem timor expresserat. Recepti à plebe, cur tantum æs alienum communitati non manifestârint? interrogantur, illi concussione prætendunt, & metum Senatûs. Crescente cum mora periculo, Saxones iterum malè conscii invocant, illi frequentibus ad communitatem literis, ut Senatui obediat, hortantur. † Æs alienum tanti non esse, ut propterea politiam divellant, opem se collaturos, & consilia ad levamen, sique petant, centum aureorum millia, quibus creditores magis importunos sedarent, mutuò daturus. † Omnia communitati suspecta, quæ à Saxonibus veniebant: syncerū non esse consilium, quod non emendat, sed mutat malū. Non mutuare sine usuris Saxones, nec fidem nudam sequi, sed pagos & arces in pignora velle, inter quæ, & mercem potentiores non distinguant.

XI.

Rursus electi cum opificum magistris desideria communitatis urfuri Curiam accedunt, congregata fuerant quinque se-

na.

natorum collegia, † & in iis Henricus Kelnerus
 Kelner Quatuorvir primarius, hunc de præfectura Kappelndorff, quanti vendi-
 ta esset, aut oppignorata? interrogant. *Kelnerus sit per Kaplendorff inter-
 rogatur.*
 Ille è subsellio in pedes elatus, proditorie
 sibi, & nequiter imputari venditum à se
 Comitatum, respondet. Momordit di-
 cti acerbitas electos, illumque ipsum esse
 reponunt, qui citrà Senatûs & commu-
 nitatis consensum Ducibus tradiderit: ad
 hæc ille, *quid communitas?* simulque † dex- *Superba e-*
 trâ pectus suum percutiens: *hic stat communi-* *us Respon-*
tas, ait. Paucis verbis, quæ impetus *sio.*
 protruserat, vitam perdidit. † Electi *Eâ sibi exi-*
 blasphemiam in Remp. esse inquit, quod *ium paral-*
 hic homo se communitatem jactet, expe-
 ctaret in carcere, usquedum de facinore
 statueretur. Atroci metu perculsi Sena-
 tores, quod intendi carceres Quatuorvi-
 ro audirent, pejora sibi metuentes, si hoc
 in tribunoplebis fieret. Rogant † ergo *Senatus pro*
 Magistros opificum, & electos, ne vim *Kelnero in-*
 Kelnero inferant, Saxones injuriam pro *tercedit.*
 sua habituros, si quid ei in causa Kappeln-
 dorffensi contingat. Securitatem publi-
 cam, jura, privilegia subversionibus ex-
 poni. Noverant electi solita Curiaë terri-
 culamenta, nec Kelnerum, priusquam
 populo retulissent, dimittere volebant:
 tandem ad interpositionem † Senatûs do-
 mum eundi licentia eâ lege data, ut prius *In sua domo*
 stipulata manu, vitâ & bonis, se citrà *arrestatur.*
 Senatûs & communitatis licentiam urbe

*In templum
S. Viti fugit*

*Carceri mā-
cipatur.*

XII

*Leviti com-
munitas ad
Moguntinū
deferendum
negotiū cō-
ser.*

*Disuadet
quintum Se-
natus Colle-
gium.*

*Saxonester
ritoriales
Dominos
vocat.*

*Contradicat
communitas*

*Saxones
communita-
tem objur-
gant.*

non egressurum, caveret. Ille tantos ci-
vium ausus, quos non præviderat, ex-
pertus, ne domi quidem suæ tutum se-
lore credens, in templum † S. Viti confu-
git † ibi per octo septimanas sub asy-
lutelâ mansit, iis autem exactis, cum man-
sionem hanc pertæsus ad domum suam re-
verteret, fugam meditari spargitur: fama
nocuit, igitur ut certius teneretur, † car-
ceri mancipant.

Sed interim primum communitatis de-
siderium, examinandi rationes frustra-
tur. Facile collegit illa, quo fine Sena-
tus cunctaretur, ea propter iterato †
rem ad Civitatis Dominum, Mogunti-
num Electorem deferendam conclusum
est. Sed denuò quintum collegium om-
nibus modis consilium dissuasit: † cum
Saxonibus communicandas necessitates,
ad eos tanquam territorii † Dominos
hanc curam pertinere, atque ad opem se-
toties obtulisse, ni velint, ut per eos sibi
benè sit, curaturos, ut sit malè. Nega-
vit populus † territorii Dominos Land-
gravios. Urbem Moguntinæ Sedis esse,
cujus providentiâ toties adversitates supe-
raverit. Confestim populi conclusum
Saxonibus nunciatur: † Hi graviter per-
literas idipsum exprobrant: relata sibi te-
meraria communitatis consilia, quod mis-
sis legatis Moguntinum dissidii civilis judi-
cem invitare, id est, fugatâ libertate pe-
regrinum Principem introducere velit,
pati

pati se hoc nec posse, nec velle, desisteret ab irrito conatu, vel temeritatis vindices expectaret. Monitus ex his populus de augmento periculi missionem accelerat. † Nominati sex æquali numero ex Senatu, Selectis, & Communitate, ut totam Remp. Domino præsentarent, hi mandatis acceptis, quæ præsens necessitas dictabat, iter ingrediuntur. Mox aliqui † conscientiam malæ administrationis territi ex Urbe fugiunt. Potuisset hic cessus levigare malum, si cum Civitate scelus reliquissent: ast foris inquieti continuo Duces instigant, nova malorum semina spargunt, prædas etiam non secus ac hostes in agris agunt: prætereà commercia quædam ad finitima oppida, ubi resederant, irreparabili cum Urbis damno transferunt. Elector † Saxonie Fridericus, Moguntinos Officiales Erfordie, missis aliquot Legatis interpellat: Spargi, discordiam inter Senatum & cives hinc proficisci, quod ipse Kapplendorffensem præfecturam in præjudicium Civitatis à Kelnero emisset, petere se, ut in auctores hujus mendacis famæ animadverteretur. ArchiEpiscopales ministri, sibi de his nihil compertum esse, indagaturos tamen in rei veritatem respondent. Cæpta inquisitio, sed incassum, tales sermones in Urbe manasse cunctis negantibus. Satisfactum sibi hac purgatione Fridericus, seque receptam sorte pignore cessurum

*Comunitas
sex Oratores Moguntiam mittit.*

*Malè cōsciā
secedunt.*

*Saxonis ad
Moguntinos
Officiales per-
tinet.*

*Erfurtensium
Legatorum
ad Electorē
oratio.*

testatus est. Deputati Erfurtenses † honorificē Moguntiae excipiuntur, admittuntur ad Electorem obæratæ Civitatis statum exponunt: expensas amplissimis redditibus majores decem millibus annuè superare: æris alieni summam sexcentorum millium esse: instare molestos creditores, captivare cives, & interitum omnia minari. Culpâ Senatorum his miseriis Civitatem immersam, aliis ærarium expilantibus, pluribus in pompam & luxum effusis. Nec tribunos Civium, qui commodè populi in Curia præsident, à labe immunes, dum, si non ipsi facultates publicas profuderint, saltem voris servilibus aliorum peculatibus famulati sint. Scaturiginem † mali ex calculo rationum oriri, hunc ab uno Collegio alteri positum, nunquam majori severitate, quam ipsum anno lapsò expectarit. Hinc profusas expensas, & liberiores peculatum, quia impunit. Igitur rationes à triginta annis examinandas, ut quorum crimine spoliata sit Civitas appareat, & scopulus in offensionis futuræ cautionem detegatur. Id esse, quod controvertitur, Senatu rationes civibus negante, sed paucos, non Senatum esse, qui negent: nuper enim discretos, qui desiderium hoc populi vel avversarentur, aut vellent, ac non multos adeo male administrationis conscientiam retractos, reliqui pro communitate se declarantibus, illos autem astu & dolo justà hujus postulata hætenus eludere, ac quod plus est potentiam Saxonum minitari, jamq̃ illud effecisse, ut sæpius Duces per literas se arbitros, & compositores litis obtulerint. Colligeret hinc negotii periculum Elector, quodq̃ non solum Erfordiae, sed causa Archiepiscopatus agatur. Celeri remedio eludi periculum consuleret ergo, & juberet, quid sibi, quid civibus expectaret.

Cur rationes non exactè reddite.

expe-

expediat, & suam urbem contrà paucos, qui domi-
 natum invaserunt, tueretur. Attonitus ad
 hæc † Uriel Elector, num de peculato-
 ribus iis adhuc vivant, interrogat, qui
 tam incredibili ære alieno Civitatem op-
 prefferint. Affirmantibus delegatis, se
 consiliis, & ope adjuturum promittit,
 tutarentur fideliter Urbem, ne qui à po-
 tentiâ alienâ criminum impunitatem quæ-
 runt, eam opprimant: Rectè Cives Do-
 minum invocasse, ideoque se ex Capituli
 consensu moliturum extrema, quibus suæ
 Moguntia filiam juvet, atque ut locorum
 distantiam corrigat, Consiliarios in redi-
 tu Comites assignaturum, qui præsentem
 Erfurti subitis consiliis pro varietate even-
 tum adsint. Hoc † responso, datisq;
 ad communitatem literis dimissi, cum E-
 lectoralibus Consiliariis reditui se commit-
 tunt. Data ergo Consiliariis amplissima
 potestas, agendi cum Senatu & Civibus,
 quæ Civitatis, & Electoratus utilitas, sa-
 lus, & necessitas postularet. Addidit
 ArchiEpiscopus literas ad Fridericum E-
 lectorem Saxoniae, quibus ut Commissa-
 riis suis ope & consilio, si requirerent,
 adesset, petiit. Nihil non moverunt
 profugi, ne turbatae Reip. vindices Er-
 furtum appellerent. Gøedenius præci-
 puè, qui astutiam suam juris peritiâ arma-
 verat, quâ sibi famam apud posteros com-
 paravit, ac licet Clericus esset, Maria-
 nae Ecclesiae Scholasticus, dissidiis tamen
 civi-

*Urielis Ele-
 ctoris Re-
 sponsum.*

*Electore Er-
 furtensum
 delegatis cõ-
 siliarios in
 reditu ad-
 jungit.*

civilibus se immiscuerat. Hinc exilium, cuius damna ut Saxones compensarent, cum Collegiata Ecclesiae ad omnes Sanctos Wittenbergæ præpositum nominant, Ductore Thunio equite, Friderici Electoris Marechallo, viâ & aditus in Thuringiam, ne quâ legati penetrarent, obsidebantur: timuerunt illi periculum, ideo non nihil à via Regia deflectentes monasterium Vallis Georgianæ petunt. Thunio

*Thunius ex
insidiis in-
tercipit.*

nio † confestim adventus innotuit, ille collectis copiis Monasterium mille quingentis armatis cingit: evocatos deinde Civitatis nuncios acriter objurgat: an citrà Dominorum Thuringiæ consensum Legatos externi Principis ducere per provinciam auderent? cur repudiata propensâ suorum Principum ope, Moguntiam invocarent? simul † vincula imperat, quibus obstricti Vinariam ducuntur.

Captivantur.

*Thunii ad
Moguntinos
sermo.*

Postea † Legatos Electorales accedit, iisque importunius, cur sine Landgraviorum veniâ provinciam sint ingressi, exprobrat, simul ut ocyus vias suas repetant, mandat. Illi † jure gentium se u-

Responsum.

fos reponunt, quod innoxium transitum haud neget, quem quo jure prohibere Thunius velit, non se interrogare, scire enim quod nullo: sed quo auctore faciat, id cupere, ut an cum prædone sibi res fuerit, aut milite, suo Domino referant. Thunius sanctissimi juris violationem imputare Landgraviis non ausus, Ordines

pro-

provinciae, Comites, atque nobiles auctores prætendit: hos unâ secum timere, si hoc in motu Urbem ingrederentur, ea molituros, quæ Principum suorum juri-
bus, & protectioni derogarent. Moguntini longissima hæc à proposito suo frustra demonstrant, tandemque eo adacti, † ut turpitimore Legationis sanctitatem corrumpere, ac se mandatis Thunii subjicientes vel Moguntiam, vel Würceburgum regressuros jure jurando promitterent. Simul literas ad Fridericum Electorem, & alias ad commun-
itatem ab Uriele destinatas Thunius retinet, cumque de injuria conqueri per literas vellent, prohibuit. Thunianæ violentiæ nuncius admodum Erfurtenses irritavit: Spoliatores fisci Legationem hanc Saxoni-
bus prodidisse, aliâ intra mœnia hostem, qui cum externis in Reip. interitum, in civium vincula conspiret. Murmura in minas abierunt; ex hinc alius post alium se subduxit. Communitas † pro captivis
anxia Moguntinum interpellat, apud Electorem Saxoniae pro liberatione detentorum ageret. Iterum hoc Thunius rescit; nec enim discordia civilis arcanum
habet, factionibus simulatorum sociorum fraudibus obnoxiiis. Aucta Thunii insolentia, minis & incusationibus captivos ter-
ret, his autem immeritiæ captivitatis remissionem petentibus unâ semper voce responsum est, Kelneri, & Goedenii
Do-

*Moguntinæ
reverti Mo-
guntiam co-
guntur.*

*Erfurtenses
pro libera-
tione suorum
Moguntinæ
interpellant*

*Moguntini
super viola-
to gentium ju-
re querela.*

Doctoris, aliorumque nonnullorum, qui peculatûs, aut proditionis rei erant, causam probarent, nullam nisi Saxonica opem expeterent. Moguntinus ꝑ literas ad Electorem Saxoniae de injuria de gentium, & Romani Imperi Juribus læsis graviter queritur. Deputatorum Erfurtenesium liberationem urget, ast ille, comiter licet, nihil ad desideria respondet.

XIII.

*Alii Legati
Erfordiam
mittuntur.*

Interim ꝑ alios Legatos Moguntinus Civitati submittit. Hi postridiè omnium sanctorum feliciter appellunt, nisi quod cum de nocte ad portam venissent, ac omnia suspicionibus horrerent, ad diluculum palare ante Urbem debuerint. Cum his per literas Erfurteneses ad fidem servandam, & valla diligenter custodienda hortatur, simul de auxiliis certos esse jubet.

*Aucta ex
hinc Saxonum
indignatio.*

*Laurentius
Herbip. E-
piscopus se
interponit.*

Legati postero die Curiam ascendunt, atque mandata exponunt, auditi pronis auribus à plerisque, sed multis ingrati, qui libertatis pericula delictis suis obtexere non desierunt. Aucta ꝑ Saxonum indignatio, quod Civitas Moguntinos admiserat. Ipsi etiam Electores sibi querelas movent, quibus sopiendis Laurentius Herbipolensis Episcopus, Franconiae Dux fidelem curam adhibuit, ac effecit, ut Mülhusii ꝑ conventus indiceretur. Ibi Moguntinenses Legati fontem mali corrigendum esse ꝑ graviter demonstrant, præmittendam causæ cognitionem, vo-

*Moguntino-
rum propo-
sitis.*

can-

candos ad calculum fisci præfectos, in eorum fraudes & perversam administrationem inquirendum, ut qualiter ærarii vulnera sananda, atque ab his scopulis impropterum cavendum sit, appareat. Ast † Saxonici, Senatum non auditum, minus convictum, auctoritate suâ spoliatum ante omnia restituendum esse contendebant. Velle hoc Pontificias & Cæsareas leges, quibus cum satisfactum erit, & puniti turbarum auctores, tum demum ad causæ cognitionem descendendum: Contrà Moguntini: † Senatum auctoritate suâ destitutum sibi nondum liquere, aliud curiam loqui, nisi quod fugitivi quidam ad turbas secesserint. Prætereà tristem eventum, & aperta satis facinora, suspecti Senatum postulasse, num, quam suspensionem leges, ante causæ cognitionem privatorum utilitati indulgent, Collegiis & communitati deneganda sit? Kellnerum, hujus enim captivitatem sat apertè Saxones notaverant, non minus atroci falso, quam crimine, inconsultâ Civitate, nomine ejusdem quædam peregissee, atque ingenti sacrilegio privata placita Sigillo Reip. roborasse. Hunc & similes pristinæ potestati atque sigillo restituere, quid foret aliud, quam suis latibulis reddere latronem, ut pendente causæ cognitione continuare scelera possit. Demum non concordiam sed turbas in irritatâ ingentibus damnis communitate

ex-

Saxonii desideria.

A Moguntini refutatur.

*Saxonica
consilia nu-
dantur.*

*Conventus
sine fructu
solvitur.*

XIV.

*Legati in se-
natu acta
conventus re-
ferunt.*

*Comunitas
redditiones
rationum
denuò ur-
get.*

*Legati Mo-
guntini cir-
cumveniun-
tur.*

excitandas, si præmaturâ illâ sententiâ
condemnetur. Saxonici Dominorum
mandata prætendentes opinioni suæ per-
tinaciter inhærebant, de captivorum li-
beratione interpellati nihil de his sibi com-
missum, ac interrogati, cur Moguntinâ
Erfordiam iter persequi liberum non es-
set? se causam nescire, cæterum Domi-
nos suos in ipsa Urbe jurisdictionem etiam
habere aiebant. His inexpectatis Mogun-
tini sollemnissimè contradixerunt: nova es-
se, & inaudita, Saxones aut Thuringiæ
Landgravios in Erfordienfi Civitate Ele-
ctorali Moguntinâ, jurisdictionem præ-
tendere. Cumque his conatus suos, &
consilia Saxones nudassent, † ille conven-
tus interruptus est.

Legati Moguntini † Erfordiam profe-
cti, in Senatu acta conventus referunt.
Ille præsentibus electis se ordine suo, gra-
duque senatorio nequaquam destitutum
professus est, nec claves aut documenta
sibi erepta: hæc civibus sed sponte mon-
strata, sub pristinis seris adhuc custodiri.
Ista domui Saxonicæ scribi velle. Insta-
bat communitas, ut tandem principale
† negotium, discussis administratorum
ratiociniis initiaretur. Legati diem indi-
cunt, quo ad Curiam venire, atque au-
dire rationes vellent. Senatus se para-
tum respondet, unum autem Legatos
haud gravatè concessuros: † invetera-
tam huic Civitati, multisque jam sæculis

firmatam amicitiam cum Mülhusia, & Northusia esse, communi consilio alteram alterius necessitates sublevare, ab his deputatos aliquot se rogaturos, qui huic negotio adessent. Viciniam brevem moram promittere. Indulgetur dilatio, qua occasione Saxones, ut consiliarios suos mittant, à quibusdam interpellantur, certam erumpendi viam inter illos & Moguntinos discordes sibi polliciti. Thunius insuper suorum Principum indignatione terret, si quid cum Moguntinis, absentibus Saxonibus ageretur: hoc Landgravius, hoc Erfurtensum libertatem postulare. Quæ cum ad Moguntinos deferrentur, exprobratum Senatui, quod Saxones clam advocarentur: illi qui in Mülhusino conventu Sedis, & Civitatis jura disputaverint, jurisdictionem in Erfordiam prætenderint, an ab iis fidele consilium sperarent, qui concives suos, etiam Archiepiscopi petitione contemtâ, captivos tenent? communicare se cum Saxonibus, eosque admittere, defectu mandati non valere. Interea Mülhusini, † & Northusani deputatos mittunt, qui cum venissent, rationum examen communitas instantius urgere, frequentare curiam, monere, Senatus autem excusare moram, negotia prætendere, procrastinare, promittere. Urbici fraudulentas dilationes advertunt, † cumque rationum editionem frustra expectarent, paucis, quæ ad

Vocati Mülhusini & Northusani ad sopiendas controversias veniunt.

Nihil efficiunt.

con-

*Comunitas
editionem
rationum i-
terum urget*

*Tota com-
munitas a-
pud Mogun-
tinum pro
tutela sup-
plicat.*

concordiam faciebant, præmissis, vale-
dicunt. Acres hinc motus in plebe, quæ
dira omnia Senatui imprecata, quod cum
stando vota communitalis eluderet. Se-
quiores spes prædæ junxit, atque jam
opulentiorum domus conspiraverant, &
as per tumultum direpturi, sed præve-
nit cum electis Senatus, & auctoribus ca-
ptis, dispersis aliis securitatem firmavit.
Communitas † Legatos Moguntinos
terum interpellat, tandem quæ pollerent
auctoritate Senatui districtè rationes man-
darent, frustrà leniter cum illo agi, qui
facinorum impunitatem in renitentia po-
nit: huc cunctationes, & moras, huc
Senatûs consilia spectare. Legati ut ob-
jectiones Saxonum refellerent, quibus
non à Civitate, sed rebellibus invocati
arguebantur, cujus mandato auxilium
peterent? interrogant, † ac communi-
tatis auctoritatem allegantibus, irent, a-
junt, atque mandata à Rep. adferrent.
Relata hæc ad populum, qui in diem al-
terum comitium indicit. Cæmiterium
Prædicatorum colligendæ multitudini de-
stinatur, frequens fuit multorum milli-
um conventus, at Electi turbæ non fiden-
tes Monasterium ingrediuntur: nam & il-
los multâ consuetudine reliqui senatores
nonnihil infecerant: inde ad communita-
tem exire jussi comparent, atque unani-
mibus votis hereditarii Domini imperium,
ejusque Legatorum auxilia implorari
debere

debere concludunt. Eunt ergo ad Moguntinam Curiam Electi, & milleni cum iis, iteratò communitatis desideria multis cum precibus explicant. Legati promptam opem pollicentur, ipsos se Curiam adituros, Senatum, qui sponte rationes edere nollet, ad iussa debere. Die postero † ab Electis & turmâ civium stipati in Curiam, ubi collecto Senatui misérias Civitatis objiciunt, has, cum indies crescunt, celeri remedio corrigendas, & tamen Senatûs consilia non nisi moras intendere? sat Domino Electori, sat esse communitati illudum. Claves Archivi, cistarum, forniculipq; percepta, & exposita discutere præsentibus electis aggrediuntur. Jam sibi laqueum intendi malè conscii metuebant: † alii seditionibus Legatorum ausus evertere conantur, arcana Reip. profanari in vulgus, spargunt: Occupasse jam Moguntinos Curiam, documenta, libertates, privilegia, omnia sub potestate peregrinorum esse, unam manum surripere nunc posse, quod mille crucientis dexteris majores adepti sint. Invenerunt apta verbis ingenia factiosi, cumque Patri-cii dominatum suum lædi crederent, istis potissimum accesserunt. Sed vigilantibus armis turbis præventum est. † Ipsi opifices cataphracti laborabant, ne Senatus & Patricii reliquum populum opprimerent, hinc frequentior iterum aliquorum fuga, Saxonibus ad receptionem paratis. Non diligentius in Civitate, quam

*Legati Mo-
guntini su-
spectos ad
redditiones
rationum
urgent.*

exigunt,

*Seditiosi su-
spectos red-
dere Mogun-
tinos conā-
tur.*

*Cives ar-
mantur.*

N

extrà

Profugi cū Saxonibus consultant. extrā Urbem à profugis ad consultationes itum. Goedenius † Ictus Doctorem inter socios egit, pravis omnibus in patriæ subversionem instruens. Iisdem Saxones longis promissis tempus abbreviant. Non se nisi facultatibus, & honoribus restitutis exulibus, cum Erfordiâ pacem inituros, sua, & illorum commoda pari severitate curaturos. Sed cum haud exiguuo mortalis ævi spatio negotium duraret, plurimi sepulchro sunt intercepti, rediit unus, quem referam, qui technas omnium supplevit.

XV.

Novus Senatus legitur. Vacabant non pauca fugitivorum Senatorum subsellia, nec infrequens Senatus auctoritatem amplius tueri poterat. De novo † igitur eligendo ad populum concionem faciunt electi. Communicantur cum Legatis consilia, illi ex civium numero pacis, & utilitatis publicæ amantes nominarent, simul illud permittunt, ut *Quartus Consul ex opificibus electus.* quartus Consul † non ex Patriciis amplius sicut hætenus, sed ex tribus opificum sumeretur, quo potentior communitas adversus oligarchicas molitiones esset. Distribuantur coram Moguntinis calculi, & qui Civitati consulerent, eliguntur, ubi illud quidam carpebant, quod peregrini in Curiam reciperentur, quæ hætenus Transalanis non patuit. Ab electo Senatu obedientiam & fidelitatem ArchiEpiscopo promitti, idque cum iuramento ex more Legati exigunt. Simul
juris

juris jurandi formula concipitur. Ea † nonnihil à veteri differre videbatur: quippe olim † superioritatem Moguntinam se conservaturos juraverant, nunc *fidelitatis & obedientiae* verba fuerant addita. Hæc sit ad hæc Senatus, nec sine communitalis præscitu novare quid voluit. Legati novatum † quid in hac formula negant, promissum olim jura Moguntina salva fore, hæc inter haud dubie fidelitatem & obedientiam Domino Hereditario debitam, & agnitam fuisse, clarius autem jam expressa, quod Saxones in Urbem noviter quid prætere tendere moliti sint. populus † libertatibus suis nil derogari videns, si Domino obedientia promittatur, ut Senatus conceptis verbis juraret, annuit. Acrior hinc Saxonum indignatio, & multiplicata hostilia; sed Moguntinus † pro incolumitate Urbis sollicitus mandavit Senatui, ut sub octo Capitaneis, quibus ille nonum addidit, cives distributi pro securitate munimentorum vigilarent. * Prætereà apud Maximilianum Cæsarem † pro Civitate egit. Ille ut Saxones pariter & Erfordia captivos utrimque sine lytro dimitterent, severissime mandat. Prompti Erfurteneses, sed difficulter Saxones obtemperant. Ne tamen in Cæsaream majestatem peccare viderentur, † detentos hæcenus liberant, mox alios intercipiunt. Aliud mandatum Cæsareum in gratiam Urbis impetrat Elector, † ne scilicet

N 2

in-

*Formula
juramenti,
Senatus.*

Mutata videtur.

*Moguntinæ
contrarium
demonstrat.*

*Juratum in
formulam
propositam.*

*Civibus Ca-
pitaneis præ-
ficiuntur.*

* MDX.

*Cæsar capta
vos utrimque
dimitte præ-
cipit.*

*Saxonum
stimulatio.*

*Electo pro
urbe Mora-
torium im-
petrat.*

intra quadriennium ab ullo creditorum, facto vel jure, propter æs alienum molestaretur, pœnâ quinquaginta marcarum auri puri adjectâ inter fiscum Cæsaris, & Urbem dividendâ. Sic tandem Civitas ope Moguntina se protegi sensit. Verum neque hoc moratorium insolentes quosdam creditores continuit. Ipsi Saxones hinc inde cives intercipiunt, detentos aliquamdiu, ante finem motuum in Urbem se non reversuros jurare adigunt. Intra mœnia de restituenda Civitate sedulò deliberatum est, levabantur civium onera, illa præsertim, quæ esculenta presserant, ne quid tamen ærarium † detrimenti pateretur, Universitatis prædia, & pomœria, quæ senatores inter se partiti fuerant, fisco addicuntur. Necdum Thunius quiescit. † Iteratis Epistolis Senatum pro expellendis Moguntinis, pro recipiendis auctoritate Saxonum exulibus interpellat. Nec congruo titulo dignabatur, sed *putativo Senatus* literas inscribebat. Populus † externis calamitatibus pressus in Patricios, quos mali auctores credidit, magis exacerbat, multos ex iis captos quæstionibus subjicit. Francofordiæ † nostra etiam Civitas debuit, illa moratorium Cæsaris obreptionis arguens, processus in Imperiali Camerâ impetrat, sed ad interpositionem Moguntini denuò cassantur. Atroces exitus res spectabat, crescentibus utrimque partium studiis.

Ipse

*Pomœria
fisco addi-
cuntur.*

*Thunii mo-
tamina.*

*Populus in
Patricios
sevit.*

*Francofur-
ti morato-
rium im-
pugnat.*

Ipse † Moguntinus & Saxones jam æmu- *Inter Mog-*
 li, & imminentis belli Duces. Igitur *& Sax. bel-*
 Cæsar Magdeburgensi, † & Herbipolensi *lum gliscit-*
 Archi- & Episcopis examen litigii, & *Avertitur*
 compositionem demandat. Hi Cæsarea *per Cæsa-*
 mandata executuri Erfordiae conveniunt: *rem.*
 non erat paucit temporis negotium, sed
 priusquam lites componerent, discedunt,
 per Legatos reliqua tentaturi, iis tamen
 factiosis, † qui turbas amabant, age- *Turbæ &*
 bantque multa pro arbitrio, spoliatis ali- *spolia sub*
 orum ædibus, aliis quæstionibus subje- *pœnâ capitis*
 ctis, quies sub pœnâ capitis indicta, sic *inhibentur.*
 que turma nigra (nebulones erant per
 scelera, & ausum congregati) adempto
 vexillo divisa fuit.

De Henrico Kelnero suprâ dictum, ille *XVI.*
 hætenus carceribus, † quæstionibus, & *Kelnerus*
 mille malis vexatus fuerat. Quæ fassus in *quæstioni*
 tormentis, ac in Banco juris postea con- *subjectus.*
 firmavit, per Notarium in scripturam re-
 dacta, communicata Electorali Judicio,
 & populo prælecta sunt. An inquisitores
 processûs leges observârint, an metui vel *Kelneri cõ-*
 odio indulserint, non dixerim: multas † *fessio.*
 ærarii expilationes criminum Catalogus
 referebat. Oppignoratio Kapplendorf-
 fi primas tenuit, populi vindictam po-
 tissimum provocans. Concluditur Kel- *Condemna-*
 nerum † merito supplicio afficiendum, *tur ad la-*
 seu ob frequentia furta suspendendum ef- *queum.*
 se. At patibulum ab Urbe † longius dis-
 situm, ut intercipi in via reus à Saxonibus

N 3

posset

*Executionis
 difficultates
 & descri-
 ptio.*

posset. Igitur Moguntinus Prætor in ipso vallo ad portam Krempferianam erigi furcam jubet. Nec Carnifex tum habebatur executionis minister : turmatim Prætor urgetur, Carnificem advocaret. Iudicii Vogteto minæ adduntur, ni tempore debito carnifex adesset, ipsum ad vices ejus cogendum. Anxii Officiales Moguntini, cum exterris Saxonum haberi non posset, præmiis per vocem præconis ad inhumanum facinus invitant. Ecce offert se ejusdem non familiæ, sed nominis Kelnerus, molitoris filius, Henricum hujus patrinum fuisse, atque eum à laqueo quondam redemisse ajunt : is acceptis tredecim florenis ei spiritum intercludere promittit, cui suum debebat. Die postero, scilicet pridie Apostolorum Petri & Pauli Iudicio Moguntino reus sistitur, præleguntur ei furta, ipse negat, sed cum Prætor, an non post torturam in banco juris fuisset confessus, interrogaret, idque affirmaretur, accedentibus etiam plebis clamoribus suspendendum esse Kelnerum, indignum miseratione, qui tot miseros effecisset, ad pœnam laquei condemnatus est. Collisis manibus, aliisque tripudiis sententia à civibus excepta. Dum autem ad suspendium trahitur, de loco supplicii disceptatum : profanari mœniorum sanctitatem, si in ipso vallo suspenderetur, ducendum, ubi alii fures pendent. Ipse reus altercationes audit, & quo-

quoniam eum res maximè concernebat, suam quoque sententiam dixit: actum fore de privilegiis, & immunitatibus, si diro supplicio munimenta Urbis scelerarent, moriturum se, ubi alii fontes justitiæ debitum persolvunt. Non obscurum fuit, eum in spem liberationis Saxonicae hæc suadere, quam ideò certius expectabat, quia Juniori Duci Joanni, nomine Civitatis in baptismo adstitisset. Movit tamen consilium, & ad patibulum extrà Urbem ductus; at præmissi exploratores, qui, num Saxones in insidiis aessent, indagarent. Simul octingenti armati cum duobus tormentis bellicis majoribus, & sexaginta curribus, quibus in munimentum se cingere possent, comitantur. Ventum ad patibulum, ubi tyro satelles, imperitus artis, miserè Kelnerum torquet, ac postquam ter vivus adhuc de furca decidisset, quartò attractus, tandem fauces interclusæ sunt. Intercesserat antea Thunius pro Kelnero, sed accelerarunt iudicium inimici preces.

Frequentiora post hæc † hostilia, ut conducere militem, & suas arces præsidio munire Civitas cogeretur. Ipsæ etiam opifices, eorumque famuli numquam sine armis. At sine turbis multitudo non armatur; in parochia S. Michaëlis dedicatio templi festivius, utque solet, potitando celebrabatur. (a) Obvii sibi studiosi

N 4

(a) Anon. Chron. Erf. MS.

XVII.

Frequentiora hostilia

*Ingens tu-
multus inter
studiosos &
cives.*

studiosi, & milites, & opifices, omnes te-
mulenti, primò verbis, mox armis pro-
pè Collegium majus contendunt. Audæ
accursu utræque partes, sed studiosi ad-
versarios ad latam usque plateam repri-
munt. Ibi fugientibus cives subveniunt,
& redintegratur certamen: cæsim, pun-
ctim, jactuque lapidum strages datæ, jam
milleni pugnabant: crescente per horas pe-
riculo cives ad arma vocantur. Victi nu-
mero studiosi ad Collegium majus refugi-
unt, ibi portis obsecratis fenestras occu-
pant, atque lapidibus, sclopetis etiam,
aditu hostes prohibent. Irritati vulneri-
bus cives, duo tormenta curulia, & quæ
ad Curiam steterant, advehunt, alterum
ad domum emporeticam, alterum ad dex-
teram fani S. Michaëlis in aquâ figunt,
inque ipsum Collegium explodunt: terri-
ti his studiosi, quæ quisque poterat, po-
tissimi per alluentem Geram fugere. Ha-
ctenus excusari potuit ira, dum in pugnan-
tes sæviit, at jam fugatis defensoribus
ipsum palladis sacrarium profanatur, & dis-
secta pulpita, contractæ Sedes, etiam Bi-
bliotheca diripitur, lacerantur documen-
ta, & obvia quævis in spoliis furentibus
cedunt. Die postero Academia & gravi-
ter coram Senatu super violentiâ & spoliis
conquesta est, Non se studiosos, si quæ i forte pu-
gnæ causam dederint, excusare; dispelli eos, etiam
delumbari potuisse, verum quod convocati sint ad ar-
ma cives, expugnatum istis machinis Collegium, quæ

*Cives tor-
mentis belli-
cis collegium
majus op-
pugnant.*

*Collegiū spo-
liatur.*

*Academici
Senatūs ad
civiciū Quæ-
relæ.*

non nisi in apertos hostes ducuntur, quod direpta Bibliotheca, lacerata documenta, sursum omnia deorsumq; versa, confracta, rupta, id certè Sacrilegium esse nullo ævo expiabile. Tot privilegia & immunitates Pontificias, Cæsareas, Regias, omnes uno scelere cum documentis, ac sigillis ademptas: ferre se injuriam nec posse, nec debere, laesam securitatem publicam, quam majores inviolabilem promiserint, proinde alio migraturam, ubi in Sacerdotium musarum insurgere nefas habeatur. Senatus † modestis Civicus Se-
simo Responso Universitatis Legatos dinatus se ex-
misit: Non mandato suo, sed ingenti clamore cives cusat.
ad arma vocatos: direptionem Collegii se scelus fateri,
atq; in reos severiter animadversurum: libros, docu-
menta, suppellectilem, & quidquid inde sublatum,
ut restituatur, voce præconis sub gravissimis poenis
mandaturum. Fecit, quæ promisit Sena-
tus, at pauca restituta, unus raptorum,
quod studioso nodulos argenteos de thora-
ce præscidisset, virgis cæsus est.

Cæsar † cum per Legatos sopire litem XVIII.
non posset, Moguntino, Saxonibus, Ci- Cæsar diem
vitati, Augustæ Vindelicorum diem in- Augustæ
dicit: Comparerent ibi per mandatarios Vindelico-
sufficienter instructos, ac sententiam Cæ- rum indicit.
saris expectarent. Mittunt suos Erfur-
tenses pacem rogaturi. Cedente adhuc
die Dux Georgius † militem colligit: fa- Dux Geor-
ma erat eum Eichsfeldiacos oppressurum, gins Eichs-
ideò per latebras hinc inde, & nemora feldia immē-
defensores disponebantur, ne quâ hostis net.
aditus perrumperet. Mittunt etiam ex-
ploratores Erfordiam versus, qui famæ
cer-

*Explorato-
res Eichs-
feldiacos
fugat.*

*Arcem Var-
gulam ex-
pugnat.*

*Accepta
pecuniâ re-
stituit.*

Conventus

*Augustanus
sine fructu
dissolvitur.*

*Saxones
Mandatum*

*Cæsareum
pro recipiē-
dis exulibus
impetrant.*

** MDXI.
Mogūtinus
civitatem
consolatur.*

certitudinem examinarent. † Qui cum propè Salzam venissent, à Saxonibus impetiti, numero impares, in Vargulam Erfordienſe oppidulum fugiunt. Arcem † vigintiſex Erfurtenſium civium tenebant, à quibus ſibi dedi petunt Saxones, quos fugaverant. Præſidium Domini ſui milites ſe recepiffe ait, quos ſine proditionis crimine dedere nequeat. Saxones Arcem cingunt, & advocatis pluribus copiis vehementer oppugnant, atamen impar erat arci, & animis deſenſorum violentia, ſed Capitaneus vel in-tempeſtivo timore, vel ſordibus corruptus eam dedebat, quod facinus perpetuo exilio luere coactus eſt. Retinuit † Dux ipſam arcem biennio, donec bis mille aureis redimeretur. Auguſtæ Vindelico- rum † Cæſar partes audivit, ſed cum al- tioris indaginis controverſia eſſet, quam ut finem ejus Cæſar expectare valeret, Würceburgum, poſteâ Schmalcaldium tranſactionem per Legatos expediendam tranſtulit. Pendente lite Saxones † man- datum de recipiendis exulibus à Cæſare contra Civitatem impetrant. Senatus rem ad ArchiEpiscopum deſert, recipi fugitivos ſalvâ Rep. non poſſe, profugos eſſe non exules, qui nulla vi pulſi, niſi quod malè actōrum conſcientiâ urgente abiverint, nec reditum in Urbem tantum ſed tot criminum impunitatem, & cum hac continuationem intendi. * Elector † for-

forti esse animo jubet, se mandati à malè
 informato Cæsare procedentis cassatio-
 nem impetraturum: Electoratum Capi-
 tulum, & opes pro salute Civitatis stare.
 Senatus autem & cives munimenta sua,
 Cyriaciburgum, & arces reliquas vali-
 dissimè custodirent. Animosi his Erfur-
 tenses omnia ad defensionem parant: †
 onerant aggeres tormentis, atque gerris
 propugnacula muniunt. Iteratò Saxones
 mandati Cæsarei paritionem per literas &
 deputatos urgent, nifecerint, brevi †
 iusto exercitu se vallum Urbis pressuros.
 Simul procures, & nobilitatem Provinciæ
 convocant, creditum arma contrà Er-
 fordiam indicenda. Cuncta hæc illicò
 Moguntiam perscribuntur. Elector rem
 agi seriò videns, † centum quinquagin-
 ta equites submittit, sic ut essent ducenti
 Moguntini equites in Urbe. Simul arbo-
 res circà vallum, & quæ tegere hostem
 possent, succinduntur. Numen votis,
 & hostiis placatur: Virgines fluentibus
 comis, ac candidis vestibus ornatae pro-
 cessiones ducunt. Saxones alacritatem
 Erfurtensum, & bellicos apparatus cer-
 nentes, intentatam obsidionem omit-
 tunt. Equites Moguntini vias, & cam-
 pos oberrant, territisque prædonibus se-
 curitatem civibus restituant. Sed & illa
 motibus internis nonnunquam interrup-
 pitur: Eques Moguntinus in rixas † cum
 cive incidit, eique vehementiore ictu
 ma-

*Civitas . d
 defension n
 se parat.*

*Saxones ob-
 sidionē mi-
 nantur.*

*Moguntinus
 suæ urbi
 præsidium
 submittit.*

*Militum &
 civium con-
 tentio.*

manum amputat. Numerosa civium turba cadentem insequitur, sibi que dedi à Moguntinis petit. Illi facinus improbant, etiam se reum dedituros, nisi jam fugâ sibi consulisset. Offensi his cives, studio occultari fontem arbitrantur, ac eorum unus, Civitati benè non futurum, priusquam Moguntini omnes trucidarentur, ait. Acriter hoc tulit Elector, & vim suæ Curiae factam, simul convicium Senatui exprobravit. Hic improvisum plebis tumultum præcaveri non potuisse, proinde non sibi, sed dissolutis quibusdam de plebe imputare vellet, precatur, utque plenius Electorem leniret, Moguntiam proficisceretur mutilatus, & ibi jure contrà lædentem ageret, simul Domino truncatum brachium ostenderet, instigatur, quo viso Elector omnem offensam deposuit. Rursus ditiores † inter, & tenuis fortunæ cives alia contentio, illi à Saxonibus salvos conductus emerant, sicque liberè negociabantur, hi contrà frequentius pressi. Non diu latuit redimentium immunitas, atque ad Senatum, occultè cum Saxonibus, & ipsis hostibus, ditiores pactos esse, desertur, ille re compertâ aliquot millibus nocentes mulctat. * Cæsar Coloniae Proceres Imperii convocaverat, testatoribus, scribis, ac litium processui leges dictabantur. Causa Erfurtensis videbatur huic Comitio quadragere, vocata ergo Civitas, monita etiam

*Simulantes
inter ipsos
cives.*

*MDXII.

ab Electore, ut mandatarios mitteret. † *Cæsar deci-*
 At abstinuit à lite Cæsar, quam sine alteru- *dere litem*
 trius Electoris offensâ decidere non po- *differt.*
 terat.

Hæc iterum atrocior lis excepit: † **XIX.**
 Concionator ad S. Severum verba ad po- *Dissidiū in-*
 pulum ambigua fecerat, quæ in Senatûs *ter Senatum*
 ignominiam à quibusdam intellecta, scili- *& Clerum.*
 cet: *Dominos majores urbem prodere, caveret ab*
his sibi communitas, à regentibus plus detrimenti reip.
quam à vilioribus imminere. Senatus ab Ele-
 ctorali Sigillifero, ut captum Ecclesiasten
 ad concionis rationes adigat, petit: peri-
 culosam rem esse, si *Prædicatores ad populum factio-*
se loquantur, ibi rebellionem sub coloribus sanctis faci-
lius adornari. Pacis vocem, non discordiarum con-
 cionatoribus mandatam, proinde Severianum Ecclesi-
 asten coereret, ut ex publica poena publici delicti a-
 trocitas populo innotesceret. Sigillifer inquisiti-
 onem aliquam præmittendam capturæ di-
 cit, seque pro qualitate rei secundum le-
 ges decreturum; at Senatus, cui Clerus
 suspectus, quod Mariani Collegii Schola-
 sticus exulum caput esset, moræ impati-
 ens Concionatorem ad custodiam rapit.
 Clerus læsam immunitatem Ecclesiasti-
 cam queritur, & in eâ ArchiEpiscopalem
 Jurisdictionem, illam tot censuris, hanc
 armis quoque munitam. Senatus remit-
 tente primo impetu maturius rei momen-
 tum discutit, & captivum carceri Archi-
 Episcopali tradit, ille postea dimissus Ro-
 manæ Curiae fulmen in omnes, qui con-
 filio

*Doctor Bo-
benzahn
Syndicus.
MDXIII.

*Bobenzah-
nium pro-
prius impe-
tus dejecit.*

*In Carthusiā
fugit.*

Extrahitur

filio, vel ope captivitatem hanc juvis-
sent, impetrat. Res hęc Urbis Syndico
Doctori Bobenzahn, † quem ex Belgio
Civitas vocaverat, ut Reip. consuleret,
fatalis accidit. * Quippe cum tributa
importunius exigenterentur, civis quidam
stannearius impatientiā motus, expilari
miseram plebem, aiebat, magnos autem
Doctores, uti Bobenzahnium nihil con-
ferre. † Offensus hisce Doctor, ad civis
officinam accurrit, ac intus laborantem
conviciis objurgat. Ille Syndicum, qui
semetipsum jam vilem fecerat, nihil su-
spiciens paribus verbis petit, hic cantha-
ros & vasa stannea, quę iste vānum ex-
posuerat, corripiens in opificem conjicit,
cum & hęc deficerent, gladium extra-
hit, per fenestras distractas immittit, vi-
olentam domus effractionem conatur.
Indignabundi hęc cives intuebantur, Do-
ctori, ut desistat, acclamabant: Sic Jure
non experiri, sed pacem, & securitatem
publicam, quę cuique intrā parietes suos
esse sancta debeat, evertere, hujus læsæ
reum se sciret. Territus † his Doctor,
quod injuriam cives communem reputa-
rent, ad Carthusiam fugit: Ast Boben-
zahnium necdum in Ecclesię communio-
nem receptus erat, à quā, sicut retuli,
fuerat exclusus: Etenim literę, quibus
absoluta curia, Bobenzahnium excepe-
rant. Indignus igitur † asyli jure extra-
ctus est, & capitaliter etiam aliorum cri-

mi-

minum accusatus. Magna cum Saxonicis ministris familiaritas inquisitionem promovit. Subjectus quæstioni, se consilia de civitate Principibus Saxonibus tradendâ aguisse fatetur. † Sistitur Electorali Judicio, quod secundum allegata in quatuor partes diffecandum pronunciat. Ductus † ad supplicium è monasterio Servitarum venerabilem Eucharistiam exponi sibi rogat, & per eam super innocentia suâ jurat, confessionem tormentis, quibus illegitimè subjectus fuisset, imputat. Verum nihil his profecit, sed permixta brevi adoratione ulterius ad supplicii locum deductus est.

Necdum hostes infestare cives, & ruricolas desiêre, auxilium timorem Electoris Urielis obitus, † at mox Alberti felix electio animos restituit. Huic de Electorio sanguine novo Electori & Domino, Civitas verbosâ epistolâ gratulatur, † simul in tot adversis se protegi rogat: notiores esse calamitates suas, quam ut narrari debeant, sed Numen jam finem promittere, postquam in sancta Sede tantæ potestatis & prudentiæ Archiepiscopum locasset, gratulari se non tam Electori de Sede, quam matri, patriæ, sibi, de tanto Principe, atque huic omnia, quæ debeant, offerre, scilicet sanguinem, & bona Civium, Domini nutum expectare. Elector † obsequii promptitudinem laudat, facultates suas omnes pro incolu-

Condemnatur ad mortem.

Ejus de innocentia contestatio.

XX.

Moritur Elector Uriel & succedit Albertus Brandenburgicus.

Civitas Alberti gratulatur.

Electori Responsum.

mi-

mitate, & protectione Urbis spondet. suos etiam Legatos Erfordiae novis mandatis, ut Civitati consulerent, instruit. Ad hos primam litem, praeteriti quidam in hujus anni Senatu, cum tamen ante quinquennium in recurrentis circuli Collegio fuissent, deferunt, multum de injuria conquesti: auditis utriusque partis allegationibus ex aequo res composita est. Ut verò tandem Urbs suae quieti restitueretur, Albertus omni industriâ dissidiis internis mederi, atque externas calamitates amputare constituit. Litibus civium coercendis, rogante Senatu & populo, Editum † de pace servanda sub capitalibus poenis promulgat, suoque Judicio severam istius sanctionis executionem injungit. Insuper Elector se necessitates externas amoliturum promittit, sed quid vicissim † obsequii Civitas praestaret? illa se, suaque omnia obtulit, cum omnia deberentur. Elector sponcione generali non contentus, quid sibi debeat Civitas se non ignorare, loqui verò annales saepe minus praestitisse, quam debuerit. Exemplo sequelam, & servitia militaria esse, nihil civili societati naturalius, quam ut imperantes subditorum armis defendantur, & tamen id ipsum Bertholdo fuisse disputatum; idem se, quod antecessoribus contigit, expectare debere. Civitas † sequelam negare ulterius nititur, ac Moguntinis frequentia exempla, & inter ea illustrius

*Ejus Editum
de pace servanda.*

*Obedientiam
urbis sollicitat.*

*Hec sequelam
negat.*

illustrius Novesiense allegantibus, immunitatem à servitiis militaribus se magni ab ArchiEpiscopis emisse respondet. Illi de redemptione hac sibi nihil constare ajunt, cum tamen vetusta esse non posset, quia vix Patrum memoriâ Adolphum Electorem Novesium secuta sit, nec memoriæ tam labilis Moguntiam crederet, ut tanti momenti negotium paucis annis exciderit. Prætereà titulum, in quo se fundat, editis instrumentis probaret; ArchiEpiscopum fidem antecessorum sanctam habiturum. Urbici Novesianam expeditionem imperii fuisse reponunt, quam sub Moguntia signis auxerint; nunc de Electoratûs necessitatibus agi, num & has armis levigare teneantur; ab iis virtute majorum Civitatem exemptam, se ab avis accepisse, fidem Curiaë monumenta fulcire, quorum editio cum peteretur, Senatus totum Archivum versat, utque in multitudine solet, alter alterum sollicitat: adesse literas omnes audiverant, viderat nullus; cumque non perpendere, unum loquentem sexcentos auditores non testes efficere, literas amissas creditum est. Moguntinis † rei vanitatem exponentibus, tandem sequelæ, & militare servitiorum promissionem ci-
 ves renovant, arma sua pro Electoratu, proque foederatis ejus fore. Eâ tamen fide literas istas perditas credebant, ut clausulam his concordatis annecterent, si

*Melius edo-
 sta promit-
 tit.*

O

pri-

*Albertus se
venturum
nunciat.*

*Civitatis
apparatus.*

*Adventus
Mogunt.
Saxonibus
suspectus.*

*Desuper li-
tera Saxo-
num ad Se-
natum.*

privilegium ritè datum, in quo à servitiis
militaribus liberi pronunciati sint, inveni-
rent, ratum illud, istaque sponsio nulla
esset. Acta hæc in die S. Adelarii, ac datà
à Senatu, Quaternionibus, & Opificibus
fide confirmata sunt. Post hæc Albertus
† venturum se, atque solenni pompà
Urbem introiturum Senatui scribit, face-
ret ille, quæ majorum exemplo deberet.
Civitas hoc nuncio læta ingentes appara-
tus instruit. † Zythopolæ cataphractas
suas, quas ex lege habent, expoliunt, o-
pifices thoracibus ferreis, & galeis arma-
tur, ditiores cives equitatum adornant,
dividuntur in cohortes, & singulæ suis
vestimentorum coloribus distinctæ; in-
structa hospitia, victus & comeatus abun-
dè comportatus. Donaria insuper, quæ
intesseram obsequii offerrent, compa-
rantur. Cuppa ingens argentea auro in-
ducta nummis Erfurtensibus replenda Ar-
chiEpiscopo, simul pallium purpureum
holosericum Zoblinis subductum præsen-
tari debebat. Subinde armorum lustra-
tio, & pompæ ordo in specimen futuri lu-
xus instituitur. Saxones † actum fore
de consiliis suis in Erfordiam, si Civita-
tem Elector ingrederetur, existimant;
Senatui delatum sibi scribunt, † Moguntinum
Electorem urbem ingressurum: dissimulare se adven-
tum posse cognati Principis, si more, ritusq; majorum
fiat. Venisse olim ArchiEpiscopos raro Comitatu,
non tam gladio, quam peditum munitos, sicq; Præsules
à Civi-

à Civitate receptum. At Albertum, tantarum
 potentiarum Principem majora cogitare, nec sine ar-
 mata multitudine provinciam ingressurum, id esse,
 quod pati nolint, accum virium suarum, & opum
 jacturâ prohibere cogitent. Caveret Civitas, ne
 contemptis avorum institutis contrâ morem ArchiE-
 piscopum suspiciat, & hoc ausu non solum libertatem
 suam exponat, sed inter potentiores odia suscitet, non
 alio, quam excitantis sanguine placanda. Simi-
 lem † in sensum ast humanius Electori Alberto scripserunt. Hic de injuriâ que-
 ritur: † Non tam introitum suum in Erfordiam, bertum.
 quam urbis quietem formidare Saxones, adventu suo
 promovendam: ut Civitas tædio rerum adversarum Alberti re-
 dejecta Saxonicum Dominatum subeat, hanc summam sponsum.
 consiliorum esse. Quorsum antecessores objiciantur?
 illos Erfordiam ut suam urbem pro lubitu adivisse,
 suscepisse à civibus juramentum, & si quid ordinatio
 civilis defecerat, emendasse, sic, & non aliter se
 venturum. Inanis pompæ differentiam ipsi rei nihil
 addere: simplicem majorum ætatem humilibus con-
 tentam, nec se ab illorum frugalitate recessurum,
 nisi luxu parium, imò inferiorum, ad aliquem fastum
 cogeretur: Sed & antecessores usitatâ ætati suæ pom-
 pâ ac sæpius armatos venisse, proinde & se cum eo co-
 mitatu venturum, qui præsentis sæculi moribus conve-
 niat. Novus † dies adventui in vigilia
 S. Martini indicitur. Civitas omnem o-
 pem pro securitate introitus pollicetur,
 at Saxones † universam Thuringiam ar-
 mant, aditus obsident, pontes etiam su-
 per Onistrutam fluvium, si fortè Magde-
 burgo pediunt.

Novum diē
 adventui di-
 cit Elector.

Saxones im-
 pediunt.

burgo veniret, dejiciunt. Albertus ob rei difficultatem propositum distulit.

XXI.

Diversis animis pro varietate affectuum Electorem cives expectaverant; habebant enim suos in Urbe profugi, per quos factiones alerent, hi crebrius damna & pericula, quibus ob indignationem Saxonice Civitas subjaceret, occinunt: Unicum mali remedium amicitiam Principum fore, qui nisi receptis exulibus placari nequeant. Reciperentur ergo ad Urbem, & focos suos exules, ac simul incolumitati Civitas restitueretur. Persuasum per hæc multis, † ut & foris, & domi de placandis Saxonibus consilia haberentur. Ut primum hæc Moguntinus rescivit, † iniquitatem attentati civibus & Senatui demonstrabat. Illi se fideles Sedis Moguntinæ, † sanctique Patroni sui Martini subditos, sine ArchiEpiscopi assensu nihil concessuros, nec à vero & hereditario Domino Electore, & Sede separari se passuros rescribunt. Insuper ut ArchiEpiscopus lites cum Principibus Saxonis pro suis haberet, humiliter rogant. Sed in delatorem ipsum, qui Reip. arcanum Moguntino prodidisset, inquisitum. Cecidit suspicio in Doctorem de Margaritis, ex vetustâ & nobili hujus nominis familiâ oriundum. Hic captivati traditur, dein ad Universitatis instantiam præstitâ cautione dimissus, variatâ Civitatis inclinatione Mogun-

Nutare incipiunt Erfurtenses.

A Domino reprehenduntur.

Eorum fucata excusatio.

Moguntiam fugit. Clam interim cum Saxonibus continuata consilia. Igitur † *Cæsar ne sine Mogunt. consensu cū Saxon. paciscantur in-* inhibitiones Cæsareæ accedunt, ne sine *hibet.* consensu Domini Hereditarii cum Saxo- bus paciscerentur, aut in protectionem eorum se darent, nec profugos recipe- rent, ac si factum id jam esset, renuncia- tā securitate, Urbe pellerent, eventum- que litis apud Cæsaream majestatem pen- dentis expectarent. Mandata hæc Cæsar non solum in literis, sed & per Legatum dedit. Ast prævaluerunt exulis Gøedenii † machinationes, hic foris Principum *Gøedenii Machinati-* suspicionem erga Moguntiam firmaverat: *ones.* hostiliter haberent Erfordiam, quamdiu Sedem Moguntinam suspiceret, ut sal- vam se non nisi Saxonum favore sciret, brevi postmodum adversitatibus pressam obsequia Principum subituram. Hi Gøe- denii consilium secuti, cives infestarunt, usque dum subacti malis ad pacta coge- rentur, & placandos esse Saxones conclu- deretur. * Missi † ad Principes Deputa- ** MDXVI. Cæsarum de placadis Sa-* ti: Landgravii territorialium Princi- *xonibus.* pum titulo honorantur, pactis Budstadii, postea Naumburgi dies indicitur, ibique coram Ducibus, & profugis agente Gøe- denio in certas leges conventum est. Po- tissima fuit: † *Exules in urbem & sua honorifice* *Exules re-* *reciperentur.* Offendit hæc res summoperè *cupiuntur.* Moguntinum: † hæ tot impensarum & subsidiorum grates, tot promissorum *Moguntinæ* *querelæ.* fides, vinculorum, quibus à multis sæcu- *lis*

*Cæsartrās-
ationem Er-
fortino-Sa-
xonica cas-
sat.*

*Reditus Gœ-
denii.*

*Pristini
miseri urbs
immergitur*

lis Erfordia Sedi Moguntinæ subiecta fue-
rit, obsequia, vel potius injuriæ essent?
contrà quas sibi, suæque Sedi beneficia
quævis reservaret, sciret municipium se
vindicem rebellionis futurum. Non mi-
nus hæc collusio Cæsarem offendit, † igitur
sub pœna quinquaginta marcarum au-
ri, & imperialis, ut vocant, Banni de
plenitudine potestatis in irritum pacta re-
vocat, sine Moguntinæ Sedis, & Electo-
ris præjudicio essent, definit. At incon-
stans multitudo præsentem quietem am-
plexa, Remp. iisdem scopulis, quibus
hactenus, mox iterum allidendam non
prævidit, atque minus Cæsareum man-
datum habuit, postquam anno sequenti
novæ licentiæ habentæ hic laxatæ, ipsaque
Cæsaris mors paulò post intervenit. Re-
cepti † in Urbem exules, & ante omnes
Gœdenius cum pompâ, nec sine lite re-
ductus: Saxones jus conducendi per Ur-
bem sibi arrogaverant, sed Civitas rega-
le alienum invadi contendit, ac ante por-
tam adventantem excipiens, dimissis Sa-
xonibus suam in domum, quam indito ab
immagine S. Mariæ nomine, ad occidenta-
les gradus Marianos ædificaverat, trigin-
ta equitum turmâ reducit. Statim poten-
tiorum † dominatus iterum emerfit. Ad
Ærarii levamen reducta Senatuum Colle-
gia, iterum augentur, cives tributis pre-
muntur, omnis sexus, ac ætatis capita
censentur, nisi quæ vagitus excusaret: per
anni

anni quadrantes collectæ indictæ, etiam prædia, & bona mobilia civium vectigalibus subjecta sunt. Ne Civitas rapinis paucorum enervaretur, Albertus sæcularibus litigiis quærere medelam conatur.

Annum hunc an Hegiræ dicam? certè ex Lutheri fugâ † historiis celebratum. Iste familiæ ordinis Eremitarum S. Augustini Monachus Erfordiæ professus, antea Luder nomen habuit, quod Universitatis matricula, aliaque documenta, quibus nomen (a) inscripsit, referunt; humilitatem & cum ea reliquas virtutes abiecerat, vacuum iis animum ambitio cum pedissequis intravit: aptissimum subjectum quia non vile adeò ingenium, certè magnam audaciam reperit. Statim ille in scenam prodiit, & cum eam sine adversariis ludere non posset, illos, qui indulgentias ex fidelium thesauro charitatis opera poenitentiae jungentibus annuntiabant, provocat, mordaci stylo, quem acrem in vernaculâ, & elegantem habebat, insequitur. Vanum hic Cælum proponi in audito commercio, Italos pecunias, non animas Germanorum sectari; his & similibus perstringendo abusum ipsum rei sanctissimæ usum,

O 4

in

(a) Capitulum Marianum Chyrographum habet ipsum Luder, quo Monachus adhuc fatetur se ab Henningio Gædenio mutuos quinquaginta florenos accepisse, quod nomen creditor Ecclesiæ legavit.

MDXVII.

XXII.

Lutherus
Erfordiae
ex monasterio fugit.

in invidiam multorum perduxit. Ast nova dogmata non ausus Erfordiae promulgare, è monasterio fugiens Wittenbergam profectus est, ubi † cum initia hæresis spargeret, ac temerè in dubium revocaret illa, quæ jam diu Patrum decreta firmaverant; sæpius etiam olim ab Hæresiarchis prolata, Ecclesia damnaverat, nec erubesceret errores in vulgus typis spargere, fama rei ad Leonem Decimum Pontificem Romanum devenit. Is rei periculum, & quod levibus initiis ad ingentia molimina breve sit per religionem iter, obicem maturè ponendum ratus Lutherum ad dicendam causam Romam citat, ast Friderico Saxoni, multisque Principibus Lutheri conatus placuerant: † Ecclesiasticorum opes, exemptio, potentia, in visa regnantibus nomina, in præmium novi ritus proposita; addita sentiendi libertas, ampliata ad Cælos via, substituta disciplinæ licentia, palliata scelera: ista Luthero Principum tutelam, hæc profugorum & plebis vexillum præbuerant. Sed & Præfecti sacrorum avaris impositionibus Religionem exosam reddiderant, dogmata fidei à personarum vitis, aut commentis singulorum non secerantibus: alius Cælum exponebat, ut pecuniam, ille fingeat miraculum, anathema ut acciperet, atque pietatis sub involuero, simplicitas Laicorum emulgebatur, ut ad excitandam Ecclesiam esse hæ-

Initia hæresis spargit Wittenbergæ.

† videns

*Cur dogmata Lutheri ap-
plausum acceperint.*

hæresin oportere, ipsi Numini videretur. Egit Pontifex apud Maximilianum Cæsarem, ut Augustam Vindelicorum Lutherus citaretur. † Acceptâ securitatis fide adest, (a) & Cajetano Pontificis Legato sistitur. Multa ibi simulavit: Pontificis auctoritatem sibi sanctam esse, scriptis suis ab invidis sequiorem sensum affingi. Cum Legatus ex vero argueret, se doceri velle dixit, & pœnitentiam ostendit † at brevi nemine salutato discessit. Fuerunt, qui Cæsarem de servatâ fide arguerent: † in herbâ suppressi debuisset tantum malum, & cum sparsurum aliquando semen non præviderit Cæsar, tolerandum non nihil censuisse, quo nimia Romanensium elatio castigaretur, veletiam sectis in diversa studia, Imperii statibus, Imperatoris arbitrium revivisceret. Quæ consilia de pientissimo Cæsare quis crediderit? quem latere non potuit in Religionis erroribus, ubi sparsi in vulgus, nihil modicum dari: Certè, † ut ut Christianæ Religionis verecundia hujus sæculi hæresibus onerata, Romanæ tamen Sedis auctoritas inter adversa crevit, dum eam immensa terrarum spatia, quæ veteres ritus vel retinuerunt, vel acceperunt de novo, æmulum odio, an metu tuentur apertius, & cum frigidâ olim devotione suspicerent, nunc studiis æmulatione succensis,

(a) Scleidanus lib. I.

Lutherus citatur Augustam.

Se subducit.

Cæsar servatæ fidei arguitur.

An Romana Sedes istis hæresibus labefactata.

censis, resectos Septemtrionis angulos
uberrimè compensant.

XXIII.

* MDXIX.
Clerus Ma-
rianus Ru-
delstadium
redimere,
vult.

Senatus re-
ruit.

* MDXX.

Lutherus

XXIV.

Erfordiam
transit.

(a) Monumenta Archivi Mariani. Vide supra ad annum 1322. 1439
1452. & inf. lib. 4. n. 36.

* Ecclesia Mariana (a) † Rudelstadium
majus ex pactis ante sæculum initis se
redempturam Senatui indicit : ille mo-
ras nequit. Clerus missis quatuor Cano-
nicis, tabellario, & testibus pretium in
Curia offert. Senatus pro vili, quod de-
derat, pretio tantæ mercis fructus dimit-
tere nolens, variis exceptionibus negoti-
um protrahit : † dudum redimendi juri
præscriptum esse, præterea in nuperis mo-
tibus plebem cum Senatu convenisse, ne
pagum ullum dimitteret. * Clerus pe-
cuniam penes Collegium S. Severi depo-
nit, ac cum parum opis Moguntia spe-
rare posset, Joannem Landgravium adit,
negatam à Senatu fidem defert, qui nil
aliud excipiat, quam cum plebe se legem
iniisse, ne legibus teneretur. Incolæ pa-
gi insolitis exactionibus ab Urbe pressi Do-
minos pristinos respexere ; mittit Sena-
tus, qui coërcerent, mulctati alii, alii
vincti, omnes territi sunt. Post Bienni-
um Landgravius auctoritatem interponit,
citatique partibus transactum est : reti-
neret Civitas pagum adhuc annis duode-
cim, postea redimendi Jus Mariano coe-
tui integrum esset.

Lutherus Wittenbergam reversus tur-
bis & seditionibus classicum canit. † Ca-
rolus

rolus Cæsar (a) Wormatiam ad dicen-
dam causam vocat. * In itinere hanc * MDXXI.
Urbem transit. (b) Dogmatibus suis jam
infectam, utque popularem auram magis
captaret, † concionem publicam in tem-
plo Augustinianorum indicit. Frequen-
tissimus ibi confluxus, ut & interior am-
bitus † tanto oneri impar primo ruinæ
sonitu casum minaretur. Ingens hinc
strepitus fugientium, & totius Auditorii
confusio. Præco Diaboli infestationibus
imputavit ostentum, qui veritatis doctri-
nam impediret. Alii de sui profanatione
mutam etiam ædem exclamare dicebant.
Argumentum concionis à pacis denuncia-
tione sumpserat: scilicet seditiones passim
novum ipsius Evangelium movit, ut er-
go sceleris famam declinaret, excitato
jam populari tumultu de pace loquitur,
sed nec id syncerè, passim in Clerum ani-
mis auditorum accensis. † His licentiæ
stimulis animata plebs (c) post aliquot
menses in Ecclesiasticos insurgit, ædes
Canonicorum effringit, percurrit, spoliat,
nihil huic furori sanctum, omnia fracta,
natabant in effuso vino dolia, multique
Clerici verberibus excepti. Duravit hic
furor in multam noctem: nunciat Clerus
Senatui pericula, debitæque protectionis
monet; ille primo surdis auribus excipit,
at

*Conciona-
tur.*

Ostentum:

*Plebs à Lu-
thero ani-
mata Cleri-
cos spoliat.*

(a) Scleidanus.

(b) Cochleus & MS. Chron. Erfurt.

(c) MS. Chron. Erfurt.

at postquam omnia per tumultum everfa
jacerent, satellites mittit, qui spolianti-
um turbas dispellerent. Sed tuti latere
Clerici non poterant, nisi cum prius de-
cem millia florenorum Senatui dedissent,
insuper collectas, & onera civica subitu-
ros se promitterent, idque instigante Se-
natu his motibus actum est, ut Clerus ad
tributa cogeretur.

XXV.

*Albertus in
jus vocat
Erfurtenses*

*Collegium
Saxonicum
fundatur.*

*Erfurtenses
novum opus
Electorum
erigunt.*

Albertus † Urbis seditionibus offen-
ditur, frequentissimis citationibus in jus
vocat, & Cæsarem ad coercendos rebel-
les adit. Hic aboleri vectigalia (a) citrà
Domini consensum indicta mensuram vi-
ni magnitudini pristinae restitui, prote-
ctionem Saxoniam abjurari, subjectionem
jurejurando promitti sine clausula
mandat. Spoliati vero Clerici, quere-
lam in Imperiali judicio movent. Tile-
mannus † Brandis Hildesius, Ecclesiae S.
Crucis in Urbe patriâ praepositus, Colle-
gio literario, quod Saxonicum dicitur,
hujatē Academiam auxit: Decanus, sti-
pendiarii variis legibus studiis addicti,
commendata morum probitas, atque
id in familiae & patriae favorem disposuit
fundator, ut jus patronatus penes senio-
rem Brandisium, praesentandus ex ea-
dem cognatione, aut saltem Hildesius
esset. Secuta nova contentio: Curiam
suam Elector lapideâ mole magnificentius
erigunt.

(a) Haec & sequentia ex actis publicis in aperto sunt.

erigere cœpit. Suspecta quævis malè agentibus : arcem Moguntinum in Urbe meditari, ex qua Dominatum exerceat, obstandum initiis, priusquam in munimentum exurgant, ac armatis intrà reconditis Civitas ad jussa cogatur, præterea libertatem Urbis obscurari, si in ea palatium, quasi residentiam Princeps habeat; ideo Senatus Officialibus Electoris, esse quæ colloquantur, nunciat, vellent conventui locum, & horam dicere. Illi non satis fidentes, ut loci religione tutiores essent, in templo B. M. Virginis Senatus Deputatos se excepturos ajunt, ubi cum dictâ horâ convenissent, Urbici mandata exponunt : *Senatum & cives novum opus, quod meditetur Elector, suspectum habere. Inscia Rep. nec incipi debuisse, nec posse perfici, desisterent igitur à cœptis, nec simile post hac nisi consulto prius Senatu conarentur, item à Lapidinâ in urbis districtu confestim abstinerent.* Porro † Senatus compertum, *Officiales Moguntiam scribere, quæ discordias excitent, ac Electoris animum à Civitate alienent, id impune post hac non futurum.* Ad hæc Moguntini † *temeritatem esse ajunt, quod Domino à subditis exstructio domus prohibeatur, an illi, cujus auspiciis mœnia quondam & turres surrexerint, nunc quatuor erigere parietes interdiceretur?* *vanum timorem ab unâ, lapideâ licet, domo esse, debere potius urbem Electori gratias, quod eleganti ædificio exornetur, lapidinas Regalium jure sibi vindicare Moguntiam, cui audaci calumniâ negentur.* *Ceterum quod imputatas sibi relationes rerum, quæ*

*Officiales
delationis
arguunt.*

*Moguntino-
rum respon-
sio.*

Archi-

Archiepiscopum offendant, attinet, nihil se scribere, nisi quæ vi juramenti debeant, quod autem inter ea non raro sint, quæ potius lædant, quam concilient Electorem, id non sibi sed facientibus imputandum, hæc Senatui renunciarent. Ille responso

Moguntinorum magis offensus lapicidis, ac murariis pergere in operibus inhibet, ut ita saltem ædificium sisteretur. Hæc res postmodum longo processui materiam dedit, & facta nuntiatio ab Imperiali Camera judicialiter cassata est. * Magna rerum

*MDXXIII.

Daniæ Rex pellitur.

Subsidiarii Cæsaris circa Erfordiam subsistunt.

Erfurtenfibus suspecti.

Moguntini de super litteræ.

(a) Scleid. 4. *Hist. de statu Relig. & Reip. MS. Chronicon Erfurtense.*

in Daniâ mutatio, (a) dum ab eâ Sueci deficerent, † Christierno Regi, Cæsaris Caroli Sororio exilium procuravit. Exutus Regno, à Romano Imperio auxilia contra subditos petit. Cæsar quinque millia † armatorum in opem affinis ire jubet, hi pagos Erfurtensum transeunt, & in iis aliquamdiu nova Cæsaris mandata expectant. Magnus † timor Urbem invasit, ipsosque Saxones suspicio, quasi res hæc Erfordiam spectaret; Danicū iter prætextus esset. Communicantur interim consilia, & ne quid hostiliter in Civitatem machinaretur Elector, Moguntiam scribitur. Ille † aliena non quidem à meritis, sed à suo proposito timeri respondet, istud non se negare, si receptorum nuper exulum incantationibus insana Civitas, incoepta insolenti pervicacia pergat, sine desidiæ vitio dissimulare Sedem

Sedem ulterius haud posse. Interim Cæsareanorum discessus metum sustulit.

* Rustici † per Germaniam novo Evangelio temulenti, passim in Magistratus & Dominos insurgunt: turbas doctrinæ suæ notas Lutherus † Wormatiæ dixerat, (a) igitur ne absque signis esset ejus Ecclesia, rebelles inhumanâ crudelitatem, & seditionibus eam notant. Erfordiam † undecim millia Rusticorum (b) expagis ejusdem ingrediuntur, accepto prius licentiæ signo à Senatu: nam & patulæ relinquebantur venientibus armatis portæ, nec in alios, quàm in ipsius indignationi subjectos sævitum est. In Electoraliam Curiam, ædes sacras, & Clericorum omnis furor effunditur, etiam consuetes hinc inde Divorum statuæ profanatae sunt. Sanctus Martinus celebratus ille à prima Christianitate Patronus Urbis, in imagine rabiem sensit, nam ad humiliorem turrem interioris Brületensis portæ lapidi incisus, in illo furore capite, equus pedibus truncatus hodie dum insaniam testatur. Divisi in turmas Rustici, pars templa effringit, nihil ibi sanctum, dejiciuntur aræ, proculcatur ornatus, & vasa Divino cultui destinata furibus in prædam cedunt: Centum argenteos, aureosque calices ex una Basilica Marianâ auferunt. Divites Ecclesiarum suppellectiles,

XXVI.

* MDXXV.

*Rusticorum
moris.**Notæ Ec-
clesiæ Lu-
theranæ.**Rustici urbē
ingressi tē-
pla & Clericū
spoliant.*

(a) Scleid. de statu Relig. & Reip. lib. 3.

(b) Anon. Chron. Erfurt. MS.

*Senatus tū-
bam argen-
team SS. A-
delarii &
Eobani au-
fert.*

ctiles, argenteas statuas, & multa pre-
tiosa contrectant, imagines, quas mate-
riae pretium non commendaret, deji-
cunt, ipsique procures suis statuis se spoli-
atos, praesertim ab exteriori parte Chori
Mariani hodiedum lugent; in mortuos
tamen nihil ausus hic furor, at Senatus
† & eos spoliavit: Sanctorum Adelarii
Erfurtenfis Episcopi, & Eobani ossa ad B.
M. Virginem in tumbâ argenteâ quiesce-
bant, haec singulis septenniis, solen-
ni festivitate, per Urbis praecipua templa,
comitante populo Numini supplice, cir-
cumlata: hanc urnam sanctis reliquiis Se-
natus invidit, atque in Curiam deporta-
ri iussit, postmodum nummi exinde cusi,
& quasi re benè gestâ tumbales appellati
sunt. Sacra corpora in costis quibusdam,
& membris deficiunt, vel liberali pietate
hinc inde sacrariis submissa, vel trunca-
ta per hunc tumultum, postea compacti-
li materiâ redintegrata sunt. Pars alia
tumultuantium, plus quàm brutali ferita-
te Canoniorum aedes infestare, fenestras,
scamna, mensas, fornaces confringere,
suppellectilem pretio magis, quam pon-
dere valentem in praedam servare, reli-
qua in plateas & aquas projicere; idem in
Electoralis Curia perpetratum. Vinum
liberalius bibebant, quod residuum, con-
fractis doliis in terram effundebant.
Mero graves ipsis Clericis omnia dira im-
precabantur, hi, ut vitæ consulerent,
pro-

projectis ordinis vestibibus incertas latebras, & humillimum quemque Clientem, ubi nulla suspicione proderentur, petebant. Triduum duravit hæc insolentia, cum nuncius de strage Rusticorum ad Franckenhufium eam compescuit: dejectis in terram vultibus, ut tamen plus tristitiæ, quam pœnitentiæ colligeres, & ligatis in sarcinam spoliis ad sua reversi sunt. Continuavit Senatus † invasio- *Senatus Pa-*
 nes, & à parochialibus Ecclesiis veteris fi- *rochos Ca-*
 dei ministros expulit, atque ne populus ad *tholicos pel-*
 Divina convocaretur, ex campanis pi- *lit.*
 stilla detraxit. In Hospitali majore liberum adhuc erat Religionis exercitium, in templo S. Severi, & Cœnobiis, Numini clausis januis litabatur, in aliis vel nullum, vel novum Evangelium prædicatum, ipsa Basilicæ Marianæ Cathedra profanata fuit. Saxo Elector, per Thunium, Planicium equites, & Philippum Melanchtonem, Legatos, rituum innovationem urfit, imò in pagis Urbis jubere præsumpsit. Civitas se consilia, non mandata sequi contestata est. Defectionem hanc æmulatio, vel odium Moguntinæ Sedis promovit, illoque † instigante *Erfordia*
 longius à ritu veteri, quam per omnem *longius quæ*
 provinciam recessum: huic inter miniatos *vicinia à ri-*
 sunt multi cœlitum dies, quos Civitas a- *tu veteri re-*
 tro caractere notavit. Retinuit anti- *cessit.*
 quum Christianitatis morem vicinia, quod
 ternis campanarum pulsibus hominum

P

pie-

Electores apud Cæsarem, Senatū turbarum auctorem accusat. pietatem, vel saltem aliquod suspirium de die provocet, ast hūc ille mos abolitus, & silentium indictum. Moguntinus Elector apud Cæsarem, † & Principes (a) de rei iniquitate queritur: Senatū undecim millia subditorum in Urbem recepisse, hos in Electoralem Curiam, tabernas, telonium, in Canonicorum familias, in ipsa templa salvā cōterum Urbem urbem vertisse. Hæc omnia dolum Senatū arguere, nulla de raptoribus sumpta supplicia, continuata à Senatu spolia, & ea peracta, quæ mali incentorem manifestè convincant. Eò jam Erfurtensium insolentias excrevisse, ut non in suam tantum, & Electoratū, verum in universi Imperii injuriam tendant, si impunè in Rep. Romanā sic peccare liceat. Quere-

*Fœderis Suevici causa tur, quod nuperis (b) annis ad coercendum Rusticorum furorem magni Principes, & inter eos Moguntinus renovaverant. Discutitur à Senatu fœderis Augustæ Vindelicorum congregato rei momentum, sed commodius peculiari conventui posse reservari visum est, * interim Civitas, ut Cyriaciburgo suo melius consuleret, profundissimæ capacitatis puteum, quem hodie miramur, effodit. Diætā Hamelburgi † indicitur, ubi coram conveniunt.*

(a) Documenta in Archivis Moguntino & Erfurtensi desuper extant.

(b) De hoc fœdere Slejdanus de statu Relig. & Reip. lib. 4. in fin.

Legatis foederis causam utrinque agunt Moguntini, & Erfurtenses, ac post longam disceptationem, ex placito partium res ita composita est: Condonaret Elector haecenus perpetrata civibus, illi vicissim, ut fideles subditos decet, Electorem suspicerent, Civitas Electori pro damnis in Curia, tabernis, telonio illatis bis mille quingentos aureos penderet, Ecclesiis ornatum omnem, vasa, gemmas, pretiosa, quaecunque recuperari possent, intra mensem restitueret, pro deterioratis & deperditis mille ducentas argenti puri marcas solveret, non aliter nisi in Ecclesiarum ornatum impendendas. Tribunalia potestati & integritati pristinae restitueret, publicanorum & satellitum aedes, ac imperii meri furcas eò loci, & quàm formâ steterunt ante motus, propriis sumptibus iterum erigeret, nec in istarum refectione Moguntinos impediret, liberum ac publicum in Collegiatis Ecclesiis, & ad S. Petrum Catholicæ Religionis exercitium esset, quoad reliqua templa transactione, vel laudo præsentis nihil dispositum, alia matrem inter & filiam litigia, per deputatos sufficienter instructos foederi Suevico submissa Clericorum privata damna, quæ in civili rabie ante novennium acceperant, transactionis articulis, sed eâ lege inserta sunt, ne ante assensum eorum quorum intererat, præjudicio essent: scilicet instrumentum obligationis, in quo

Transactio.

*Clerus transf-
actionē non
ratihabet.*

Clerus tributis violenter subiectus, Senatui foederis Suevici ad cassandum tradere-
tur, indictiones Ecclesiarum abrogarentur, Clerici accepta clamma condonarent, extorta sibi decem millia flororum haud condicerent. At cum haec duriora Clero viderentur, non ratihabuit, sed in imperiali Camera jus suum prosecutus est, prudenter, si non eo tempore vixisset, quo revisionis, ut vocant, abusus iustitiam in vinculis habebat: etenim obtinuerunt quidem spoliati restitutionis sententiam, sed quae ad usque revisionum opem suspensa, iisque nunquam venientibus suffocata est. Legati foederis, qui laudum edixerunt, Franciscus Burckardus Juris Canonici Ingoilstadii professor, Georgius de Knorringen eques Teutonicus, & Jacobus Wideman Norlingensis Consul fuerant.

XXVII. His legibus Electori suo conciliata civitas, in Saxonum indignationem incidit. *Lites civitas
cum Saxonia
accipit.* Illi quoque jus conducendi per ipsam Urbem prætenderant, sed cives Heroldum adempto Bacillo impediverant. Hic afluens in Curia Saxonum iram augelbat, præterea Kapplendorffium oblata forte Civitas repetiit, & atroces finium controversiae inter Mühlberg, & Wassenburg, pignorationibus utrinque & violentiis auctae. *MDXXXIII* Hinc ad hostilia Saxones, & captis civibus Urbis aditus undique pracludunt. Anno superiore vehementior
ve ritus

ventus S. Severi pinnam, (a) quæ duas
 inter media, altior exsurgit, dejecerat,
 id imminæntis bellæ ostentum credebatur,
 & auxit in vulgo timorem. Moguntinus
 ne quid Civitas sua periclitaretur, Præ-
 positum ac Decanum Cathedralis Eccle-
 siæ, simul Cancellarium suum Casparum
 de Westhausen submittit. Indicitur con-
 ventus Lipsiæ, & interveniente Alberto,
 quæ Magdeburgensi ArchiEpiscopo, ac
 Georgio Duce, de pace actum est: Sal-
 vum sit conducendi jus Electori Mo-
 guntino, & Civitati per Erfordiam, He-
 roldus, tamen Saxonicus ad hospitium e-
 quitare non impediatur, Saxones præfe-
 cturam Kapplendorff relictioni obnox-
 iam cognoscant. Finium regundorum lis
 non vi, sed jure terminetur. Damna
 hæcenus illata compensentur: sub his aliisq;
 legibus pax inita est. Cum Comitibus
 de Gleichen ratione feudorum, quæ Ci-
 vitas ab ipsis, & cives singuli frequentissi-
 ma recognoscunt, dissidia supererant,
 quorum abolitioni dies Mühlbergæ indici-
 tur. Ibi Comites varia bona, quæ in Gif-
 persleben, Ollendorff, Zimmern, &
 Atzmansdorff habebant, Civitati in feu-
 da pro tribus millibus quadringentis flore-
 nis concedunt, Senatui fidelitatis jura-
 mentum remittunt, feuda, de quibus o-
 lim cives investiti, fæminea, & à servi-
 tiis immunita renovant, eadem sub juris-
 dictio-

Transactio

*Lites cū Co-
mitibus de
Gleichen or-
tae compa-
nuntur.*

P 3

dictio

(a) MS. Chron. Erfurtæ

*Clerus Ma-
rianus Ru-
delst. denuo
repetit, sed
intercipit
Saxo.*

*Saxo gra-
vat urbem.*

ditione Senatus relinquunt. Dilatio, quam redemptioni Rudelstadii Marianus Clerus dederat, effluxit. (a) At denuo † ad exactam fidem furda Civitas. Saxo Elector cum imbecilliores videret Clerum, quam ut ab Urbe pagum condiceret, se pari jure, quo Civitas nititur, intercipere prædam posse credens, occupat. Sic Erfordia pagum sine pretio amisit. Est hoc inversæ fidei præmium, quod & utilitate speratâ careat, & labe apud posteros notetur. Aliis insuper postulatis vexata Civitas: Elector Joannes Fridericus ad provinciales conventus citat, novum prædicantes ritum hinc inde † obtrudit, exigit tributa, feuda objicit, militiam imperat, appellationes recipit, atq; alia prætendit, quæ Civitatem Saxoniam municipiis æquarent. Erfurtenses Legatos instruunt, qui deprecarentur postulata, libertatem opponerent; Torgavii Electorem conveniēre: *Esse urbi suæ antiquissimam libertatem, agnitam semper, imò à Saxonie Ducibus protectam, eam à novis postulatis infringi, nunc primum à Ioanne Friderico, à nemine majorum unquam propositis. Ad provinciales conventus subditos citari, iisdem tributa imponi, Religionem aliunde pendere, appellari ad Dominum, militum veris vasallis indicî: sed Erfordiae feuda libera esse, nullis unquam servitiis obnoxia, Saxoniam Principes nec Dominos, nec urbem subditam: obstare postulatis pacta majorum, illane accepta ab iis fides, & tantum*

(b) *Archivum Marianum.*

empta protectio esset? Joannes Fridericus, examinato per Consiliarios negotio, à petitis destitit.

Post hæc pluribus annis res pacatæ: **XXVIII.**

lites enim quæ cum Domino intercesserunt, Imperialis Camera Spirensis decisioni submissæ sunt: nec momenti alicujus mutatio contigit, nisi quod magis in errores fidei civitas rueret, atque ob id antiquæ Religionis asseclæ nonnunquam angerentur, * ipsi Clerici (a) ratione †

focariarum divexati, quibus Senatus peculiararem vestium habitum imperare nitetur. * Concussit quietem Electoris Alberti mors, † quam electio Sebastiani brevi secuta. * Anno sequente cum in-

MDXXXVI
Focariis Clericorum peculiaris habitus præscribitur.

ter Cæsarem, & Schmalkaldenses foederatos acriore studio bellum ageretur, ac Mauritius Saxo cum Bohemis in proscripti Friderici provincias arma verteret, hujus Capitaneus cum viginti peditum vexillis, & equitum turmâ propè Cyriaciburgum consedit, ac recipi in Urbem petiit. Ast (b) Senatus in turbulento Imperii statu non fidens portas clausit: ita exclusus postquam octo diebus vinetis aliisque prædiis clades intulisset, ulterius movit. * De reliquo Civitas clam Friderico plus, quam Cæsari faverat, sed dum

MDXXXV
Mortitur Albertus.
Succedit Sebastianus.
*MDXLVI.

ad eventum belli cunctari vellet, longa dissimulatione sua studia prodidit. Cæsar†

*MDXLVII
Cæsar pedum ab urbe exigis.

P 4

(a) MS. Chron. Erfurt.

(b) Anon. Chron. Erfurt. MS.

centum millia florenorum, at pari arte, ut belli subsidium, non ut multam sibi dari imperat. Ista Electorem Sebastianum invocat: non se nisi sub calculo Electoratus, cui proximè, & non Cæsari sublit, collectas solvere, ArchiEpiscopus & Sedis regalia tueretur, & pro Urbe sua intercederet. Mittit simul ad Cæsarem Legatos, qui exhaustum Urbis aerarium exponerent, & imperata stipendia deprecarentur: His Carolus: Inopiam propriæ malitiæ imputarent, dum curam omnem, & sumptus ad excutiendum veterem Dominum impenderent, cuius tamen nomine in quibusvis adversitatibus tam dextrè uterentur, nec cunctationes aliò respexisse, quam ut inversâ belli sorte contra Cæsarem starent. At interventu Electoris placatus Cæsar, acceptis viginti florenorum millibus reliqua remisit. * Simile malum à Magdeburgensi milite, † qui hinc inde per Thuringiam & Viciniam quærens hyberna palabatur, perpeffa civitas. Pervagati undique, Urbis pagos deprædati sunt: Licentiùs in hos actum est, quod Moguntia subjecti essent. Statim ad Electorem Moguntinum, qui tunc agebat in Concilio Tridenti, (a) necessitas desertur; ille re cum Trevirensi communicatâ, quid atrocius subesse timens redire domum statuit, idem Trevirensis resolvit. * Quod cum Cæsar per literas

* MDLI.

*Magdeburgensis miles
urbi gravis.*

* MDLIII.

(a) Scleidanus lib. 23.

& internuncios resciret, bono esse animo jubet, ac ne concilium suo discessu destituerent, hortatur, se cuncta Germaniæ quieti necessaria procuraturum. Interim sub gravissimis pœnis, ut à violentiis abstinere, mandat. Sed Albertus Norico-Brandenburgicus damna continuat, Eichsfeldiam † & Erfordiæ pagos miserabiliter depopulatur, usque dum res cum Mauritio & Cæsare in bellum erumperet, ac distraherentur arma, partim etiam in miserabiles civitatis † Morguntiae clades verterentur. * Civitas in his periculis munimentis intenta, passim ea tum reficit, tum emendat. Fossam ad Vallum retrò Carthusiam multo latior effodit, nova signa civibus distribuit. Mox lites quædam inter Urbem † & Fridericum natum Electorem Saxonie componuntur: ille Rudelstadium † prope lacum Cygnicum ante annos octodecim occupatum Urbi restituit, è contrâ duorum Monasteriorum Georgivallensis, & Reinhartsbornensis curias in Urbe sitas à Senatu accipit. Dicta cœnobîa inter territorio Friderici sita jam olim sibi tribuerat, hinc & hæc prædia in alio territorio prætendit. Rudelstadii restitutio non seriò facta, quippe brevi denuò ex prætextu quasi Erfurteneses viam regiam violassent, rescissa est.

* Cum post hæc de pace Religionis stabilendâ Passavii tractaretur, sollicita †

Pagos & Eichsfeldiæ depopulatur.

*Munimenta reparant Erfurtenses * MDLIII.*

Transactio inter Saxonem & Urbem.

Rudelstadii majus restituit Saxo sed sine effectu.

** MDLV.*

XXIX.

Urbs de h. de bert. religionis sollicita.

de Religionis exercitio civitas multis apud Saxones egit, movere Cæsarem velent, ut de eo sibi nominatim caveretur. Auctus timor cum publicatis pacis legibus immediatos solum imperii itatus in iis comprehendi videret. Iterum Saxones interpellat, & protectionis tot annuis pensionibus emptæ monet. At Moguntinus ne quid iniquius contra se, quam reliquos Imperii proceres statueretur, impedit. Sic frustrati spe suâ Erfurtenſes, tandem (a) ad confictam Ferdinandeam declarationem confugiunt. Attamen in Academiâ coepit Religionis mutatio: hætenus Lutherani ab illa exclusi, atque hæc de re lis eam penè divulserat: juridica facultas annis quatuordecim extincta jacuit, diutius aliæ: tandem prævalente istorum potentiâ, non sacrorum, nullâ ritûs habitâ ratione, proceres adoptati sunt. Sola Theologica facultas primæ fidei integritatem etiam post hæc tempora eo gloriosius retinuit, quo de pluribus impetitionibus clam palam intentatis triumphavit. * Senatus ut magis fidem novam firmaret, abrogato Augustinianorum cœtu, Gymnasium eo in cœnobio erexit, Senatorium ab Auctoribus nominatum.

*MDLXI.

*MDLXVI. * Secuta simulas (b) cum Saxone Vinariensi

(a) Primò omnium in comitiis Ratisb. An. 1576. cum Ferdinandus jam esset mortuus productam.

(b) MS. Chron. Erfurt.

ensi Duce † Joanne Wilhelmo, quam ut sæpius, sic iterum jus conducendi peperit; cum hoc vias regias sibi Duces arrogant. Ante portam Kremperianam, ubi suppliciis fontes afficiuntur, furcam Morguntini officiales erigi jusserant. Saxo suâ in viâ id posse negat, & negotii momentum tanti habet, ut assumptis quinquaginta equitibus, ante solis ortum & priusquâ portæ aperirentur, ipse veniret, furcam unâ cum implexo rotæ cadavere succindi curaret.

*Saxo Vini-
riensis ere-
tam ad sup-
plicia rotâ
dejicit.*

Ex mandato Cæsaris Elector Saxonie tanquam superioris circuli Saxonici Capitaneus proscriptos in Gothanis munitio- nibus expugnaverat: Grumbachius † facta deditione quæstioni subjectus inter alia de civitatis hujus subjugatione consilia se agitasse fassus, rebelles variis suppliciis affecti, Dux Fridericus Cæsari missus post longos carceres obiit. Videbatur etiam publicæ salutis conducere, si deletâ arce munimenta solo æquarentur, ut & futuro conatui subtraheretur refugium, & jacen- tes muri à pari facinore deterrerent. Hæc omnia magnis sumptibus expediebantur. Augustus 747635. florenos erogaverat, ab Imperio, cujus nomine bellum suscepit, restituendos, † quâ de re, nec non aliis Imperii necessitatibus, ut consultaretur, Erfordiam Comitia indicuntur. Aptâ magnis conventibus civitas, utpote ca- pax, & viciniâ desideratissimis esculentis

XX X.

*Grumbachii
in Erfordi-
am consilia.*

*Comitia Im-
perii Erfor-
diæ celebrâ-
tur.*

vili

*MDLXXI.

*Apud Lega-
tos Saxoni-
cos restitutio
Rudelftadii
argetur.*

XXXI.

MDLXXVI.

*Pons longus
exstruitur.*

*Perit incen-
dio.*

MDLXXVII

*Electo-
r cō-
tributiones
Turcicas col-
ligit.*

vili pretio culinas instruente. Unum est, quod commoditatem destruit: omnes plateæ aquis ex Gerâ ductis irrigantur, harum rivuli sic vias occupant, ut & equitando, & vehendo passim difficillimus sit transitus. *Capti Ducis terras agnati inter se dividere constituerant. Cæsar & Electores, quò pacatius transigeretur, Legatos miserant: penes † hos civitas restitutionem Rudelftadii, & ne res aliena patrimonio accenseretur, petit. Facilis Legatorum fuit excusatio: Herciscere possessiones Friderici, non quid juris hic, ibi vè habuerit, sibi mandatum.

*Pons † ille, qui longus dicitur, fortè opere erectus est, in quem hodiè, propter frequentiore ibi transitum, multæ tabernæ translatae sunt, cum illæ antea hac in dicto ab iis ponte mercatorum essent, jam ferè desolato, quod multis flammarum infortuniis subjectus, & ædium angustia mercatoribus incommoda fuisset. Vix triennium hinc fluxit, † quo ad dimidietatem ab igne consumptus est. *Appulerunt † hujus anni mense Julio Moguntini Legati, collectas Turcicas a civibus, & Clero exacturi. Senatus quotam suam, quæ fuit olim, ArchiEpiscopatus tertia, postea quarta, quinta, & nonnunquam septima, contulit. Idem fecit Clerus, quem de bonis etiam alibi flutis vigore Canonum ordinarius collectabat.

bat. Cum autem Ecclesiæ Collegiatae in pagum suum Mondram olim à S. ~~Vattonis~~ Petri Moguntinensi Ecclesia emptum ad subcollectandos Rusticos mitterent, (a) Electoris Saxonici Officiales in Domini sui territorio situm esse contendunt, seque opponunt: frustra tamen iis Canones objecti, imò deputatos post collectionem redeunt, in viâ intercepti, ac deducunt in Weissensee, at inde brevi dimittunt. Negotium Religionis progenio Senatorum tractabatur, prout illi in hanc, vel illam partem inclinerent. Hoc Anno Catholicæ Religionis infensiores curiam tenebant, t quibus Auditoribus in festo Corporis Christi, quo Deus sub speciebus panis incarnatus ad adorandum solenni pompâ circumfertur, processio publica inhibetur. (b) Catholici graviter de injuriâ questi, quod audaci temeritate liberum Religionis exercitium illi prohiberent, qui ritus suos, & dogmata precario hæctenus, aut vi solum obtinuerint. Numero tamen superati se continent, ac in Cœmiterio S. Martini solennia peragunt, idque ad Annum sextum continuant, postea solennius iterum processum est. * Petulantes t quidam (c) ex otiosâ plebe subdiale ambulacrum fornicibus super instructum, quod Chorum Marianum versus forum sepit, ascendere dit.

Petri Moguntinensi.

Clerici pro Moguntino collectantes Mœdrenses intercipiuntur.

Processio in festo Corporis Christi inhibetur.

*MDLXXIX
Clerus Marianus gradus majores portâ claudere dit.*

(a) MS. Chron. Erfurt.

(b) Anon. Chron. Erfurt. MS.

(c) Dictum Chronicon.

*Porta con-
nūvente Se-
natu per tu-
multum de-
jicitur.*

spargere

XXXII.

*Mortuo Da-
nieli succe-
dit Wolff-
gangus.*

dere ex more consueverant, illinc pro-
spectu in subjectum forum, & mille varie-
tationibus non contenti, luctas etiam, lapi-
dum jactus, & ingentes clamores in mul-
tam noctem addebant. His Clerus in do-
mibus suis & Ecclesiâ turbatus, portam
in gradibus erexit, ut insolentes ascensu
prohiberet; † at congregati, quos ne-
quitia, vel juvenus ad licentiam anima-
bat, portam oppugnant, effringunt, de-
jiciunt, secant. Mittit Senatus, qui in-
hiberent, sed remissius erat mandatum,
ut probari facinus callidè ostenderet:
quippe libertati periculosum videbatur,
quasi in arcem sublimia Tempia muniri.
Pergunt igitur atrocius in coeptis, tre-
pidantibus interim Ecclesiasticis, suisque
facultatibus, & sibi in concursu timentibus.
Fuit qui duos haleces è stante adhuc
poste suspenderet, ac ~~postea~~ in vulgus
Jesuitas (sic vocavit) pendere: abiit
hæc res in calumniam, ut pluribus annis
halecum nomine à discolis peterentur, nec
Cæsareis mandatis coerceri, nisi domitâ
jam Urbe potuerit.

Mortuo Daniele † ArchiEpiscopo
Wolfgangus successit. Prior in rebus
agendis felix successori gloriam præripuisse
videbatur. Erfordia in novum Principem,
cujus prudentiam nondum exper-
ta, (a) licentius peccat, & insolentior Sena-
tus

(a) Frequentia acta & documenta desuper extant.

tus † parochiale Templum S. Wipper-
 ti cum domo pastorali Catholicis xxiv. o-
 ctobris adimit. Est illud elegantis stru-
 cturæ absque sustinente pilâ in amplissimos
 fornices exurgens. Wolfgangus † re-
 stitutionem Senatui mandat : hic tem-
 plum parœcorum civium esse , præten-
 dit , † quorum sumptibus ædificatum :
 testari illud gentilitia extruentium infi-
 gnia , quæ coeuntis fornices solus exhibet,
 hos autem , paucis exceptis , Evangelii
 reformationem amplecti , proinde ut pro
 suæ Religionis ritu vindicent , negari non
 posse. * Elector per Legatos mandata
 repetit : † Ordinarii , non civium tem-
 pla esse , quorum devotioni solum destina-
 ta sint , ac dato , quod civium liberalitate
 quondam surrexerint , id non proprieta-
 tem , nec ordinarii jura , sed jus patrona-
 tus solum tribuere , cum tamen & id pa-
 rœcis nunquam competierit , verum unâ
 cum Episcopali Jurisdictione ad Sedem su-
 am spectaverit. Frustrâ ex Canonibus
 nisi armatis cum Erfordiâ disputatur , ideo
 Wolfgangus † spoliū ad Rudolphum
 Cæsarem deferit , ab hoc mandatum de in-
 dicendo subditis Calendario reformato †
 circa idem tempus Elector acceperat , ut
 igitur per reliqua Electoratus loca , sic &
 hic jussa Cæsaris secundo Novembris pu-
 blicat. Senatus è contrâ de veteri servan-
 do † mandatum affigit , poenas in sancti-
 onis reos proponit. Hinc † magno civi-
 lium

*Senatus Pa-
 rochiale tē-
 plū S. Wip-
 perti occu-
 pat.*

*Opponit se
 Elector.*

*Respondet
 Senatus.*

**MDLXXX
 III.*

*Refutat E-
 lector.*

*Defert ad
 Cæsarem.*

*Calendarium
 reformatum
 publicatur
 Erfordiae.*

*Senatus re-
 jicit.*

*Hinc dupli-
 cū Calenda-
 rii observa-
 tio.*

*MDLXXX
IV.

Rudolphus
Cæsar *Wip-
pertini tem-
pli restituti-
onem man-
dat.*

Templum re-
tentâ paro-
chiali domo
restituit Se-
natus.

Cæsar Mo-
nasteriū Ca-
nonicorum
S. Augustini
restitui ju-
bet.

*MDLXXX
VII.

Senatus re-
spondet.

Cæsar man-
datum repe-
tit.

lium negotiorum incommodo, duplex
Calendarium civitas accepit. Postridie
S. Catharinæ Catholici amputatis, qui per
errorem irreperant, decem diebus, fe-
xtum Decembris, & in eo S. Nicolaum
venerati sunt. Senatus cum potissima ci-
vium multitudine veterem temporis cal-
culum retinuit. Nec contentus Cæsarea
& Electoris jussa detrectasse, illos, qui
paruerant, carceribus mancipat. * Ru-
dolphus † in causa Wippertini templi
cognoscit, & Pragâ xx. Martii restituti-
onem cum domo parochiali mandat. Ci-
vitas eadem Cæsari, quæ ante Electori ob-
loquitur. At severius Cæsar jubet, ite-
rumque Wolfgangus per Legatos ædem
repetit. Demum Senatus † Cæsaris in-
dignationem metuens, retentâ parochi-
ali domo templum restituit. Sed Archi-
episcopus partitione hac partiali non con-
tentus, etiam domum sibi reddi postulat,
† cumque Monasterium Canonicorum
Regularium S. Augustini similiter occupa-
set Senatus, has querelas ad Cæsarem ju-
git. Rudolphus * utriusque restituti-
onem disertè mandat. Senatus † cuncta
tur, & quas potest moras necit: Mogun-
tini desiderii iniquitatem se probaturum,
obiisse nuper Syndicos, & Seniores, qui
privilegiorum, & hujus rei notitiam ha-
buerint, ut primum iis surrogati plenius
se informarent, fusius, & quid in re sit,
responsurum. Cæsar † puerili responso
offen-

offensus, nam sapius proprii juris ignoran-
tiam moræ prætenderat, severius rescri-
bit: Unde quod ampla Civitas hominibus
destituatur, qui domestica jura, & lite-
ras sciant, pareret confestim suis jussis,
parochialem domum, & Monasterium,
quod occuparunt, cum censibus restitu-
eret, aut morositatis se vindicem expecta-
ret. * Supervenit mox aliud Cæsaris

*MDLXXX

VIII.

mandatum: invisæ Civitati provocatio-
nes ad Curiam Moguntinam erant, ut-
pote cum iis de subjectione sua moneretur.
Igitur Senatus appellantes mulctabat, &
quibus poterat modis impediabat. Ite-
rum Elector Rudolphum † superiorita-
tis suæ vindicem invocat. Hic mirari se
scribit, quod peculiarem in Imperio Ro-
mano & inauditum hactenus dominatum
erigat Erfordia, non posse hoc salvâ Rep.
in Germaniâ tolerari. Relinqueret Se-
natus ad justitiam patentem viam, nec
Domini sui jura invaderet. Continuati-
onilitium, Dominicanorum † Monaste-
rium materiam præbuit: id à dissoluto
quodam Monacho possidebatur, qui sub
protectione Senatûs superiores suos, ip-
sum adeò ArchiEpiscopum despiciebat.
Electoris Sigillifer coërcere irregularem,
& cum Provinciali Ordinis disciplinæ ve-
teri Coenobium restituere conatur. At
Senatus, ne quid in personam sub prote-
ctione sua constituti admitteretur, inhibet.
Monasterium autem mandatis recentibus

*Rudolphus
Senatui ex-
probat affe-
ctatione pe-
culiaris do-
minatus.*

*Restitui dis-
ciplinam in
Dominica-
norum mo-
nasterio Se-
natus impe-
dit.*

C

Cæ.

Cæsareis territus vindicare sibi non ausus. Introducitur novus, ut vocant, Prior, sed cui alter conviciis, & Senatus favor prævaluit. Sic & hoc, aliaque, præcipuè mendicantium Cœnobia Senatu cessere, partim disciplinâ laxiore profanata, partim inritâ venditione derelicta. Moniales sua tutatæ sunt, quod modestiore vitâ sui venerationem conservassent. Nondum hæc sopita lis, & aliam Senatus intentat. * Elector † Michaëlem Schillingium (a) Societatis Jesu Præsbyterum huc miserat, ut in Basilicâ Marianâ legem Dei prædicaret: famosa jam tum hæc Societas, quod ruenti in hæresin populo feliciter obicem posuisset. Igitur omni consilio † receptionem istius impediendam Senatus censuit: Superstites adhuc Catholicos istorum hominum zelo inducendos: immunitati Reip. adversus Dominatum Moguntinum consultum haud fore, quamdiu Pontificios cives haberet. Ut consonans Religio subditos imperantibus nequit, sic pro libertate tuenda discrepantem excitare. Sufficiebant hæc, ut exire Schillingius ex Urbe juberetur, pretextus à lege protectionis Saxonica desumptus, quæ Principibus ingratos incivitate tolerari vetaret. Hæc Schillingio vocato in Curiam à Senatu dicta, simul leges Reip. allegatæ sunt, quæ hominem cæcus necdum recepti non protegerent.

Schil.

^aMDLXXX
IX.

*P. Michael
Schillingius
è Societate
Jesu Erfor-
diam venit.*

*Senatus se
opponit.*

(a) *Annales Collegii Societatis Erfurtensis.*

Schillingius jura gentium objicit, quæ innoxium hospitium negare inhumanum ducant; præsentiam autem suam absque Reip. detrimento fore, se fidejussoribus cauturum. Nec ignotum se adeò, cui Erfordia patria sit, fratre ac consanguineis adhuc superstitibus. Imò se civem Academicum esse, dudum Universitatis albo inscriptum; insuper in Electoris obsequio hic morari, ex cujus mandatis adsit, ejus superioritatem si disputarent, saltem ex multiplicibus pactis, Electoris ministro protectionem deberi. Cum frustrà hæc opponerentur, ac satellitibus minitaretur Senatus, ille de asylo sollicitus ad Curiam Moguntinam fugit: irritatus his Senatus illam undique turmis cingit, ac mensibus duodecim Schillingium obsidet, tandem moræ pertæsus, Comite Vicedomino Olando per obstupescentes vigiles exit, sicque servatus hic concionator, & accedentibus mox liberalissimis Legatis, anno sequentis sæculi primo (a) hæc missio in residentiam transiit, assumptus etiam post triennium (b) societatis habitus, cum antea sub clericali patres latuissent: demum (c) conductâ à Clero Mariano domo, quæ ad iconem B. M. Virginis appellatur, accedente etiam opimâ hereditate

Q²

(a) Anno 1601.

(b) Anno 1604.

(c) 1607.

tate (a) Denstadianâ , Elector Swicardus, (b) Monasterium Regularium, desertum à Canonicis adiecit, sicque residentia (c) in Collegium Societatis evecta est.

XXXIII.

Frequentes interim conventus (d) cum Saxonibus Civitas habuit, interdum etiam dona submisit, ut de favore certior esset. Cum † Moguntino autem continuatae lites, & tam profana, quam sacra disputata sunt. Jus tribuum, illas erigendi confirmandique regale Sedes Moguntina sibi hactenus servaverat, hoc Senatus eripere conatur, utque favorem † attentatum haberet, multis de Moguntinis Officialibus queritur, varios in ipsos excessus, & delicta conjicit: è contra Elector † sua jura vindicat, si quid Officiales peccaverint, ad suam id cognitionem pertinere. Nunciat † prætereà se vi patrum (e) ante duo sæcula initorum Comitatus Tondorff, & Mühlberg pro dimidiâ parte dato pretio redempturum. Parvi hæc Urbici faciebant, † Dominos se Comitatum istorum, de reluendi jure nihil constare; frustra illis pacta allegabantur, qui ut Moguntinis armis in dislito loco, sic & pactis eorum prævalere sibi visum sunt. Irritavit Wolfgangum dolus sub-

*Continuatae
cum Mogun-
tino lites.*

*Senatus de
Officialibus
querela.*

*Electoris re-
sponsum.*

*Nunciat E-
lector resti-
tutione Ton-
dorffii &
Mühlbergii*

*Senatus re-
mit.*

(a) 1609. fuitq; quindecim millium aureorum.

(b) 1615.

(c) 1619.

(d) MS. Chron. Erfurt.

(e) Vide supra ad annum M C C C L V I I.

ditorum, cumque persecutio juris sui
difficilior videretur, quam ut exequi pos-
set, desperatum consilium amplexus est.

* † Egit cum Principe Saxoniae Friderico
Wilhelmo (a) Electoratûs ejusdem ad-
ministratore, eique sub certis conditioni-
bus jus suum reluendi cessit. Redimeret
Administrator Comitatus refuso pretio,
eorumque possessionem apprehenderet.
Annis quadraginta fructus perciperet, po-
stea ArchiEpiscopatu ex integro restitue-
ret, ac pretium vicissim expectaret. Se-
creto hæc, etiâ postquam Moguntiae quar-
to Augusti conclusa essent, habita sunt,
ut prius ad executionem necessaria, pe-
cunia scilicet, confirmatio Cæsaris, & a-
lia pararentur; attamen timuit Civitas,
quod subfuit, & sylvam Tondorffensem
liberalius succidit. Saxo prohibet, cum
autem id, quod actum fuerat, propalare
necdum vellet, jus venandi istâ
in sylvâ prætendit; in cujus præjudicium
nudare lucos fas non esset. Civitas non
satis ignara, quod aliud ageretur, novam
litem intendi, novumque jus, quod ne-
mo majorum hæcenus affectaverit, con-
queritur. His menses aliquot insumpti.
† Vigesimo tertio Novembris ab Admi-
ministratore Legati in Urbe adsunt, ro-
gantque Senatus deputare quosdam vel-
let ad breve colloquium, habere se,

* MDLXII.

*Wolffgæus
reluendi jus
sub certis le-
gibus Saxo-
ni cedit.*

*Saxo Lega-
tos mittit
Erfordiam.*

Q3

quæ

(a) Acta hujus rei in Archivis extant locupletissima, & quidem
Erfordiae in theca viridi compacta.

*Un sibi cessu
significat.*

*Pretium of-
ferre.*

*Erfurtenſis
Reſponſum.*

quæ nomine ſui Principis exponant. Miſ-
ſus è Curiâ Syndicus, & duo Senatores
ad hospitia Saxonum: hi venientibus man-
data, & quæ hætenus acta ſint, expo-
nunt: † Electorem Moguntinum, Ad-
miniſtratori Electoratûs Saxonici juſ redi-
mendi Comitatus Tondorff, & Mühl-
berg, ſub certis legibus ceſſiſſe, adferre
igitur † ſe pretium olim pro Tondorff,
& dimidietate Mühlberg Gerhardo Archi-
Epifcopo ſolutum, ſcilicet, MCC. mar-
cas argenti, alteram dimidietatem Mühl-
bergii redimendam ſe ſibi reſervare. Cæ-
ſaream etiam Majeſtatem hæc pacta con-
firmari, hæc ſigilla, has manus Cæſaris,
Electoris, ſuique Ducis eſſe, fundari nego-
tium hoc in aperto jure, atque conſer-
vationem Moguntinorum Dominiõrum,
ipſius adeò fidei Erfurtenſis integritatem
reſpicere, proinde aſſenſu in id, quod
jura exigunt, ſe tam parum dubitare, quam
iniqua attentata à Senatu metuant. Reip.
Syndicus ne repentino reſponſo in detri-
mentum cauſæ quid loqueretur, copiam
productorum petit, ut eas præter poſtu-
lata Senatui exponere, ejusdemque men-
tem Legatis referre poſſet. Annuunt hi
petitis, & illos pactorum verſus, qui ceſ-
ſiones teſtabantur, edunt, conditiones
autem ſub quibus facta, Moguntinos ſo-
lum, non Erfurtenſes attinere ajunt, &
earum editionem negant. Sic eo die di-
ceſſum eſt. Altero Deputati revertuntur, &

& quam aliena hæc postulata Senatui visa sint, exponunt. Rem arduam esse, in quâ extemporalis resolutio ne peti quidem debeat. † Evolvendum prius Archivum & instrumenta hujus negotii quærenda, libertatem Civitatis in cives diffusam, ut de majoris momenti negotiis omnes deliberent, atque hinc Collegia quinque Senatorum, prætereà tribunos, Opifices, quaterniones, in & extrâ portas convocari oportere, penes eos Reip. summam, & gravissimum præsentis rei momentum stare, hos intrâ tam breve tempus non convocari, minus informari de causæ meritis posse. Ne tamen ignorent Saxones, quid Senatus in præconsultatione, salvo Reip. voto, hac de re senserit; † cessio- nem aunt, ex defectu materiæ nullam esse, cum Moguntino redemptionis jus non competat, dimidietatem Mühlbergii propriam Urbis, nec à Sede, sed ab Hennenbergensibus, & Schwarzenburgicis emptam, similiter in Comitatu Tondorff multa bona Civitatem, jam olim ante emptionem habuisse, & nunc habere, quæ reuitio non attineat, proinde sibi tanquam communis rei Dominis jus retractus competere, imò cum respectu istorum bonorum subditi sint comitatûs, si- ne consensu suo fieri cessionem non potuisse, cum inviti subditi alienari nequeant. Ad hæc per Cancellarium Saxones: † Do- minium ex utili, non ex vero sibi Erfurten-

*Moras ne-
stunt.*

*Cessione im-
pugnant.*

*Saxones de-
fendunt.*

ses asserere, qui propriis confessionibus ex literis ad Saxones datis convinci possint, ubi utriusque Comitatus Domini Moguntinae Sedi adscripserint. Esse dimidietatem (a) Mühlbergii non à Moguntino, sed cum ejus licentiâ hoc pacto emptam, ut Sedi redemptio libera quandoque permittatur. Quæ de retractu, & invitorum subditorum alienatione ridiculè dicta, huc non pertinere, cum ista omnia in pacto de retrovendendo non atterdantur: † iterum Erfurteneses: datam quidem reemendi facultatem Sedi, alii, ut literæ dicunt, ex reverentia, & devotione, hæc quia personalia sint, ced non posse, imò disertè ibi legi, ne unquam extraneos isti Comitatus alienarentur; prætereà vigore contractuum integran-
Uteriora Erfurtenſiū fundamenta ni quadrante reluitionem prius intimari oportere. Saxones offensi, † num non ante biennium Moguntinus intimari auctoque calore etiam reluitionem alterius dimidietatis Mühlbergii indicunt, imul acervum auri in mensam comportant: ibi pretium utriusque Præfecturæ jacere, præter quod nihil postulare Civitas possit. Post paucos dies scribit Senatui Dux Joannes Administratoris frater, pretium nuper † recusatum Salzæ sub custodiâ Senatûs in deposito jacere, nullam amplius moram negotium pati, proinde subditis homagium indicendum, cui tam ultæ rei
Integrū Mühlbergii reluitionem Saxones indicunt.
Pretium ab Erfurtenſibus recusatum Salzæ deponunt.

a) Vide supra ad Annum MCCCLVII.

si Civitas Vasalligio multiplici Ducibus ob-
stricta resistat, feloniam fore, non nisi
caducitate feudorum expiabilem. Mul-
tum his territi Erfurtenses instrumentum
publicum † conficiunt, & in eo super
iniquitate rei queruntur: habere se vetu-
stissima cum Saxonibus pacta, vigore quo-
rum lites ortæ non sic pro Imperio, & vio-
lenter, sed missis utrimque arbitris per
laudem expediendæ sint. Præterea † si-
mili causa Domum Saxoniam sibi teneri,
quæ Kapplendorffensem Præfecturam eâ-
dem lege possideat, nec tamen in relutio-
nem consentire velit. Petere se fidem
majorum, illudque jus, quod Saxones
sibi constituunt, in eos retorqueri. Hoc
instrumentum mittere per nuncium non
ausi, metuculofo consilio clam in Cancel-
lariam Vinariensem projici faciunt. Ar-
ripiunt hanc injuriam Saxones, & missis
causæ meritis eam exaggerant; minantur
etiam, sed & interim Saxonica subjectio
subditis indicitur. Magna fuit in Urbe ci-
vium indignatio: † hæccine protectio
Saxonica esset tot annuis pensionibus em-
pta? si foedus cum Moguntino contra Ci-
vitatem Duces paciscantur, adigi se ad de-
sperata consilia, & illum, quibuscunque
modis placandum. Saxones † ut suæ
causæ odium minuerent, à Religione fa-
vorem mutuuntur, spargunt, Consiliarii
(a) etiam ad primores Urbis perscribunt:

Duces

*Protestatio-
nem publicā
Erfurtenses
in Cancellā-
riam Vina-
riensem clā
projiciunt.*

*Ad edictum
quod quisq;
juris provo-
cant.*

*Civitatis
querela in
Saxones.*

*HibonoRe-
ligionis defi-
deria sua
palliant.*

(a) *Extant litteræ originales in dicta theca viridi.*

Duces suos non quod fidei majorum immemores, aut quicquam de affectu in urbem remiserint, sed pro ejusdem bono cum Moguntino pepigisse. Hunc Comitatus suos constituisse armis vindicare, quibus cum impares Erfurtenſes, lapsis in potestatem Moguntinam arcibus actum de Religione fuisse. Alii his decepti, prudentiores fucum adverterunt. Die secundo

Tondorff & Mülhberg occupant. Decēbris farces Tondorff & Mülhberg militari manu occupatæ, & sic isthæc omnia intra novem Dies festinanter peracta sunt.

Post executionem arbitri eliguntur * Obtenta possessione † arbitri utrimque nominati, qui controversias dirimerent; Conventum Arnstadii, postea etiam Büdſtadii, ubi Erfurtenſes ante omnia se in possessionem restitui petunt. Saxones hanc litem non suam, sed Moguntinam esse, proinde ad arbitros non pertinere ajebant, si quid autem præter eam flagitent, se iusta omnia passuros. Urbici quinque potissimum gravamina adducunt. † Dimidietatis Mülhbergii reversionem eadem penè septimanâ nunciatam, & violentæ executioni mandatam esse, quod pactis manifestè contrarietur. Secundò, præter census aliquos multa se prædia in utraque Præfectura habere propria, quæ nullis subjecta pactis simul adēpta sint. Tertiò, pagos Meckfeld, Tieffengruben, & Hohnfeld ad Præfecturam Tondorff non pertinere, qui tamen cum ea occupati, sicque restitui debeant. Quartò, Kapplendorff-

Erfurtenſium quinque gravamina.

dorffium se reluere velle. Quintò, Saxones Rudelstadium majus restituerent. Illi denuò † cunctantur, priora gravamina jura Moguntini Electoris concernere, in cujus præjudicium submittere arbitris nihil possint; bona, quæ prætenderent, & pagos, tanquam appertinentes ab Electore assignatos, cum igitur convento tempore secundum traditionis leges Sedi Moguntinæ restitutio sit facienda, pati se non valere, ut quidquam subtrahatur. In Kapplendorffensis Præfecturæ reluitio- nem se consensuros, si Civitas minorem Comitatum ad Geram, quem sæculi decimi quarti anno decimo quinto (a) sub eadem lege à Friderico accepit, reluendum daret. Rudelstadium scire Erfur- tenses, cujus sit, nec quicquam juris ab iis in eo prætendi posse. Urbici dictum Comitatum jam dudum redemptum esse demonstrant. Demum formula † com-

*Saxonum ex-
ceptiones.*

*Præter com-
promissifor-
mulam ni-
hil fit.*

Alia cum Moguntinis continuatæ sunt XXXV. trica, † quibus his nova de collectis ac- Erfurtenſes cessit. Has Civitas Electoris ærario con- Collectas im- ferre negabat, quasi non Moguntia, sed periales sol- Imperioolvere consueſſet, fidem aſſerti vere ærario Moguntino ete- recusant.

(a) Vide sup. Ann. 1315.

*Matriculæ
circuli Sa-
xonici inseri
desiderant
& cur?*

*Wolgäus
collectandi
improbat.*

*Cæsar im-
perat Colle-
ctas.*

*Stabilire ci-
vitas liberta-
tem religio-
nis intendit.*

*Ministeriū
confirmari
ab Electore
petit.*

etenim tunc non Electori, sed Cæsari pe-
pendisse. Illud omni voto expetebat, ut
ut Circuli Saxonici matriculæ quoad Col-
lectas inscriberetur: sic enim simul &
Moguntinis exempta, & contra ipsos Sa-
xones tanquam ejusdem circuli membrum
munita fuisset. Wolfgangus t̄ multis
Cæsarum mandatis, & sententiis, con-
troversiam pro se decisam ait: esse illam
civilis societatis naturam, ut imperantes
necessitates publicas suis curis, subditi pe-
cuniis sublevent. Dietheri tempora fru-
stra allegari diffidiis civilibus corrupta,
præterea illum antecessorem Electoralibus
insigniis à Cæsare non fuisse investitum,
idque ut plurimum malorum, sic & hujus
rei causam fuisse. Exemplis si litigandum,
frequentissima adesse, ubi quotam tertiam
ArchiEpiscopatus contulerit Erfordia,
nonnunquam ad preces ejus mitigatam.
Ad Cæsarem lis devolvitur, ille t̄ præ-
stationem Collectarum disertè mandat,
cui se Civitas submittit, ac sequentibus an-
nis usque ad ferale bellum libenter con-
fert. Remiserunt post hæc æmulationes,
& aliquamdiu sine apertis contradictioni-
bus actum est. Attamen de libero Reli-
gionis exercitio sollicita Civitas t̄ stabilire
illud omnibus modis intendit. Præser-
tim ministerium suum, ut appellat, ab t̄
Electore confirmari petit. Collegium est
ex prædicantibus Augustanam confessio-
nem & Deputatis quibusdam conflatum,
quod

quod ex speciali mandato Senatûs matrimonialia negotia, & quæ conscientias attinere videntur, discutit, in visum id Electori fuit, cujus utrique potestati derogaret, hinc vehementius approbatio urgebatur. Interim subsequentes anni profanas etiam lites creant, quibus dirimendis * Elector Consiliarios submittit. † * MDCXV. Consilarii Moguntini veniunt. Sequiis aliorum postulatorum compensationem. Inductus hisce Schwicardus † Schwicardus ministerium persistere jubet, sicque superioritati suæ consulit, dum Erfurtensibus Religionis exercitium indulget, quod nisi subditis fieri nequit. Saxoniæ Princeps Joannes Ernestus, cum avitarum terrarum regimen ei obtingeret, proceres sui Principatûs ad subjectionis juramentum ex more vocat. Citata † etiam Erfordia: hæc desiderii novitatem explicat, illud † juramentum se Landgraviis debere, quod fideles ratione clientelarium bonorum extraneis, paribus, sæpè inferioribus præstant, illo se fidelitatem firmaturam. At subjectionis votum Landgravios nec unquam exegisse, nec dedisse Erfordiam. A Diæta, ubi novo Principi subjectionis juramentum præstitum est, Erfordia abstinuit, * at- * DMCXVI Fidelitatem tamen † alio die ratione clientelarium bonorum fidelitatem juravit. Ad alias postmodum lites Moguntini cum Erfur-

ten-

Saxones sub
jectionis ju-
ramentum
exigunt.
Hæc rennis

Fidelitatem
jurat.

MD CXVIII
*Weichbil-
dii fines li-
mitati.*

tensibus transgressi, * præcipue † fines Weichbildii limitati sunt; illo nomine districtum qui prædia Urbis, aut agros illius complectitur, appellant, eidem cum istâ legi judicivè subjectum, & quoniam amplior erat in Urbe, (a) quam ejus pagis Moguntina potestas, hinc arctare suos fines Urbici, ampliare Moguntini intenderant, neque hæc Diætâ dissidentes terminos satis conjunxit, sed pluribus tentatis, quam transactis iterum ab invicem discessum est. Secutæ in Imperio turbæ Civitatis animum, prout se flectit fortuna, lancinarunt, illo potissimum retenta, quod Elector Saxo, ejusdem cum Moguntino factionis esset. * Fridericus

*MDCXXII
*Fridericus
Dux militē
scribit.*

*In Erfurten-
sum pagis
distribuit.*

*Udestatten-
ses resistunt.*

*Omnes miles
trucidatur.*

* MDCXX
VIII.

(a) Vid. infra N. 39.

Saxonix † Dux Coburgicus acceptâ pecuniâ militem scripserat in Belgium deducturus. His armis Hassi, & interjacentium terrarum Domini haud faventes transitum negant. Defecit Ducem Annona, nec hospitia aderant, quæ tot milibus assignaret: Igitur † per Erfurtensum pagos distribuit, quod his viribus superior videretur: Terrore primò recepti, soli Udestattenses † ausi resistere, sed dejectis per tormenta eorum parietibus, quos ex stramine & luto pro munimine conficiunt, pagus miserè devastatus est. Duravit hospitatio † per aliquot dies, postea dato Rusticis licentiæ signo una nocte miserabiliter trucidati sunt. *

Brück

Brücknerus & Forsterus Consules † Lo- *Duumvira-*
 minatum Curiae sibi firmaverant, ita ut al- *116.*
 ter alteri in fine anni fasces deferret, cum
 tamen haecenus quinque Senatorum Col-
 legia fuissent, quæ totidem annis sibi suc-
 cesserant. Continuatus hic Duumvira-
 tus quatuor annis, usque dum plusquam
 Civilia agi, invadi Remp. cives adverte-
 rent, hinc aliud foedus † pro libertate, *Foedus con-*
 pro veteris Reip. statu pangitur, & eò *tra illum.*
 Duumviri adacti, ut pristinae successionis
 leges Senatui redderentur. Pyramis cum
 statuâ magnificentius ante Curiam erecta:
 scilicet quædam Imperii Civitates, incer-
 tæ fidei Rolandum publicis in columnis ex-
 ponunt, libertatis argumentum: eun-
 dem in statuâ proponere callido Consilio
 placuit, ut antiquissimam libertatem po-
 steritati mentiretur. Pyramidem everti,
 dejici statuam Moguntini petiêre, res per
 Schwindium acta, fuit hic vir in rebus
 Imperii versatissimus, Cæsaris, & multo-
 rum Principum Consiliarius, continuo
 quasi arbitrum inter Electorem, & Urbem
 in frigusculis egit, & sic ab utraque parte
 multum quidem ambiebatur, sed ut so-
 let, à neutrà gratiam, potius invidiam
 retulit, hinc infelix exitus, quem postea
 referam.

* Secutum † fatale Cæsaris Edictum, *MDCXXIX*
 quo protestantes Ecclesiastica bona resti- *XXXVI*
 tuere jubebantur, terruit & illud Erfordi- *Edictū Fer-*
 am, quæ varia Monasteria, templa etiam *dinandum*
 Ca- *urbem ter-*
 Tet.

*Religiosi Mo-
nasteria re-
petunt.*

*Franciscani
inter se dis-
cordes occa-
sionem elabi-
sunt.*

*Augustinia-
ni Monaste-
rium suum
præstendunt*

Catholicis ademerat, igitur in partes to-
rum, qui foedus contra edictum pacti
propendit, eventum rei sollicita expecta-
tione observans. Non t̄ segnes ad sua
Religiosi aderant, Cœnobia vindicantur.
Præcipuè Fratres Ordinis Eremitarum S.
Augustini, & S. Francisci. Hi t̄ in se
divisi, mutuâ emulatione sua commoda
corruperunt, quippè & cœtus conven-
tualium, & ille, qui strictioris observan-
tiæ Monasterium præstendebat, utroque
asserente, sibi quondam ademptum: tra-
ctum his tempus, usque dum mutata for-
tunâ utrique negaretur. Felicius t̄ Au-
gustiniani instabant, licet iis Senatus ma-
gis resisteret, quod Monasterium eorum
in quo Lutherus vixerat, quasi sanctum
haberet, ac Gymnasium in eo Juvenibus
Studiofis aperuisset: Contrà Passaviensē
placitum Cœnobium hoc repeti, quod
protestantibus antea occupata addicit;
Ferdinandum (a) decretum itidem re-
fragari, & cum Thuringicæ Provinciæ Au-
gustinianorum Præside transactionem;
imò propositas fuisse pacti leges Mogun-
tiæ, vigore quarum, & retinere debeat
Civitas Monasterium, & desuper consen-
sum papalem accipere. Econtra Cæsarei
edicti executores: Passaviensem transac-
tionem Erfordiam ut municipalem Ur-
bem non attinere, decretum Ferdinan-
deum commentum esse per mendacia Cæ-
sari

(a) De quo sup. N. 28.

sari imputatum, pacta cum Provinciali & citra mandatum Ordinis, & metu iniuncta, nec in istius præjudicium, nec cessante jam necessitate obligare, tentatam Moguntiae transactionem in placitum nunquam transiisse. † Urgentibus negotiis Monachis cum iis Senatus transegit, ac servitarum monasterium unà cum redditibus addixit, eo in sequentibus turbis devastato, S. Valentini Curiam emere: Sacris Templum S. Wipperti ab Electore ad interim assignatum. Franciscani sibi invicem obstantes intento frustrati sunt.

Aliud pro suo accipiunt.

* Appropinquabat Magdeburgensis ex- XXXV
cidii Vindex Suecorum Rex Gustavus. II.

Tillius & virtutem hostis, & belli fallaciam perpendens, munimenta undique præsidii replet, ut & retardarent hostem, & majore vi pressis refugium essent, † aperiri sibi hanc Urbem, recipique præsidium voluit: trepidabat Senatus, nam sine-rogaretur, victoriosus ille Dux exequi, quæ rogaverat, potuit, receptum autem præsidium edictum Cæsareum obtrusisset.

MDXXXI

*Tillius præsidium imponere Er-
furto inten-
dit.*

Recurritur ad Schwindium, † & postulata Tillii exponuntur: parituram in omnibus Civitatem Cæsari, Electori, dum gravissimo præsidii onere non suppresseretur; advertere se non tam munimenta intendere Cæsarem, quam Edicti obedientiam, Civitatem autem ad omnia pronam: frustra volentem cogi, Religionis utriusque Civibus præsidium grave futu-

*Ad avertē-
dū Schwin-
dium instrui-
tur.*

R

rum,

*Catholici
missis ad Til-
lium Legatis
deprecantur*

*Idq. magno
suo malo.*

MDCXXXI.

*Cæso ad Lip-
siam Tillio
Senatus à
Suecis præ-
sidium ro-
gat.*

rum, bona amicorum æquè ac hostis militem rapere. Vellet inducere Catholicos, ut Legatis ad Tillium missis, Concordiam Civitatis, nec adversus justa quævis subeuntes se milite egere nuncient. Schwindius his deceptus, † suis etiam prædiis & facultatibus, quas amplissimas habebat à milite timens, Clerum, & Catholicos Cives, ut quosdam ad Tillium ablegarent, inducit. Exponunt illi concordiam Civitatis, ac quod Lutherani iustis omnibus se subjiciant, ipsa etiam templa, & monasteria restituere velint. His, & quæ alia suum in exitium proposuerant, motus Tillius, adigere Erfordiam ad præsidium desiit, † quod paulò post ipsis deprecantibus Catholicis extremas calamitates attulit. Quippe * mutatâ ad Lipsiam belli aleâ fugatoque à foederatis † Tillio, Senatus apertè Suecorum partibus accessit, utque impunè faceret, ac adversus Dominum se muniret, missis ad Regem Legatis præsidium rogavit. Continuo Regem Legati sequebantur, usque dum expugnata Herbipolensi arce audirentur: multis ibi de recente victoria, de prospero armorum successu Regi gratulati sunt: adesse eum ex jussu Numinis Evangelii vindicem, quod ut in tota Germania sic in Erfordia præcipuè multa hætenus tulerit, eam ergo pedibus Maximi Regis se subjicere, atque pro libertate conscientiarum, pro templorum conservatione ad-

adversus Pontificiorum violentias, & nuperum Edictum, præsidium rogare. Rex postquam aliqua de statu Urbis sciscitatus esset, utilibus precibus annuit, ac militem imposuit. Clerus, Moguntini † Officiales & jura, à deditiois legibus exclusa, Suecis in prædam data sunt. Ipse Gustavus † Urbem accedit, ac ingenti pompâ recipitur. Magna omnibus lætitia, quod nunc tandem saluum Evangelium fore persuasum esset. Tam potens in animis vulgi Religio! receptum præsidium, libertatem perditam, nihili habebantur, quia Religione adumbrata fuerant. Sen- serunt, at serò, Schwindius & Catholici, Senatum non præsidium, sed obedi- entiam Edicti Cæsarei horruisse. Schwin- dius † à securitate publica exclusus hosti- bus deditus est. Erat inter eos Schwin- dii quondam Alumnus, qui ingrato faci- nore contumeliis vexatum diripuit, † ac cum tanto mœrore extingueretur, cada- ver in tumba adhuc versavit, an fortè pe- cuniam propinqui occultassent? quod postremum Senatui imputatum, qui monumenta litteraria simul efferri suspi- catus est. Clerus etiam dispersus hinc inde fugit, aut latuit. Manserunt hæc arma in Urbe, usque dum Cæsar cum Saxone * Pragæ transigeret. † Pacis hujus leges multi Imperii ordines subeunt, sollicitatur & hæc Civitas, ut hostile præsidium di- mitteret. † nihil privilegii, Nihil liber-

R 2

tati

*Officiales &
jura Mogun-
tina Suecis
deditur.*

*Gustavus
Rex venit
Erfordiam.*

*Ingratitudo
Senatus er-
gà Schwin-
dium.*

*Fatum
Schwindii.*

**MDCXXX
IV.*

*Pax Pra-
gensis.
Erfordia
præsidium
Suecicum
dimittit.*

tati ritûs derogandum, salva pacta cum Moguntino, salva jura fore, de quo cum specialiter à paciscentibus cautum esset, egit Senatus cum Salvio Regni Sueciae Cancellario, ut præsidium educeret, fidam Urbem suâ sponte futuram. * Sic restituta sibi Erfordia, & Catholica Religionis Clerus, qui hæctenus exulaverat, suas possessiones recepit.

MDCXXXV

XXXV
III.

*Proditoris-
pe denuò in-
troducitur.*

*Clerus, Offi-
ciales, & ju-
ra Mogun-
tina legibus
deditionis
comprehens-*

fi.

Viderunt mox Sueci, quid reliquissent, Urbem ex qua domare viciniam potuerunt; nihil igitur intermissum, quo præsidium denuò introducerent. Inveni ex Senatoribus, † qui Urbem Bannerio, Ductori exercitûs Suecici proderent. Veniret Bannerius, Exercitum Urbi admove- ret, se intus ad deditionem Cives dispo- situros. Adest ille, atque tormentis ali- quot majoribus Urbem provocat, statim omnia in armis; qui colluserant, pericu- lum aggravant: incumbere jam moeni- bus potentissimum hostem, sed non ho- stem esse, qui Religionis tutandæ, qui li- bertatis Germanicæ gratiâ venerit, ami- cum fore, si amicè habeatur, si verò im- pari renitentiâ irritetur, jura victoris ex- erciturum. Cum his terribilium vota colliguntur. Recipitur Bannerius, & cum eo præsidium. At † Clerus, jura Sedis, & ministri pactis com- prehensi. Scilicet Gustavus Rex cum pri- mò Urbem intrasset, deditas sibi Mogun- tinas jurisdictiones Prætori & Assessoribus

de-

demandavit. Isti muneri Rennemannum
 Jurisconsultum præfecit: ille cum & per-
 petua isthæc fore Imperia speraret, & à
 præsidio haberet potentiam, exactissimè
 jura Sedis exercuit, advertit Civitas se
 Dominum, non Conditionem mutasse,
 nisi in deteriore; nam obloqui, quod
 ergà Moguntinos amor Patriæ dicebatur,
 hic crimen erat: ideòne severa isthæc Im-
 peria denuò stabilirentur, cum Bannerio,
 salva jura Moguntina fore, debili fide pa-
 ctum est. Didicit † vicinia, quam peri-
 culosum sit, munimenta provinciæ ex
 imperitæ plebis arbitrio pendere. Statim
 amicis, hostibusque tributa indicta, om-
 nis Thuringia, Eichsfeldia, Franconia,
 Voigtlandia, Saxonia, Misnia usque ad
 Bohemicos saltus ad stipendia coacta, sic-
 que non sine onere solum ærarii Suecici
 fuit hoc præsidium, sed annuè turmis no-
 viter conductis exercitum auxit. Tot
 Provinciarum census ut certius teneret,
 Urbem firmitus munivit: † Vallum antea
 ad radices Cyriaci montis decurrit, ubi
 porta solidissimâ turri defendebatur, præ-
 alta illa, ut & Cyriaciburgo dominaretur,
 erat hoc necessarium populari regimini,
 ut Urbs arci, non hæc Urbi frenum pone-
 ret. † At Suecis alius finis, utque ex ar-
 ce continere Civitatem possent, turrem
 solo æquant, vallum contrahunt, ac po-
 sitis utrimque humilioribus munimentis
 novam portam, quæ hodiè superest, eri-

R 3

gunt.

*Damna vi-
 cinia ex re-
 cepto præsi-
 dio.*

*Munitur for-
 tum Erfor-
 dia.*

*Turris Brû-
 letensis de-
 jicitur.*

gunt. Moenia in Petrino monte imbecilliora videbantur; igitur vallum ibi, fossas, & alia munimenta ducunt, cum moeniorum pars dirueretur, † antiquissimi nummi argentei in iis inventi sunt. Archi-
Numismata antiquissima sub dirutis moenibus inveniuntur. Episcoporum imagines exhibent, quante quatuor, quinque & sex sæcula vixerunt erecto ante sæcula muro, nummi veteri more suppositi sunt. (a) Ardebat interim bello Germania, & Bannerius ipsam Bohemiam penetraverat, sed Cæsareano Exercitu pressus Erfordiam repetit. Cæsareani ad Salam castra metantur. * Ille viribus impar intra moenia se continet, usque dum Galli, Hassi, & Luneburgici laboranti subvenirent. Hi † tres exercitus in extensissima planitie ad Urbem, armajungunt. Pulcherrimum amicis spectaculum, ex vallo citrà periculum tot exercitus videre. Unius sed temerarii hominis ausus terrorem omni præsidio incussit: literarum † studiosus ex Voigtlandiâ natus, Jenâ, ubi literis operam dederat, summo manè pedes Erfurtum petit, novo coëmpto gladio dum Præfecti Suecici adit, ex famulis Domini præsentiam rogat, habere se, quæ per alium non expediri, sed illi ipsi proponi debeant, cum famuli, ut erat, Dominum vix ante abivisse dicerent, ipseque denuò secederet, obvium habet cohortis Vicepræfectum, qui

(a) Imagines aliquot & aliorum nummorum vid. sup. ad annum MXX. & M CCLI.

qui Cyriaciburgo præerat, hunc gubernatorem putat, & stricto gladio transfodit; concitato statim cursu cohortis equestris centurionem non procul stantem simili facinore occidit; fit concursus, milites se proditos suspicati ad arma circumspiciunt. Sed non impiger scelestus tertium homicidium perpetrat, usque dum multitudine circumveniretur, ille audacter contrà multos se defendit: protraxit certamen, quod vivum capere vellent, ut atrociori mortiservaretur, & conspirationis socii exprimerentur: tandem captus ad Cyriaciburgum deductus est, ibi variis tormentorum generibus motiva facinoris, & auctores, sed frustra petebantur, quod ille mandato Dei constanter adscriberet, qui turpis licentiæ milites de ira sua mone-ri jussit. Homicida in locis delictorum forcipibus candentibus laceratus, postea in quatuor partes sectus, quos cruciatus constanter, ut ne in cantu quidem turbaretur, pertulit.

* Antiquissima Comitum de Gleichen familia in Henrico deficit, ut solet, non sine lite. Moguntinus Comitatum ArchiEpiscopatus sui feudum, extinctâ familiâ apertum vindicat, eumque Comiti Hatzfeldio Melchiori, Cæsarei Exercitus Duci, & Hermannio fratri confert. Saxones, ac Schwarzenburgici Comites castrum ipsum cum appertinentibus Moguntinum esse feudum non inficiabantur,

R. 4

at

MDCLXIV.

XXXIX

Familia Comitum de Gleichen deficit.

at dominia reliqua vel beneficia Saxonica vel allodia esse, illa dominis, hæc Schwarzenburgicis ex parte deberi, Blanckenhain Moguntinum quidem feudum sed foemininum filiae ultimi Comitis, & hæredi adim non posse. Urbs hæc, ejusque Cives frequentissima feuda à Comitibus illis hæreditaria jam antiquitus possedere, timuit illa, cum Saxones, & Schwarzenburgici allodia Comitum in feuda masculina vertissent, ne suis hoc beneficiis præjudicio esset. Senatus missis ad illos Nunciis declarationem impetrat, pacta ista non feudorum Erfurtensium utile, sed directum duntaxat Dominium affectura: ubi reliquæ lites sopitæ, alibi dicam.

XXXX.

Non abs re erit, priusquam ipsa Civitatis fata narrem, ruentis Reip. non tam morbos, illos enim ex erroribus prudens lector advertet, quam faciem, gubernationis modum, vires, studia recensere. Facta narrabo, non jura decedam. † Amplissima Urbs armis & pecuniâ Dominium suum latè per Thuringiam auxerat, † oppida, arces, Comitatus absoluta Civitatis Imperia suspexere, nullæ ruricolis libertates, nullæ Imperiorum leges. Moguntinus & Saxones, interdum his potestatibus oblocuti, sed ipsum Imperii Exercitium penes Senatum mansit. Huic † in Urbe non eadem austeritas, sed multum per Electoris ministros humiliata. † Vicedominus, Prætor, Asses-

Senatus politicus Civitatis.

Potestas Senatus in pagos.

*In urbe re-
strictior.
Imperii Mo-
guntinum.*

Assessores, Advocatus, Scabini jurisdictiones, magnum Reip. momentum ! ut plurimum exercebant, opificibus leges, tribulibus jura dabant, ipsa Imperii meritis, gladius, furcæ, lictores sub arbitrio Moguntino erant, cum nec sanguinis ferret sententiam Curia, nec poenam exqueretur, sed comperto Capitali negotio reus Prætori sistebatur. Per † sententiam in Civilibus gravatis refugium Elector: ad quem per appellationem lites devolvebantur, sicut tamen, ut prius deferre gravamina Senatui liceret, cui intra bimestre acta revidere, & emendare causam jus, fasque erat. Hoc jam olim ab Electoribus ob superioris judicii longinquitatem ordinatum, quo breviori compendio justitiam Cives obtinerent. Præterea divites census, etiam vectigalia Electorali quaestori, ejusque publicanis, pendebantur. † Ecclesiastica potestas olim per Thuringiam, & Hassiam exercita, postea etiam in Erfurtensi territorio suspensa, nisi quod eos, qui Catholicæ Religionis devoti, regeret, titulo veteris dignitatis, Sigillifero, ac tribunali Ecclesiastico antiquâ pompâ manente. Senatus ex statutis ab intestato hæreditates † dividebat, & ordinabat commercia, dabat tutores, curabat ærarium, ac quod licentiam auxit, vis armorum, valla, vigiliæ, præsidia potestatis ! ad ejus Imperium erant. † Sacrorum curam Delegatis commiserat, ex ip-

*Appellatur
Moguntiam*

*Moguntini
potestas Ec-
clesiastica.*

*Potestas Se-
natûs in ur-
be.*

*Senatus po-
testas Ecclē-
siastica.*

sis

sis Senatoribus, & Prædicantibus selectis,
 Alia utrimque exercita, plura invicem
 magna contentione prætenſa, & negata.
 Iſta Reip. poteſtas in omnem plebem effu-
ſus De- ſa erat, † viliffimis etiam, & qui ligoni-
mocratia. bus terram vertunt, in gravioribus nego-
 tiis votum prætendentibus, cumque in
 populari ſtatu plus ille poſſit, qui plus audet,
 iſque ligonariis, ac quorum decocta pe-
 nus, & multitudo ſua, & ex rebus turbi-
 dis lucri ſpes auſum adderet, magna ho-
 rum fuit auctoritas, ut prudentiores alii,
 qui & advertere damna Civitatis, & com-
 moda ſtabilire potuiſſent, ſervili aſſenta-
 tione ſæpius iſti multitudini vota quam
 Reip. darent. In Electione † Senatûs
Electio Se- inſignis mixtura, ſic tamen, ut plebis po-
narii. teſtas ubivis emineret. In feſto D. Tho-
 mæ congregati per Regiones ac tribus ci-
 ves, Tribunos ſibi elegere, claſſes ſingu-
 læ duos nominarunt, ſic ut computati
 quinquaginta duo eſſent. Hi in Divæ Bar-
 baræ feſto Quatuor viros dixere, tres ex
 communitate, quartus ex Opificibus le-
 ctus. Circà Diem trium Regum novi Se-
 natus Electio inſtituta, ubi de jure votan-
 di hæcenus, & poſteà vehemens conten-
 tio, quibus in quantum agitata Reſp. mox
 dicemus. Ex primis legibus Quatuor viri,
 tribuleſve, ac Regionum magiſtri Sena-
 tum eligebant, poſteà Conſules huic po-
 teſtati ſe immiſcuerant, ipſique Quatuor-
 viri, propenſiores in regiminis ſocios,
 tri-

tribules excluderant. Actui Electionis Moguntinus Vicedominus, ac Prætor in Curia intererat, quos Senatus spectatores tantum esse contendit, cum ipsi auctoritatem se tribuere dicerent, certè in iustitiam Electionis inquireret. Electione peractâ novus ille Senatus, Domino suo Electo ei iurejurando se adstrinxit, veteri formulâ, quâ Vicedominus, & Advocatus ipsi Domino jungebantur, sed nec hoc sine contentione, quippe cum Vicedomini, ac Advocati Comitibus mentio fieret, Senatus, eorum Jura sibi jam competere asseruit, ast Moguntinus Prætor suo Principi Electori vindicavit. Post Moguntinorum secessum officia inter Electos distributa: alii Jurisdictionibus pagorum, alii rei ædili, aut œconomicæ præpositi. Quatuorvirorum † tribunitia amplissima fuit potestas, reditus Civitatis, ærarium, Archivum, & Sigillum majus sub primi Quatuorviri custodiâ, perpetua intercedendi apud Senatum potestas, imò, & inhibendi, usque dum ad arbitrium populi detulisset. Ille Tribunos convocavit in Comitium, de actis Senatus consultavit, litteras Reip. inscriptas aperuit. Secundus † Quatuorvir Præfecturas, securitatem arcium curabat, Sigillum minus habebat. Reliqui ædificia Urbis reparabant, contentiones, & rixas verbales discutebant. Apparet ex his, quam modicum potestatis Consulibus, & Senatui reliquum fue-

Primi Quatuorviri potestas.

Secundi potestas.

fue-

*Corruptela
Reip.*

fuerit. † Sed major boni privati, quam publici amor, æmulatio, ambitus, necessaria communium delictorum conniventia omnia turbaverant; nullæ ærarii facultates, cui & fidem ingens æs alienum detraxerat. Hinc modica armorum, minor vallorum cura, & quæ non nisi magnis sumptibus pertentantur. Hic fuit Reip. status, quem turbæ sequentes exceperunt. † Situs Urbis & Genius dubito an huius loci: sed & hunc narratæ res produnt.

Situs urbis.

Hodiè ab isto longè mutatum, qui majores tantam in amplitudinem evexit. Ille hinc inde ad Geram in latissima planitie decurrit, collibus vite luxuriantibus undique suspensâ. Nec infelix vinearum cultura: Vinum sat generosum, si austeros annos, & eos excipias, quibus attracta, aut concepta in vaporibus ve-

Vini ferax.

nena, † cum tenui & rorante pluvîâ demittuntur in vitem, ac pampinis unâ cum uvis marcorem indunt; ipsâ generositate salubritas commendatior, quod nec hepar incendat, nec conficiat pulmones, imò neque renibus invehat calculos, neque articulis tartarum, seu quod istis naturæ beneficio careat, seu crassius sit, quam ut tenues meatus penetret. Illud miraberis Transalpine, quod deficientis catoris munus, frigus suppleat: scilicet solis radii ad perfectam maturitatem uvas rarò perducunt, sed emorientis ætatis calori, autumnalis pruina succedit, illa demum

Septentrio.

- 1 Beate M. Virg.
- 2 S. Severi.
3. Predicat.
4. Barfüß.
5. S. Barth.
6. S. Wipp.
7. S. Vitus.
8. Novi operis.
9. Sacri fontis.
10. S. Martin. intra.
11. S. Paul.
12. S. M. Magd.
13. Omnium Sanct.
14. S. Michael.
15. S. Bonifac.
16. S. Georg.
17. S. Andreas.
18. S. Nicol.
19. S. Augustin.
20. S. Iohann.
21. S. Gothard.
22. S. Iacob.

23. S. Mathieu.
24. Mercator.
25. Alb. Domini.
26. S. Laurenz.
27. S. Bened.
28. S. Egid.
29. Martin Extra.
30. Carthar.
31. S. Thomas.
32. S. Gangolf.
33. q. Marien Knecht.
34. Hospitale.
35. Ziegelhütten.
36. Granarium.
37. Collegium Sax.
38. Collegium Maj.
39. Porta Coeli.
40. Libr.
41. Curia.
42. Aula Magunt.
43. Colleg. Turis.

ERFORDIA.

dem
ptis
exco
à No
vidi
frigo
priu
bilit
gene
revi
subst
men
fibu
est p
in p
ferti
plan
nific
gen
aute
instr
nuit
bus
gize
qui
nat
diff
(b)
tine
run

(a)
(b)

demum filiquas extenuat, & consumptis immaturis humoribus ad dulcedinem excoquit, hinc sera vindemia, & modo à Novembri hoc beneficium expectatur; vidi in Decembrem dilatam, ac induratos frigore botros, ad ignem debuisse cogi, priusquam prælo supponerentur: nec debilius inde vinum, sed in multos annos generosius asservatur. Alius (a) & Cerevisiam laudat, quod multum habeat substantiæ succique, proinde liberali alimento vires augeat; sed nec ipsi Erfurten-sibus hætenus persuasit, neque possibile est picem potabilem conducere. † Ager in planitie extensus, cultores immodicâ fertilitate remunerat: quidquid sevis, plantaveris, ibi suam glebam invenit: Annisio, glasto, Enico tinctorio, latè diffusæ gentes, & Maritimæ Regiones; culinæ autem censibus aliquot milliarium vicinia instruitur. Glasti Commmercium India minuit, ex quâ succum, an herbam coloribus aptam important, magno & Thuringiæ, & tinctos pannosementium damno, quippè eadem lanificia quæ coloribus ornat, corrodit, ut priusquam attriveris, dissolvantur. Cautum Imperii legibus, (b) ne isthoc indicum laser, aut panni eo tincti importentur, ex utilitate Reip. futurum, si posthabitis externis ea consumamus,

*Agri ferti-
litas.*

(a) Joan. Curio *Medicus*, in notis ad *scholam salernitanam* cap. 46.

(b) *Ordin. polit. Francos. Anno 1577. tit. 21. §. 3.*

mus, quæ natura intrâ Germaniæ limites
posuit, sed, ut in distracto per varias ci-
lites Imperio solet, minus observamus,
quia lege cautum est. Sin excutiet al-
quando India Europæ jugum, & magna-
rum injuriarum memor omni Commercio
arcebit, tunc pinguis Thuringiæ gleba de
veteri beneficio sollicitabitur, & vigori
pristino restituta majorum divitias redu-
cet. Illa glebæ fertilitas socordes rurico-
las efficit, in spem certorum fructuum de-
sides, profusiores etiam in ista quæ pala-
tum implent. Musica ibi agros incolit, ne-
que promptius Rustici *stivam*, quam
omnis generis Mulicem ex ar-
te tractant.

HISTORIÆ
ERFURTENSIS
LIBER IV.

HISTORIA
FRIEDRICHIS
LIBER IV.

II

L

A. I.

UR

JO

sub

ILLUSTRISSIMO GENEROSISSIMO
BARONI. DOMINO
D. I. HENRICO
DANIELI
ARIDDER. IN. GROENSTEIN
ELECTORALI. MOGUNTINO
CONSILIARIO. INTIMO
JUDICII. AULICI
PRÆSIDI
URBIS. ET. TERRITORII. ERFURTENSIS
VICEDOMINO
JOANNES. MAURITIUS. GUDENUS. S. D.

*Vartus hic Annalium Erfurten-
um liber est, à rebus gestis, stu-
diis partium, & artibus, à muta-
tionibus præcipuus: huic, ILLU-
STRISIME VICEDOMINE, fe-
licem imponis Coronidem, dum in
gubernationis Tux primordiis desinit, hoc uno infe-
lix*

lix quod attingat tantum, neq; TUORUM exoptatissimos consiliorum eventus, & temporum quibus prudenti dispensatione Remp. ordinas, faustissimos cursus recensere valeat: difficile non fuisset eos, nec futuros narrare, si, quam scribere gestarum rerum Historiam, tam ex presentibus predicere futura, nec non imitari politicum instituissem, quidum Heroicas virtutes TUAS examinat, quomodo subditos humanitate flectas, gravitate auctoritatem firmes, perspicacitate omnia penetres, quomodo clementiam reducas malos, benevolentiam bonos teneas, cunctos justitiam regas & indefessam conservas industriam, facile profecto paratos ad nutum subditos, stabile Imperium, prosperos successus, bonos cives atq; fortunatissimam ad honorem Electoratûs Remp. pradicet. Ast praeipere nolui devotissimo stylo felicitatem hanc, qui virtutes TUAS, & res ad SERENISSIMI DOMINI ELECTORIS, ad EMINENTISSIMI ARCHIEPISCOPATUS commodam Te gerendas olim posteritati transcriberet. Magna res est, & Hercules labor Erfordiam regere, utili, genio, ritu in se dissidentem! hanc applaudentibus bonis TUAE prudentia credidit ELECTOR. Certe ego felicem me reputo, quod dum in CELSISSIMI ELECTORIS nostri servitiis hic vivo, TIBI ejusdem locum tenenti subjectissima possim obsequia prestare. Quod reliquum est, vota mea civium desideris, & salvam Remp. optantium studiis adjungo,

ungo, proq̃ incolumitate TUA, pro diuturna gu-
 bernatione Deum Opt. Max. adoro, faxit ille,
 ut SERENISSIMUS ELECTOR, ac REVEREN-
 DISSIMUM EMINENTISSIMÆ METRO-
 POLITANÆ CAPITULUM, ut TU ILLU-
 STRISSIME BARO ad nostra felicitatem Er-
 fordia, diu, pacifice, feliciter, vivatis, rega-
 bis, floreatis.

HISTO-

HISTORIA

ERFURTENSIS

LIBER IV.

Istismalis à sæculis agitata Respublica frustra Moguntia opem Urbi obtulit; cui satis ad iram causæ videbatur, à Domino moneri. Clavum qui occupaverant rectores, cum Antecessorum erroribus sapere debuissent, perforatâ jam navî, & æstuante maximè procellâ de amplioribus Velis ad exitium circumspexere.

I.

MDXLVI.
Erfordia ad
tractatus pa-
cis Legatos
mittit.

*Agrè ad-
missi.*

*Eorum pro-
positio.*

Monasterii Westphalorum, & Osna-brugis consilia pacis Europæ agitabantur. * † Adeum conventum exhausti ærarii Erfordia magnis sumptibus Legatos misit. Hallenhorstius Consul, & Geislerus Reip. Advocatus Legati. Elector, Imperii negotium agi, dicebat, ubi municipalis Urbis nullæ partes: non admitteret Legatos Cæsar, qui non nisi ad injuriam Domini venerint. † Diu consultatum an admitti Erfurtenses possent? tandem audiri debere in solenni hoc Conventu placuit, quicumque se gravatos dicerent, ac publicæ tessera securitatis concessa: vix † aderant, & verbosâ digestionem Erfordiam non Sedi Moguntinæ subjectam, sed Impe-

Imperii membrum, & Civitatem liberam, cum cæteris ejusdem libertatis Urbibus non nisi Cæsaris Majestatem observare, paciscentibus Monarchis persuadere conati sunt. Ista publicæ pacis legibus ad futurorum temporum informationem adnotarentur, ne, ut hætenus contigit, in conventibus Reip. Romanæ præteriretur.

† Nova hæc Moguntinis visa, & addita *Contradictiō à Moguntia no.* prioribus insolentis malitia, ne quid autem calumniæ in Cæsaris, Regum, & Principum animis hæreret, alio scripto Civitatis causam refutarunt. Mox iterum Erfurteneses prioris agumenti defensionem proceribus exhibuere. * Idem Mo-

MDCXLVII

guntini reiterarunt, & magnâ contentione utrimque actum est. Quæ fuerint momenta partium, supervacuum esset narrare, quod typis vulgata publicè extent. Prætereà Erfurteneses de causæ injustitiâ ex hoc moniti, quod nullâ sui ratione habitâ, in pacis articulis præterirentur, ideoque temeritatem poenitentiam dudum aboleverunt. † Saxones etiam ut litem augerent, Erfordiam in suo Landgraviatu sitam, proinde subjectam sibi, nec liberam Imperii Civitatem, nec Moguntini juris esse publico scripto contenderunt; (a) Agnovisse hanc superioritatem majores, qui jura à Landgraviorum Tribunalibus expectarint, & hodie securitatem viarum publicam eam

Similiter à Saxonibus.

S 3

evin-

(a) Informatio Saxonica super jure superioritatis in Erfordiam.

*Erfurtenses
fundamenta
Saxonum re-
surgunt.*

vincere, quæ à conductu Saxonico dependeat; Me-
gos, & circa urbem territorium, vel à Landgra-
viis, vel ab iis accepiſſe, qui in reliquo districtu suo
Dominos supremos agnoscant, proinde accipientem
Erfordiam plus juris arrogare sibi non posse, quam
tradentes habuerint. Ne tamen adversarios
communi impetitione unirent, contra
solum Moguntinum stylus dirigebatur. †
Sed non decepti hac prudentiâ Erfurten-
ses, quin suas peti libertates, & repulsum
toties Principatum intendi adverterent,
multis adversus Principum Legatos se tue-
bantur. (a) Sisam in Thuringia Erfordiam, &
iusq; si magnificentiam spectes, caput esse, hoc sibi li-
quere; at in Landgraviatu sitam, qui nec olim, nec
hodie Thuringiam sit complexus, id veritati repugna-
re: aliud urbes, Comites, Principes, qui late per
Thuringiam terras possident, sentire, ac Landgra-
vios pro vicinis in eadem provincia, non pro Domini-
suis agnoscere: à prima Thuringiæ memoria nunquam
eam uni Domino subjectam, sed per Marchiones, Du-
ces, Comites, Dominos divisam. Erfordiam pri-
usquam Landgraviorum nomen in Thuringia auditum
esset, suis legibus vixisse, ac licet postea viribus, &
amicitiis aucti, Landgraviorum etiam titulus acceſse-
rit, insuper variorum Comitum facultates bello, vel
hereditate acquisverint, alii sponte quid concesserint,
solâ tamen auctoritate, non jubendi Imperio ceteris
eminuisse, præcipuè Erfordiam libertates suas intas-
se. Frustrâ Landgravios exemptionis probationem
ab iis petere, quos nunquam subjectos habuerint. Has li-

(a) Gegenanzeuge adversus informationem Saxoniam.

bertates ingenuè agnitas, Principibus cum Erfordia
tanquam urbe vicinâ semper agentibus: quorsum e-
nim fœdera invicem, (a) promissa tutela, & alia
speciali conventionione pacta, si Principibus Dominium,
& cum eo jubendi vis, urbi subjectio, & sic etiam sine
pactis parendi necessitas adfuerit? Aliter majores
sensisse: Henricos Misnicum, & Brabantum, quæ
tantis animis de Landgraviatu pugnarint, Erfordiam
extrâ litis aleam consistentem nunquam respexisse. Es-
set conducendi jus superioritatis nota, hoc urbi ex lege
regia (b) competere. Iudicia Landgraviorum fru-
stra allegari, quæ civitas nunquam agnoverit, nisi
diceretur eadem lege Erfordiam se Landgravios subjecis-
se, (c) cum isthæc tribunalia ex fœdere erecta, vio-
laiores pacis coercuerint, sic ut ipsi fœderati eo de cri-
mine causam fœderi probare adpromiserint. Pagos
suos, Comitatus, & Dominia plurium seculorum
possessione jam urbem tenere, libero semper Imperio,
nec ullius superioris auctoritate permixto. Mogun-
tini † etiam contrâ scriptum Saxonicum
insurrexere, varia ex annalibus allata, quæ
vetus in provinciam Dominium stabili-
rent, reliqua vel liberali donatione, vel
necessitate temporum transiisse in Land-
gravios, Metropolim cum aliis quibusdam
sibi Moguntiam reservasse. Plura in hunc
sensum adducta, quæ Prætor Dresanus ex

Similiter
scriptum Sa-
xonici reser-
vant Mogun-
tini

S 4

an-

(a) Formulas talium fœderum vide in dicto Erfurtenfium scripto lit. C.
& H.

(b) Aurea Bulla tit. 1.

(c) Instrumentum super talibus judiciis pactitiis ad servandam pæ-
cem publicam vide in dicto Erfurtenfium scripto lit. F.

*MDCXLV

III.

*Contrà Mo-
guntinos de-
nuò Erfur-
tenses insur-
gunt.*

II.

Moritur

Anselmus.

Succedit Io-

annes Phi-

*lippus.
Primam cu-
ram Erfor-
diæ appli-
cat.*

Emendanda

Cæsaream

*commissiõẽ
impetrat.*

antiquitate congefferat. * † Perciti-
denuò Erfurtenſes, multis antiquiſſimam
libertatem, quã jam à Francis adverti-
Thuringiæ Dominos muniti fuiſſent, in-
certâ fide adducunt. Tandem hæ trice-
optatiſſimâ Imperii pace abruptæ ſunt.
Vidit proſuſis expenſis Erfordia, quante
utilius ſit privatim ſe continere, quam in
pari litigio potentiores excitare. Nulla in
pacis legibus Urbis mentio, ſed priſtini
obſequii vinculo relicta eſt.

† Durantibus iſtis litibus Anſelmus Ele-
ctor fatiſ conceſſit, & auſpicatiſſimâ ori-
nium electione, Herbipolenſis Epico-
p. † Joannes Philippus, Imperii Princeps,
& Franconiæ Dux, ArchiEpico-
p. Moguntinus eligitur. † Hic cum negotium
pacis ad finem tot ſuſpiriis hætenus expe-
pectatum promoviſſet, primam curam
nobiſſimo Electoratûs ſui membro Erfor-
diæ deberi exiſtimans, quæ mala per ini-
quitatem belli irrepſerant, emendare ag-
greſſus eſt. † Multa Electoris jura Sena-
tus occupaverat, turbaverat Clerum, ade-
merat templa, interceperat redditus, &
veteris obedientiæ leges abrogaverat. Vi-
dit Elector moroſiorem eſſe Urbem, quam
ut ſolis juiſſibus obtemperaret, nec tamen
vim adhibere voluit, quamdiu pacatio-
remedio obedientia poſſet impetrari; †
quapropter Cæsarem adivit, vellet ille
per Legatos de cauſæ meritis cognoscere,
Moguntinam Sedem in priſtinam ſuperio-
rita-

ritatem, & jura, quibus ante bellum gavisa est, restituere, poscere hoc pacis leges, quæ attentata per turbas nulli præjudicio, & inversa restitui velint. * † Cæsar Melchiori Ottoni Bambergensium Antistiti, & Eberhardo Würtembergensium Duci, Imperii Principibus, causam demandat, cognoscerent illi, & quid æquum statuerent, ubi difficilius rei momentum occurreret, cum voto referrent. Principes acceptâ super hoc potestate Consiliarios subdelegant. † Bambergensis Petrum Jacobum Aulæ Præfectum, & Philippum Wernerum Emmerich Fisci Imperialis in judicio Spirensi procuratorem, Würtembergensis Joannem Albrechtum de Welward mittit. † Ingressi Urbem Legati præsidio Suecico adhuc implementam; anxii, qui hactenus Remp. ex arbitrio rexerant, ne licentiæ modus præscriberetur, omnia tentant, quo Cæsaream Commissionem declinarent. Missi Norinbergam, qui de gentibus eo in conventu ad pacis executionem Legatis Suecicis, negotium exponerent, etiam præsidii præfectus imploratus, idque effectum est, ut Legatis Cæsareis, ne quidquam molerentur, atrocibus verbis inhiberetur. Sic ad sextam hebdomadam dilatum negotium, & Legati se privatim continuerunt.

† Dum hæc ita agerentur, cives ad majorum felicitatem respiciunt, hac Senato-

MDCXLIX.

Bambergensis & Würtembergensis Principes à Cæsare nominantur.

Subdelegati

Ingressi urbem æmulos inveniunt.

Communitas

III.

ris adversus

Senatū quæ-

rela.

rum vitiis se excidisse questi, nullum boni
 publici amorem, tot Reip. Dominia, pa-
 tentem latè Regionem, vectigalia, cen-
 sus, omnia privatis utilitatibus famulari,
 inde Civium inopiam, diminuta com-
 mercia, & de veteri splendore non super-
 fluum, nisi inane nomen. Vetus jam ma-
 lum esse, cui sub initiū superioris sæculi tan-
 to conamine populus remedia quæsiverit.
 Præscriptas ejus sæculi anno decimo gu-
 bernandi leges, ac Reip. commoda salu-
 berrimis ordinationibus firmata, sed pau-
 lō post imperantium libidine inversas, ac
 sic Civitatem indies magis inopiæ, & mi-
 feriis subjectam fuisse. Renovandas leges
 pristinas, & Magistratum ad servanda pu-
 blicæ salutis munimenta adigendum esse.
 † Potentem operam istis annis adversus
 paucorum molitiones populum à Domino
 suo Electore Moguntino sensisse, eidem viæ
 denuò insistendum. Spondere felicem
 exitum quoties implorata, toties præstita
 Sedis auxilia, minusque jam dubitandum,
 cum Princeps ille præsideat, qui sui initia
 Regiminis tot heroicis virtutibus illustra-
 verit. Querelas istum in sensum Electori
 proponunt: Renovari pristinas leges, &
 eas restitui rogant, quæ auctoritate Urie-
 lis ante centum triginta octo annos Reip.
 latæ. † Elector non minus commoda
 Civium, quam sua sibi futura cordi re-
 spondet, eaque se mediis iisdem adversus
 motosum Senatum curaturum. † Cæsari
 suo.

*Communitas
 ad Dominū
 suum consu-
 git.*

*Elector cau-
 sam suscipit*

*Cæsari com-
 mendat suūq;
 in eum juris
 dictionem
 prorogat.*

suorum Civium desideria aperit, esse quidem hanc inter subditos litem, quam ipsemet audire, & decidere possit, ast nolle se auctoritatem dubiæ fidei Senatûs exponere, detrectasse hætenus Moguntinajussu, quod inermia fuerint, jurisdictionem, quâ polleret, in Cæsarem se prorogaturum, eâ Senatui regendi leges, & licentiæ modum præscriberet. † Hic de Senatus re-
potestate sua anxius ad astum recurrit, currit ad a-
eumque Cæsarea mandata se frustra decli-
naturum videret, eandem litem Cæsari
submittit, ut & ei adlaretur, & studia
populi, qui Moguntinum imploraverat,
argueret. Cæsar oblatam ab Electore po-
testatem acceptans, litem hanc inter ci-
ves, & Senatum iisdem, quibus Electo-
ris gravamina commiserat, defert. Interim
Præsidium Suecicum discesserat.

* Legati mandatas sibi curas suscipiunt.
† Interveniunt Saxones, non ita excludi
se, & admitti Moguntinum posse: aliud
pacta cum Urbe superioris sæculi anno de-
cimo sexto inita loqui, (a) secundum quæ
fas non sit dissidia Civitatis semotis Saxo-
nibus componere. Moguntini contra;
Erfordiam Moguntinæ Sedis Urbem esse;
publicæ quietis curam non nisi Domino in-
cumbere. Agere Saxones in principati-
bus suis, & imperare liberè, nullis Mo-
guntini observationibus turbari, idem &
huic faverent, transactionem illam in cas-
sum

IV.

* MDCL.

Saxones ne-
gotiis inter-
veniunt.

(a) Vid. supra ad Annum 1516.

*A Legatis
non admit-
tuntur.*

Morbi Reip.

*Collegiū Se-
niorum.*

sum allegari, quæ à factiosis, qui Rempublicam occupaverant, obtenta, postea ab ipso Cæsare invalida, seditiosa in Dominum declarata fuerit. † De his fide Legatis factâ Saxones exclusi sunt. † Dum in ægræ Civitatis morbos inquireretur, repertum est populare Regimen paucorum Imperio corruptum: scilicet sex vel septem aliis callidiores potestatem ad se traxerant, ac ut nomine venerationem augerent, † Seniorum Collegium vocati sunt, nevé aut reliquorum assuetudine Senatorum vilescerent, aut agendi libertate collegarum invidiam provocarent, seorsim aliâ in Sede omnia ex arbitrio, prout vel affectus, vel privata utilitas suasset, egerunt. Vilioribus negotiis in speciem à momenti gravitate commendatis Senatum occuparunt. Sanctum de reliquis silentium, nisi quod privata placita ad subscribendum aliis porrigerent. Cum his sæpius Imperii procures, & Cæsar aditus, omnia artibus eorum, & auctoritati cessere, ubi liberale ingenium in Senatore enituit, quod & Olygarchicas fraudes adverteret, & auderet arguere, variis molitionibus exterminatum est. Suspectus iterum Imperantium vel consanguineus, vel satelles. His æstris obsessa Curia, ut etiam nidum pro seris nepotibus constituissent. Quippè nulla educationis prolium ad virtutes cura, non destinati ad magna filii, sed ubi pauca scribere, & loqui

loqui fastuosè didicissent, Curiae obtrusi, quæ & ipsa filiabus in dotem data. In fabulam abierat Reip. ærarium ollam esse mellariam, hujus dulcedine Senatores inescari, & contulisse felicitatis complementum in filios se credere, isti, si ollæ admo-
verint, facile viderunt Legati Cæsarei hos esse, qui & Moguntina jura interverterint, & depressæ suspiria plebis in clamores coëgerint, † ideo Seniorum, ut dici voluit, Collegium antiquarunt, ac postmodum alia, quæ dicemus, circa Senatum emendata sunt.

*Antiquatâ
à Legatis.*

V.

*Moguntini
pro Electore
preces publi-
cas decerni
petunt.*

*Senatus re-
nuit.*

*Moguntini
causæ justi-
tiam Lega-
tis probant*

† Consiliarii Moguntini præter cætera Eminentissimum restitui Electorem in eo petiére, ut, sicut ante motus factum, pro eo publicè preces decernerentur, ac è Cathedra populo propositæ solenniter fierent. Hic ille scopulus fuit, qui cum Reip. naufragium minitari videbatur, à sæculis inter civiles misérias fluctuantem, felicitati primævæ restituit; ast non sine cruciatu remedium: † Senatus oratum ante motus pro Electore negat, nec in eo restitui posse, quod nunquam habuit. Moguntini † Legatis testes ultrà triginta sistunt, qui ante bellum, præeunte sacrorum præcone, pro Electore oratum esse asserunt, id sub Swicardo pariter & Frederico agitatum. Convictus his Senatus effugia quærere, in Ministerium rejicere, Sacrorum libertatem prætere: orasset ante bella pro Moguntino Civitas, id
Se-

*Cives ad
preces se of-
ferunt.*

*Legati pre-
ces decer-
nunt.*

*VI.
Diffidia Se-
natûs & Ci-
vium aggre-
diuntur.*

Senatus mandato factum, cui sacra, in-
tusque ordinare ex pace religiosa compe-
tat. Jam imperari preces, & indici pro
eo, qui rituum aliorum Præsul, illas pro
nullis habet; id & libertati Religionis con-
trarium, & sacris suis ludibrium esse. †
Cives renitentiam Senatûs aversati, scri-
ptum Legatis exhibuere, in quo obse-
quentes se declarârunt, dummodo per
Curia Dominatum possent, supplicatum
Numini pro Domino jam olim, salvâ id
religione, salva libertate factum, proinde
& post hac se oraturos. Tentant Le-
gati spontaneam Senatûs obedientiam,
tot effata testium, & majores objiciunt.
Ille: versata archiva, pervoluta docu-
menta, id quidem, quod discussis inter
Moguntinum, & Urbem litigiis pro felici
transactione fuerit oratum, at pro Electo-
re preces nunquam reperiri. † Legati
partibus auditis, ea intentione & modo,
ut ante Germaniæ bellum, pro Electore
preces Civitas offerret; decrevere.

† Simul diffidia Senatûs & Civium ag-
gressi, ac ne multitudo litigantium omnia
confunderet, nominare partes jussæ, qui
verbis aliorum loquerentur. Utraque
octo elegit suæ causæ oratores: Senatus
Hallenhorstium, Bergerum, primos Con-
sules, & Geislerum Reip. Advocatum,
Cives Silbereschlagium, & Limprechtum
nominarunt. Hos recenséo, quod potis-
simum studiis eorum, impetu, partim in-
con-

consultâ pertinaciâ in semet Civitas sævi-
 erit. Alii fuerunt præter oratores, qui
 clam, palam non publico bono, sed æ-
 mulatione privatâ civile incendium suffla-
 runt. Accessere Kniphovius, Brettinus:
 ille vir doctus, qui multa pro libertate
 contrâ Saxonicos ante scripserat, in hoc
 dissidio studia Senatûs promovit; hic ple-
 bis tubâ manifestissimum privati desiderii
 argumentum erat, quod nulla fœderum
 sanctitas, non factio stabilis, sed prout
 hinc inde spēs auctæ, ad alias partes itum
 est. † Civium Oratores multis in Sena-
 tum inveci, eos qui ærario præsidet, pe-
 culatûs, aliorum criminum alios accusa-
 runt. *Mitti hinc inde ex paucorum arbitrio Lega-
 tos, qui nisi quod pecunias erogent, nihil expediant:
 illos qui nuper Monasterii fuere, quasi in id missi, in-
 gentes pecunias profudisse, nec tamen ab iis Senatûm
 rationes exigere. Vectigalia, & quæ necessitatibus
 Reip. penduntur, Senatores vel imperio declinare, vel
 dolo effugere. Arceri à Curia plebem, & cum ex
 veteri libertate, ex sanctis Quatuorviralibus literis
 tribunitia potestas, non Senatûs, sed communis
 voto collata fuerit, eadem Quæstores suos ærario præ-
 fecerit, hac ab electione hodie excludi.* † Sena-
 tus partim sibi falsa imputari, in aliis anti-
 quissimam invadi auctoritatem contendit:
 id præsertim, quod in electione Tribuno-
 rum plebis communitas votâ petat, no-
 vum esse, & Reip. moribus refragari. Pri-
 mas istius potestatis leges expressas per tu-
 multum, ab aliquot sæculis jam expirasse,
 post-

*Civium græ-
 vamina.*

*Senatus ve-
 sparsus.*

*Legatorum
decisum.*

*Ius eligendi
quatuorvi-
ros Cæsari
submitsum.*

postquam Tribuni à Consulibus & Quatuor-
viris eo anno Curiâ defunctis præponi
Communitati cœperint. † Cæsaris Lega-
ti indicendis vectigalibus leges dixere, Se-
natui potestatis modum, & singulis ea
officii mandata dederunt, quæ publicam
utilitatem juvarent. † De Electionis ju-
re partium major pertinacia, quam ut mi-
tigare Legati possent, ideo Cæsaris cog-
nitioni remittunt, cui partes interim causæ
justitiam probarent, quæ res postea novæ
commissioni materiam dedit. Interea ne
sine Rectoribus Civitas esset, Legati an-
nuente populo Senatum constituunt. Mix-
ti utriusque factionis focii, ut dissidentes
animi facilius conciliarentur. Silberschla-
gius Consuli cum honore pari, & pote-
state adjunctus. Hallenhorstius, & Geis-
lerus, quod multa in Domini injuriam e-
gissent, ipsis etiam Legatis tentassent illu-
dere, Senatu moti. Aliam Communi-
tas querelam addidit, agnoscere se æquum,
ut commissionis sumptus Civitas pendat,
cujus utilitatem omnis labor respexerit.
At meminisse Legatos, quorum dolis per
sesqui mensē à negotiis abstenti, sicque
protractum tempus, & aucti sumptus fue-
rint, iniquum fore, nisi moræ auctores na-
tum exinde damnum ferant. Justa Com-
munitatis desideria agnoscunt Legati, Se-
natores illi, qui præsidii militaris poten-
tiâ nixi commissionem impediverant, in
expensis eo tempore factis Remp. suble-
varent,

varent, decretum est. Negotio confecto
Cæsari, quæ sint acta, quæ decreta, Le-
gati referunt. * Is † Imperii legibus con-
formia iudicavit, & auctoritate Cæsarea
rata voluit.

* MDCLII.

*A Legatis
acta Cæsari
probat.*

VII.

*Uteriorum
dissensionū
semina.*

Legatorum discessum duo secuta, † quæ
Rempublicam concusserunt : Litem de
electione Tribunorum, & Quæstorum
plebis indecisam reliquerant, cumq; plebs
sua voce istos edicere vellet, præterea in
decernendo Magistratu decem vota præ-
tenderet, Curia nullum admitteret, eve-
nit novi Senatūs electionem impediri, &
continuari per annos, quem Legati dixe-
rant. Prorogatae dignitates invidiam, æ-
mulationem parere, murmurare cives,
obloqui etiam illi, qui pro curia prius ste-
terant : perpetuari potestates, quas anno
popularis libertas definiverit. Fuere, qui
odia civium in Moguntinos hinc inflarent;
intrusisse in Senatum sua mancipia, trahi
occultis artibus horum imperium, ut per
eos libertatem opprimerent. Res aliud
dixit, quippe ipse is Senatus, mandata,
quæ à Legatis acceperat, contempsit;
Regalia, superioritatem Electoris pluribus
modis violavit, ac quod alterū erat, decretas
preces imperare præconibus suis neglexit.

* Cæsar † his ut mederetur, ab Electore
imploratus, per Legatos cognoscit. Con-
siliarios Joannem Philippum Bonnum, &
Emmericum, qui nuper aderat, mittit,

* MDCLIV

*Nova Cæ-
sarea com-
missio.*

T

ut &

*Super jure
eligendi
transigitur.*

*Qualiter
Quatuorvi-
ri eligendi?*

ut & Electori sua jura, & quietem Reipublicæ restituerent : Adventant Legati, & divisam in studia Civitatem reperiunt, scilicet dispersi communis focii quo longius progrediuntur, minus conveniunt. Revocandos ergo civium & curiæ impetus censuere, ac quoniam contentiosa Tribunorum, ac Senatus electio mala fermentabat, prima ei medela definita. Audite partes, & interponentibus se Legatis sic transactum est : † Triduo ante diem S. Barbaræ jam olim Tribunorum electioni sacram, Quaternionum, Suburbicorum, Tribuumque Magistros Quatuorviri convocarent, † successorum electionem indicerent, magistri cives colligerent, vota singulorum, quos Tribunos plebis vellent, rogarent, ac chartæ fideliter inscripta supremo plebis Tribuno in Curia offerrent, is Consules ad electionis solennitates invitaret, cunctos de fide in Rempublicam de eligendis ex iis, quos cives nominarunt, Tribunis plebis, qui fide, constantia, honestate, opibus ei muneri pares essent, hortaretur, ad hæc omnia jurejurando adstringeret. Posthæc assumptis tribus Magistris vota civium numeraret, tres, qui plura tulissent, ultimæ electioni publicè proponeret. Ex his ipsi Quatuorviri Consules, tribules, duobus & quinquaginta votis pro veniente anno supremum plebi Tribunum proclamarent : Eadem in quæstorum plebis electione servarentur.

Resta-

Restabat * † de legendo Senatu litigium, * MDCLV.
 quod itidem partium placito compolitum *Qualiter Senatus?*
 est: Consules ac Tribuni electionem senatus
 Quaternionibus ac Tribulibus annun-
 ciarent; hi octo personas ex communitate,
 majoribus & minoribus Opificibus ablega-
 rent, qui nomine Civium actui interessent,
 si quid adversus electos haberent, submis-
 se proponerent.

† His compositis veterem obedientiam
 tot ex legibus, tot pactis debitam Mogun-
 tini petiere, praesertim preces ex confes-
 sione civium, ex re judicata debitas non
 persolvi conquesti sunt. Senatus ut pri-
 mum Legati advenerant: pro felici tracta-
 tum successu preces decreverat, hoc in
 obsequii fidem allegat. Moguntini non
 se petere, nec decretum esse, ut pro nego-
 tiis, sed pro Domino oraretur, reponunt,
 fraudulenter hac in re senatum versari Le-
 gatis probant; preces eas ex plurimorum
 testium assertionibus ante motus solitas,
 & à tota Communitate nuper oblatas fu-
 isse. Legati inspectis actis negotium ex
 testium effatis, & Civium confessione de-
 cissum inveniunt. † Proinde ut pro Ele-
 ctore oraretur, denuò imperant.

Processit ad electionem quatuorviro-
 rum communitas, & ad supremum Tribu-
 natum evectus à latante plebe Volcmarus
 Limprechtus † antea plebejus Quæstor, &
 prius scholarum magister. Primum invi-
 diae incitamentum repentini honores fu-
 erunt.

VIII.

*Moguntini
 decretas pre-
 ces urgent.*

*Legati de-
 nuo impe-
 rant.*

IX.

*Limprech-
 tus I. Quatu-
 orvir eligi-
 tur.*

*Cum digni- re, † omnes in eum intenti, qui jam suspi-
tate æmulos cere debebant antea inferiorem, accesserunt Curialium odia, quod plebeius esset:
accipit.*

*Plebem am- professo communitatis amore, favorem
bit.* plebis ambiit. Cavit etiam, ne solitis Erfordiae moribus inconsulto impetu Moguntinos offenderet. † Istis effecit, ut

*Hujus in quamdiu mobilis plebis favor duravit, ad-
Limprecht- versariis superior, eousque à civibus dili-
tum studia.* geretur, ut potestatem illi ad quadriennium continuarent, ac Limprechtum speciali

*Senatus ve- † Parum his omnibus Respublica adjuncta
teribus mo- durarunt invidia, litigia, & quod deterri-
liminibus mum erat, privata odia per damna publi-
insistit.* ca sæpius vindictam quæsiwerunt. Decreta Legatorum, pacta ipsorum auctoritate inita, nihili habere, imperatas preces negligere, Moguntinorum odia plebi instillare, nullum pro Republica consilium, omnia privatis libidinibus infecta, ut jam nunc absque violento remedio Civitatem haud sanari posse appareret.

X.

*MDCLVIII Elector Sa-
xo Erfurti appellit.* * Elector Saxoniae, Joannes Georgius, Francofurto rediens, ubi Romani Orbis Monarcha LEOPOLDUS Imperator Caesar renunciatus erat, hanc Urbem accedit.

Lis de con- ductu. † Ducum Officiales veterem de conductu litem movent, solennis pompæ ordo ad portas jam accesserat, illi præire, & ducere

cereagmen tentant. Vigiles, quibus custodia portæ credita, eam claudunt: Ignarus causæ Elector sibi ludibrium intendi opinatus, vertere currus jubet. Ast cum ab Urbicis de re gesta, quodque Saxonici conducendi jus in aurea Bulla civitati concessum eripere vellent, edoceretur, Urbem ingressus est. Hæc tormentorum exoneratione applausit, cives in armis, & distributi sub signis pro Electore vigilarunt. Triduum festivitibus & epulis infusum, postea pari cum solennitate discessit.

* Venit dies mutationi magistratuum dictus. † Fuerat hucusque continuata Lîmprechto Tribunitia potestas, idque gratiâ plebis factum: eadem hoc anno, si Decreti Cæsarei ordinem spectes, illi debebatur, negabant æmuli post continuatos honores, ordinario alias hoc anno regimen deberi, quod non nisi anno quinto à defuncta dignitate redeat; Ille antiquissimum morem, & Decretum Cæsareum prætendit, quod relabi Curiam ad eos velit, qui ante quatuor annos rectè præfuerint: Gratiam mediis annis à communitate exhibitam in odium non retorquendam, quod tamen fieret, si ordinarii sui anni potestate privaretur; At mutata jam erant civium studia, nec quicquam his profectum, sed illi Senatores, quos prima Cæsarea Commissio antiquaverat, restituti sunt. * † Lîmprechtus ad mandata Cæsarea, ad iussa Electoris provocat.

† Ele-

XI.

* MDCLIX
Iterum de magistratibus discordia.

* MDCLX.
Lîmprechtus ad Cæsarem & Electorem confugit.

*Querela E-
lectoris &
novæ com-
missionis pe-
titiō.*

*Senatus Cō-
missionem
vitare stu-
det.*

*Moguntia
& Schvval-
baci transa-
ctio initur.*

† Elector (a) querelas Cæsari deferre Urbis obedientiam binis jam commissio- nibus tentatam semper largè promitti, ve- rum discedentibus Legatis, vilipendi De- creta, iussa negligi, & quasi ex proposito nihil agi. Ejectum nuper è Curia Lim- prechtum, ac eo anno exclusum, quo tri- bunitia potestas ex iussione Cæsarea debe- batur. Preces ad incolamitatem Domi- ni & Moguntinæ Sedis toties decretas in disceptionem trahi, omitti, negari, omnia contrariis moliminibus everti. Mit- teret Cæsar legatos, qui & mandatorum suorum majestatem, & jura Sedis tueren- tur. † Senatui cū hæc innotescerent, ac legatos Cæsaris protervia vindices time- ret, omni consilio avertere legationem statuit. Veteri astu obedientiam promit- tit; Ablegati ad hoc Moguntiam, qui promptitudinem Electori exponerent, parceret Eminentissimus sumtibus, Urbem sine iussis Cæsareis obsequentem futuram, ubi in transactiones, in Decreta peccarit, ostenderetur. † Cœptum Moguntia de postulatis agi, cumque Elector valetudini con-

(a) Priora & sequentia ex frequentissimis Actis, editis etiam utrimq; Tractatibus, ut est ex parte Urbis, Indiculus acto- rum in causa Banni: Gründliche Deduction in puncto precum &c. Ex parte Saxonum: Justitia pro- tectionis Saxonica, ejusq; ex parte Moguntina edita Resu- ratio sub tit. Assertio juris Moguntini. Demum, Re- petita Defensio protectionis Saxonica, uberius hauriuntur.

consulturus acidulas in Swalbaco biberet, ibi transactio completa est. † Legati obedientiae leges Urbi referunt, at Senatus non illas, sed Commissionem Caesaream divertere intenderat, quo voto cum se potitum crederet, rursus pro arbitrio agere, jura Domini invadere, & loco decretarum Precum convicia dicere, Swalbacensia pacta quasi ultra mandati limites inita revocare.

Electoꝝ illusionum impatiens rursus Caesarem interpellat: vellet in Erfurterisum attentata inquirere, ac tandem imperare licentiae fines, quos impunè transgredi non auderent. † Caesar Imperator Consiliario suo Baroni Schmidburgio negotium mandat. Augustano ritui is addictus: non renuit Electoꝝ qualemcunque in justitia tam aperta Judicem: † Iste Limplechtum in Curia restituit, tribunitia potestate, quam ante quinquennium acceperat, iterum decretâ. Quinque Senatorum Collegia in quatuor reducit, ne multitudine imperantium Respublica turbaretur: Haud æquo affectu hæc excepta: Alii Moguntinis artibus imputabant: exerceri dominatum, reformari Curiam, ejici alios hos obtrudi, ea agi, ut intelligat quisque, potestates ex favore Moguntino pendere; Id autem ut libertati, sic potissimum Democratiae nocere, quæ non violentum, non eminens, solum commu-

*Ab urbe
infringitur.*

XII.

*Schmid-
burgius à
Caesare le-
gatur.*

*Limplecht-
um restituit.*

XIX.

infringitur.

*Preces ur-
get Elector.*

*Formulam
proponit.*

*Ea verbo
solum im-
mutato re-
cipitur.*

XIV.
Incendium.

nitatis arbitrium ferat. Elector in utilitatem Urbis civile regimen olim à majoribus suis ordinatum asserit, ideo rectè pro majori ejus incremento mutari. Civitas rei judicatæ, transactionibus obtemperaret, † imperatas sæpius preces pro Domino funderet, id esse, quod peteretur, nil contra veterum Instituta, nil in præjudicium libertatis flagitari. Non preces amplius negatæ, sed de formula earum disceptatum est. Multæ utrimque propositæ, tandem Elector hanc exegit: † *Precamur Deum nobis dilectum pro Eminentissimo Electore Moguntino, tanquam Domino nostro Clementissimo, & ejus Archiepiscopatu, Omnipotentia sua ipsum in statu prospero conservare, ejusq; consilia ita ducere, & regere velit, ut ea tam ad conservationem constantis quietis publicæ Imperii, quam felicem compositionem eoque extortarum dissensionum, ad nostram, nostrorumque Posterorum omnium tranquillitatem & salutem pertingant.* Preces hæ Senatui, Curatoribus, Tribulibus propositæ, vota Limprechtus & supremus Consul rogat, † placuit recitandas esse, dum, ne in fraudem Reipublicæ peterentur, Eminentissimus sponderet: Datis de his promissis, solo verbo *tanquam* placito utriusque partis omisso; preces istas recitare ministerio Senatus imperat.

Subitaneus ignis † potissima fori glastarii & parochiæ Divi Bartholomæi, in hujus Divi Festo, prostravit: Erupit ex pistrina, quæ minori lanceæ adjacet, incertum

rum inhabitantium incuriâ, vel incendiarii
 scelere suppositus : nec enim deerant, qui
 hujus indidia spargarent. In omen † in-
 stantium mutationum acceptus abiis, qui
 ex anteactis temporibus, incendii clade
 novi quid huic Reip. portendi observarunt:
 Frequentes flammæ sæculi decimi quarti
 motus, & illos, in quos ex schismate inter
 Dietherum & Adolphum incidit, præces-
 serunt. Vagabatur ad venti arbitrium
 æstus, liberior quod aqua deesset, Gerâ
 extra Urbem præclusâ, cùm ejus alvei ex
 more purgarentur, ac licet post horas ape-
 rirentur canales, fluxit tamen initio ne-
 cessitate tardior, turbida etiam cœno, &
 sabulo, ut primi redeuntis aquæ fluctus so-
 lent, eoque siphones, quibus alias altissima
 etiam flamma superatur, constipati, inu-
 tiles facti sunt. Stotternheimianum (a)
 palatium † hac clade deustum, à merca-
 tore quondam ejus nominis, cujus opes ex
 glasti commercio ultra hominis captum
 creverant, regiâ magnificentiâ extructum:
 Infelix exitus monere privatos potest, quàm
 temerè opulentiam principum æmulen-
 tur, non perpetuantibus mediis, quibus
 deterioranti omnia tempori occurrant,
 minus restaurent, quæ fatalibus ruinis ca-
 dunt. Trecenta ædificia per mediam no-
 ctem in cineres dejecta, usque dum illu-
 cescente die sævus ignis domitus est. Tri-
 stis eventus erroris imperantis admonuit,

T s

quod

*Incendia
 Erfordie
 ominosa.*

*Palatium
 Stottern-
 heimianum.*

(a) Vide infra N. 25.

quod sine aquis obnoxiam incendiis Urbem reliquissent. Ideò perpeffis jamdamnis serò, posthac forte utili Senatusconsulto cautum est, ne Gera integra simulâ Civitate diverteretur, sed ut plures sunt ejusdem alvei, unius post alterius sordes educerentur.

XIV.

Factiosi decretis precibus contradicunt.

Ministeriū renuit.

Correctos Civitatis morbos, & Domini querelis satisfactum credebatur. Ast non legibus, sed earum custodia juvatur. † Superfuerant ex Senatoribus, Civibus, qui vel rerum novarum cupidi, vel cœci pertinaciâ, Senatûs Consultum, & communitalis placitum, quibus preces pro Electore decretæ, carperent: Rem esse sua sacra non decentem pro Electore Moguntino è pulpitis orare, illo qui diversitûs Sectator Lutheranorum orationes profanas habeat, & si religione salvâ pro Electore orari posset, illo certè sua templa pollui, si pro Archiepiscatu preces fierent, scilicet in quo tot monachi & moniales comprehendantur, Avidè hæc à vulgo excepta, cujus simplicitas omnibus aperta fraudibus, quæ religione adumbrantur. † Imò ministerium his artibus captum, ut imperatas preces renueret, ipsum adeò negotii momentum suæ censuræ vindicaret. *Speculare ad Officii sui curas, ne quid contra pacem religionis, contra libertatem conscientiarum ipsasque Fidei leges Civitas polliceatur; His autem preces pro Electore præsertim Catholico refragari. Salva res, si Lutherus intercessionibus hominum*

num", ut Sanctorum antiquasset. Insuper
 publici consensus favor detrahendus fuit:
 Limprechto placitum imputatum, qui
 celeri votorum exactione in minus fre-
 quente Senatu Curiam circumvenerit.
 *† His Saxonum Duces accessere, á fa-
 ctiosis malè informati, per Epistolas &
 Legatos Urbem increparunt: Relatum sibi
 in preces pro Electore, & ArchiEpiscopatu Mo-
 guntino Senatum consensisse, recordari se præterea,
 quid hac in re successivè sit actum; nil contra pacem
 religionis indici Erfordiae, nec recipi in istius fraudem
 potuisse. Ingens ipsius Ministerii, & christianæ com-
 munitatis præjudicium rem hanc spectare, quin &
 aliis scandalo fore, qui ex circumjacentibus terris
 eas preces audirent, ignominiosas Ducibus, & ju-
 ribus urbis inimicas; Ne quicquam Moguntinis con-
 testationibus periculum emendari. Hunc desidiae fru-
 ctum esse, quod spretis sanioribus consiliis potentiam
 Moguntinam per conniventiam auxerint. Oratum
 hætenus pro Christianitatis Proceribus, & sic ipsum
 Moguntinum Numini commendatum, ut eâ formulâ
 contentus esse rectè potuerit. Sibi potius Saxoniae
 Ducibus, Thuringiae Landgraviis, quibus Urbs
 fidelitatis juramento, protectionis lege, & vinculis
 aliis obstricta, preces istas deberi. Esse hæc talia,
 quibus connivere nequeant, quapropter civitas præ-
 scriptam orandi formulam ne reciperet, aut receptam
 abrogaret, ad minimum Electorem & Duces Saxo-
 niae Moguntino jungeret. Hoc erat, quod fa-
 ctiosi præscripserant, qui cum moliri pu-
 blicè nil auderent, ministerium instiga-
 runt, Ducibus falsa persuaserunt. Schmid-
 burgius

*MDCLXI.

Saxones de-
hortantur.

burgius, cum prius Legatos Saxonum addisset, obedientiam denuò Civibus ac ministerio imperat, & Urbe excedit: Fuit is dies tricesimus Januarii.

XV.

*Rationes
ministerii
contra preces.*

*A Collegiis
prudentum
rejiçuntur.*

*Querelæ de
Papio.*

*Cur preces
Moguntini
resecunt.*

Octiduo post ministerium, † cur decretas preces renueret, verbosâ epistolâ Senatui perscribit. Ocyus hæc Schmidburgio submissa. Varia Theologorum, & Juratorum † Collegia super causæ justitiæ consulta sunt, unanimiter justum esse & rectum, ut pro Electore Moguntino oreretur, responderunt, idem Dreldense Consistorium judicavit. At nihil his moti Erfurtenfes, maniâ religionis & libertatis turbidi. *Non suas orationes nisi in argumentum omnimodæ Superioritatis Moguntinos intendere, nec pro aliis, quàm pro Dominis à Cathedra publice preces fieri. Evincere istud Prætoris † Papii frequentes minas, quas nunquam sine jactantia in opprobrium Urbis disseminet. De Erfordia illi, & Electoratus municipio parem sententiam, in aliena servitute gloriam querere.* Erat is Papius magnæ dexteritatis, ingenii fecundi, in obloquendo audax, in propugnando strenuus, in discursu liberalis; non serenitantum, sed & rebus turbidis aptus, seu eas sedari possularet utilitas, seu magis confundere. His eximia doctrina, & fides in Dominum accedebat, quibus dotibus feliciter in turbis multa, & in emolumentum Moguntia pereggit, ut pars Electoris prudentia fuerit, his temporibus eum præfecisse. Haud dissimularunt † Moguntini, jure Principi-

Principis Electori preces ab Urbe deberi, sed ex eo jam minimè peti : Scilicet Elector humanitatem, quâ subditos de eminenti fastigio respiciebat, in se provocare intenderat, ut animi civium occasione belli & motuum efferi, malevolorum suggestionibus à Domino alienati, precum assuetudine mitescerent, & ad dilectionem provocarentur, sicque ab irreverentia in suum Principem, à turbamentis ministrorum posthac desisterent, ac inter Imperantem & subditos sancta nominis consuetudo amorem, fiduciam, hæc ad boni communis incrementum concordiam gigneret. Arserunt omnium & animi in Limplrechtum, quem cœcæ plebi malorum auctorem adversarii prædicaverant : Prævalebant jam illi, quod potentibus apud vulgum nominibus, Religione, & libertate studia plebis in odia concitassent, ideo populi voce proditoris crimine accusatur Limplrechtus; adversus hæc molimina ut se muniret, Cæsaris & protectionem invocavit. Is protegendum suscipit, inimicorum judiciis eximit, ac ne in jus alio, quam ad imperialem aulam vocaretur, inhibet, in privilegii violatores severissimas pœnas statuit. Expertus est Limplrechtus nil rebellibus sanctum esse : nam hac ipsa protectione seditiosorum furorem in se provocavit. Auctæ adversariorum calumniæ : malè actorum conscientiam Cæsarem implorasse, penes quem intercessionem

Limplrechtus in omnium odio.

Cæsarem protectoris accipit.

Ejus contem- ne Moguntini impunitatem speret. Ille
stationes de de Innocentia sua pluribus testatus :
studio in Integram sibi in Remp. fidem , quam ab initio popu-
Remp. lus agnoverit , nil de vigilantia sua , nil de amore
in Patriam remisisse , at perniciosam nubem in expe-
ditiones suas invidos exhalare , quominus earum integritas videatur. Multa sibi imputari , preces maxime , quae tamen Senatus , Curatores , Tribunes approbaverint : inservisse se Legatis Caesareis , placasse Electorem , hujus ministros ambiisse , nullo privata , sed publicae utilitatis ductu : daturum eventum , et agnituros nepotes , his consiliis servari Remp. debuisse. Fateri se , non ut crimen , sed facinus pro Rep. gestum , quod susceptas olim , postea decretas preces , cum re-
vui jam amplius non possent , in Curia promoverit. Imprudentes cum necessitate luctari , quam evitare neque-
unt. Imperare preces Caesarem , Electorem , utroque non in libertatis fore , non in Religionis praedictum cavente , ac si negentur , pro auctoritate sua pugnaturos , quam Principes etiam cessante cause momento severius tueantur. Contrahere vela ad importuniorum aestum navarcham ; rem sibi jam esse cum Electore principatibus et foederibus supra omnes majores potentibus : nec viribus minus timendam ejus virtutem. Prosecuturum coepta , et futurum , ut eum , pro quo jam orare nolunt , adorare debeant. Surdi ad haec Erfurtenses in protectione Saxonica seditionis impunitatem sperant. Interim Baro † de Schmidburg Caesari , & ejus consilio acta legationis retulit , simul excusationes Ministerii , cur imperatas preces recitare noller , in scriptis porrexit. Lectae illae , & a Consiliariis utriusque Religionis in-

Schmidburgius Caesari , quae acta sint referre.

inanes judicatæ sunt. † Consilium Auli-
cum denuò paritionem injungit : literas
addit Cæsar , quibus ad obedientiam ur-
bem hortatur. Senatus nihil hisce melior
veteres † prætextus allegat, pro Electo-
re preces ut notam Superioritatis exigi,
quam subire salvâ libertate nequeant. In-
ductos hortationibus Schmidburgii quos-
dam, ut in præscriptas preces consense-
rint, at citrà libertatis præjudicium fore
contestatos esse, cui periculo necdum sa-
tis consultum. Hæc cum multis ergà Pa-
pium gravaminibus Cæsari perscripta.
Simul † datæ ad Electorem litteræ: nol-
let dilationem precum, excusationes Cæ-
sari factas, contumaciæ imputare; talia
esse, quæ jusjurandum, quo Reip. ob-
stricti, extrema etiam necessitas imperet.
Nolle Senatum quippiam de juribus Emi-
nentissimi diminutum, quorum integritas
omnibus curæ sit, solo eo se contentos,
si penes majorum instituta relinquantur.
Novit Elector veterem astum, quo ver-
badare Erfurteneses, & illa ambigua so-
lent. Epistolam † Senatui tanquam abso-
nam remisit.

*Paritio in
puncto pre-
cum denuò
injungitur.*

*Senatus ve-
teres excu-
sationes ad-
fert.*

*Scribit Ele-
ctori.*

*Ille epistolâ
remittit.*

XVI.

Hallenhorstium, † & Kniphovium
Senatu motos alibi dictum, pœnitentiâ
ducti gratiam Domini respexere. Primo
Hallenstorstius datâ emendationis fide re-
stitutus est, ut non minus in morigeros
Clementem, quam in pertinaces severum
Electo se probaret. Datis ad Senatum
litte-

*Hallenho-
r-
stium & Kn-
phovium re-
stituit.*

*Ingrata hac
restitutio
cur?*

*Electoris
querela ad
Cæsarem.*

literis Hallenhorstium exorasse Clementiam suam nunciat, proinde loco veteri dignitatibus, & Consulatui restitutum agnosceret, salarium tempore suspensionis retentatum solveret. Kniphovius etiam Electorem placavit, ex cujus intercessione à Cæsare restitutus est. Quæst olim Civitas Cives hos, quod libertatem sibi curæ habuissent, ab officiis motos, nec tamen jam eorum restitutio tranquillè suscepta, † scilicet alii desertas ab istis potestates jam occupaverant, unde privatae utilitatis timor. Præterea vulgi odiis à seditiosis exponebatur, quidquid à Moguntinis actum: edere exemplum neminem in Curia nisi favore Moguntino perficere, invadere Magistratum ordinandi potestatem, in qua maximum Reip. momentum consistat. Illi contra, partem læsam Electorem esse, qui meritam poenam rectè condonet, gravari non posse Civitatem, si restituantur, qui nil in eam peccârint. Consul Bergerus, & Syndicus, omni Consilio restitutionem istorum & preces impediunt. Elector iterum Cæsarem implorat: continuare pertinaciam Erfurtenses, preces ex re judicatâ, transactione, rescriptis Cæsareis debitas adhuc negari, illud Imperatoriæ Majestati, despici auctoritatem Sedis, & leges Civitatis, quæ semel conclusa infringi à successoribus nolint, everti. Dare Erfurtenses licentiæ exemplum, ea agere, quæ

jura

jura Electoris invertant, & ipsam Civitatem novis motibus immiscebunt. Dignaretur Cæsar declarare, Senatum & pertinaces in minitatum sæpius multam incidisse, non ex ærario Urbis, ne simul innocentes puniantur, sed ex morosorum bonis extorquendam. Paritionem arctiori mandato sub privilegiorum & libertatum periculo imperare, Baroni Schmidburgio executionem committere, ut obedientiam exigat, Civitatem quieti restituat, turbarum Duces Consulem & Syndicum carceribus coercere, in eorum delicta inquiret, innocentes tueatur, restitutos in Curiam introducat, ac super his omnibus suæ Majestati referat.

Senatus † ob hæc metu perculsus, quod intelligeret sibi novam legationem intendi, quæ valentibus remediis negatam Imperatori obedientiam extorqueret, Cæsari coloribus pristinis morositatem adumbrat, Saxones de protectione monet, vellent apud Cæsarem pro Urbe intervenire. Isti querelis persuasi Cæsari supplicant: † nolit Civitatem sumtuosis commissionibus ulterius gravare, aperiret processum ad deducenda gravamina, non de pace publica, neque executione ejus agi, quod ita in plano decurratur. De sensu Decreti in puncto precum, de justitia receptionis controversi, an contra veterem observantiam præsertim ab hominibus gratiæ & merui obnoxiiis promitti potuerint. Obesse

II

liber-

XVII.

*Molimina
Senatus ad-
versus Mo-
guntinos.*

*Saxones
gravamina
Cæsari pro-
ponunt.*

Legatio Sa-
xonica ad
Moguntinū

Propositio.

libertati publicæ, jura Saxonum infin-
gere, quod sub auctoritate Cæsarei nomi-
nis Electori Moguntino omnia in Urbe li-
ceant. Advertit Cæsar Erfurtenſes sty-
lum traxiſſe rem multiplici modo deciſam,
ex Imperii legibus judicatam diſputari no-
vâ lite haud debere reſpondit. His cum
nihil efficeretur placuit legatione Electro-
rem tentare. † Miſſi à Ducibus Franco-
furtum, poſteâ Moguntiam, qui his omni-
nò verbis (a) negotium expoſuere: † Quo-
niam civitatis iſeſſet ſitus, ea ab antiquo potentia, iſi
denique genius, ut adverſantibus ſibi Principibus (Mo-
guntinum & Saxonicos intelligunt) aut civitate utriſ-
que ſeſe opponente, ſacilè jura omnium multis incommo-
dis affligi, imò in perpetuis ſuſpicionibus ea intervenire
poſſint, ut neutri præſtetur, quod debeat, aut urbs
in tertii alicujus poteſtatem cadat; Ea propter con-
ſultiſſimum eſſe, ut, utrimque examinata, quæ liquido
alterutri parti competant jura, utriuſque communi con-
ſilio ſtabiliantur, & conſerventur: ſtatusque urbis
ſubducta factionum materie, & dempto adminicule,
quod à ſimultate Principum ſibi ſumit, eum in modum
formetur, in quo perpetuò quieſcere, libertate eccle-
ſiaſtica & politica frui, utriſque debita præſtare, aut ſi
id detrectet, ſacili negotio compenſari poſſit. Hac ra-
tione Archiepiſcopatui jus ſuum in urbe hac, ut in
diſſita, & Saxoniciſ provincijs circumdata, accedente
ipſorum provincie Principum voluntate & potentia è
proximo, nunquam eſſe periclitaturum, ſuſpicionum
ſomitē extingui: ſelicitatem urbis, quæ non ipſis tan-
tum civibus, ſed & Principibus utrimque ſui emolumentum

(a) Vide Scriptum cui titulus: *Inſtituta proteſt. Saxon. in
Civit. Erfurt. §. 60.*

si causâ cordi esse deberet, consuli : & præcipue bellâ
 tempore caveri, ne specie obsequii alterutri parti præ-
 standi rem utriusque in casum daret : aut jure illo armo-
 rum & præsidii à longo tempore suis auspiciis exercito
 abutens, in aliorum perveniret potestatem, unde fieri
 facillimè posset, factumque jam antea esset, ut neuter
 Principum æquum ab illis impetraret. Eapropter
 convenientissimum esse, ut Archiepiscoporum liquida
 & certa jura agnoscant Saxonie Principes : vicissim
 Principum jura æquo animo admittant Archiepiscopi,
 utrimque verò civitati relinquant, quæ à tot sæculis
 certa atque immota possederit. Si quæ porro sint, de
 quibus controversia intercedat, vel vocabula mera esse,
 de quibus temperare sibi pacis causa omnes possint, vel
 si rem atque utilitatem contineant, mutuâ operâ amice
 componi debere, eam offerre Saxonie Principes Archi-
 Episcopo, eandemque ab illo expectare. At quoniam
 facilis esset ad discordias reditus, positis utrimque li-
 mitibus, intra quos consisti deberet, pacto singulari
 porro caveri posse, quomodo super extensione, inter-
 pretatione, & executione istiusmodi jurium definitio-
 rum obortæ lites, sine convulsione pacis & concordie
 componi queant. Teneri quidem Saxonie Principes
 ex pactis protectoris ad tutelam civitati præstandam,
 etiam contra ipsam Archiepiscopum, at ne unquam
 hac defensione opus sit, jam ultrò profiteri Principes
 constitutis & definitis Archiepiscopi juribus, civitati e-
 invadenti nullam à se patrocinium expectandum esse,
 quin imo promissuros ipsis potius Archiepiscopis auxilium
 ad conservanda, quæ ipsis competerent, neque spernen-
 dum esse hoc officium, quod aliàs ad urbem intra alieni
 territorii fines conclusam vires Electoris invitæ Prin-
 cipibus applicari non possint sine aperto tumultu. Cæ-

saræ Majestatis auctoritate jam sæpius usum, multaq;
impetrasse, de quibus meritò querantur civitas & Prin-
cipes, at tanto sumtu atque labore ita tamen non com-
posuisse res suas, quin motibus publicis existentibus in
discrimen venire possint. Compertum esse recentibus
exemplis, quam nil firmum in favore vulgi, aut homi-
num è plebe ad sumas sùctiones evectorū collocari debeat.
Quanto rectius facturum, sicum Principibus optimis,
& nil nisi justa & æqua postulantibus, imò in ejus gra-
tiam plura, quàm unquam Majores fecissent, admissi-
ris, pacem perpetuò colat, urbiq; tandem misero
modo vexatæ quietem concedat, ex qua utique nulla
utilitas sperari possit. si per continuas sùctiones, & per-
secutiones, sumtusque legationum, tandem viris opi-
busque exhauriretur. Posthæc Legati, etiam
bello aliis locis, aliisque de causis oriente
in hac provincia pacis & concordie tute-
lam spondent, & si novæ nascerentur si-
multates, sive inter Electorem & Urbem,
sive inter illum & Principes, amica inter-
ventione sopirentur, aut si conveniri non
posset, certis arbitris ex Principum Imperii
ordine lis submitteretur, facili & honesto
modo salvis legibus & conditionibus jam
semel positis, decidenda. † Ægrè hæc au-
scultarunt Moguntini, quibus sub amicitie
obtentu, sub velamine pacis omnem Ele-
ctoris superioritatem, mandata Cæsareæ,
Decreta exponi, prætendi alienæ Urbis do-
minatum, abstrahi ab obsequiis subditos,
& Ducum subjici arbitrio suspicabantur.
Cum autem integrum non esset Electori,
vel Saxones, vel quempiam in partem re-
gimi-

Ingrata
Moguntinis

giminis admittere, brevi responso Legati dimissi sunt. † Nihil detractum iri juribus Saxo- Mogunti-
nicis, si quæ haberent, salva ea, liberos urbis ritus su- norum re-
tros. Cæterum, ut Duces quacunque via ad rerum sponsum.
urbanarum curam admitterentur, nullo modo fieri
posse.

Quæ cum omnia minus feliciter ex vo-
tis Erturtenſium succederent, nec tamen
obsequi jussis imperantium animus esset,
de impunitate circumspexere factionum
hactenus Ductores. Duo videbantur, qui-
bus obtegere morositatem possent. † Al-
terum, si ferocienti jam odiis Moguntinis
plebi habenas laxarent, in cujus licentiam
postea, & impotentem impetum suas cul-
pas conjicerent. Præterea si specie boni
publici plures in societatem sceleris traher-
ent, ac aperto fœdere conjuratio firma-
retur, ut sic vel multitudine delinquentium
impunes, aut conjuratorum viribus supe-
riores essent. Utrumque sinistrè cessit, &
consultoribus pessimè; quippe auctoritas
magistratuum perdidit, quod licentiæ vul-
gi additum est: Statim multitudo licen-
tius agere, senatum despicere, implere
curiam, bonos, malosque, ipsos etiam
consultores fugare, & ea dira moliri, quæ
vix ulla seditionum ætas vidit. † Fœdus
(a) sub titulo pacti concordiae ictum, cum
nihil magis quàm tumultus spectaret, aut
certè repudiandi jussa Cæsaris audaciam.
Consule & Syndico negotium urgente

U 3 has

(a) Impressus est sub titulo Einigkeits Neceß.

XVIII.

*Factio si ple-
bem exci-
tant.*

*Fœdere se-
ditione sta-
biliunt.*

*Cujus leges
subscribere
Limprech-
tus renuit.*

*Scitum ad-
versus Cæ-
sarem.*

XIX.

has in leges subscripsere : Integra Electori
jura, Ducibus protectio, sed & urbi libertas esset, et
ne quid detrimenti pateretur, communi ope laboran-
tes, injurias, pericula, quæ pro Republica quis incur-
ret, omnium; Silentium consiliorum sanctum, concor-
dia inter Senatum & cives curæ esset. Limprech-
tus † cum hæc in Curia agerentur, se do-
mi continuit, seu morbo præpeditus, ut
prætendit, seu quod absentia sua consilio-
rum iniquitatem damnet, malletque
abesse à consiliis, quibus assentiri nefas du-
ceret, quam inutili voto aliorum in se fu-
rorem provocare. At vel in societatem
sceleris trahendus videbatur Limprech-
tus, aut si renueret, fatali plebis odio im-
plicandus. Mittit ad eum Senatus, qui
leges foederis ad subscribendum porrige-
rent: Ille cum paucis perlustrasset, repe-
rire se ait, quæ Cæsar, quæ Elector in argu-
mentum renitentiae sint accepturi, attamen
se maturius deliberaturum, vellent
Senatus declinanti jam morbo, & dilata-
re ob hunc resolutioni paucos dies conce-
dere. Omnia hæc cum acri commenta-
tione in vulgus sparsa, & quasi jam immer-
si coeno inquinari amplius non possent, ul-
terius in seditionibus volutantur. † Cæsar,
Elector, cum imperatas preces exigeret,
receptionem Consulium urgeret, decre-
tum in Senatu, Ne quid inconsultis Saxonibus sta-
tueretur.

His Schmidburgius Baro, & Goppoldus
Imperialis aulae Consiliarii in fine anni su-
perve-

perveniant, † ab Augustissimo Cæsare Legati. * Vocatis Senatoribus mandata Cæsarea exponunt. † Ad petita Electoris Moguntini se à Cæsare missos, ut decretum paritorium insinuarent, obsequium exigerent, in morosos Consulem præsertim & Syndicum inquirerent, objurgarent, plecterent, ab Electore nominandos restituerent, omnia ex Reipublicæ bono agerent; Simul literas à Cæsare senatui scriptas tradunt, ac ad longum anteaكتورum monent: Recordari Senatui, quæ ab annis quindecim per varios Legatos acta sunt: † Inter alia Hallenhorstium & Kniphovium à munitionibus suspensos, ad eosdem melioris vitæ promissa, & fidem Cæsari. Electori dedisse, proinde ut à Cæsare Majestate restitutos in pristinis sedibus locarent. Præterea graviter Cæsarem tulisse, quod cum ad bonum ad pacem urbis tot Legatos submisserit, illi etiam ex necessitate Reipublicæ multa disposuerint, his legibus spretis in factiones Civitas secesserit. In Imperantibus Numensperni, cujus vice populo præsidet. Cæsarem tamen clementiâ justitiâ moderari, malleque lenibus monitis Civitati consulere, quàm violento remedio in facinerosos experiri. Hoc sine se adesse, ut saniora consilia senatui suggerant. Latæ ad Curiam Cæsaris litteræ, † ubi cum à Tribuno plebis, cui ex legibus id debetur, apertæ fuissent, hunc in sensum perlectæ sunt:

Exceptiones urbis, quas contra tot sententias & mandata proposuerit, absonas, & jam sæpius rejectas se accepisse. Habere se causam, & postulare Imperii leges, ut & in poenam declararet contumaces, & arctius mandaret, id quod Elector Moguntinus justè flagitarit; Clementia tentare obsequium, quàm extorquere poenis

Legati Cæsaris appellunt.

MDCLXIII

Eorum propositio.

Legati receptionem Hallenhorstii & Kniphovii urgent

Cæsaris litteræ ad Senatum.

Mensis præ-
rutioni præ-
fixus.

Tribunū à
Legatis ci-
tati.

Per alios se
excusant.

Legatorum
indignatio.

malle, dummodo pertinaciter morosis idem placuisse haecenus impuniti contentus, † at intra mensem Cæsareis mandatis obedirent, quod nisi facerent, & in pœnam istis minitatem declarandos, & arctiora mandata accepturos; Murmura hæc solum non tonitrua videbantur concitata ad seditionem multitudini. Præfinitus mensis ad finem penè decurrit, † Legati ad se quatuor Tribunos, quod communitatem repræsentarent, vocant, num paritum sit, aut cur non factæ preces audituri? verum adoleverat jam contumacia, nec comparere dignati sunt; missi tamen à Senatu, qui absentes † excusarent: Leges civitatis, transactiones, & nuperum fœdus nefas ducere, singulas res universitatis tractare: quales cum Legati propinere voluerint Tribunis, satius habuisse per mandatos se excusare, quam inutili præsentia gravare Legatos. Simul dehortatoriæ à precibus, Saxonix Ducum, & prædicti leges fœderis porrectæ. † Legati in se Majestatem Cæsaris contemni ægrè tulerunt: de contumace absentia Tribunos rationes & pœnas daturus: leges fœderis sub sanctæ concordix nomine turbas spectare, erga Cæsaris mandata cives unire. Ad commune bonum, ad Urbis incolumitatem, ipso civilis societatis vinculo ligatam satis Rempublicam, quod additur conjurationem esse, non nisi licentiam spectantem, civitati multis modis periculosa. Manifestam seditionem in eo prodi, quod preces ini-
quas appellent, illas, quas sponte promiserint,

rint, Cæsar insuper ex voluntate partium decreverit. Litteras Saxonum ad falsa narrata scriptas, verba dari, in re nihil secuturum. Duces melius jam à Cæsare informatos, & ut ut immiscere se vellent, admitti ad hæc negotia nullatenus posse. † Perpenderet Senatus pericula, quæ ab ira Cæsaris imminerent, nec hunc, nec Electorem pertinaciæ Urbis cessurum, mandaturum arctius, sique & hoc contemneretur, ex Imperii legibus proscripturum rebelles, vitam, bona, libertates prædæ expositurum. His, precibus pro optimo Principe, pro pacis & patriæ Patre mederi posse, quas & esse pias Viri docti responderint, & sine libertatis, sine religionis præjudicio fore Elector caverit, Sisterent se quatuor Tribuni, idque sciret Senatus, ex mandato Cæsaris non solum intra mensem preces dicendas, sed & esse præstitas Vindobonæ doceri oportere. Senatus certos nominat, qui cum Legatis agerent, ac ne quo minus se Tribuni sisterent, factum esse per eum videretur, † illis ut cum Deputatis comparerent, facultas data est: Audirent Legatorum mentem, ac communitati referrent, simul indicarent: † Consules Hallenhorstium, quod opere, Knip- hovium, quod consilio Electori restitisset, ante annos tredecim ab officio suspensos, velle Senatum in curiam recipere exclusos, at quod Moguntino jussu debeat, aut suffragio, id esse, quod aversetur, & libertatibus urbis officere timeat; preces fraude & metu extortas

Eorum hortationes.

Tribuni se Legatis sistunt.

Resolutio Senatus.

U s

servi.

*Rejicitur à
Legatis.*

*servitutem respicere. † Legati vanum metum pre-
tendi respondent, non hisce insidias urbi, non libertati-
bus strui, promississe Cæsarem, cavisse Electorem, ad
nova se imperia per hæc non iturum. Preces omnino
recitandas, quarum acceptationi metus falsè oppona-
tur, Legatis in toga, non armis negotium agentibus.
Fraudem excludere, quidquid sigillo urbis, & publico
Senatûs conventu probatur, desisterent commentis pue-
rilibus illudere Cæsareis mandatis, futurum alias, ut
in Erfordia, tanquam in theatro auctoritas Cæsarea
exhibeatur, promoturos neminem Gallos, & Suecos, &
quotquot fœderibus Electori ligantur; Saxones ipsos*

*Erfurtenses
consultant.*

*communi imperantium causæ non defuturos. Rela-
ta hæc Senatui, † civibus, ministerio, id
prolixius rationes edit, cur imperatas pre-
ces renueret. Senatus consilium indicit,
ubi de Legatorum propositis consultare-
tur. Comparuere in eo conventu Lega-
ti, ac multa priorem in sensum perorarunt.
Intervenere † Ducum litteræ, quibus ne
quid cum Legatis in præjudicium provin-
ciæ ageretur, inhibetur, comminationes
additæ, si non consultis Saxonibus grave
quid concludatur. Legati inanitatem ver-
borum explicant, † simul jussa Cæsarea
edunt, leges fœderis concordiae annullant,
cautionem Syndico datam repetunt, idque
maximè exprobrant, quod veteres Tribu-
nos, ut in ejusdem sceleris consortio tene-
rent, tempore aliàs consueto non dimise-
rint. Rursus deliberandi spatium Senatus
impetrat, Limprechtum criminatur, &
super justitia † sæpè dicti fœderis externos*

*Litteræ Sa-
xonum.*

*Legati ad-
versus con-
tumaces
procedunt.*

*Responsum
Fœtorum
super icto à
civibus fœ-
dere.*

Justif-

Juriseconsultos consulit : Illi , quid continua serie actum ignari , fraudem quæ sub involucro verborum latuit, non advertentes , cum pacem senatus & civium intenderet , nec Deo nec Superioribus invisum esse responderunt. † Cæsarem etiam denudò interpellant Erfurtenſes , veteri prætextu moram excusant , iisque verbis queruntur , quæ consilium Aulicum, Legatos, Electorem inversæ justitiæ , syndicatûs & inconsultæ festinationis arguebant ; † ac quoniam in Consule renitendi audaciam (illi zelum libertatis appellabant inveniant, continuatum ipsius regimen, & novo Senatu Curia interclusa est.

*Erfurtenſi
ad Cæsarem
querelæ.*

*Magistra-
tum conti-
nuant.*

XX.

*Saxonum
Legati in-
terveniunt.*

*Eorum con-
silium.*

Rejctum.

Adſunt pariter † Saxonum Legati, mediatorum & pacis titulis insigniti , caute- las proponunt , sub quibus non pro causa tantum, sed persona etiam Electoris, quod hætenus negatum, orari posset. † Sponderet Senatus preces pro Eminentissimi Electoris persona, recitationem , adusque libertati & religioni melius caveretur, differret, interim de formula ageretur, quam ministerium recipere , & sine scandalò audire cives possent. Restitutionem Consularium similiter promitteret : Sub his legibus Senatus obedientiam Legatis pollicetur. † Illi frustra precum formulam, temerariè cautionem exigereponunt, cum hanc Elector jam præstiterit , & Cæsar judicârit idoneam ; Preces autem diu placitæ, ante triennium Senatûs ac Tribuum

*Kniphovius
recipitur.*

*Goppoldus
gesta Cæsari
desert.*

*Schmidbur-
gii monita.*

*Saxones in
puncto pre-
cui leniores.*

*Formula
precum in-
seruntur.*

voluntate, certis verborum solennitatibus comprehensæ fuerint. Proinde fucus obedientiæ rejectus: *Frustra conditiones rei publicæ apponi, augere difficultatem crimen, parere sine scrupulo Cæsari, provisuro ne quid ex suis mandatis periculi eveniat.* Civitas restitutionem ꝑ Kniphovii agnoscit, de reliquo Cæsari & Electori se excusationes proposituram. Legati prorogationes tantum his intendi advertunt, multis obsequia commendant, ac cum illa pertinaciæ inhæreret, alter Legatorum ꝑ Goppoldus assumto in comitem Papio iter Viennam ingreditur, hætenus gesta Cæsari relaturus. Schmidburgius, ꝑ qui remansit, eventus & pericula uberius ostendit: Extrema esse, quæ immineant, nec alia mereri atrocitatem mali, quod sacratissimo Cæsari obluctatur. Saxones cum istis nihil efficerent, atque melius informarentur á Legatis, non nihil, præsertim ꝑ illud remittunt, quod securâ prius cautione orari oporteret: *Oraret modo civitas, cauturos se, Moguntinum acta hætenus, nec in religionis, nec libertatis detrimenta versurum, contra si fieret, ex fœderum & pactorum necessitate urbem se protecturos.* Senatus hæc civibus proponit, qui licentiæ, quam ad sustinendam curiæ moram acceperant, assueti, initio eundantur: Tandem concepta precum formula, sed differens ab ea, quæ ante triennium placuerat: ꝑ Scilicet & Saxones inseruerant: veteri astu, quo Moguntiam & illos æmulationibus implicare soliti,

liti, ut alterius favorem ad injuriam alte-
 rius præsto haberent. Sed aliis hæc colo-
 ribus adumbrabantur: Oportuisse mutari pre-
 ces, ut salva religio esset, cujus libertas quavis orare
 formula permetteret, præterea medium vide-
 batur inventum, ne Moguntinis preces in
 argumentum superioritatis fervirent, cum
 & pro externis oraretur. † Archiepisco-
 patum etiam expunxerant: Eò enim re-
 spicere visa, quæ inepto scrupulo de scan-
 dalo vulgabantur. Electorem absque usi-
 tato aliàs Clementissimè Domini titulo nomi-
 naverant. Sic in festo paschatis oratum, Nova for-
 † testes & Notarii adhibiti, qui obedièn- mula publi-
 tiam docerent. Vix hæc Schmidburgius cè recitatur.
 rescit, † Senatui, ministerio, ne precum isto
 novo commento Cæsari illuderetur, inhibuit, arbitriū, Schmidbur-
 qui pararetur, contumaciam in subdito esse. Nil hisce gius inhibet
 profectū, sed preces in templis continuatæ
 sunt. Reversus posthæc Goppoldus denuò
 mandata attulit: † Consules restituerent, intra Goppoldus
 triduum preces ante triennium promissas absque aug- nova man-
 mento, aut imminutione recitarent, leges fœderis con- data adferre
 cordiæ, & cautionem Syndico præstitam ad cassandum
 Legatis traderent. Eidem † Legato Cæsar ad Literæ Cæ-
 Saxoniae Duces litteras dederat: Iudicasse saris ad Sa-
 Cæsarem, ut ex instrumento pacis, decretis Commissa- xones.
 riorum, & partium transactionibus debuerit, restitu-
 tionem Consulū ab ipso Senatu olim petitam, injustè,
 nec nisi ex invidia recusari. Contestationes ulterius,
 & priusquam parerent, iniquè exigi. Professum ite-
 ratè Electorem, mandata hæcenus & petita, nec
 Civē

Archiepiscopus
 copatus o-
 mittitur.

Nova for-
 mula publi-
 cè recitatur.

Schmidbur-
 gius inhibet

Goppoldus
 nova man-
 data adferre

Literæ Cæ-
 saris ad Sa-
 xones.

Prætextus
Senatus pro
nova for-
mula.

Ejusdem
cunctatio-
nes.

Civitati, nec Principibus Saxonibus fraudi aut damno, sive in Ecclesiasticis, sive politicis futura, idem Calorem profiteri. Dudum poenam contumaces meruisse, velint Principes ad parendum civitatem hortari, ne impedire executionem, quâ compescere immorigeros decreverit. In gratiam Ducum eam dilationem adhuc datam, ut respicere valeant. Senatus quas curas obedientiæ debuisse, fingendis excusationibus impendit: † Preces uberius præstari, quam prima Cæsarea commissio decreverit, inclusionem Saxonum non præjudicare, è re autem urbis esse, ut eorum consiliis prosperitatem Numen tribuat, quibuscum ob vicinitatem communes casus & pericula imminant. Quod Clementissimum Dominum haud compellarint, non contemim. sed ideo factum, quia longis prædicatis Numini homines commendare non conveniat. Archiepiscopatum omisisse, quod de includendo eo Cæsareum mandatum nihil præcipiat. Leges concordie & cautiones in præstitas, qui contemnit periculis libertati assistunt, nullius injuriam respicere, nec in salvâ fide, & Republ. renunciari posse. Proinde nihil ex istis, quæ Goppoldus attulerat factum, potius virulento stylo impugnata sunt. Netamen pertinaciam nudarent, † dilationem ad aliquot septimanas petunt, quibus referre Saxonibus, & recipere consilia possent. Negarunt Legati connivere amplius iis, qui datas spes toties fefellerint. Senatus aliis in circumstantiis negotium esse reponit, quod precibus pro Eminentissimi persona decretis, litigii principalis momentum cesset, novam jam questionem esse, num sufficien-

ter

ter paruerint? quam Augustissimo Cæsari submitterent, qui priusquam cognosceret, non oportere Legatos festinatâ executione civitatem obruere. Illi verba nova poni, rem diu iudicatam respondent, exceptiones rejiciunt, ac convocato frequenti senatu in curiam veniunt, num preces ex Cæsaris præscripto recitatæ sint? interrogant. Obmutuit Senatus, nisi quod pauca ex solitis exceptionibus allegaret.

Legati Cæsaream sententiam contumacibus publicant. † Eâ Senatus, quod in puncto precum, Electorem Moguntinum Successores & Archiepiscopatum concernente, mandatis Cæsareis non paruerit, in minitatem olim pœnam, scilicet quinquaginta auri puri marcas condemnatur, exceptiones rejiciuntur. Addunt Legati explicationem (videbant enim de sensu disputari) mulctam non ex ærario Reipublicæ, sed ex marsuppiis singulorum, qui pertinaciâ suâ vindictam provocârint, solvendam esse. Repetita legum concordia, & cautionis exactio, utque collegium Senatorium, cujus imperium diu expirârît, novo cederet. Imperata hæc sub pari mulcta, & Cæsareæ Majestatis auctoritas commendata est. Nihil hisce pertinacia Erfurtensium mota, quibus juberè irritare erat. † Apertè convicia in Limprechtum, & alios dicta, quos negotii Auctores prædicabant: de bonis eorum, de capi-

*Publicatur
sententia in
pœnam de-
claratoria*

*Ferociores
Erfurtenses*

*Saxones al-
tius rei mo-
menta per-
pendunt.*

*Per litteras
urbem ad o-
bedientiam
hortantur.*

*Seditiosi in
desperatio-
nem acti.*

capitibus damni reparationem Rempubl.
petituram. Legati severissimis pœnis, ne
cui vis inferretur, inhihent. † Saxones
vicino incendio excitati, perpendere mo-
menta rei, & indagare eventus majore cu-
ra incipiunt, cumque à partibus urbis non
nisi turbas, concitatam plebem, privatis
commodis distractos regentes, & qui se-
posito Reipublicæ bono miseram multitu-
dinem, ne utilitates suas, aut Urbis vide-
ret, dementarunt, invenirent, ab altera
jussa Cæsaris, transactiones, sententias, &
gratiosissima Electoris promissa deprehen-
derent, ac ea controverterentur, quæ in
apertissimis Imperii legibus decisa sunt, †
magno conamine obedientiam suadent.
Data hanc in rem ad Senatum literæ: Pro-
misisse Cæsarem, pollicitum Electorem, nec preces, nec
restitutionem Consularium præjudicio fore, debenti-
gitur humillimam Cæsari obedientiam, & orari secun-
dum formulam ante triennium placitam, restitui Con-
sules, evacuari curiam novo Senatu oportere, non
aliud superesse medium, quo placari Cæsar queat. Ter-
riti his ii, qui sub tutela Saxonum perpe-
tuare dictaturam, & ex rebus turbidis ca-
ptare lucra speraverant. Serius † visum
est, post tot scelera pœnitere, nec malo-
rum atrocitas impunitatis & gratiæ spem
admittebat, meritæ pœnæ jam oberra-
bant, à maleactorum conscientia præsen-
tata. Communi desperantium facinore,
irato furore, & quasi in ultionem sui pro-
fundius se præcipitant. Saxonum horta-
menta

menta ex in orsi negligere, precū formulam mutare, Limprehti commentum dicere, eum propterea † in Curiam vocare, datam fidem publicam de non retentando frangere, Cæsaream protectionem contemnere, conjicere in carcerem, & ea peragere, quæ barbaræ Gentes ut nefanda horrent.

Sæviisset in Legatos furor, quippe jam domum obsederant, nisi capto postea Limprehto fuissent distracti. Nihil amplius sanctum, omnia pertinaci licentiæ subjacebant. Legati, periculis ut se subducerent, de discessu deliberant: deficiebat Cæsaris licentia, nec tamen amor salutis moram patiebatur. Visum † præsentibus periculis & vi majori cedere, etiam sine mandato se posse, ideò clām Urbe excedunt, & Arnstadii, oppido tribus horis dissito subsistunt, alter eorum Goppoldus ad Electorem, discessus causas relaturus pergit. † Arnstadio severissimis literis Senatus facinora objiciunt: Indignam rem esse, & in Imperio Romano inauditam, quod sub Cæsaris protectione constitutus ad privatorum judicia trahatur, præsertim in causa ab ipso Cæsare, & judicio Aulico probata: quantum scelus sit, datam fidem, & saluum conductum, quem senatus dedit, etiam hosti servandum, in cive profanare? Simul dimissionem † Limprehti petunt, & ne coëpta contra eum in puncto precum inquisitio continetur, sub pœna quinquaginta marcarum auri puri, indignationis Cæsareæ, amissio-

X

nis

Limprechtum capiunt

XXII.

Legati furori se subducunt.

Eorum literæ ad senatum.

Dimissionem Limprechtii petunt.

*Senatus re-
sponsum.*

*Ad Caesarē
appellant.*

*Papius abi-
tu sibi con-
sulit.*

*Malè à qui-
busdam ac-
ceptum.*

*Papii de-
sensio.*

nis privilegiorum inhihent : Acta contra
Limprechtum & agēda cassant, annullant.
† Senatus his respondet : Legatos à Majest.
Caesarea de persona Limprechtii nulla mandata habere ;
nec enim ea sibi ostensa , nec desuper his paucis diebus
mitti potuisse ; Inquisitionem contra Limprechtum ad
civium desideria, non in Caesaris injuriam coeptam, pro-
inde in ipsius protectorium non peccare , sed ex Reip.
legibus in facinorosos competere. Recitationem pre-
tum , ut ut Senatus vellet , impossibilem obtinere esse,
quod cives reclamant , Commissiones, summarios pro-
cessus fastidiant, nec nisi plenè discussis , & rectè judica-
tis submittere se velint. Cū igitur Legati vim sibi &
publicæ paci faciant, cujus legibus æquè ac civitates aliæ
gaudent. Erfordia debeat , à nupero eorum Decreto ad
Caesarē † se appellare , cui actorum justitiam ostē-
dere parati sint. Auētus indies plebis furor :
Crescente ad mortem periculo, Electora-
lis Prætor , † Petrus Christianus Papius,
abitu parat, ac præmissis per aliam por-
tam equis, ipse per alteram pedes secutus.
† Cum in aula appelleret , aliter & aliter,
prout favor in illum vel æmulatio , susce-
ptum : Fuisse Papium extra pericula ferocem, nunc
ubi motus in Electoratus commoda dirigi oporteat, su-
gere : Verba esse, quibus minantur Erfurtenses , ani-
mosiores hoc abitu redditū ; ac ut ut pericula subsu-
issent, Ministrum Principi ad mortem obligatum, sup-
in caput Prætoris quid ausi rebelles , certè vindicem
temeritatis Electorem habituros. Ille † contra :
Periculi atrocitatem eventus daturus, crederent sibi de
Limprechtō actum , nec vivum plebis furorem evasu-
rum, atrociora in Papium jam decreta, ministrum se
Domini

Domini esse ad fidelitatem, quam exactè præstiterit, non ad mortem obligatum: Ad tympana scribi, qui vitam vendunt. Vt ut vindicaturus sit ereptam à rebellibus vitam Elector, & mille plexis poenam sumpturus, nullius tamen caput trunco Papii coaliturum. Legati ¶ abutum Cæsari additis causis nunciant. Is Mulhusium assignat, quò tendere, & absol- vere negotium debeant. Senatus quò partem culparum in communitatem con- ferret, Tribules & plebem, ¶ ut publico scripto, cur dicere præscriptas preces non possent, promulgaret, clam incitat. Isti mense Julio literis ad Senatum inscriptis, multis allegant, se nec precibus unquam adstipulatos, nec posthac adstipulari velle, aut debere, conscientis, religioni, liber- tati adversis. ¶ Mulhusii per Moguntinos contumacia Erfurtensum accusatur: Cres- cere cum tempore malitiam, nec aliud operari dilatio- nes, quam ut ad contemnendum Cæsarem, ad aggra- vanda facinora tempus acquirant, edocere id Lim- prechtinum raptum, & attentatam inquisitionem, quam cum tanto Romani orbis scandalo prosequantur.

¶ Cæsar mali rem exempli invalescere morâ videns, sub pœna proscriptionis, amissionis privilegiorum & Jurium Sena- tui, Tribulibus, & toti communitati, man- datis prioribus in puncto precum intra octiduum parerent, Limprechtum dimit- terent, novum senatum introducerent, imperatas sæpius editiones perficerent, di- sertè injungit, præsentibus eventualiter in poenam declarat. Affueti jam mandatis

X 2

Erfur-

Legati
Mulhusium
tendunt.

Scriptum
plebis con-
tra precum
formulam.

Moguntini
contumaciâ
Erfurtensum
accusant.

XXIII.
Cæsar sub
pœna banni,
obedientiâ
mandat.

*Erfurtenſes
reviſionis
beneficium
arripere co-
nantur.*

*Bergerus
capere urbē
nititur.*

Erfurtenſes nullo amplius timore perculſi ſunt , ac quaſi poſt tranſactiones, poſt res toties judicatas , cum non de jure amplius, ſed executione judicati queritur , provocare liceret , † reſiſtionis beneficium, & ſupplicationis arripere conantur , Notarium, qui mandatum inſinuaverat, conviciis proſcindunt , verberibus excipiunt. Senatus, quod preces concernit, pariturum ſe declarat, dummodo per violentiam plebis liceat ; Hanc conteſtationem Legatis loco paritionis tranſmittit. Illi fraudem deprehendunt , quā Senatus Communitati preces tam remiſſis perſuaſionibus proponebat, ut oſtenderet ſe vinci vellet, præterea nil eum excuſare ferociam plebis , quam ad tegendas imperantium culpas ſufflaverit. Ac certè furor plebis adeo jam prævaluerat, ut ne depravatam quidem precum formulam , cui Saxones incluſerant , interpunxerant alia , poſſet obtinere, hanc licet ſerio tandem introducere Senatus conaretur. † Bergerus Conſul , & Syndicus, intromittere in Urbem ruricolos , ſupprimere inſolentiores , ac perditum errore dominatum recuperare ſtatuunt. Egreſſi clam in agrum , tota nocte ruſticos colligunt, armis onerant, ac de propoſito edocent : *Ad portam Krenſerianam vallum aſſilirent , machinas curules in urbem verterent, curiam occuparent , omnemq; in compeſcendis ſeditioſis operam præberent.* Lecti ultra mille armati, ſed cunctantes longiùs dies prævenit,

venit, cumque vallo appropinquarent, multitudine suspecti, machinarum explosione vigiles hostilia indicarunt. Concurrere ad valla cives, & ostentatione armorum à coeptis invasores absteruere. Statim ab invicem agniti, ruriculis innocentis simplicitate excusatis, in solos Ductores indignatio concepta, qui se fugâ cum furriperent, in domum ac hortos Bergeri plebs iram effudit. Lapsa † octiduo Mo-

*Terminus
partitionis
labetur.*

Decerneretur merita poena in contumaces, quos nulla Cæsarea mandata, non amicæ dehortationes à sceleribus retinerent. Advertebat Augustissimus CÆSAR non auctoritati suæ, non Justitiæ consuli aliter posse, quàm si ad verba surdi, reali animadversione monerentur. Ideò Caduceatorem Legatis, & sententiam proscriptionis transmiserat, quam, si mandata ulterius contemneret Civitas, publicarent. Illi cum multis jam mensibus spontaneam obedientiam frustrâ provocassent, fluxo etiam postremo hoc termino † Caduceatorem expeditvère: Tenderet Erfordiam, Senatui, civibus proscriptionis sententiam publicaret.

*Caduceator
cum senten-
tia banni.*

† Ille (a) assumpto caduceo, & balvaria, Notario publico, quinque tubicinibus, & equitibus duobus iter ingreditur. Præmissa altero Senatui adventum nunciat: Venire Majestatis Cæsareæ Caduceatorem, adferre

*Ejus appa-
ratus & ad-
ventus.*

X 3

manda-

(a) Sequentia fufius adhuc in ipsa Caduceatoris relatione typis evulgata legi possunt.

mandata, quæ publicare debeat, vellet Senatus Cæsaris nuncium admittere. Præmissus eques in Urbe retentus non rediit. Hac pompa octavo mensis Octobris Caduceator venit, cum Urbi appropinquaret, insonare tubas imperat. Quadraginta passibus à porta excubiæ occurrunt, & sistere gradum jubent, simul armatorum coronâ cingunt, quod venientis esset negotium? interrogant. Ille præmississe se equitem, ait, qui Senatui expeditionem nunciaret, hujus se relationem expectaturum, at cum mora diuturnior videretur, annon inter vigiles esset, qui senatui indicare adventum vellet? interrogat. Illi, cui dici oporteat, reponunt, non esse sibi consulem, non senatum, hunc Curiâ pulsum, illum in vasæ Civitatis reum profugisse, semetipsos jam Urbi dominari; Attamen deliberari de admissione, modicum adhuc responsum expectaret. Tribus horis continuata mora, interim multa hominum millia sexus omnis & ætatis confluxere, Caduceatorem & eventum rei spectaturi. † Superveniunt Senatores, ad decem passus è porta egressos Caduceator accedit: † Ablegatum se ab Imperatoria Majestate, ait, ejusdem Heroldum, mandata Cæsarea adferre, quæ toti Civitati publicare debeat, hoc sine intro mitti in urbem se velle. Illi mandata Cæsaris exhiberi, utque ostendere congregatis in Curia Tribunis liceret, cupiunt. Desert Caduceator petitis, sententiam proscriptionis exhibet, simul in Curiam ferre concedit.

*Senatores
ad eum e-
grediuntur.*

*Caduceato-
ris propo-
siti-
o, & Re-
sponsa Se-
natus.*

cedit. Senatores licentiâ usi post horam, quæ acceperant Decreta, referunt. Simul iniquitatem rei, festinationem in re ardua deducunt: *Postulare momentum causæ, ut Cæsar ante promulgationem mandatorum informetur, vellet Caduceator interim in urbe subsistere, de hospitio, victu imò & moræ honorario Senatum provisurum.* Caduceator de propensa voluntate gratias agit, reliqua penes se cum non starent, excusatum haberent. In eo etiam scrupulus, quod Cæsar mandata non subscripserat: Ille stylum curiæ prætendit. Demum Senatus triduum dilationem petit. Caduceator, se executionis ministrum, non iudicem esse respondet, qui prorogare justitiam possit: Ad hæc Senatores postulata revisionis instrumentum porrigunt, acceptatis, sed & intromitti se in Urbem petit, quod cum negaretur, legere commissa sibi mandata publicè incipit: quod ut impedirent Curiales, † *Videret, ajunt, ne furorem plebis incenderet, cui imperare Senatus nequeat, pericula ab hac re vitæ & capitis pendere.* Avidis auribus hæc vix hauserant adstantes, & arma erigunt, † equites invadunt, ex equis dejiciunt, verberant, mandatorum copias adimunt. Senatores quantis valent passibus Urbem repetunt. Illis prostratis ipsum Caduceatorem aggrediuntur, † & quod in hostilibus terris nefas, sanctum barbaris etiam gentibus Legationis jus ante moenia proculcant, de equo Caduceatorem præcipitant, tundunt, vulnerant, trahunt.

Plebs in Caduceatorem animata.

Miserè eum excipit.

Majestatem Cæsaris, & gentiū jure violat.

*Ad portam
S. Ioannis
deducitur.*

*Querelæ
Erfurtenſi
ad Caducea-
torem.*

Actum fuisset de vita hominis, nisi Tribu-
nus militum perruptâ turbâ furentium ma-
nibus subduxisset. Notarium Cæsareum
eadem crudelitate tractant, tubicines ar-
reptâ fugâ se periculo subducunt. Post hæc
iterum turbæ incingunt, *anne Caduceator Cæ-
sareus esset, quamdiu abesset Viennâ, quid Herbolis,
quid Mulhusii egisset?* cum multis tentationibus
quærant. Alius mortuum esse Cæsarem
clamavit, quî ergo Caduceatorem mitte-
ret? Vestem balvariam alii togam mulie-
brem, alii Sacrificuli dixere, & contumeliæ
similes ad audaciæ augmentum jactatæ, fi-
dem tamen apud plebem invenerunt. De-
liberatum post hæc, quid tandem homine
agerent? plurimi nece abruptendam
tragoediam censuere. † Saniores ut certo
periculo eximerent, ad sclopetariorum
domum, quæ extra portam S. Ioannis ste-
tit, ducendum esse vulgo persuadent, quò
ritè examinari posset. Gera interfluit,
cujus utraque ripa longissimis aliquot ti-
gnis nectitur, hac transeundum erat. Ha-
ctenus ipsâ turbâ tutus, quod ei incinctus
lædi sine periculo aliorum non posset. At
ubi ponticuli tenuitas extenuaret turbam,
omnium crudelitati expositus est. Alii
præcipitandum in aquas clamarunt, fuit
qui ter sclopetum fixerit, indubiè globo tra-
jecturus ni toties ab aliis præpeditus fuisset.
Ad dictâ casam deductum Senatores acce-
dunt, † multa de iniquitate processus que-
runtur, convicia in Baronem Schmidbur-
gium

burgium, in Prætorem Papium, ac Imperatum magnis cum affectibus dicunt, injurias excusant, in prævalentem plebem conjiciunt, vellet Caduceator hæc Cæsari referre. Ille ut furentes placaret, liberaliter omnia promisit. Cæsarem clementiam rigori prælatum, propensum gratiosissimè iis, qui emendationem spondent, submitterent se, ac parerent imperatis, de reliquo rem salvam fore. Cum ulterius urgeretur, & cresceret periculum, plebem conviciis in Schmidburgium demulcet, quæ antea eidem imputari audiverat, pluribus confirmat: dubitanti de sinceritate plebi propriæ manus subscriptione fidem testatur. His furorem sedavit. Biduo inter hæc mortis pericula retentatus, decimo Octobris, priusquam portæ aperirentur, iterum dimissus est, reversus ad suos injurias, violentias, concussiones, læsa Divina humanaque jura Cæsari, Electori, Legatis refert.

Profanatae Majestatis crimen totum Imperium ad indignationem commovit, & Cæsarem præcipuè, qui Electori Moguntino, militem colligeret, adigeret proscriptos ad imperata, poena de facinorosis sumeretur, commisit. Elector priusquam extrema tentaret, levibus armis sollicitare pertinaces constituit. † Copias misit in Eichsfeldiam, quæ per excursiones proscriptos infestarent, si fortè his corrigi mallent, quàm extrema experiri. Vetuit autem, ne

*Post bidui
detentionē
dimittitur.*

XXIV.

*Læsæ Maj.
vindictam
Moguntino
Cæsar
mandat.*

*Copias mili-
tares Elect.
colligit.*

in

*Ad infestā-
dam Erfor-
diam pro-
grediuntur.*

*Vargulam
deditione
capunt.*

*Biermanni
seditia.*

*Urbicie-
rumpunt.*

*Vani u-
trinque ti-
mor.*

*Prælium
inertum*

in pagis prædæ, ne vis ruricolis fieret, quod non illi, sed Urbici peccassent. † Leſti è rusticis Eichsfeldiæ armati, qui copias augerent. Præmissus cum centuriis aliquot vigiliarum Præfectus de Westernhagen, & equitum Magister Biermannus, cui Sommerfeldius † Vargulam deditit, inſecuritatem crediti á civitate acceptam. Istinc Gisperslebiū perrexit, ubi cives duos ædificantes horreum (fabri lignarii fuerant,) cepit, † quos eū per integram noctem crudeliter habuiſſet, fumigaſſet ad ignem, ſubuiſſet, die altero in edito colle in quem proſpectus ex Urbe datur, è curru utrumque ſuſpēdit, ea per agrum hinc inde egit, quæ & acceptis mandatis contraria, & generoſus miles averſatur. His in Urbe excitati, arma corripunt. Sine ordine, ſine imperio congregati trecenti, ii qui ſub Schlenſteinio Ductore maximè factioſi, nec ſenatum amplius reſpiciebant, aſſumptis duobus tormentis bellicis in agrum progrediuntur. Nondum † ſe invicem hoſtes viderant, & utrumque timor, ut ſuam quiſque patriam reſpiceret. Biermannus præcipuè in inermes antea generoſus, ut primū venire Erfurtenſes audiit, Vargulam verſus fugit. Auctus iterum erumpentium animus, qui fugientes ſed lentius perſecuti, ne aſſequerentur. † Sic omnes vulneribus intacti prælio exceſſere. Vargulæ Colonellus Electoralis Wamboldus cum reliquis copiis Biermanno occurrit,

currit, cui hic ut fugam excusaret, Erfur-
 tensium multa millia erupisse, Saxoniae Du-
 cem Ernestum in armis esse, integros exer-
 citus instare, universam Thuringiam in-
 surgere, & alia mentitus, quibus inertiam
 suam tegeret. Wamboldus vera sibi re-
 ferri timens, quodque copiae ex lectis po-
 tissimum rusticis constarent, qui & pugnae
 non assueti, & orphanos ac viduas relin-
 querent, graves Reipublicae, & ejulatibus
 omnia inquietantes, reducere copias in
 Eichsfeldiam maluit, quam incerto peri-
 culo objicere. Accessit infortunium, pul-
 vis nitratus ignem concepit, disjecit ma-
 chinas, & proximos quosvis adussit, laesit,
 necavit. † Auxerunt fugitivorum men-
 dacia timorem, ut in reditu sat contineri
 copiae nequiverint. Fracto ordine mani-
 pulatim in Eichsfeldiam rediēre, quae ipsa
 pavore incensa; positae hinc inde excubiae,
 alii colligatis sarcinis jam fugam medita-
 bantur. Mittebat provinciae Praeses Baro
 de Bicken Christophorum Jodoci Electo-
 ralem Consiliarium, ad Ducem Ernestum,
 ut, cur in Moguntinos arma imperasset?
 interrogaret. Ille per Cancellarium Se-
 ckendorffium nulla se arma movisse re-
 spondit, suspensorum manes fuisse, qui fu-
 gitivos prefferint. Indignissime † Bier-
 manni scelera Elector tulit, addiditque
 iracundiam, quod infami desertione cin-
 guli poenam effugisset. Vigiliarum Prae-
 fectus culpam in fugitivum coniecit, quod
 contra

*Fugitivi
omnia metui
replent.*

*Electoris
indignatio-
nem evadit
Biermannus*

*Peremptorū
viduis ali-
menta de-
cernit Ele-
ctor.*

*Suspensorū
cadavera.*

*In furorem
cives acti.*

*In Lim-
prechtum
& Hallen-
horstium
saviunt.*

*Rependere
supplicia
volunt.*

contra inhibitiones ista crudelitatis facinora peregrisset. Suspensorum † viduis, quod viverent, ex redditibus suis Electoralimenta decrevit, copiis militaribus citra ulterius mandatum Erfurtenses infestare inhibuit, ne causa quam adversarii foedis excessibus corruperant, injuriarum compensatione emendaretur. Urbici qui eruperant, † in reditu currum cum pendentibus ex eo civibus in Urbem vehunt: atrox spectaculum, & quod incitatum jam plebem ulterius furiabat. † Sistitur in foro currus, in turmas seditiosi coeunt, optimates quarunt, spoliant, captivos e Curia † Limprechtum, & Hallenhorstium (nam & hunc nuper in carcerem conjecerant,) educunt, cadavera adhuc suspensa ostendunt, mali incentores ipsos arguunt, prosternunt, conculcant, sudibus atrociter cadunt, nec prius satiata crudelitas, quam humi jacere exanimis viderentur. Fuit qui laqueum in Hallenhorstii collum ad par supplicium conjicere tentavit. † Interim aliae duae turmae, altera ad Joannis Danielis Gudeni Electoralis Sigilliferi, altera ad Kniphovii domum festinavit, quasi talionis poenam supplicium ab his sumptura. Ille turrim Mariani templi ascenderat, inde pericula aliorum visurus, proprium evasit: domus autem spoliata, direpta suppellex, vina quae non biberant, effusa sunt. Kniphovius domi inventus ad forum duci debebat, ast non potuit expectare moram furor,

furor ; † vix domo eductus globo per caput trajecto interiit. Delumbati in foro ad pristinos carceres deportati sunt, quibus in præsentis periculo id potissimum vitam servavit, quod atrocioribus suppliciis vox publica jam destinaverat. † Inter hæc facinora literæ Clero præscribuntur, in quibus multis excusata Urbs : quæ milites in campis egerant, atrocibus verbis allegata : Has approbare sigillo, & mittere Electori cogebatur, facile Aula collegit furentium minis expressas.

Posthæc Limplerchi inquisitio accelerata est, † potissimum id quæsitum : Annon preces inconsultis civibus promississet ? Plusquam civilia agitasset ? Superioritatem Moguntinam, & Urbis calamitates promovisset ? Ærarium publicum expilasset ? Ejus facultates pro arbitrio distribuisset ? Ille negat, ad acta publica provocat, violentiam, iniquitates inquirentibus objicit, protectorium Cæsaris allegat. Frustrà iis excusationes propositæ, qui hoc unicum timebant, ne innocentia susceperet defensionem rei. Productis quibusdam ex seditiosis testibus, & interrogationibus captiosè positis, tormentis † à carnifice subjectus est. Quæstioni capitales ipsius hostes, hortulani, sartores, scurræ cum scriba præfecti, qui omnes nullâ veritatis, sed vindictæ cupidine incensi, miserum hominem conviciis, minis, præter tormenta afflixerunt. Nec ipsa quæstio suo fine con-

Kniphovius intersectus.

Clerus ad excusandam urbem cogitur.

XXV.

Articuli inquisitoriales erga Limplerchium.

Torturæ subijcitur.

*De capite
ipsius con-
sultatur.*

*Capitis da-
mnatur.*

*Ducitur in
theatrum.*

constitit, in augmentum poenae vel ultio-
nis intentata. Attamen pertulit constan-
ter, nec crimen expressum, nisi quod vel
perversâ interpretatione, vel calumniâ
torquentium imputatum est. Factâ † in
frequente Senatu relatione de capite Lim-
prehti consultatur. Fecit inimicorum
potentia, ut apertis votis absolvere nemo
auderet, quippe & turba seditiosorum in
Senaculum irrupit, vi, an consilio illorum,
qui collegarum vota ad versus Limprech-
tum cogere intenderant. Innocentiae ac-
cusati, & integritati suae qui consulere vo-
lebant, cum ipsimet absolvere non aude-
rent, Collegium Jurisperitorum desuper
consulendum dixere. Syndicum Urbis
seniorem cum ordo tangeret, schedulam
extrahit, in qua domi jam ante sen-
tentiam capitis scripserat, scilicet: *Lim-
prechtum ob produtionis, peculatûs, ambitûs, & alia
crimina gladio plectendum esse*, hanc loco voti
legit. Acclamatum à multitudine, & sen-
tentiae tenor Limprechto nunciatus est;
Ille territus, sic tamen ut in dimissionis spe-
solatium poneret. In conquirendo Carni-
fice difficultas erat: Erfurtensis Electori
solum obstrictus, largiri operam Senatui
juramenti religione prohibebatur, neque
externus induci poterat, quod latrocinium
videretur ad mandata imperium non ha-
bentium gladio ferire. Victus Erfurtensis
liberalitate præmii, operam Senatui addi-
xit. † In foro ante Curiam theatrum eri-
gitur,

gitur, sic ut ex ipsa Curia in illud aditus
esset. Inde Limprechtus ad Ianienam tri-
gesimo Novembris educitur. Confluxe-
rant omnis sexûs & ætatis homines, rem
insolitam visuri. Tunc primum caput
suum peti seriò videns, † pauca ad popu-
lum de fide sua, de sinceritate in Rempubl.
dixit, quæ seditionibus in Cæsarem, in
Electorem extremis miseriis immergere-
tur. Mortem suâ non inultam fore addidit,
cumque tumbam videret, & in ipso foro
effossum sepulchrum, ibi cadaver non
mansurum, sed honestiorem accepturum
sepulturam prædixit. † Posthæc cervicem
Carnifici præbuit, qui seu pavidus, seu ar-
tis imperitus iteratis ictibus vulnera tan-
tùm inflixit, demum cadenti in terram cor-
pori cervicem rescidit, caput clavo ferreo
in ipsa Curia suffixum, truncus in foro se-
pultus est. Exemplum à Rudolpho I. Cæ-
sare sumptum, (a) quem rebelles Senato-
res pari supplicio affecisse alibi dictum.
Post hoc crudelitatis spectaculum resedit
nonnihil civium impetus, & saturata vi-
debatur immanitas. Senatus ad auctori-
tatem pristinam, cives ad obsequia rediêre,
sed Cæsar, † & Elector ad vindictam atro-
ciorem animati.

*Ejus ad po-
pulum ser-
mo.*

*Iteratis icti-
bus decapi-
tatur.*

*Cæsar &
Electori vin-
dicta in-
tenti.*

Ratisbonæ Comitia Cæsar indixerat, **XXVI.**

auxilia ab Imperii Statibus adversus Tur-
cam, qui Hungariam invaserat, petiturus.

MDCLXIV

*Ufus occasione Moguntinus, præsentibus
ibi

(a) Vide supra ad annum **MCCLXXXIX.**

*Moguntini
cum Elect.
Saxone
convenit.*

*Regem Gal-
liæ invocat*

*Judicia de
auxiliis
Gallicis.*

*Reiffenbergius in Gal-
liam ad pe-
lenda auxi-
tia abijt.*

ibi Statibus iniquitatem rei exponit, † præ-
fertim cum Electore Saxonico agit, in cer-
tas leges convenit, illeque opem & auxi-
lium ad compescendos rebelles promittit.
Sed vires Cæsaris in Hungaria distractæ,
& populosæ Civitatis expugnatio justum
exercitum requirebat. Moguntinus Ele-
ctor fœderatos de auxiliis, potissimum
Regem Galliæ, Collegas Electores Eccle-
siasticos, & per Consiliarium suum Gereonem Molitoris Principem Monasteriensem,
insuper Ducem Lotharingum invocat.
Sed nec inconsulto Cæsare Galliæ Rex in-
vocatus, citra cujus voluntatem peregrini
introducere militem profanum cen-
suit. Missa Legatio Viennam, quæ mo-
dum executionis, & quod auxilia Gallica
desiderentur, nunciaret. Variè ibi res a-
gitata, num † salvâ imperii incolumitate
introduci Gallus posset? Ingruere bellum Tur-
cicum, exercitus Cæsaris & Imperii extra fines in
Hungaria hæere, ibidem Gallorum decem millia esse,
quid igitur si consuetâ solertiâ excedere occupatis vol-
let? Isto errore Metim perditam, duraturam cicatri-
cem vulneris, quæ seros nepotes de fide Gallica mon-
bit. Contra Elector aulæ Cæsaris accura-
tius explicuit: Integritatem Regis alia sponderet,
præterea non solis Gallorum se viribus usurum, præstare
esse Confœderatos alios, quorum auxilia istis prævali-
tura legem redditus dicere valeant. Imbecilliora fore
auxilia, quam ut in loco tam disto moliri quid possint.
Missus in Galliam † Baro Reiffenbergius,
Regi negotium exponit, quod Erfordien-
ses

Mo-

Moguntia subditi, † Electori jura tempore belli inversa restituere nolint; ulterius turbent; Monasteriensibus pactis haud obtemperent; propriis transactionibus; & judicato Caesaris contraveniant. Etiam à Caesare proscriptos esse; nec ullis artibus ad vitam civilem reduci posse: Sua fretos potentia sic insolescere: Imbecilliores esse Moguntia vires, quam ut absque auxiliis vincere tantam Urbem possit. Vellet Christianissimus Rex seditiosos compescere; qui adeo in publicae pacis leges insolenter peccaverint; percepturum ex his Imperium; quam cordi Rex habeat sanctissimam pacem; & ejus conservatorem laudaturum. Tribuit † Rex foederi; quod in conservationem pacis cum Electore pepigerat; copiis in Picardia distributis, sub Ductore Pradellio, trans Rhenum irent; jussa Electoris expectarent; mandavit. Lotharingia (a) Ducem ad pares suppetias hortatus est. Menses his insumpti, cumque clam ageretur; putabant Erfurtenses; se jam poenam evasisse; quam negotii gravitas remorata fuerat; in † bello etiam Turcico solatium; quod soluta Canisii obsidio; caesae ad Muram Christianorum copiae; Imperatorem à vindicta ad tutanda sua revocarent. Elector Saxoniae longius vidit; † Consiliarium suum equitem de Werthern; agnitionem delicto-

Ejus ad Regem sermo.

Rex petitis annuit.

Solatium Erfurtensium in bello Turcico.

Saxonis Electoris hortationes

(a) Manifestum Lotharingae Ducis Caroli à Gallo provincis exuti; adversus Regem Galliae; editum Anno 1671.

*Serò civitas
paret.*

delictorum persuaderet, submisit: Ast vana omnia pertinaci ad mala populo. Tandem † postquam atrocitate scelerum momenta precum minuisset, earumque recusatio criminum penè infimum esset, decimo nono Maji præscriptam, & approbatam olim formulam publicè recitat, de cætero nulla culpæ agnitio, non pœnitentia: tuitio criminum delicta geminata sunt. Fœderatus miles cum hinc inde se moveret, consilia Erfurtenſes re-

*Erfurtenſi
ad obsidionē
evitandam
consilia.*

scivère. † Anxii quod serò tandem, & efficacia ad ingentium criminum vindictam remedia parari viderent, ad varios Principes legatos de auxiliis mittunt, cul-

*Litteræ Le-
gatorum
protestantiū
ad Regem
Gallia.*

aliud his effectum, † quàm quod protestantium Statuum Legati, quos Comitium Ratisbonæ collegerat, incertum an Dominorum voluntate, Gallia Regem de mittendis auxiliis per litteras sint dehortati. Ipsa Executio à quibusdam oppu-

*Objectiones
adversus
executionē*

gnata: † Erfordiam in superioris Saxonie circulo sitam, Moguntinum partem læsam esse, proinde isti ex legibus Imperii, huic ne quidem ex communi jure mandari debuisse. † Cæsar mandare vindictam

*Cæsaris de-
fensio.*

sui arbitrii esse, leges Executionis Statibus latas, ne mandatam recusent, ab his & recessisse Majoribus se cum negotium postulat, alium inire modum posse.

*Electer sibi
deberi pro-
bat.*

† Elector Erfordiam suam de superiori Saxonie circulo esse negat, aliud tot sæculorum observantiam, ipsam

ipsam partium confessionem edocere. Partem se læsam, sed & Dominam esse, cui subditos compescere omnia jura indulgeant, imò & læsæ parti executionem istas Imperii leges demandare, quæ Norimbergæ (a) ad pacis consummationem latæ sunt.

† Galliæ Rex nihil Legatorum persuasionebus motus, collectas ad Metim copias Rhenum petere jubet, Elector varios Principes, † præcipue Lotharium Fridericum (b) Nemetum Principem de innoxio transitu, ablegato ad eum Christophoro Gudenon salutatur, quod in ejus Principatu Rhenus occurreret. Annuit liberaliter, & inter Spiram, ac Philipsburgum copiarum transportatæ sunt, † fuerunt autem pedum millia quatuor, equitum duo. Miles Lotharingus sub Principe Vaudemontio † Moguntia, ubi navali ponte utrumque littus Elector junxerat, transiit, superato Rheno stipendia numerata sunt. Elector Herbipolim, utque bello proximior esset, Regis Curiam † (Franconia fortalitium est, Thuringia obiacens) pergit. Barones Reiffenbergium & de Greiffenglaw † Legatos cum plena potestate castris præficit, ut & adessent Consilio, & de annona prospicerent, ac cum obsessis, quod è re videretur, agerent. Summam rei Generali Vigiliarum Præfecto † Sommerfeldio credit, qui militaria, & expu-

Galliæ Rex
auxilia Mo-
XXVII.
guntino
mittit.

Lotharius
Fridericus
Nemetum
Princeps.

Gallorum
numerus.

Lotharingi
Rhenum
transeunt.

Regis Curiam
Electores ten-
dit.

Legati exer-
citus.

Sommerfel-
dus.

Y 2

gna-

(a) Executions Receß de Anno 1650.

(b) Hic post Joannis Philippi obitum Electoratum Moguntinum obtinet, ac hodie rerum Summæ feliciter præest.

glandes

*Numerus
armatorum*

XXVIII

*Exercitus
urbi appro-
pinquat.*

*Senatus ad
cives horta-
menta.*

*Petrensi
Abbas oc-
currere e-
xercitui
compellitur*

*Ejus simu-
lacio.*

gnationem curaret. Tormenta majora bellica Herbipoli, & Regis Curiâ adveſta ſunt, ~~munitiones~~ armamentarium Moguntinum ſubmiſit. Auctæ conductitiæ copiæ lecto per Franconiam, & Rhenum milite. Colonienſes, Trevirenſes & Weſtphali per Haſſiam venêre. † His omnibus exercitus quindecim millium concrevit.

Die ſexto Septembris turma ex Eichſeldia præmiſſa greges pecorum ex paſculis abegit, id primum hoſtilitatis argumen- tum. † Exercitus innoxio per Thuringi- am tranſitu ſecutus eſt. Obſidionem in- tendi videns Senatus cives ad concordia, ad † fortitudinem hortatur: Tribuni, Centu- rionibus parerent, metum abjicerent, cauſam Deo commendarent. Miſſi etiam ad exercitus Le- gatſo, qui vim deprecarentur, pacis leges proponerent. Illi: *Non ſe niſi deditâ urbe pa- cturos, ajunt, reciperent præſidium, ac æqua omnia expectarent; Vades ſe Clementiæ Electori ſu- turos, quam ubi inutili reſiſtentia ulterius irritarent, in indignationem vertendam, quæ non niſi meritis poſſit placanda ſi.* Urbici † S. Petri Abbatem Ada- mum interpellant, vellet appropinquantî exercitui occurrere, quæ ad avertendam vim expedire viderentur, proponere. Ille in vanum pro rebellibus agi facile agnovit, qui oſtentatione armorum non pœnitentiam, ſed contumaciam prodant, ne tamen cum Coëtus ſui periculo petentium furorem accenderet, adduci equum jubet, profe-

profecturum se promittit, quodque è re Civitatis deprehenderet, solerter acturum. Ast aliquantum ex Civitate progressus equum vertit, reversus in Urbem, à palantibus hinc inde turmis progredi ulterius se prohibitum, præterea desperatæ rei indicium refert: Saxones Moguntinis amicos esse. † Sic igitur septimo Septembris omnis exercitus, nisi quod Galli in Franconia adhuc subsisterent, in urbis vicinia advenit, † castra infra Marbach ad usque Geram fluvium supra Gispersleben metatur, quod latus illud Eichsfeldiam versus, commeatûs advectioni commodius, atque ob assurgentes colliculos adversus Cyriaciburgum tectum esset. Aliis à Dagobertstadio, ubi collis vallo eminentior, faciliorem fuisse oppugnationem arbitrantibus. † Miles Francicus ad viam regiam in jugo montis asperi versus meridiem castra locabat, ut meridionale Urbis latus clauderet; nec tamen omittebat è tormentis, per tantum intervallum globos in Urbem transjicere. Ab altera parte Sommerfeldius per fossiones indies appropinquabat. † Urbici turmas aliquot scripserant, è pagis citaverant delectum, sed pluribus suæ domûs, quam Urbis defensio placuit. Præter illos cives sub signa distributi vallum implevere, tormentis majoribus obsidentes sæpius ad ostentationem, quàm necessitatis modum petière, illi contra fossionibus intenti, super-

*Obsidione
urbs cingi-
tur.*

*Castra fi-
guntur.*

*Clauduntur
aditus.*

*Obsessorum
apparatus.*

*Annonæ
cura.*

*Obsidenti-
bus annonā
intercipiunt
obsessi.*

*Obsidentes
portæ S. An-
dræ in-
cumbant.*

*Baro de Bi-
cken globo
tangitur.*

*Obsessi pre-
ces publicas
decernunt.*

vacuum ducebant intempestivis explosio-
nibus primi terroris emolumenta perdere;
Vulgus his persuasum, machinas bellicas,
pulverem nitratum deficere, ludibriis per
vallum obsidentibus exprobrat. † Anno-
na ex Eichsfeldia advecta, partim in Thu-
ringiæ oppidis, Mulhussi, Saltzæ numero
pretio coempta est, quam ut interciperent
obsessi, missâ equitum turmâ propè Ton-
nam insidiantur. † Helmsdorffius Quæstor
in Scharffenstein curribus præfectus, ve-
nientes ex longinquo Erfurtenſes amicos
credens, ne in dubii quidem periculi even-
tum arma sumit. Illi imparatos aggredi-
untur, currus spoliunt, equos abripiunt,
Helmstorffium autem missâ per caput
glande vitâ privant. Excitavit hic nun-
cius castra, quibus major de comeatu
cura, quod nullis excursionibus reparare
defectum in amica provincia possent, ideò
posthac majore præsidio annonæ currus
muniebant. Propius interim ad vallum
per fossiones perventum est. Ubi vineæ
ad portam † S. Andræ declinant, aggeres
erecti, è quibus & inquietarent vallum, &
erumpentes compescerent. Variis even-
tibus aliquot septimanis invicem pugna-
tum, & cum supremus Eichsfeldiæ Satra-
pa Baro de Bicken † vallum propius ex-
ploraret, è tormento majori globo infe-
more læsus, vitæ discrimen incurrit. † Ob-
sessi nihil quod ad defensionem faceret, in-
termisere, senatus ut pietatis stimulo
cives

cives ad fortitudinem animaret, preces
 in publico foro decrevit. Ibi † præco A Concio-
 verbosâ concione rebellionem firmabat: natore ad
 Non de vii â tantum, de libertate, sed & aris agi, pro contumaciâ
 illa pugnare civem, pro his etiam mori Cbristianum incitantur.
 debere: Sed nec eam necessitatem ingruere, quæ ex-
 trema minetur: Numen protectionem manifestissimis
 signis ostendere: tanto jam tempore hostes ante urbem
 sine progressu subsistere, nulla inferre damna, multa
 pati, ne dubitarent de victoria, pro quibus ipse Deus
 vigilaret. Dum his Auditores incenderet,
 globus supra domorum tecta in ipsum fo-
 rum prorumpens cœtum dissolvit. Idem
 in templo Franciscanorum contigit. † In- Auxiliares
 ter hæc Galli pedites ex Franconia appel- Galli in ca-
 lunt, trinâ tormentorum explosione ex- stris appellunt
 cepti, fragor honori adventantium, glan-
 des Civitati cessere. Pradellius confestim
 Urbis situm & munitiones explorat. Fre-
 quentiora his castra propius vallum pre- Aquam sub-
 munt. † Infra Cyriaciburgum structâ mo- ducere urbē
 le in utramque Urbis plagam Gera dividi- obsidentes
 tur, hanc perforare conantur, ut subsiden- student.
 te flumine pars Urbis altera, quæ potissi-
 mum infestabatur, sine aqua esset, ac metu
 ignis citius ad deditionem cogeretur: missi
 in illam nocte fabri lignarii addito præsidio,
 quod adversus erumpentes eos defende-
 ret. In arce & vallo findentium strepitus
 auditi, nec tamen frequentissimis tormen-
 torum globis à proposito repulsi, molem
 æquarunt. † Sed breve periculum, quip- Urbicē elu-
 pe ductâ in foro equario fossâ, ex altero dunt.
 Geræ

*Electoris
propensus
animus in
Erfordiam*

*Ignes ad
ostentationē
injecti.*

*Molendinū
ad portam
S. Joannis
incendunt
obsidentes.*

*Dagobert-
stadium ob-
fessi.*

*Obsidio vio-
lentius con-
tinuata.*

*XXIX.
Deditionem
respiciunt.*

*Suadentiū
moriva.*

Gerae brachio exsiccatum alveum denot
implevêre. Aderant jaciendis ignibus
machinæ, & facili opera tot lignei parietes
ac tecta arsisent, † at vetuit Elector per
everfionem Urbis victoriam quærere: Er-
fordiam esse Erfordiam, quæ castigari, non tolli delicta
belli civilis damna haud minus inferentē, quàm
nocere. † Ut tamen obsessi, cujus beneficio
salvi essent, monerentur, ac quæ immine-
rent mala ab extremè irritatis, horreum
inter portas S. Andreae & Joannis, semo-
tum à domibus injecto igne incensum est.
Molendinum † ante portam S. Joannis ha-
ctenus à civibus obtentum erumpentibus
pro refugio erat, missi igitur incendiarii,
qui deurerent, eodem calu vicina ædificia
cecidērunt. † Urbici vindictæ intenti ab
altera parte erumpunt, & adscriptum E-
lectorali culinæ Dagobertstadium incen-
dunt. His conflictibus, & pensitationi
damnorum mensis insumtus est. Monebat
imminens hyems, ut violentā oppugna-
tione obsidio conficeretur. † Ex omni-
bus aggeribus Civitas impeti cœpta, tri-
bus diebus continuata fulmina, & porta
S. Andreae dejecta est: globi qui ruinas pe-
netraverant, ædes ad mediam usque Ur-
bem perforarunt.

† His territi Incolæ, longisque satiati ma-
lis consilia pacis respiciunt. Auctus ex eo
metus, quod pacem cum Turcis initam au-
dirent. Prudentiores pericula ostendunt:
† Obsideri se à Principe, à cujus clementia sperare

veniam

veniam possint, dum eam agnoscant, sed & milite cingi moribus, linguâ, studiis vario; Alterutrum arbitrium necessitatem imponere, eventurum, ut si Principis clementiam respuant, incidant in lasciviam militis, cujus ira nullo linguæ commercio placari queat. Fingerent per insultum expugnari urbem, imò & intuerentur præsens periculum, quibus direptionibus, quibus libidinibus cives, bona, uxores, liberi subjicerentur? Inter has deliberationes opportunè literas Serenissimus Elector Saxoniae misit, in quibus & pertinaciæ mala, & bona submissio- nis descripsit. † Conclusum in Senatu deditiones leges ab exercitûs Legatis petendas esse. † Deputati cum mandatis qui transigerent, responsum tulerunt: Urbem Electori dederent, & ejusdem clementiam expectarent. Ablegati mandatorum limites prætendunt, quæ ultimas inire conditiones vetarent: Ne tamen rupta videretur transactio, Reiffenbergium rogant, vellet unâ in Urbem tendere, melius omnia in senatu expedienda. † Ille datis obsidibus altero se die venturum promisit. Interim induciæ placuerunt. Credit se Reiffenbergius impotenti vulgo, & Urbem ac in ea Curiam accedit. Variis ibi præsertim de venia delictorum, de præsidio actum, sed nil conclusum est. † Prorogatæ tamen induciæ, & denuò Senatores ad Electoris Legatos missi sunt. † Conventus in Piltersleben habitus, ubi tandem felicissima conventionem plusquam sæculares illi motus, & dissidia civilia his legibus

Y s abru-

*Saxo Elect.
ad deditionem
hortatur.*

*Scitum de
petendis le-
gibus dedi-
tionis.*

*Mogunti-
norum re-
sponsum.*

*Datis Obsi-
dibus Reif-
fenbergius
urbem in-
greditur.*

Induciæ.

*Vrbs dedi-
tur.*

*Deditionis
leges.*

*Erfurtenſes
per Legatos
deprecantur.*

XXX.

*Ipſe Elector
urbem ac-
cedit.*

abrupta ſunt : † Civitas Electoris , Principis ſu-
clementiæ ſe dederet , Cyriaciburgum & duas portas
Brületenſem ac Krempherianam , uſq; dum de urbis
ſecuritate , de cuſtodia pro libitu diſponeret Elector,
traderet , reliquæ non niſi ruricolis aperirentur. Re-
ligionis libertas jam olim promiſſa libera , & citra mo-
leſtias eſſet. Pradellius & Legati Electorem plac-
rent, ne pœnas à civibus, aut bonis eorum exigat. Ruſſici
ad prædiorum culturam ex urbe dimitterentur. Ex-
cluſi à gratiæ legibus , qui præ cæteris in
Cæſaream Maieſtatem , in Electoris emi-
nentiam peccaverant. Hæ leges per De-
putatos Urbis † Regis-Curiam delatæ, at-
que præmiſſâ flexis genibus deprecatione
Principi Electori exhibitæ ſunt. Ratiha-
buit Elector Legatorum pacta , utque
apud Cæſarem Erfordia expiaretur , ſibi
curæ futurum promiſit , his quoque gra-
tiam ſponpondit Elector, quibus Legati ne-
gaverant , eandem ut Cæſar largiretur,
ſe laboraturum : Expenſas belli quantum-
vis ingentes, non ex privatorum bonis, ut
ob delicta poſſet , verùm Univerſitatis
ſumturum.

Acta hæc Regis-Curiæ ſexto decimo
Octobris , unde Elector cum integra
Aula Erfurtum movit. † Cùm propè Ur-
bem veniſſet, ab univerſo exercitu armis,
& trina machinarum exploſione ſalutatus
eſt , iſdem vallum intonuit. Cives arma
depoſuerant, quo minus exacti tumultus
imaginem Domino exhiberent. Electro-
rem Magnatum ingens numerus omnis
ordi-

ordinis & dignitatum stipabat. Isto pom-
pæ ordine Urbem ingressus est, quæ feli-
citas à duobus sæculis Majoribus negata.
Occurrit in vestibulo Mariani templi Cle-
rus, brevi oratione de prosperè gestis, de
adventu gratulatur. Postea ad ipsam
Ædem deductus Elector, ubi Ambrosia-
nus hymnus decantabatur. Inde Mona-
sterium S. Petri, solitam Electoribus Se-
dem conscendit. † Confestim Senatus por-
tarum claves obtulit.

*Claves por-
tarum ob-
latæ.*

XXXI.

Prima de occupatæ Urbis regimine cura,
quomodo & scopuli veteres caverentur,
& communis boni tutela firmaretur. Vi-
sum † sueto olim Jurejurando subditos ob-
stringere. Convocati in majore foro ci-
ves, Elector in latioribus gradibus sub um-
bella holoserica stetit. Senatores pro-
pius, reliqua multitudo per forum erat dif-
fusa: Ibi in genua devoluti, quæ pecca-
verant hætenus, deprecati sunt. Elector
clementiam Regis-Curiæ promissam ube-
rius spondet. Singuli Civium secundum
regiones, & tribus, stipulatâ manu obedi-
entiam Electori promissere: † li qui extra
portas habitant, tumultuum Rei, per li-
bellum Electori innocentiam suam pro-
ponebant: Fateri se, quod motibus im-
mixti, imò in tumultu primi fuerint, ast
ex alieno hoc delicto non suo evenisse:
calliditate imperantium se circumventos,
qui simplicem multitudinem ad tegmen
suæ rebellionis concitarint. Scilicet †

*Homagium
prestitum.*

*Excusatio
suburbano-
rum.*

*Electoris
Clementia.*

Emi-

Eminentissimus Elector Clementiâ suâ pertinaciam omnem liquefecerat, ut panderet in optimum Principem peccasse, hinc alter alteri culpam imputabat. Fides data jure jurando confirmabatur, proponente juramenti leges Secretario, omnis multitudo erectis ad Cœlum digitis subjectionem jurabat.

*Galli bene
XXXII.
remunerati
Rhenum re-
petunt.*

*Rarissimum
munus Regi
ab Electore
oblatum.*

Iisdem diebus † Rhenum auxiliares Galli repetiêre. Officiales cum liberalissimis donis Elector dimisit. Pradellio gladius multis pretiosus gemmis, & plures equi obvenêre. Ipsi Regi datum munus, † quod antiquitatis pretio omnem æstimationem superat: De Childerico Francorum Rege Clodovæi Patre suprà (a) dixi is anno Christi DIX. die vigesimo septimo Novembris obiit, ac Tornaci ritu gentili-um sepultus est, cumque nuper ibidem, gubernante Belgium Leopoldo Archiduce, Divi Cæsaris Ferdinandi III. Fratres, ruinosæ ædis fundamenta disjicerentur, (b) corpus unâ cum vario Cimeliorum, & armorum apparatu, inventum casu, & refossum est. Hæc Leopoldus Viennam miserat, Galliarum Rege frequentissimis votis, ista Prædecessoris monumenta desiderante. Ablegavit Elector ad Cæsaris aulam Conradum Breuning suum è Societate

(a) Sub anno DXVIII.

(b) Vide Anastasii Childericianam Chistletii, in qua uberrimè hæc ab oculato teste, & elegantissimis cœtypis exhibentur.

tate Jesu Theologum, per quem à Divo Leopoldo Cæsare Augusto, istum antiquitatis thesaurum obtinuit, eum postea Regi Galliarum in grati animi tesseram obtulit.

Rector Universitatis † & proceres eleganti oratione Electori gratulantur, se atque Academiam Electori commendant. Pari elegantia respondet Elector, nec curæ sibi tantum rem literariam futuram, † sed quantis etiam cunque impensis è pulvere, quo temporum injuriâ tecta jacuit, splendori pristino restitutum. Fidem dictis atque votis speratâ dedit, postquam liberalissimis stipendiis, & vigilante curâ Academiam irrigavit, ut paulò post suprà vota florere inceperit.

Monebant † transacta tempora, non solis promissis imperia stare, prætereà ampliora Urbis munimenta videbantur, quam ut semper impleri præsidio ex Civitatis redditibus possent. Ideò Elector, quod jam ante sæcula Adalbertus (a) fecerat, arcem extruere, ex qua tam protegi adversus violentiam boni, quam contineri mali possent, ac montem S. Petri munimentis circumdare aggressus est. † Prosperri-
 mis initiis Princeps Monasteriensis, Christophorus Bernhardus ex Hungaria supervenit. Ibi annonæ præfectus exercitibus Imperii de comeatu prospexerat, Princeps Heroicis virtutibus, præsertim re militari

XXXIII

Universitas
literaria Electorem excipit.

Eandem Elector restaurat.

XXXIV

Citadella Petrensis initiatur.

Princeps
Monasteriensis Electorem hic convenit.

(a) Vide suprà ad Annum MCXXII.

*Electori-
rum cives
armat.*

*Lustrationē
instituit.*

*De unita Se-
di Erfordia
ad Electorē
gratulatione-
nes.*

XXXV.

*Electori Ma-
gistratus or-
dinat.*

*Vicedomi-
nus.*

litari per Europam celebris: Omni præsidio & Machinarum tonitru exceptus est: aliquot dies lætitiis insumptæ, præcipuum in nova munitione, suorum re votorum, delectamentum: postea Westphalam repetiit: Elector † ut civibus suis ostenderet non Imperium sibi violentum, sed quod Clementiâ consistit, placere, cives quæ reliquerant arma, resumere jubet, in foro convocat; paucis stipatus lustrat, † totque millenis inermis se credit, quibus antea hostis videbatur; sed edocti jam de errore cives, quodque resisterint Principi, qui non libertati sed licentiæ ponere modum voluisse Victor ostendat. Incredibilis hinc animorum conversio, nec reliqua veteris morositatis studia, nisi forte penes quosdam obscuræ fortis, qui bonis publicis offensi, in rebus turbidis delectamenta quærunt. † Sic iterum unita Sedi Erfordia. Cæsar, Reges, Principes Electori de felici successu gratulati sunt, etiam privatos ad eundem ausum Electoris humanitas provocavit. At ille prospera omnia non suæ virtuti, sed benignitati Numinis imputavit. Festivos ignes, arcus, & Triumphantis decora vetuit, quod reduxisset cives, quam triumphasse videri mallet.

Inter istos applausus non deposuit Elector pro Rep. curam. † Ordinavit Magistratus: quæ statum concernunt, & publica, † Vicedomino commisit, datis in cura-

curarum, & Consilii partem Assessores. Vetus hæc per Electoratum, & præsertim Erfordiam imperitandi ratio. Judicia † Prætori, & Assessores mandavit, itidem ex veteri instituto: Sed illud utrobique novum, † quod quasi de Archiepiscopatu triumphasset & Erfordia, ex Civitatis Consulibus, Advocatis, Senatoribus ad hæc potestates quidem adoptati sint, sic victi mixti victoribus ad gubernacula assumpti. Senatus † etiam ordinatus, in eum prudentiores civium lecti, & data quotidiana Reip. disponendi potestas, potissimum quæ circa tribus, commercia, tutelas, successiones ex statutis versantur, & rituum libera secundum Augustanam confessionem, prout hæcenus viguit, ordinatio. † Senatoria Collegia in tria reducta, sicut tamen ne quis à dignitate sepositus, sed vel ampliorem, vel parem in aucto Collegio honorem adipisceretur. † Vicedominatus Reiffenbergio creditus, industriæ hoc in negotio procemium. Sic ordinata Civilia: † militare præsidium suo Generali vigiliarum Præfecto Baroni de Leyen Elector credidit, hic dum bellum civile propè Erfordiam ageretur, cum signis decem in Hungaria bello Turcico distentus, præcipuum fortitudinis, & virtutum militarium specimen in expugnatione quinque Ecclesiarum, & felici ac cruento ad S. Gothardum prælio edidit, vocatus cum veteri, & exercitato milite faustissimis

*Judiciū civi-
tatis.*

*Victi mixti
victoribus.*

*Senatus le-
ctus, ejusq[ue]
ampla pote-
stas.*

*Collegia Se-
natus redu-
cta.*

*Reiffenber-
gii Vicedo-
minus.*

*Baron de
Leyen Gu-
bernator.*

*P.P. Socie-
tatis Iesu Col
legium do-
nat Elector.*

*Monita E-
lectoris ad
utriusq Re-
ligionis con-
cionatores.*

**MDCLXV
Revertitur
Herbipolim*

stissimis auspiciis, Urbis, novæque arcis
custodiam ac supremam armorum præse-
cturam suscepit. Patres Societatis (a) †
Jesu suis quidem redditibus, quos vel ex li-
beralitate morientium, vel ex Monaste-
rio Canonicoꝝ S. Augustini, quod ab
Electore Swikardo accepere, sed absque
domo propria hætenus vixerant, à Capi-
tulo Mariano in Sacellum (b) Ecclesiæ
Sanguini Redemptoris sacrum, & pro lo-
cario in domum, ab Henningio Goede-
nio ad occidentales gradus exstructam,
quondam recepti. Pro iis Elector Stor-
terheimiani Palatii aream & rudera emit,
assignavit in futuri Collegii fundum: ad-
ditum in vicinia S. Laurentii sanum, in
quo dum usque propriam ædem Numini e-
rigerent, divina peragerent. Priusquam
Herbipolim repeteret Elector, † utrius-
que Religionis Clerum ad prandium vo-
cat, inter alia hoc potissimum inhibet, ne
verba ad populum facientes à præcep-
tis vitæ Christianæ ad convicia in discre-
pantem ritum deflecterent. Veritatem
suo candore sine calumniis apparere, ad
has sibi malè conscios refugere, nec iis au-
ditores ad pietatem, aut zelum veri, sed
ad livorem tantum animari, & pestilen-
tem Reip. æmulationem. * Firmatis †
omnibus, & emendatis in melius, Herbipolim

(a) Vide supra ad annum MDLXXXIX.

(b) De cujus initio vid. supra lib. 1. n. 21.

(c) Vid. sup. ad annum MDCLX.

polim abitus paratur. Postquā intercedente
† apud Cæsarem Electore, Civitas, *Civitas à bā-*
agnitā per Legatum culpā, factāque per *no absolvi-*
eundem humi prostratum deprecatione, *tur.*
à nexu proscriptionis absoluta est.

Unum supererat, quominus Erfurten-
sia consummata viderentur: † Saxoniae
Duces, Thuringiae Landgravii varias lites
cum Urbe jam ab antiquissimis tempori-
bus habuere, modo jura, nunc terrae in
controversiam tractae. Adpromisit nunc
Electo Saxo auctoritate sua lites sopien-
das. Moguntinus Baron m Reiffenber-
gium legat, conventus Lipsiae habitus, u-
bi Praefectura Kapplendorff ac Rudelstadi-
um majus Ducibus cessum, illi praetensae
in Erfurtenensi territorio superioritati renun-
ciarunt. Comitatus Mühlberg & Ton-
dorff, si daretur creditum, cessi prote-
ctio Urbis Domino relicta: de conducen-
di jure, multarum haecenus litium causā
conventum, ut Elector personas, Prin-
cipes bona conducirerent, controversiae
Gleichenenses multiplicibus legibus sublatae
nisi quod superioritatis, aut exemptionis
praetensio Spirensi Camerae submitteretur,
atque sic variis pactis, datis aliis, aliis re-
tentis, proscriptae lites, divisa territoria,
distincti dominatus, amicitiae, studia, u-
tilitates, adversus quosvis conjuncta
sunt.

Historiae futurorum temporum, † si con-
texere libuerit, apparatus dabunt rerum

Z

hu

XXXVI

*Pacta &
stabilita con-
cordia cum
Saxonibus.*

Apparatus

XXXV

II.

*futurae Hi-
storiae.*

*Lotharius
Fridericus
Elect. Mog.*

*Homagium
excipit.*

*Per Legatos
D. D. de
Metternich
Ingelheim,
Stadion.*

humanarum concatenatæ vicissitudines: Magnus minister & qui Domini vices agebat, fortunæ lubricitatem expertus cecidit: interim illustrissimus Fridericus Baro de Greiffenglaw, gubernacula tenuit. Joannes Philippus Elector, amoribus & consiliis quæis Remp. juvit, felicem impositurus coronidem, à Reverendissimo Capitulo Coadjutorem petiit, qui & fessam curis senectutem fulciret, & anteverfis Imperii intervalli malis successor esset. † Non diu consultandum fuit quis eligeretur, sed Lotharii Friderici altissima virtus omnium vota collegit: is igitur Coadjutor, & Joanne Philippo associato superis, Elector est. Sanguinem ex illustrissima Metternichiorum familia ducit, fuitque jam ante Spirensium Episcopus, Imperii Princeps. Ardentissimis votis hunc expectavit Erfordia, ut jurata fide obedientiam sponderet, ast Rheno armis turbato necessitates Moguntia Domini præsentiam expetunt. Igitur Homagium † per Legatos excepit, quam in rem Reverendissimum summæ Aedis Scholasticum, hodiè Custodem, Carolum Henricum, Illustrissimum Baronem de Metternich, Winnenburg & Beilstein, misit; † Legati simul à Metropolitano Collegio, Reverendissimi duo Capitulares, & Illustrissimi Domini, Anselmus Franciscus Fridericus ab Ingelheim, & Christophorus Rudolphus à Stadion, ut Homagium præ-

præstare Erfordiam juberent. Peracta sunt omnia magnâ pompâ & applaudentibus cunctis, Legatorum prudentiâ ubivis inter ornamenta eminente: Cives in latiore foro, ruricolæ partim in Vippach, alii Sömmerdæ & Mühlbergii jurarunt. Mox ante, cum ejusdem belli incommodis Rhingavia exposita, suum Vicedominum, meritis in Remp. excellentissimum, commodare amplius Erfordiæ non posset. † Baro Illustrissimus & generosissimus Dominus, Joannes Henricus Daniel à Ridder in Groenstein, Vicedominus Erfurtensis renunciatus, evocatoque ad Imperii tutelam à Cæsare militarium rerum gubernatore, Barone de Leyen, † Colonellus Fridericus à Schütz in Holzhausen, exercitata generositate clarissimus, armis præfectus est.

† D. ARidder
Vicedomi-
nus.

D. à Schütz
præsidi
præfectus.

FINIS

INDEX

NUMERVS PRIMVS LIBRVM,
SECUNDUS MARGINALEM NU-
MERUM DENOTAT.

A.

- A**cademia Erfordiensis *ibid.* & 27. Hic oppignorat
fundatur lib. 2. Num. stradam montanam, ille
18. ejus Rector Princeps Böckelnheim cum apper-
Georgius Hennebergius 3. tinentiis. *ibid.*
6. item Dietherus postea
Electo Moguntinus 2. 21. Adolphus Cesar emit
coëpta in ea Religionis mu- Thuringiam. i. 26.
ratio. 3. 28. Restauratur à Advocatia Erfurtensis à
Moguntino. 4. 33. Comitibus de Gleichen
recidit ad Moguntinum
S. Adelarii translatio. 3. 13. i. 20.
Adalbertus primus i. 10. Egidius Francis præst.
sub eo Landgraviatus coë- i. 11.
pit *ibid.* Es alienum ingentes tur-
Adalbertus secundus, e- bas causat Erfordia. 3. 7.
jusque varia cum Land- & seqq. unde illud natum?
graviis bella. 1. 12. seqq. *ibid.* N. 7. in fi.
Adolphus I. Nassovius E- Albarum Dominarum
lector Moguntinus contra monasterium igne perit. i.
Ludovicum. 2. 17. Eorum 20.
inter se bella. *ibid.* Albertus Administrator
Adolphus II. contra Di- Saxo à Diethero Mogun-
etherum Isenburgicum e- tino adoptatur coadjutor.
lectus. 26. Eorum bella 3. 2. Eidem succedit. *ibid.*

Con-

I N D E X.

Concordata ejus cum Erfordia 3. 3. moritur. *ibid.*

Albertus Brandenburgicus Elector Moguntinus. 3. 19. Ei Erfordia gratulatur. *ibid.* Edictum de pace servanda publicat. *ibid.* Introire volens à Saxonibus impeditur. *ibid.* in disgratiam ejus incidunt Erfurtenſes. 20. Eos in jus vocat. 24. Querele ejusdem de Erfurtenſium perrinacia. 25. Fœdus Suevicum invocat. *ibid.* Moritur. 27.

Albertus Landgravius, dictus ignavus Landgraviatum vendit. 1. 26. Cum Erfurtenſibus de alimentis paciscitur. 30.

Albertus Norico-Brandenburgicus Urbis agros depulatur. 3. 27.

Annona Caritas. 2. 4.

Apertura jus à Comitibus de Gleichen redimunt Erfurtenſes. 1. 20.

Appellationes Moguntiam impediri Cæſar inhibet. 3. 31.

Arnſtadium obſidetur à Landgravio & Erfurtenſibus. 2. 7.

Augustinianorum Erem. Monasterium erigitur. 1. 17. Senatus occupat. 3. 28. Repetentibus monasterium Servitarum assignat. 3. 35. Curiam S. Valentini accipiunt. *ibid.*

Augustinianorum Regularium Monasterium erigitur. 1. 11. Senatus occupat. 3. 31. Cæſar reſtitui jubet. *ibid.* Elector Jeſuitis donat. *ibid.*

B

B *Alduinus Administrator* Moguntinus Erfordiam bis obſidet. 2. 6. Hohnſteinenſi bellum infert, & Northuſiam compescit. *ibid.* Compromittit in Lādgravium. *ibid.* Urbem ad obedientiam adigit & mulctat. *ibid.* Administratio-

nem deponit. *ibid.*

Basilius Valentinus ordinis S. Benedicti in monte S. Petri clarus. 2. 21.

B. Bardo ArchiEpiscopus Ludovicum Barbatum Vicedominum Erfordiae nominat. 1. 6. Levat ejusdem filium ex baptismo *ibid.*

Z 3

Ba-

I N D E X

Bellum inter Moguntinum & Landgravium. 1. 13. & N. 15. & seqq. Inter Erfordiam & Comites Thuringiæ. 1. 28. & Landgravium Fridericum. *ibid.* & N. 30. Inter Moguntinum ac Landgravium contra Albertum Brunsvicensem. 2. 14. Comitum Schwarzeburgensium cū Herbipolensi. 2. 15. Erfordiæ cum Landgravio. *ibid.*

Bernvvaldus Ascaniensis mover in Thuringiam. 1. 2.

Bertholdi Concordata. §. 6.

Blasphemus se filium Dei prædicans. 2. 19.

Bobenzahn Doctor &

Syndicus Erfurtensis supplicio afficitur 3. 18.

Böckelnheim cum appartenentiis oppignoratur Bispontino. 2. 27.

S. Bonifacius venit in Thuringiam. 1. 3. Quis ante eum fuerit status Religionis. 1. 2. An ante eum Monasterium? *ibid.* Erfordiæ Episcopatum fundat. 1. 3. Erigit Monasterium & Ecclesiam B. Mariæ Virginis. *ibid.* Martyrio afficitur. *ibid.*

Burchardus ultimus Thuringiæ Dux occumbit 1. 4.

Butstadium ab Erfurten-sibus expugnatum. 2. 6.

ditur. 3. 5. ejus moles. *ibid.*

Carolus IV. 1. 4.

Carolus Quartus Erfordiæ privilegia confirmat. 2. 13. Ejusdem hostis eam incalsum obsidet. 2. 17.

Carolus V. mulctat Erfurten-ses. 3. 27.

Carthusia Erfurten-sis fundatur. 2. 16. Ad munimenta confert. 2. 22.

Cella

C *Aduceator* Cæsareus sententiam banni publicaturus crudeliter excipitur. 4. 23.

Calendarium reformatum Senatus repudiat 3. 31.

Cives Catholici recipiant. *ibid.*

Campana major Erfurten-sis funditur. 1. 30. perit incendio. 2. 28. de novo fū-

I N D E X

Cella S. Martini ad Werram. 1. 8.

Census liberi, Freyziuse. 1. 10.

Childericus Rex Francorum Ludovico XIV. Regi Galliae offertur in donum ab Electore Moguntino. 4. 32.

Christiana Religio quando coepit in Thuringia? 1. 2.

Christianus Elector Mog. legnior ad Regimen. 1. 21. Erfordiam venit. *ibid.* deponitur. 1. 22.

Citadellam Erfordiae erigit Adalbertus. 1. 10. Johannes Philippus. 4. 34.

Civium Erfurtensum adversus Senatum querelae. 4. 3. Moguntinum invocant. 3. 9. & 11. lib. 4. 3. Ad eum Legatos mittunt. 3. 9. & 11. ad preces pro Moguntino se offerunt. 4. 5. plura vid. *Plebs Erfurten- sis.*

Clerus Erfurtensis spoliatur. 1. 30. & 3. 23. & 3. 25. negat cum spoliantibus transigere. *ibid.* vexatur ob focarias. 3. 27. gradus ad templum marianum clau-

dere portam tentat. 3. 30. Suecis deditur. 3. 36. Ad excusandos seditiosos compellitur. 4. 24.

Clodio Rex Francorum. 1. N. 1.

Clotharius Francus Imperium in Thuringiam sibi scelere firmat. 1. 2.

Collecta à Senatu civibus indicta à Gerhardo inhibentur. 1. 27. Item à Bertholdo. 3. 4. & 36. postea permittuntur. *ibid.* Erfordiae indicantur à Moguntia. 3. 4. & 6. & 30. solve re renuit. *ibid.* & 34. Caesareis mandatis adigitur. *ibid.*

Collegium Juristarum fundatur. 2. 23. perit incendio. 2. 28.

Collegium majus, in eo studiosos oppugnant cives. 3. 16.

Collegium portae caeli fundatur. 2. 21. Ejus Bibliotheca. *ibid.*

Collegium Saxonum fundatur. 3. 24.

Comitia celebrantur Erfurti. 1. 4. 1. 14. 3. 29.

Concordata Schyrvalbacensia irritant Erfurteneses. 4. 11.

Conducendi Fus sibi Mogunti-

I N D E X

guntinus & Saxones invicem disputant. 3. 20. & 26. Lites parit. 3. 28. Turbat introitum Saxoniae Electoris. 4. 10. De eo transigunt Moguntinus & Landgravii. 4. 36.

Conrado Electori Homagium praestant Erfurtenses. 2. 21.

Conradus Landgravius contra Moguntinum refractarios Abbates tuetur. 1. 17. Fit Magister Ordinis Teutonici in Borussia. *ibid.* S.

Jacobi templum erigit. *ibid.*

Curia Moguntina exstructa lites causat. 3. 24. Perit incendio. 2. 28.

S. Cyriaci Monasterium in hunc montem de colle S. Severi translatum. 1. 10. Munitur in arcem, & moniales transferuntur in urbem. 3. 2. Istius munitionis difficultates. *ibid.* & N. 3. Puteus ejus profundissimus effossus. 3. 25.

D

Dagobertus primus Francorum Rex. 1. 2. Dagobertstadium ab eo conditur. *ibid.* Ab Erfurtenfibus incenditur. 4. 28.

Decimarum immunitatem pacti Thuringi. 1. 7. Sollicitat tamen Olgarius ArchiEp. 1. 4. Similiter Sigefridus Elector. 1. 7. Ejus hanc rem cum Caesare foedus. *ibid.* Idem Decimarum promissionem impetrat. *ibid.* Revocatur. *ibid.* Denuò sed frustra exigit. *ibid.* Solus Elector Moguntinus in Thuringia deci-

mas solvit, & cur? 1. 10. Adalbertus iterum sed incassum exigit. *ibid.* Exactiori decimarum renunciat. *ibid.*

Dietherus Ilenburgicus Comes, Academiae Rector. 2. 22. Contra Adolphum eligitur ArchiEpiscopus. 2. 26. Stradam montanam oppignorat. 2. 27. Adolpho mortuo potitur sede. 3. 1. Caesar eum investire renuit, ac persequitur. *ibid.* Ejus scripta contra Erfordiam, & ad eandem Legatio. *ibid.* Albertum

INDEX

bertum Saxonem coadjutorem assumit. 3. 2.

Dominicanorum Monasterium Erfurti erigitur. 1. 19. Senatus Ordinem in possessione turbat. 3. 31.

Duderstadium expugnatur. 3. 1. Ejus Urbis descriptio *ibid.*

Duisburgum Thuringiorum 1. 1.

E

Eberhardus Archiepiscopus Elector, ejusque verum Nomen. 1. 22. Cum Brunsvicensi belligerat & capitur. *ibid.* Redimitur. *ibid.* Erfordiae Collegium Senatorium instituit. *ibid.* Moritur. *ibid.*

Edictum Ferdinandi Secundi de restituendis bonis Ecclesiasticis Erfurtenes terret. 3. 35. Ei se parituros simulant. 3. 36.

Eichsfeldiaci prædas agunt in Thuringia. 2. 19. Infelix eorum contra Erfordiam expeditio. 4. 24.

S. Elisabetha Hassiæ & Thuringiæ Landgravia moritur. 1. 19. Dies obitus sacer decernitur. 1. 20.

Elsterburg arcem Erfurtenes expugnant. 2. 14.

Erfordia natales & unde nomen? 1. 1. Moguntinæ Sedis filia. *ibid.* Ejus situs.

1. 1. & 3. 39 Amplitudo. 3.

2. Quæ ejus conditio ante & sub Bonifacio? 1. 1. Episcopatus in ea adornatus, iterum abrogatur. *ibid.* Primum muro cingitur à Sigefrido ArchiEp. 1. 6. Expugnatur à Landgravio Ludovico Quarto, & nudatur mœnibus. 1. 13. Restaurantur à Moguntino, & præsidio firmantur. *ibid.* Distribuitur in Parochias.

1. 14. Adhæret Pleudo ArchiEpiscopo Lupoldo, indeoque sed incaustum obsidetur à Landgravio. 1. 16. Prædones feliciter reprimunt. 1. 23. Encomium Civitatis pacis accipit. *ibid.* Cristas ergà Moguntiam erigit. 1. 24. Obsidetur à Fridrico Landgravio. 1. 30. Iteratò. 1. 4. Moguntinum de auxilio sollicitat. *ibid.* Obsidetur à Balduino. 2. 6.

Cum

I N D E X

Cum eo bellum, *ibid.* Privilegiorum fundamenta ponit. 2. 11. Obsidetur à Carolo IV. 2. 17. Fossis & pomœriis se munit. 2. 22. Item vallo. 2. 28. Impetrat à Pontifice R. insolubilem unionem cum ArchiEpiscopatu Moguntino. 2. 26. Protectioni Saxonicae se submittit. 3. 3. Cum iisdem super controversiis paciscitur. 3. 4. Aere alieno gravata. 3. 7. Obsidionem à Saxonibus metuit. 3. 17. & à Carolo V. 3. 24. A Catholica Religione deficit. 3. 25. & 27. Lites habet cum Saxonibus. 3. 26. & 27. Paci religiosae frustrà includi petit. 3. 28. Circulo Saxonico adscribi desiderat. 33. 4. Pacem Pragensensem simulatè amplectitur. 3. 37. Propè eam quatuor exercitus jungun-

tur. *ibid.* Repræsentatio status politici. 3. 39. Monasterium Westphalorum ad tractatus pacis Legatos mittit. 4. 1. Adversarios ibi Moguntinum & Saxones invenit. *ibid.* Præteritur. *ibid.* A suis Rusticis ductore Consule penè occupatur. 4. 23. Declaratur in Imperiale Bannum. *ibid.* Obsidetur à Moguntino. 4. 28. Se fortiter defendit. *ibid.* Ad deditiorem cogitur. 4. 29. Deditiōis leges. *ibid.* Sedi Moguntinae reunitur. 4. 34. Forma Regiminis post deditiōnem. 4. 35.

Erichsberg arx quam prædones inlederant, expugnatur ab Erfurtensibus. 2. 8.

Erponis ArchiEpiscopi Moguntini verum nomen. 1. 5. Ejusdem nummus Argenteus. *ibid.*

F

Flagellantium turba venit Erfordiam. 2. 10.

Fœdus Suevicum Erfurtenses citat. 3. 25. Litem inter eos & Dominum sopit. *ibid.*

Franciscanorum monasterium erigitur. 1. 17. Exuritur. 1. 20. A Senatu occupatum frustrà repetitur. 3. 35. De eo lis inter fratres minores & conventuales. *ibid.*

Fride-

I N D E X.

Fridericus Barbarossa cum Papa colliditur. 1. 13. Moguntiam expugnat, & mœnia dejicit. *ibid.* Erfordiae comitia celebrat. 1. 14. Controversias inter Moguntinum & Landgravium audit. 1. 15. Ejusdem mirabilis casus in Erfordia. *ibid.*

G

G*allie Rex* auxilia Moguntino contra Erfordiam mittit. 4. 26. *seq.* Rarissimum munus ab Electore recipit. 4. 32.

Gereon Molitoris ad Principem Monasteriensem legatus. 4. 26. Ad conventum Lipsiensem. 4. 36

Gerhardus Elector Rudolphum Cæsarem ad compescendos Rebelles invocat. 1. 25. Ejus cum Urbe Concordata. *ibid.* Jus monetandi Urbi oppignorat. 1. 26. Inhibet senatui exactionem Collectarum. 1. 27.

Gerlacus contra Henricum ab Erfurtenfibus defensum, iis magna privilegia concedit. 2. 11. Mone-

Fridericus Coburgicus caeditur ab Erfurtenfibus. 3. 34.

Friderici Landgravii cum Erfurtenfibus bella. 1. 28. & 30 2. 4. cum iis pacem init. *ibid.*

Fuldensis Abbas opponit se Moguntino exigenti decimas in Thuringia. 1. 7.

ra utilitates vendit. 2. 13.

Gisbertus Comes, Fundator Templi S. Laurentii. 1. 11. Primus post Ludovicos Vicedominus. *ibid.*

Gleichenfis Comes Ludovicus capitur à Saracenis, & de ejus liberatione Historia. 1. 18. Advocatia Erfurtenfis à Comitibus relabitur ad Moguntinum. 1. 20. Ab iisdem jus aperturæ redimitur. *ibid.* Cum Erfurtenfibus ratione feodorum paciscuntur. 3. 26. Familia deficit. 3. 38. Hazfeldii Comitatu investiuntur. *ibid.* Lites de eo cum Landgraviis componuntur. 4. 36.

Gædenius Ictus ab Erfurtenfibus

renfibus

I N D E X

tenſibus legatur Romam.
2. 26. Turbis civilibus ſe
immifcet. 3. 11. & 13. Prin-
cipes contra Urbem inſti-
gat. 3. 20. Revocatur ab
exilio. *ibid.*

Gothani proſcripti con-
ſilia de occupanda Erfor-
dia habent. 3. 29.

Granichfeld ab Erfurten-
ſibus expugnatur. 2. 6.

Greiffenberg expugnatur.
2. 28.

Fridericus de Greiffenglaw
Baro, Legatus Caſtrorum
ad Erfordiam. 4. 27. I-
bidem Vicedominus. 4. 37.

Greiffenſtein arx *Eichſtel-*
diæ expugnatur. 2. 19.

Gymnaſium Senatorium
erigitur. 3. 28.

H

H *Allenhorſtius* Monaste-
rium *Westphaliæ* le-
gatur. 4. 1. In diſſidio ci-
vili ſenatus orator. 4. 6.
Excluditur à Curia. *ibid.*
elector reſtituit. 4. 16. Er-
furtenſes renuunt. *ibid.* A
ſeditioſis miſerè delum-
batur. 24.

Hanſtein arcem Erfur-
tenſes dum obſident cæ-
duntur. 2. 14.

Haſſia donatur Sedi *Moguntinæ*. 1. 5. Devolvitur
ad hodiernam Landgra-
viorum familiam. 1. 22.

Heiligenſtadii deſcriptio.
2. 20. Fruſtra obſidetur.
ibid. Capitur. 3. 1.

Heldrungeſis Dominus
Rudolphus erfordia ho-
ſtis. 2. 19.

Fr. Henricus A. M. E-
juſque ſigillum pacis. 1. 25.
Ab Erfurtenſibus homa-
gium recipit. *ibid.* Sigillum
ubi inventum. 2. 27.

Henricus A. M. per
diſcenſionem electus. 6.
Sedem contra *Balduinum*
obtinet. *ibid.* Erfurtenſes
cum clero conciliat. *ibid.*
Monetandi juſ Urbi elo-
cat. 2. 7.

Henricus Landgravius Cæ-
ſar eligitur. 1. 21. Occum-
bit ad *Ulmam*. *ibid.*

Henrici quarti Cæſaris
cum *Moguntino* fœdera
contra *Thuringos*. 1. 7.
Divortium intendens cum
uxore à *Petro Damiani*
corripitur. *ibid.* Fundit
hoſtes

I N D E X.

hostes in Thuringia. 1. 8.
Expugnant Erfordiam. *ibid.*

Hermanfridus Rex Thuringorum. 1. 2. Ejus bellum cum fratribus. *ibid.* invocat Theodoricum Regem Francorum. *ibid.* Fidem frangens à Theodorico oppugnatur & interficitur. *ibid.*

Hermannus Thuringiæ Landgravius obsidet Erfordiam. 1. 16. Defendit contra Cæsarem Sigefridum Moguntinum. 1. 17.

Hilderici Regis Francorum fuga in Thuringiam ejusque erga hostem iniquitas. 1. 2. Post mille annos effoditur, & à Moguntino Galliæ Regi cum cimeliis offertur. 4. 32.

Hirsfeldensis Abbas opponit se Moguntino exigenti decimas in Thuringia. 1. 7.

Homagium præstant Erfurtenles electori Moguntino Henrico. 1. 25. Petro. 1. 29. Conrado. 2. 21. Joanni. 2. 18. Theodorico. 2. 23. Saxonibus jurare abnuunt. 3. 34. Præstant Joanni Philippo electori. 4. 31. Lothario Friderico. 4. 37.

Homicida temerarius. 3. 37.

Hopfgartensem arcem expugnant Erfurtenles. 1. 28.

Hussite Erfordiam terrent. 2. 21. Ejus belli ærarium custodit. *ibid.* Egræ Urbem obsidentes ab Erfurtenlibus cæduntur. 2. 21.

I.

S. *Iacobi* templum & Teutonica domus erigitur. 1. 17.

Jesuitarum missio Erfordiam. 3. 31. Residentiam formant. *ibid.* Monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini accipiunt. *ibid.* Regimen col-

legiale adornant. *ibid.* Proprium collegium ædificant. 4. 35.

Incendia Erfordiæ. 1. 8. & 12. & 14. & 20. & 27. lib. 2. 21. 23. lib. 4. 13.

Ineendiarius Monachus degradatur & comburitur. 2. 28. Anselmus Fridericus

cus

I N D E X

cus Fridericus de *Ingelheim*
ad excipiendum *Homa-*
gium Erfordiam legatus.
4. 37.

Joannes, elector *Moguntinus* de occiso *Cæsare*
falló arguitur. 2. 20.

Joannes Fridericus elector
Saxoniz tentat *Erfordiam*
intrare. 3. 27. Lites
habet cum *Erfordia*. 3. 26.

Joannes Philippus elector
Moguntinus. 4. 2. Lega-
tos *Cæsareos* ad restituti-
onem *jurium*, & compo-
nendos *motus civiles* in-
cordia impetrat. *ibid.* De-
cerni *Preces* pro se & *Ar-*
chiepiscopatu petit. 4. 5.

K *Appelndorff* accipit *er-*
fordia. 2. 9. Oppigno-
ratur *Saxonibus*. 3. 7. Quod
ingentes *turbas* causat. *i-*
bid. & *N. seqq.* *Erfurtenles*
incaſſum intendunt relue-
re. 3. 26. Ceditur heredi-
tariè. 4. 36.

Kelnerus *Tribunus* ple-
bis *Kappelndorff Saxo-*
nibus oppignorat. 3. 7.
Paucis verbis *populum* in-
cendit. 3. 10. In *templum*

Secundam *commissionem*
Cæsaream impetrat. 4. 8.
Petit *tertiam*. 4. 11. Impe-
trat. 12. Etiam *quartam*. 4.
19. *Sententiam* *Banni* con-
tra *Urbem* exequitur. 4.
24. & *seqq.* De *auxiliari-*
bus copiis circumſpicit.
26. & 27. *Erfordiam* obſi-
det. 27. Expugnat. 29. Ve-
nit *Erfordiam*. 30. *Homa-*
gium excipit. 4. 31.

Chriſtophorus Fodociad
Ducem Saxoniz legatus.
4. 24.

Judai *pertumultum* ex-
uruntur. 2. 10.

Judicium Eccleſiaſticum *Er-*
fordiz. 3. 39.

K

5. *Viti* fugit. *ibid.* *Careeri*
mancipatur. *ibid.* *Damna-*
tur ad ultimum *ſupplici-*
um & *miſerè* ſuſpeditur.
3. 15.

Kirchberg *arx* expugna-
tur ab *Erfurtenſibus*. 1. 28.

Kirchbergensium *Comi-*
tum cum *Erfordia* *bellum*.
1. 28.

Kniphovius in *diſſidio ci-*
vili *Senatus* *Orator*. 4. 6.

Guria

I N D E X.

Curiâ excluditur. *ibid.* Cæsar restituit. 4. 16. Occidi-

L.

L *Andgraviatus* Thuringiæ origo. 1. 11. Nunquam omnem Thuringiam complexus. 4. 1. Landgravorum stirps mascula extinguitur. 1. 21. Landgraviatus venit ad misniæ marchiones. *ibid.* Venditur ab Alberto. 1. 26. Landgraviifœdus offerunt Moguntino contra Erfordiam 4. 17. Cum Moguntia & Erfordia de omnibus controversiis amicabiliter transigunt. 4. 36. Landgraviifratres inter se belligerant. 2. 24.

8. *Laurentii* templum extruitur. 1. 11.

Laurentius Herbipolensis episcopus arbiter inter Moguntinos & Saxones. 3. 12. & 14.

Legati Cæsarei ad componenda dissidia mittuntur. 4. 3. & *seqq.* Saxones volentes intervenire non audiunt. 4. 4. Moguntinum in juribus suis restitunt. *ibid.* & N. 5. Sena-

tui leges præscribunt. 6. Senatum legunt & discunt. *ibid.* Secundò legati Cæsarei mittuntur. 4. 7. Litem de electione Tribunorum componunt. *ibid.* Preces denuò imperant, & morositatem exprobrant. 4. 19. Sententiam pœnalem promulgant. 21. Erfordiâ fugantur. 22. Mülhusii commissionem continuant. *ibid.* Caduceatorem ad publicandam sententiam banni ablegant. 4. 23.

Crafftuno Baro de Leyen Gubernator Erfordienfis. 4. 35.

Limprechtus supremus Tribunus plebis eligitur. 4. 9. Plebis in eo complacentia. *ibid.* Ob negatum Magistratum ad Electorem provocat. 4. 11. Incidit in plebis odium. 4. 15. se exculpat. *ibid.* Fœdus sub nomine concordie initium subscribere recusat. 18. Capitur. 22. Dimissio frustra à Cæsare mandatur.

I N D E X.

tur. 23. A seditiosis delumbatur. 24. Processus criminalis contra eum formatur, & publicè in foro gladio feritur. *ibid.*

Lotharingus auxilia mittit electori contra Erfordiam. 4. 26. & *seqq.*

Lotharius Fridericus Spirensium Princeps, postea elector Moguntinus. 4. 27. sollicitatur de innoxio transitu. *ibid.* Böckelnheim Archiepiscopatus iterum adiunit. 2. 27. Per legatos homagium Erfurti excipit. 4. 37.

Ludi publici 2. 29. A Saxonibus Erfordiae instituti. 3. 5.

Ludovicus Primus seu Barbatus, Vicedominus Erfordiae à B. Bardone nominatur. 1. 6. Crescit opibus in Thuringia. *ibid.* Aedificat Schauenburgum

& creatur Comes. *ibid.* Moritur & sepelitur Moguntiae. *ibid.*

Ludovicus Secundus saltator patri in Vicedominatu succedit. 1. 6. ejusdem principiis insistit. 1. 9. Pro Domino belligerat. *ibid.* Fontem Leoninum in monte S. Petri ducit. 1. 11.

Ludovicus Tertius, primus Landgravius. 1. 11. ejus matrimonium cum filia Caesaris. *ibid.*

Lupoldus pseudo Archiepiscopus Moguntinus contra Sigefridum secundum, eorumque bella. 1. 16. In exilium agitur. *ibid.*

Lutherus ex monasterio profugus, Religionem turbat. 3. 21. Erfordiam in Wormatiensi itinere transit, & turbas excitat. 3. 23.

M.

B. **M**ariae V. Templum cum Monasterio exstruitur à S. Bonifacio. 1. 3. ejus templi hodiernus chorus erigitur. 2. 12. Laqueare templi decidit. 2.

24. Aedificatur de novo. *ibid.* Incenditur. 2. 28. Decanus captivatur. 2. 6.

Matthias elector pontem mercatorum exstruit. 2. 5. Homagium excipit. *ibid.*

I N D E X

ibid. Primitias celebrat Erfordiae. *ibid.* Northusiam & Erfordiam compescit. *ibid.*

Meroveus Rex Thuringorum lib. 1. N. 1. ejus arx ubi fuerit sita? *ibid.* & N. 6.

Carolus Henricus Baro de Metternich Custos nomine Electoris homagium excipit. 4. 37.

Ministerium ordinat Senatus. 3. 34. ASwicardus Electore Moguntino confirmatur. *ibid.* Preces pro Electore decretas renuit. 4. 14. Rationes renitentiae edit. 15. & 19.

Moguntia mœnibus nudatur à Friderico Cæsare. 1. 13. Subjugatur ab Adolpho. 2. 26.

Moguntini cum Landgraviis bella. *vid.* Bellum. Pacem init cum Landgraviis. 1. 15. Universaliter cum iis transigit. 4. 36. Legatos ad componenda dissidia civilia Erfordiam mittit. 2. 3. & 3. 11.

Monasterium Albarum Dominarum. *vid.* Albarum.

Monasterium Domini- canorum. *vid.* Dominicani.

Monasterium Franciscanorum. *vid.* Franciscani.

Monasterium S. Martini erigitur in Brületo. 2. 3.

Monasterium novi operis. *vid.* novi operis.

Monasterium S. Petri. *vid.* Petri.

Monasterium Scotorum. *vid.* Scotorum.

Monasterium servitarum. *vid.* servitarum.

Monasterium S. Severi. *vid.* Severi.

Monasteriensis Princeps Christophorus Bernhardus, Moguntino suppetias mittit contra Erfordiam. 4. 26. Ipsemet Erfurtum venit. 4. 34.

Mondra pagus Ecclesiasticorum Erfordiae. 3. 30.

Monetalis inter Saxones & Urbem controversia. 3. 5.

Moneta jus Erfordiae oppignoratur à Gerardo. 1. 26. à Gerlaco. 2. 13. ab Adolpho. 2. 27.

Mons Adjutorii in Eichsfeldia. 2. 16.

Mühlbergensis Comes. Meinhardus proscribitur. 1. 20. Comitatus Moguntinae

Aa tinæ

I N D E X.

ina Sedi apertus. *ibid.* comitatum emit Erfordia. 2. 13. Moguntinus secundum pacta vult redimere. 3. 32. ex ejus voluntate redimunt Saxones. *ibid.* Redimit Moguntinus. 4. 36. *Mülhusium* Erfordiae cō-

fœderatum. 1. 28. & 2. 4. & 15. & 3. 13. Conventum ibi celebrant Moguntinus & Saxones. 3. 12. Invocatur in dissidiis civilibus. 3. 13. coercetur à Friderico Landgravio. 2. 4.

N.

Nebra ab Erfurtenſibus expugnatur. 2. 7. *Nobilitatis Thuringica* origo. 1. 5.

Northusia Erfordiae confœderata. 1. 28. & 2. 4. & 15. & 3. 13. Invocatur ab Erfurtenſibus in dissidio

civili. *ibid.* compescitur ab Electore Moguntino. 2. 5. *Novesiana* expeditio. 2. 29.

Novi operis Monasterium extruitur. 1. 15. comburitur. 1. 20. Reparatur indeque nomen trahit. 1. 24.

O.

Olla mellaria Erfurtenſis. 4. 4.

Onistruda fluvii fontes & decursus. lib. 1. N. 1.

Orlamunda Comes, Dux exercitus Erfurtenſis. 1. 30.

Comitatu Landgravii jure gladii potiuntur. 2. 7.

Otto M. Imperator Hassiam & Thuringiam Filio Wilhelmo ejusque Sedi Moguntinae donat. 1. 5.

P.

Paci Religiosa frustra includi perunt Erfurtenſes. 2. 38.

Papini Electoralis Erfordiae Prætor. 4. 15. cum Legato Cæsareo Goppol-

I N D E X.

do Viennam legatur. 4. 20.
Urbe excedit. 4. 22.

Parochia instituuntur *Er-*
furti. 1. 14.

Patriciorum *Erfurten-*
si origo. 1. 5. & *lib.* 2. 1.
Suâ intolentiâ plebem ad
tumultus cogunt. *ibid.*
Legatos Moguntiam con-
tra plebem mittunt, eorū-
que oratio. 2. 2.

Pestis *Erfordix* grassa-
tur. 1. 23. & *lib.* 2. 4. & 2. 9.
& 2. 27.

S. Petri Monasterium fun-
datur. 1. 7. Deuritur. 1. 8.
Restauratur. *ibid.* Iterum
incendio perit. 1. 12. Re-
stauratur & de novo con-
secratur. *ibid.* Jus insulæ
consequitur per Mogunti-
num, 1. 15. Duos Mogun-
tiæ dat Archiepiscopos. 1.
3. Ejus ascensus gradibus
lapideis sternitur. 2. 12.
cum Comitibus de *Glei-*
chen lites habet ac transi-
it. 2. 16. Reformatur se-
cundum disciplinam *Burs-*
feldensem. 2. 23. Profun-
dissimus puteus in eo effo-
ditur. *ibid.* Elegans ambi-
tus in monasterio extrui-
tur. 2. 27. Ejus Abbas *Ada-*

mus ad suscipiendam in-
terpositionem à Rebelli-
bus cogitur. 4. 28. Mons in
arcem munitur. 4. 34.

Petrus Damiani divortio
quod *Henricus IV.* cum
Uxore meditatur resistit.
1. 7.

Petrus Elector *Mogunti-*
nus. 1. 29. Tribunos plebis
Erfordix instituit. 2. 1. *Ho-*
magium excipit. 2. 3.

De Picken Baro & *Arch-*
iatrapa *Moguntinus* in
obsidione *Erfurten* glo-
bo tactus. 4. 28.

Plebs *Erfurten*is sævit
contra *Patricios*. 2. 1. Le-
gatos *Moguntiam* contra
eos mittit, eorumque ora-
tio. 2. N 2. Plura vid.
Cives.

Pons longus extruitur. 3.
30.

Pons Mercatorum erectus.
2. 5.

*Populus Erfurten*sis. vid. *Ci-*
ves.

Predatores 2 *Erfurten*si-
bus molesti. 1. 23.

Preces decerni pro Ele-
ctore petunt *Moguntini*.
4. 5. *Cives* offerunt. *ibid.*
Legati Cæsarei justas ju-
Aa 2 dicant

I N D E X.

dicant. *ibid.* confirmatur
judicatum. 4. 8. Civitas
annuit sed de formula dis-
ceptatio. 4. 12. etiam de
hac conventum & decre-
tæ preces. *ibid.* Decretum
ab aliis impugnatur. 4. 13.
Recusant iterum Erfur-
tenses. 4. 15. Cur urserint
preces Moguntini? *ibid.* In
puncto precum Saxones
pro Erfurtensibus. 4. 14. &
17. & 19. & 20. Arctius
mandat Cæsar. 19. Dicen-
das spondent. 20. Oratur
sed mutatâ formulâ. *ibid.*
Inhibetur hæc formula à
Schmidburgio. *ibid.* Saxo-
nes instanter preces fun-

dendas suadent. 21. Sub
pœna banni indicuntur. 23.
Post banni declarationem
orant. 4. 26.

Processionem Catholico-
rum in Festo Corporis
Christi inhibet Senatus.
3. 30.

Protectioni Saxonica se
subjicit Erfordia. 3. 3. Sa-
xones eam protectioni Mo-
guntinæ relinquunt. 4. 36.

Provisoris officium Er-
fordiæ quodnam? 3. 2.
eo functus Adolphus. 2.
26. Albertus Saxo. 3. 2.
Rudigerus de Hain. 2.
15.

Q.

Quæstor plebejus, deq;
ejus electione con-
troversia. 4. 6. Componi-
tur. 4. 7.

R.

Reffenbergius Baro ad Re-
gem Galliæ legatus. 4.
26. Legatus castrorum ad
Erfordiam. 27. Urbem
nondum occupatam gra-
tiâ transactionis ingredi-
tur. 4. 29. Fit Erfordienſis

Vicedominus. 4. 35. Lega-
tus ad tractatus Lipsienſes
cum Saxonibus. 4. 36.

Joannes Henricus Da-
niel à Ridder in Groenſtein
Baro, Erfurtensium Vi-
cedominus. 4. 37.

Re

I N D E X.

Rolandi statuam erigunt
Erfurtenſes. 3. 34.

Rudelſtadium majus e-
mit clerus marianus. 2. 5.
In ejus poſſeſſione turba-
tur. 2. 22. Oppignorat ſe-
natui. 2. 24. Reluctio de-
negatur. 3. 22. Saxones Er-
furtenſibus adimunt. 3. 26.
Reſtituunt ſed non ſeriò.
3. 27. Iteratò urgetur reſti-
tutio. 3. 29. & 33. Cedi-
tur hæreditariè Landgra-
viis. 4. 36.

Rudolphus Primus Cæſar
Erfordiam venit & plectit

ſeditioſos. 1. 25. Venit ſe-
cundò. *ibid.* Nuptias co-
gnatæ inſtruit *ibid.* Plateas
catenis firmat. *ibid.*

Rupertus Cæſar Mogun-
tiæ inſenſus. 2. 20.

Ruſtici ſeditioſi Erfurten-
ſem clerum & templum
ſpoliant. 2. 25. Ductore
conſule civitatem occupa-
re volunt. 4. 23.

Ruthardus fit Archiepiſ-
copus ex Monacho S. Pe-
tri. 1. 8. eidem monaſterio
cellam S. Martini ad Wer-
ram donat. *ibid.*

S.

Salza Urbs à Friderico
Landgravio exurit
& expugnatur. 2. 9. eam
inter ſe Moguntinus &
Landgravius dividunt. *i-*
bid.

Saxoburgum. vid. Saxo-
nes.

Saxones primò in Thu-
ringiam veniunt. 1. 2. Sa-
xoburgum exſtruunt. *ibid.*
Ad tributa à Francis co-
guntur. *ibid.* Iterum libe-
rantur. *ibid.* Saxo Elector
Erfordiam venit. 4. 10.
ſuadet Erfordiæ ut man-

dati Cæſareis & Electo-
riis pareat. 4. 26. & 29. Ar-
bitrum agit inter Mogun-
tinum & Duces. 4. 36.

Scheidinga obſeſſa & ex-
pugnata à Francis & Saxo-
nibus. 1. 2.

Schiſma moguntia inter
Henricum & Gerlacum. 2.
11. Inter Lupoldum & Si-
gefridum. 1. 16. Inter A-
dolphum & Ludovicum.
2. 17. Inter Adolphum ſe-
cundum & Dietherum. 2.
27.

A a 3

Schmid-

I N D E X

Schmidburgius Imperialis consiliarius, à Cæsare ad componenda dissidia inter electorem & Urbem legatur. 4. 12. Quinque senatorum collegia ad quatuor reducit. *ibid.* Preces imperat. 13. Venit secundò cum Goppoldo collegâ. 19. mandata exponunt. *ibid.* Vide plura sub verb. *Legati.*

Colonellus *Schütz* in *Holtzhausen* rei militaris Erfordiae Gubernator. 4. 37.

Scotorum monasterium comes de Glisberg fundat. 1. 6.

Seditio Erfurtensum in officiales Moguntinos. 1. 12. in patricios 2. 1. vid. *Senatus & Cives.*

Senatus Erfordiae primò ordinatur. 1. 22. In votis altercatur. 3. 7. Urgetur ad rationes. 3. 8. & *seqq.* Formula juramenti quo electus se obstringit. 3. 14. Qualiter eligatur. 3. 39. De ejus electione lis componitur. 4. 7. Vitia senatus. 4. 4. Orare pro moguntino detrectat. 4. 5.

ad quatuor collegia reducit. 4. 12. Reducitur ad tria collegia. 4. 35. Plebi frena laxat. 18. In puncto precum refractarius. 21. ejus potestas. 3. 38 & 4. 35.

Sequelam pro se non petiturum promittit Adolphus. 2. 26. eundem sequitur Novesium Erfordia. 2. 29. sequelam disputat. 3. 19. se ad eandem se declarat. *ibid.*

Sequestrum jurium moguntinorum Erfordia. 3. 1.

Servitarum monasterium fundatur. 2. 3. Illud accipiunt Augustiniani. 3. 35.

S. Severi Reliquiæ transferuntur Erfordiam in ecclesiam S. Pauli. 1. 4. Ideò severiana dicta. *ibid.* Fuit antea monasterium monialium. 1. 10. moniales isthinc in montem S. Cyriaci transferuntur, & surrogantur clerici. *ibid.* munitur in castellum *ibid.* exuritur. 1. 8. & 12. & lib. 2. 28.

Sigefridus primus Erfordiam

I N D E X.

am murò cingit. 1. 6. Decimas à Thuringis sed frustra exigit. 1. 7. Hanc in rem cum Henrico quarto fœdus icit. *ibid.* Post primam repulsam instantius urget. *ibid.* Impetrat. *ibid.* promissis fallitur. *ibid.* Denudò sed frustra exigit. *ibid.* ejus auctoritate monasterium S. Petri fundatur. *ibid.* moritur 1. 8.

Sigefridus secundus & sub eo schisma ac bella. 1. 16. cum Ludovico pio. 17. cum Cæsare. *ibid.* Defenditur à Landgravio. *ibid.* moritur Erfordiæ. *ibid.*

Sigefridus tertius collectas Erfurtenfibus indicit. 1. 20. etiam clero. *ibid.* Concilium provinciale Erfurtti cogit. *ibid.* Advocatiam Erfurtensem à comitibus de Gleichen recuperat. 1. 20.

Sigillum fratris Henrici Archiep. mogunt. 1. 25. Invenitur in monasterio S. Petri. 2. 27.

Sommerfeldius castrorum præfectus in obsidione Erfurtenfi. 4. 27.

Sømmerda ab Erfurtenfibus expugnatur. 2. 4. Ab iisdem emitur. 2. 21.

Christophorus Rudolphus à *Stadion* ad excipiendum Homagium Erfordiam legatus. 4. 37.

Strada montana oppignoratur à Diethero. 2. 27.

Stotternheim arx expugnata solo æquatur. 1. 23.

Sueci invocati militem imponunt Erfordiæ. 3. 36. Jura Moguntina occupant. 3. 36. & 37. eorum Rex Gustavus Urbem accedit. 3. 36. Præsidium abducitur. *ibid.* Reducit Bannarius. 3. 37. Sueci Urbem firmitus muniunt. *ibid.* Legatos Cæsareos in expeditione impediunt. 4. 2.

Schvvindius. 3. 34. Deceptus Cæsareum præsidium declinat. 3. 36. Hostibus deditur. *ibid.* moritur. *ibid.*

T.

Templum B. V. Mariae. *vid.* Maria.

Templum sacri fontis oc

Aa 4

cafa-

I N D E X

casione miraculi erigitur.
1. 21.

Terra motus in Thuringia. 2. 9.

Theodoricus Elector Moguntinus Homagium accipit ab Erfurtenfibus. 2. 23. In monasterio S. Petri reformationem Bursfeldensem introducit. *ibid.* census Judæorum urbi remittit. 2. 25.

Theodoricus Rex Francorum Hermanfrido Regi Thuringorum assistit. 1. 2. Ab eo decipitur. *ibid.* Hermanfrido bellum infert, eumque occidit. *ibid.* Saxones in Thuringiam primo ducit. *ibid.*

Thomasbruck ab Erfurtenfibus expugnatur. 2. 6.

Thuringia donata sedi Moguntinæ à Cæsare. 1. 5. ejus potissima cedunt Landgraviis. 1. 6. & N. 15. extinctâ Landgraviorum familiâ de ea bellum. 1. 21. componitur & Landgraviatus Henrico misnico cedit. 1. 22. Procerum Thuringiæ inter se fœdus. 1. 23. Immunis à decimis. *vid. Decima.*

Thuringorum antiquales. 1. N. 1. ex ea pulsi à Francis, iisque facti tributarii. *ibid.* Ratione Decimarum quid egerint. *vid. Decima.*

Thunius Eques Legatos Moguntinos & Erfurtenfes intercipit. 3. 11. Erfurtenfes sollicitat. 3. 14. Novum evangelium offert. 3. 25.

Tondorff emit Erfordia. 2. 13. Moguntia ex pacto vult redimere. 3. 32. ex ejus voluntate redimunt Saxones. *ibid.* Redimendi arbitrium reservatur Moguntino. 4. 36.

Torneamenta Erfordiæ Saxones instituunt. 3. 5.

Tribuni plebis senatui obtruduntur. 2. 1. eorum litteræ. *ibid.* Augetur eorum potestas. 2. 3. cum senatu colludentes in plebis invdiam incidunt. 3. 9. Quæ eorum posterioribus temporibus potestas. 3. 39. De electione eorum inter senatum & cives discordia. 4. 6. componitur. 7. Tribuni coram Cæsareis Legatis comparere debent. 4. 19. VAV-

I N D E X

V.

V *Argulam* emunt Erfurtenſes. 2. 17. expugnatur à Georgio Saxone. 3. 17.

Udeſtade expugnatur ab Erfurtenſibus, 1. 30. A Coburgico. 3. 34.

Vinarienſis Comes Hermannus à Landgravio Frederico vincitur & comitatu exuitur. 2. 7.

Vicedominatus Erfordiae adminiſtratus à Ludovico primo, ſecundo & tertio. 1. 13. Ludovico quarto non creditur. 1. 13. Hereditariè nobili familiae confertur. *ibid.* Ab eadem redimitur. 2. 13. Venditur ad vitam Joanni ab Allenblumen. 2. 21. Item aliis. 2. 25.

Vinum Erfordienſe generoſum. 3. 39.

W.

W *Alsleben* cum aliis quibuldam pagis emunt Erfurtenſes. 2. 15.

Waſinus Rex Thuringiae lib. 1. N. 1. Filiorum ejus fatum. 1. 2.

Waſſenburgum arcem à Swarzenburgicis emunt Erfurtenſes, ſed intercipit Landgravius. 2. 15. expugnatur ab Erfurtenſibus. 2. 24.

Weichbildii fines determinati. 3. 35.

Wernerus Elector ſocietates piſtorum & lanionum abrogat. 1. 23. Erfor-

diam contra comites defendit. *ibid.* Bellum componit. *ibid.* Senatum multat. 1. 24.

Wezilo Archiepiſcopus Moguntinus, ex Monacho S. Petri. 1. 8.

Wilhelmus Archiepiſcopus Moguntinus Thuringiam accipit à Patre Ottone M. 1. 5. Thuringiam ingreditur & in ea civilia diſponit. 1. 5.

Wilhelmi Landgravii cum Erfurtenſibus diſſidia 2. 19.

Wil-

I N D E X.

Willegisus laudatus. 1. 5.
Fundat Collegiatam Ec-
clesiam in majori Dorla.
ibid. Militat pro Ottone
tertio. *ibid.*

Winfridis. vid. *Bonifa-*
cus.

Winterberg arx expugna-
tur. 1. 28.

S. Wipperti templum e-
rigitur. 2. 22. Senatus oc-
cupat. 3. 31. Moguntinus
contradicit. *ibid.* Cæsar re-
stitutionem mandat. *ibid.*
Restituit senatus. *ibid.* Au-
gustinianis ex suo Mona-
sterio pulsus concedit Ele-
ctor. 3. 31.

F I N I S

E R R A T A

Typographica, quæ propter absentiam Authoris
irrepperunt.

Pag. 2. lin. ult. pro *stagnavenit* lege *stagnaverit*. Pag. 3.
lin. 8. pro *hodia* lege *hodie*. Pag. 15. *allegatus Rubeus* sub
lit. g. ponatur sub f. Pag. 16. lin. ult. post verba : *ex E-*
dithâ, adde *Conjuge*. Pag. 32. lin. antep. *Aenea* lege
eneæ. Pag. 61. lin. 7. verb. *nobilitati* lege *utilitati*. Pag.
66. lin. 15. verb. *belli*, lege *imbelli*. Pag. 67. lin. 4. verb.
redimendum, lege *redinventum*. Pag. 67. lin. penult. lege
dissensionibus. Pag. 81. lin. 6. verb. *non*, lege *nunc*. P. 81.
lin. ult. *extanu*, lege *extant*. P. 83. lin. 20. *maniparent*, lege
manciparent. P. 85. lin. 25. *admistrationis*, lege *administra-*
tionis. P. 86. lin. 5. verb. *aquis*, lege *equis*. P. 87. lin. 3.
lege *suffocari non possint*. P. 88. lin. 21. lege *demum*. P.
92. lin. 26. lege *argenteo*. P. 136. lin. 1. lege *Gerbstet*. P.
147. lin. 12. verb. *lethe* lege *leto*. P. 247. lin. 14. lege *Ar-*
chiEpiscopum. P. 153. lin. 7. verb. *manibus*, lege *moribus*.
P. 156. lin. 28. verb. *hic*, lege *hinc*. P. 164. lin. 1. *ex-*
auctoritationi, lege *exauctorationi*. P. 165. lin. 9. *Frideri*,
lege *Friderici*. P. 166. lin. 25. verb. *laborem*, lege *calo-*
rem. P. 167. lin. 3. *ger*, lege *per*. P. 169. lin. 6. *acono-*
mia, lege *œconomia*. P. 171. lin. 10. *consilio*, lege *consilio*.
P. 173. lin. 15. lege *deliberaturum*. P. 174. *minustissima*, lege
minutissima. P. 175. *adiosam* lege *odiosam*. P. 178. lin. 17. ver.
ii lege *iis*. P. 198. lin. 30. *maniorum*, lege *manium*. P. 237. lin.
2. lege *S. Petri Monasterium*. P. 238. lin. 20. verb. *postea*,
lege *spargeret*. P. 245. lege *gnara*. P. 266. lin. 13. verb. *adver-*
tere, lege *avertere*. P. 268. lin. 30. lege *caloris*. P. 276. lin. 11.
post verb. *exitium* dele interpunctionem. P. 284. lin. 29. pro
astris lege *æstris*. P. 296. lin. 19. lege *exortarum*. P. 269. lege
indicia spargerent. P. 309. lin. fin. lege *impressum*. P. 311. lin. 13.
lege *at*. P. 316. lin. 4. verb. *difficultatem*, lege *diffidentiam*. P.

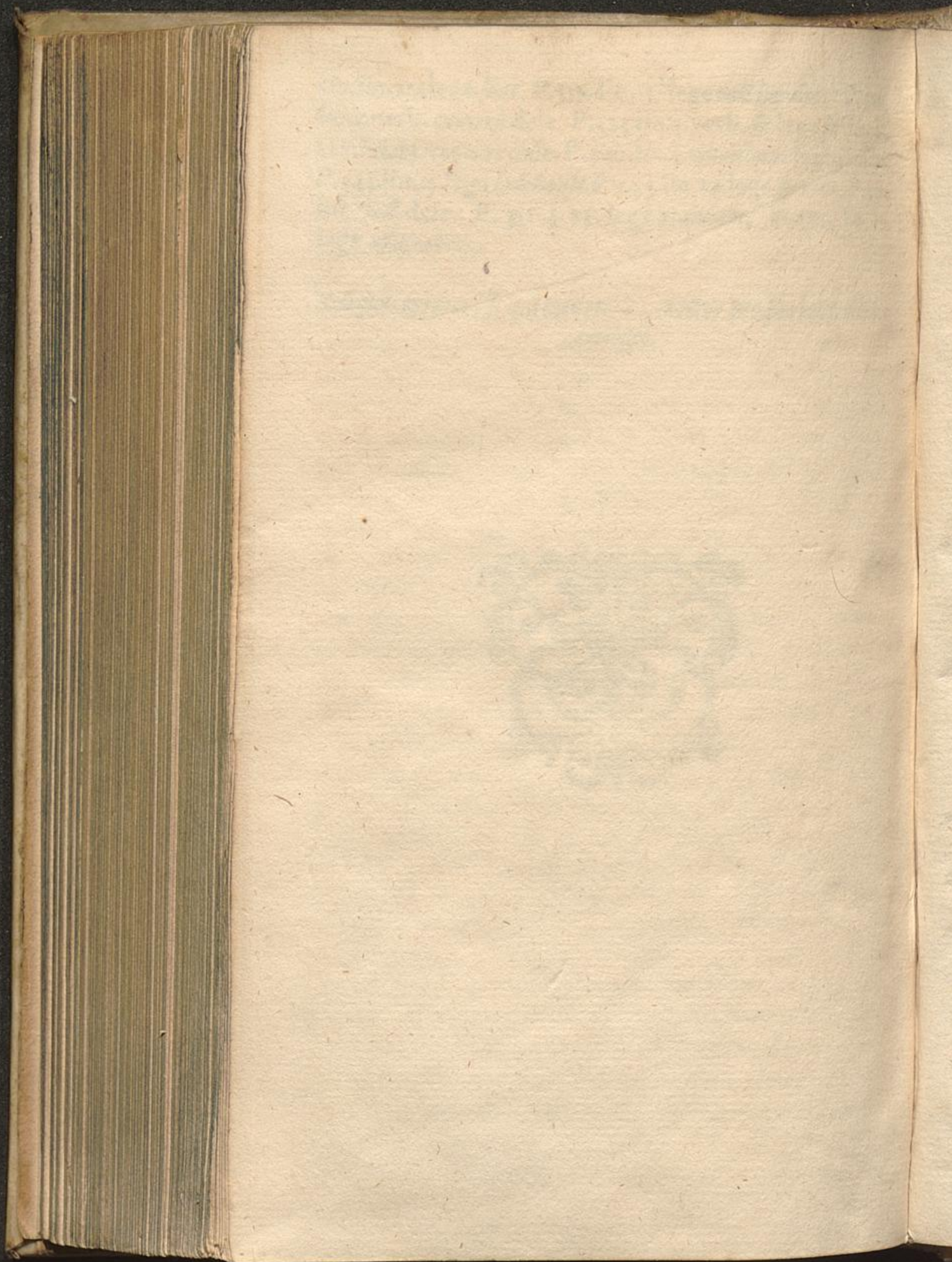
317. lin. 20. *lego sunt*. P. 319. lin. 19. *lege marsupium*. P. 321.
lin. 1. verb. *exinorsi* dele. P. 323. lin. 3. verb. *sit lege* fuisset. P.
327. lin. 23. verb. *re* dele. P. 340. lin. 3. *munitiones* lege *glandes*.
P. 345. lin. 13. *lege à editionis*. P. 349. lin. 14. *lege sperata*. P. 351.
lin. 7. *E*. dele. P. 351 l. 23. *lege pramium*. P. 352. lin. 15.
lege assignavitq.

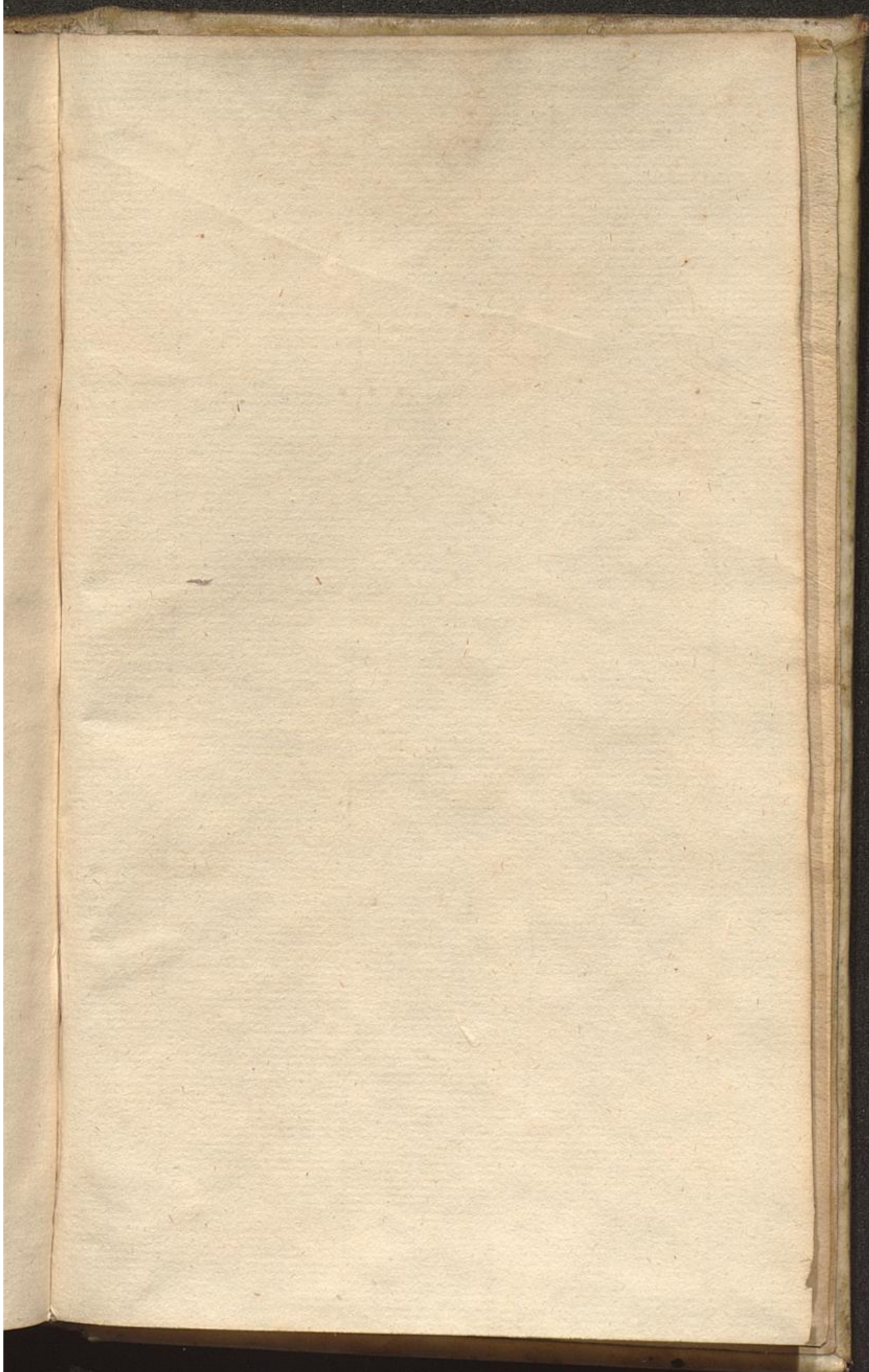
*Reliquos errores, si qui occurrunt, Lector pro sua benevolentia
corriget.*

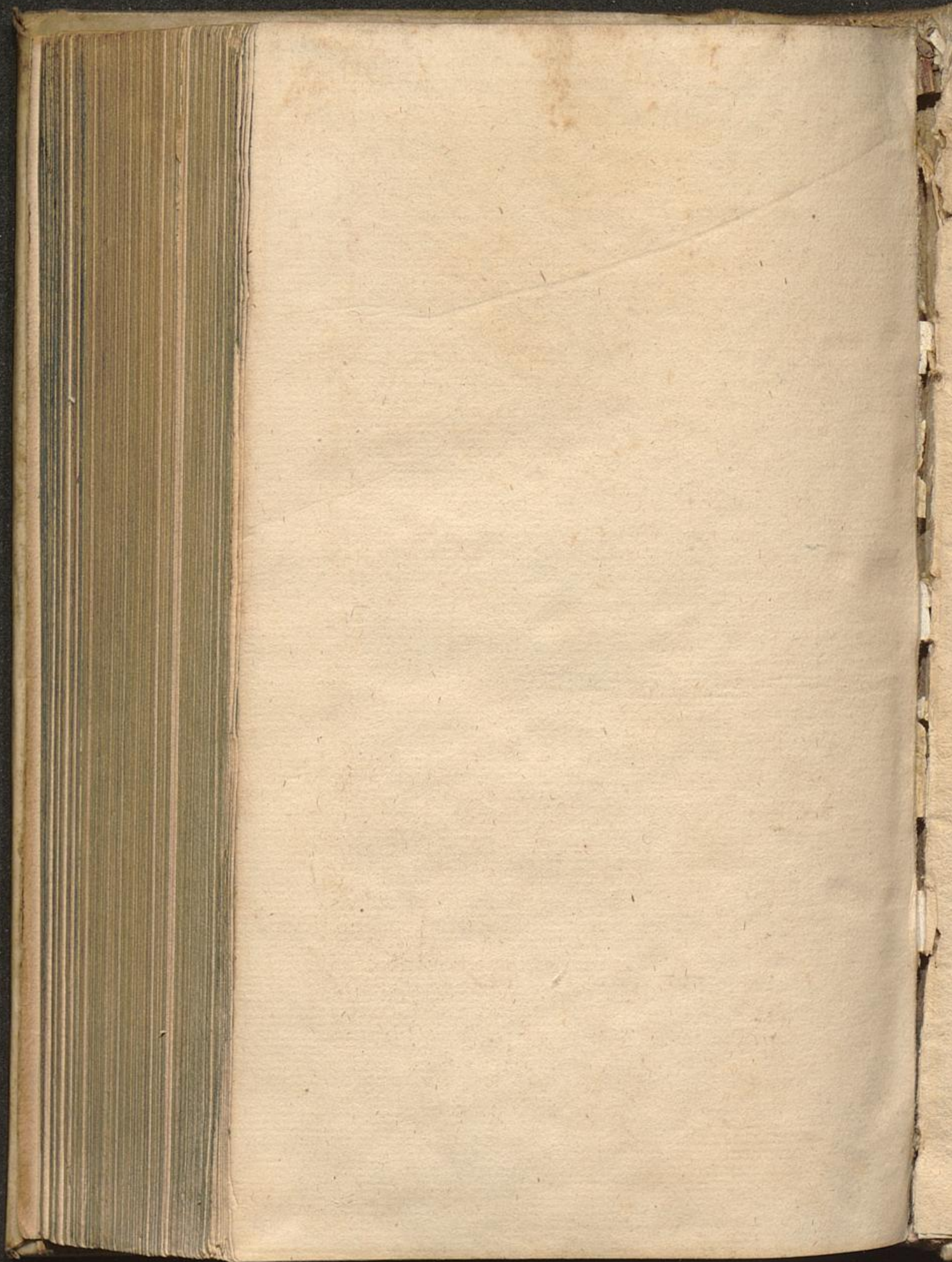

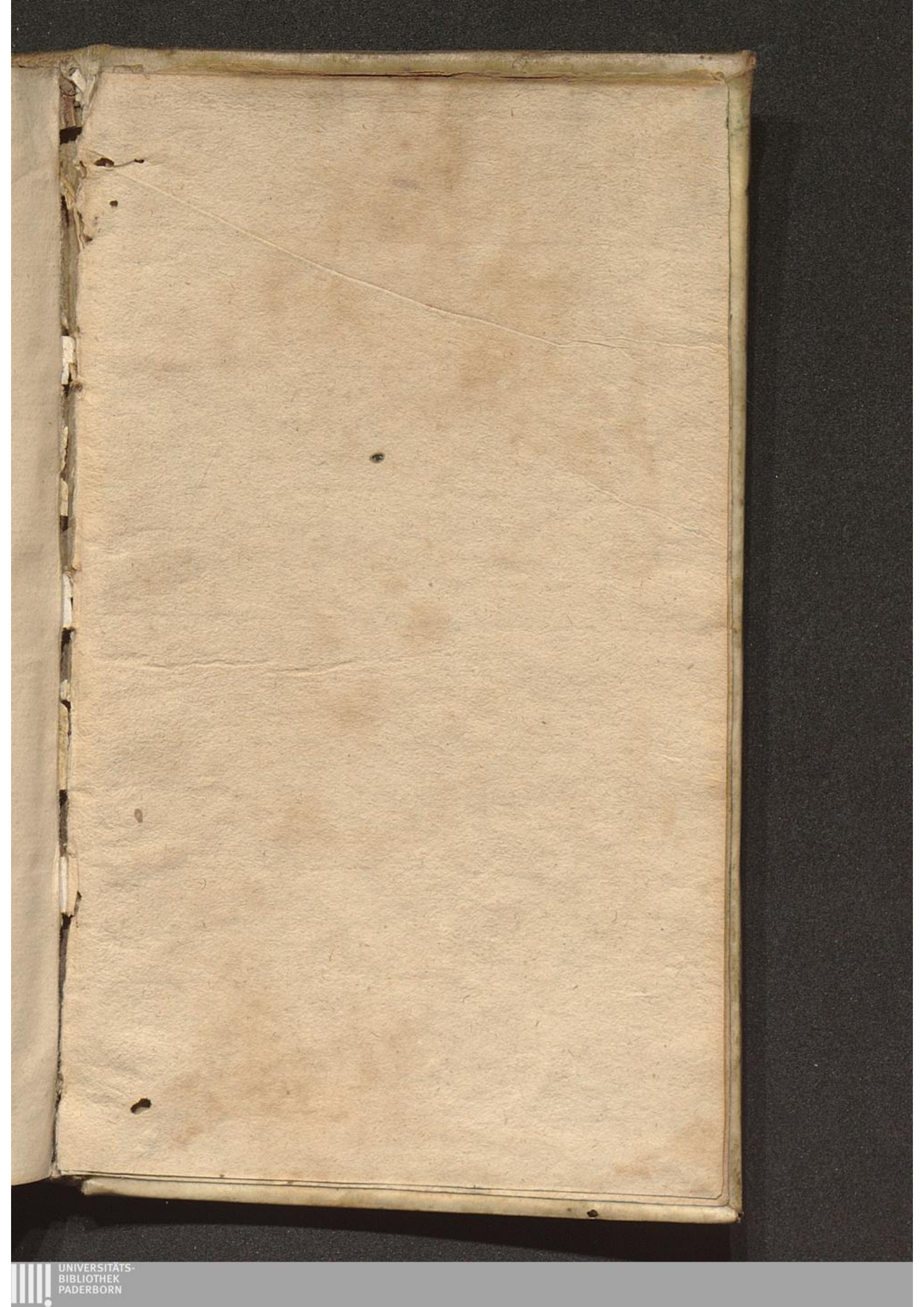
321.
t. P.
nder,
351.
1. 15.

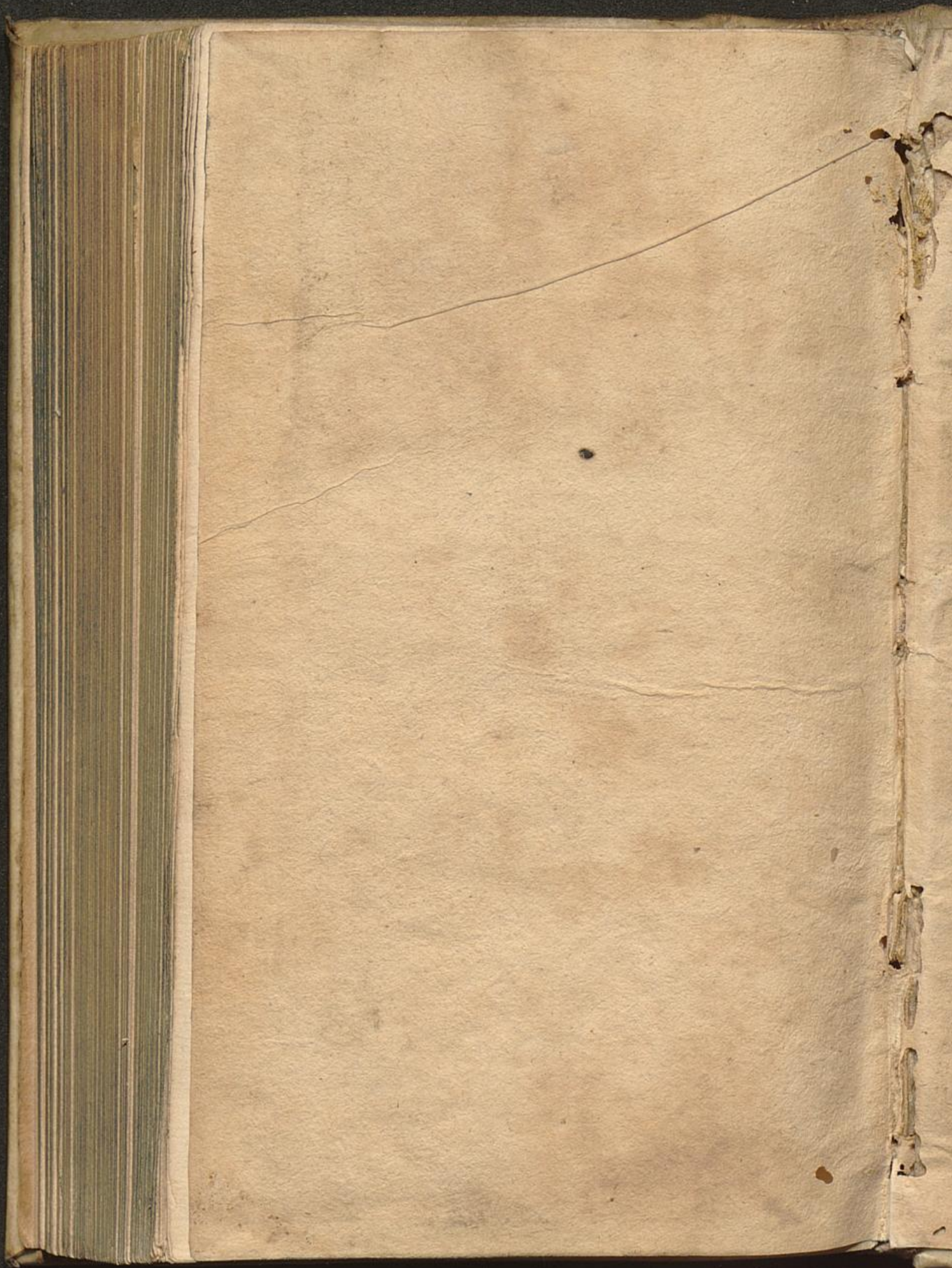
ntia

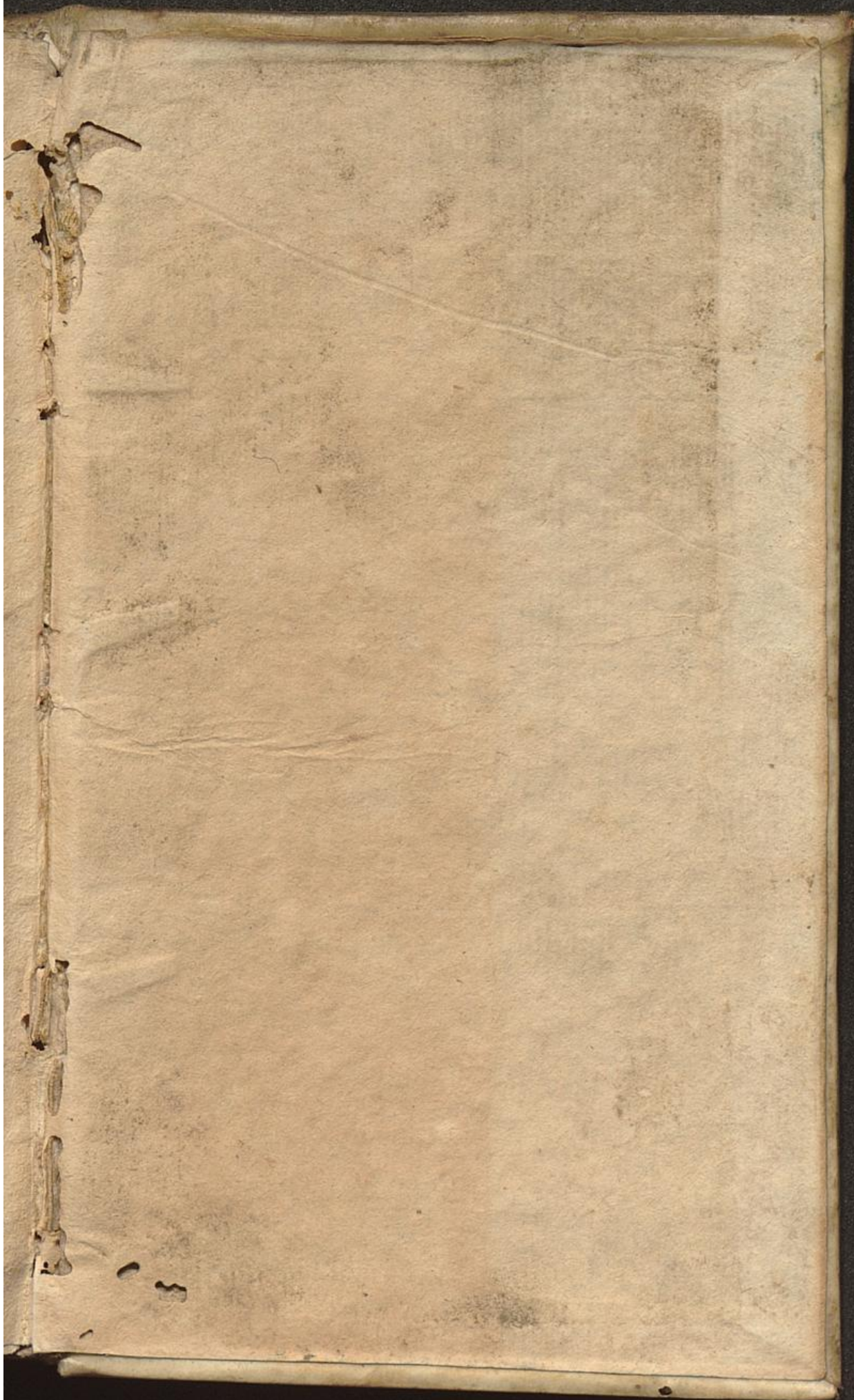

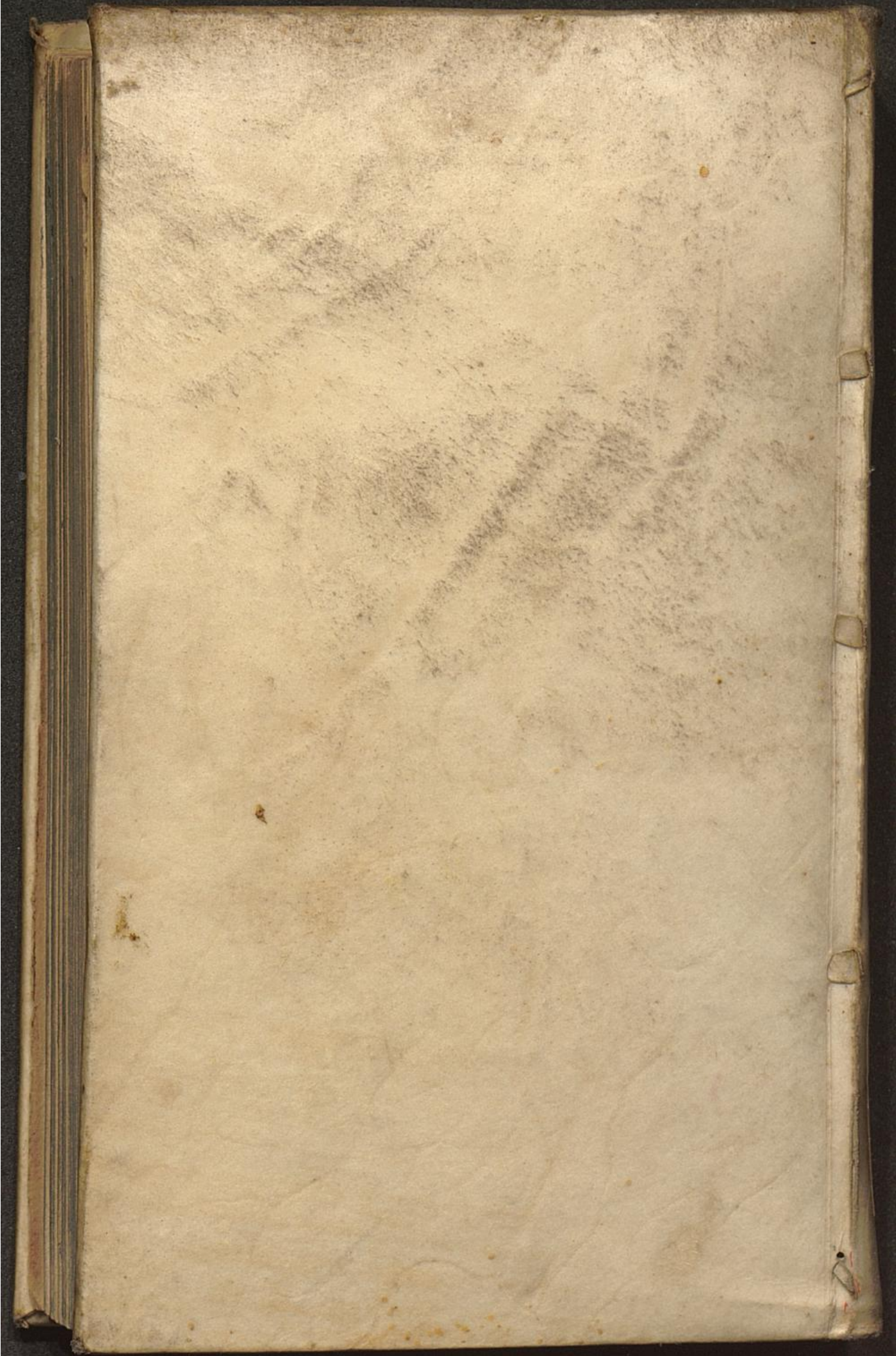

Hist. Engle

Th
5160

AD